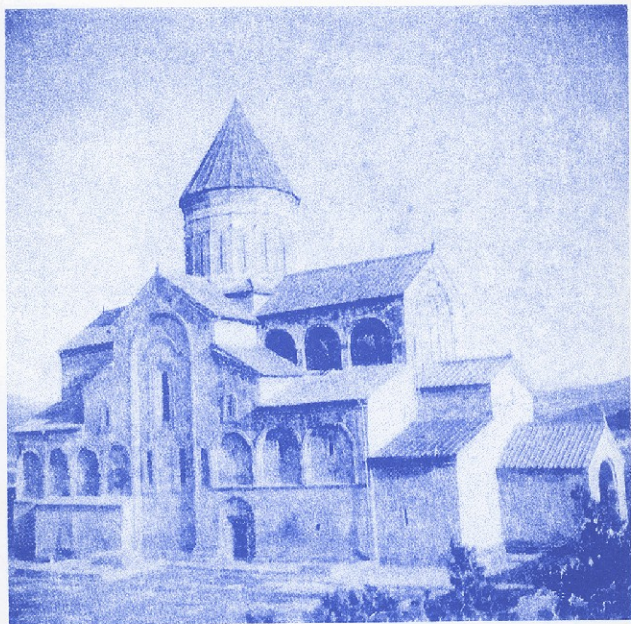

652

1999

საქართველოს
ბიბლიოთეკა

10
1999

საგალობლო წმინდა ტრიტოეელი

ივანე ივანიშვილი აჭარა

დაარსებულია 1958 წელს

რა მუშენიერი ზღვა გეაქმს, აჭარა,
რა მოგაგალი, კვირვასი ბედით...
ქალაქი - ჩვენი ქვეყნის ფანჯარა
აღმოსავლეთით და დასავლეთით.

ბათუმი

ოქტომბერი, №10

1999

საქართველოს მშენებლობა კავშირისა და აჭარის
ორგანიზაციის სალიტერატურო-საზოგადოებრივი

ჟურნალი

მთავარი რედაქტორი

სანდრო ბერიძე

სარედაქციო საბჭო:

გურამ გორგილაძე

ანდრო კუბა

გენრიეტა ქუთათელაძე
(პასუხისმგებელი მდივანი)

სათუნა შუშანიძე
(მხატვრული რედაქტორი)

ტასო მხრიძე
(ტექნიკური რედაქტორი)

საკონსულტაციო საბჭო:

ვახტანგ ახვლედიანი

ნური ვერძაძე

შოთა გოიძე

ლავით თედორაძე

ოტია იოსელიანი

ლავით გვამლური

ალექსანდრე სამსონია

რამაზ სურმანიძე

თამაზ წიფჩივაძე

ამირან ხაბაში

ფრიდონ ხალვაში

ჩეხალ ჩაყალი

რედაქციის მისამართი: შედექიშვილის ქ. №21

ტელ: 7-03-64

ალექსანდრე სამსონია

ხოსოს ბალი

იმ დიდებულ
ქალაქში, სადაც
ჩვენი შესანიშ-
ნავი მოთხრობის
შესანიშნავი
გმირები ჭხოვ-
რობდნენ, თუკი

ამას ცხოვრება ჰქვია, ბევრი
გამოჩენილი პიროვნება შეგეძლოთ
გაგეცნოთ, მათ შორის, რასაკვირველია,
ხოსო ლომიძე.

მე რომ ბედმა ბატონ ხოსოსთან
შემახვედრა, თავი ჯერ კიდევ
ახალგაზრდა მწერალი მეგონა და, სხვა
სიკეთესთან ერთად, დეტექტიური
რომანის დაწერაც მქონდა ჩაფიქრე-
ბული.

მართალი ბრძანდებით, დღევანდელ
პირობებში დეტექტიური რომანის
დაწერა კი არა, წაკითხვაც არ არის
ადვილი საქმე, მაგრამ ყოველმხრივ
მომზადებული ვიყავი. რაც მთავარია,
ლიტერატურული ჟურნალის
რედაქტორს მხოლოდით რიცხვში
ვიცნობდი, რეცენზენტებთანაც არ
მქონია ცუდი ურთიერთობა, არც
ქალაქის შიგნით გამჭირვებია, მაგრამ
ბოროტი ენები მაინც ქირქილებდნენ,
ნიჭისა და სინდისის გარდა არაფერი
აქლიაო.

მე მაინც სიკეთის გამარჯვება
მწამდა. სრულ მზადყოფნაში ვიყავი და
კარებზე მეზის დაკაჟუნებას
ველოდებოდი, მაგრამ, ამ ეტაპზე,
სამწუხაროდ, მხოლოდ მევაღე
მიკაჟუნებდა. თუმცა ბედის

უკუღმართობას მაინც არ ვუჩიოდი და
ვალის გასტუმრებას დაუწერელი
რომანის ხარჯზე ვაპირებდი.

ამასობაში, დიდი ქართველი
მწერლის შედარება რომ ვიხმაროთ,
დღეები ნაბდით დაქედით ბედაუ-
რებივით მისდევდნენ ერთმანეთს.
მთვარე ჩადიოდა, მზე ამოდიოდა, მაგრამ
ჩემი დაპირება მხოლოდ დაპირებად
რჩებოდა. დასაწერ რომანს დაწერილი
გვერდები არ ემატებოდა. მე მხოლოდ
წლები, წონა და ვალი მემატებოდა.
ამიტომ კრიტიკული მდგომარეობის
გამოსასწორებლად საგანგებო ზომების
ნიღება საჭირო.

ბოლოს, როგორც იყო, არსთა
გამრიგებ იმინია ჩემი ვედრება და
მხსნელად ხოსო ლომიძე მომივლინა. ამ
მოვლინების შედეგია ის ჩანაწერები,
თქვენ რომ ახლა კითხვას შეუდევით, და
დარწმუნებული ვარ, ტელესერიალების
ყურების ნაცვლად ბოლომდე
წაიკითხავთ. მერწმუნეთ, თქვენ დიდი
ბედნიერება გელით.

ბატონი ხოსო ჩვენი პატარა ქალაქის
დიდი მოქალაქე გახლდათ. სიტყვა
„დიდი“ ამ კონტექსტში ფიგურალურად
ვიხმარე, თორემ ვიზუალურად არც
კალათბურთელის ტანი ჰქონდა და არც
დიდი თანამდებობით დაიკვენიდა.

ერთადერთი, რაც ხოსო ლომიძეს
სხვა მოქალაქეებისაგან გამოარჩევდა,
დაუღაჟა ლოყები იყო, იმდენად
დაუღაჟა, რომ აშკარად მიგვანიშნებდა,
სპირტიანი სასმელების დიდი ტრფიალი
გახლდათ.

ასეთი დახასიათების შემდეგ, გატყობ, ბევრი უნდობლად ხელს ჩაიქნევს, რა დროს ლოთებზე წერაა, ავტორს საქმე თუ დაელია, სხვისი დაწერილი მაინც იკითხოს და თავი იმით გაირთოსო.

ასეთი უწმაწური სიტყვების მიუხედავად, ბოროტ ადამიანებს მე პასუხს მაინც უწმაწური სიტყვებით გავცემ: კი, ბატონო, ხოხო ლომიძე პროფესიონალი ლოთი გახლდათ, მაგრამ დღევანდელი ტანი კი არ სთხოვდა, არამედ ძმაცემებში ქეიფი და მათთვის გულის გადახსნა უყვარდა.

ჩვენი გაცნობაც ამ გადახსნილი გულის კვალბაზე მოხდა ცხელი ზაფხულის ერთ ჩვეულებრივ დღეს, როცა დილაადრიან ქალაქის ბატარა სკვერში, აყვავებული მგნოლიას ქვეშ ძელსკამზე ვიჯექი და გაოფილ შუბლს ზღვიდან მონახური ნიაფი ქვირთლებდი.

ამ გამაგრებელი პროცედურის დროს შევნიშნე, სკვერში შემოსულმა უცნობმა პირდაპირ ჩემსკენ აიღო გეზი. ჩესუნის ძველბურთი კოსტუმი ეცვა და თავზე ჭილის ქუდი ეხურა. ერთი სიტყვით, ტიპიური პროვინციელი გახლდათ და ჩემთან დილაპარაკებას აპირებდა. საამისოდ პირიც კი დააღო, მაგრამ მხარდაჭერა რომ ვერ შემატყო, პირდაღებული დარჩა. ისეთი დაუღაფა ლოყები ჰქონდა, მათი ბატრონი ამგვარ უყურადღებობას ნამდვილად არ იმსახურებდა.

მეორეჯერ რომ ამიარ-ჩამიარა, არც მაშინ მიმიტყვევია ყურადღება. მესამე ჩამოვლის შემდეგ კი დუმილი თავად დაარღვია და გატეხილი ქოთანით უსიამოვნო ხმით მითხრა:

— ხო, ხო! დღესაც მაგარი სიცხე იქნება, რას იტყვი შენ?

აბა რა უნდა მეტყვა, მართალი

ბრძანდებით-მეთქი, დავეთანხმე.

— თქვენ წვიმა მითხარით, თორემ სიცხე იქნება ალბათ.

— რას ქვია ალბათ? ხო, ხო, ნამდვილად იქნება! ამიტომ, სანამ მზე თავს დაგვანებებს და ტვინს აგვიდუღებს, ერთმანეთი უნდა გავიცნოთ.

თანხმობის ნიშნად თავი დავუქნიე, და თუშვაც სკამზე ჩემს მეტი არაფერი იჯდა, მაინც გვერდზე გავიწიე.

— ბოდიშს მოგიხდით, თქვენს მარტოობაში რომ შემოვიჭერი... ხო, ხო! ასეა მაგი! რა გაკვირვებული მიყურებთ, ვერ მიცნით?

— ნამდვილად ვერ გიცნით.

— ხოხო ვარ მე, ლომიძე, ამ ქუჩის ბოლოში ვვჩოვრობ, საბაზრო ეკონომიკის უბანში, წინათ ნების უბანი რომ ერქვა.

„საბაზრო ეკონომიკაზე“ უფრო მისი სახელი გამიცვირდა.

— მაშასადამე, ხოხო ლომიძე ყოფილხართ.

— რუსული პასპორტით ოთარი მქვია, მაგრამ რადგან „ხოხოს“ სწორად ვამბობ, ნამდვილი სახელი კინაღამ დამავიწყდა. შენც ხოხო დამიძახე, არ მეწყინება... რა მაგის პასუხია და, შენ რა გქვია?

— ღურმიშხანი.

გაკვირვებულმა ხოხომ ისევ პირი დააღო.

— კარგი ბიჭი ჩანხარ, მაგრამ ნათლიას ცუდი სახელი შეურჩევია.

— რატომ, ბატონო ხოხო?

ბატონმა ხოხომ ფაფუკი ხელი პირზე აიფარა, ვითომ გაცივება არ შემამჩნისო.

— იმიტომ, რომ ღურმიშხანი იგივე ღარიშხანია... მე ჩემებურად ღურუს თუ დაგიძახებ, ხომ არ გამიბრაზდები?

— არავითარ შემთხვევაში!.. მაშ ასე,

ხოხომ და დღერემ ერთმანეთი
გავიცანით... შევეთანხმდით?

— შეგვთანხმდით, რასაკვირველი!

— მთავარი მაინც გაცნობაა. —
ხოხომ ხელი გამოიმოწოდა და ერთმანეთი
გადავკოცნეთ.

პირში არყის სუნი მეცა თუ არა,
უნებურად გამეფრქოლა.

ხოხომ წყენა ვერ დამალა.

— ასე რატომ დაიწყებ?

— ამ დილაადრიან ამისთანა
მყრალი არყის დაღვეა სად მოასწარი?

— მყრალი რას ჰქვია, „რუსთავე“
საუკეთესო არაყია. ქართული, ანუ
ეროვნული.

შევატყვე, არ ღირდა ხოხო
ლომბესთან ამ თემაზე კამათი, რადგან
ალკოჰოლის საკითხში ფრიალ
განსწავლული ჩანდა. ამიტომ თანხმობის
ნიშნად თავი დავექნე:

— მართალი ბრძანდებით, ბატონო
ხოხო, „რუსთავეთან“ ვერც ერთი
გრადუსიანი სასმელი ვერ მივა.

— ძველბური „სტალინის“ არ იყო
ცუდი, განსაკუთრებით შავ პურთან და
მდოგვთან მიდიოდა, თუ ლორს
მატანდი. კაცი იყავი ბედღური!

— შე ჰეპაზეც არ ვიტყვი უარს,
ბატონო სოსო, არც კახურ არაყს
დავიწუნებდი.

— თავად ბატონო და საყვარელო
ჩემო ღერუ, ბატონობით ლაპარაკი არ
გინდა, მე შენთვის ხოხო ვარ და
ყოველთვის ხოხო ვიქნები, გასაგებია?

— რასაკვირველია, გასაგებია!

— მაშინ რა გაცინებს?

— ღმერთს მადლობა უნდა ვუთხრა,
შენისთანა გულის პატრონი რომ
გამაცნო.

ღერუმ ძველი მძაყივით მხარზე
ხელი დამადო.

ჯერ სად ხარ, გაცნობას აწი ნახებ!

— ხოხოს თვალეში ჭინჭები აუთამაშდა,
— როგორც დაგრწმუნდი, იმაზე
უკეთესი ახალგაზრდა ყოფილხარ,
შენედულება რომ გაქვს... ამიტომ, ჩემო
ღერუ ბიძია, ჩვენი გაცნობა
სპეციალურად უნდა აღინიშნოს.

— ესე იგი...

— ესე იგი არ ჭირდება მაგას, ახლავ
უნდა აღვნიშნოთ.

— დავლით ხომ?! — შევიცხადე მე.

— დიახ!

— ამ სიტყვაში?

— დიახ!

— მაპატიეთ, მაგრამ ვერ
დაგეთანხმებით!

— რატომ, საყვარელო?

— იმიტომ, რომ იწვის ყველაფერი.
განაწყენებულმა ხოხომ გვერდით
გაიწია.

— შენ სიტყვით მითხარი, თორემ
ყინვაში დაღვევაზე ვინ იტყვის უარს.

შევატყვე, საშინლად გაბრაზდა,
რადგან დაუღაჟა ლოყებზე წითელი
ფერი ჩაუქრა. აღვა და სკამის გარშემო
ბოლთის ცემა დაიწყო.

— ყველაფერს ვიფიქრებდი, მაგრამ
შენგან ასეთ უბრალო საკითხზე უარს
როგორ წარმოვიდგენდი!

— ბატონო ხოხო, საღამომდე
დავიცადოთ, სანამ აგრილდებოდეს.

— როგორ გგონია, საღამოს ვიქნები
მე ცოცხალი?

— იქნები, ჩემო ხოხო, აუცილებლად
იქნები.

— გაზეთში რომ წერია, ამ თვეში
საერთოდ არ აგრილდებათ?! ხო, ხო!

— დამწვარა აბა, ქვეყანა და ისა!

— ჩემო ღერუ ბიძია, თუ დაღვე
და კაცის გაცნობა გინდა, წვიმა და
თოვლი რა მოსატანი... კარგი, დამიგდე
ყური, სწორედ მაგ გაცნობისათვის
მოვხვდი მე ციხეში. ნამდვილად სულ ასი

გრამი დავლიეთ მე და ჩემმა ახალგა-
ნობილმა მეგობარმაც და ავარია
მომივიდა.

— ესე იგი, თქვენ შოფერი
ყოფილხართ.

— მეორე კლასის შოფერი ვიყავი,
მაგრამ სწორედ მაგ მეორე კლასში
ჩაგვჩინა. ვხეზე და ვხეზე ციხის კედლები.
შიშმა ლამის ენა წამართვა. დავიჩემე
ხოხო და ხოხო, მეთქი, და ქე ვარ ახლა
ხოხო პენსიონერი.

— მაპატიეთ, ხოხო ბატონო ხოხო,
არ ვაპირებდი თქვენს ჭილობაზე
მარილის მოყრას, მაგრამ უნდა გამოგოთ.

გამოცდაზე ჩაჭრილი სტუდენტ-
ტივით ხოხომ ლომიძემ გაბრაზების
ნიშნად რატომღაც ზურგი შემაქცია და
თავისი პროტესტი იმით გამოხატა, რომ
არაფერს მეუბნებოდა — არც კარგს და
არც ცუდს, თითქოს მზე რომ აჭვრეტდა
ასე დაუნდობლად, პერსონალურად ჩემი
ბრალი იყო და მეტი არავის ვუცდიდი,
რამდენხანს შეინარჩუნებდა ასეთ
პროტესტს. მაგრამ მტერი გყავთ,
საპროტესტო დუმილს განაგრძობდა.

ბოლოსდაბოლოს, ქვის გული არც
მე მქონდა. მართალია, მასზე ნაკლები
გაბრაზებული არც მე ვიყავი, მაგრამ
ამჟამად ჩვენს ურთიერთობაში
არსებითი გარდატეხა მოხდა. ხოხოს
სიბრაღულმა წამიხდინა ხასიათი.
ბოლოსდაბოლოს, ასეთი დაუნდობელი
არ უნდა ვყოფილიყავი, სხვა რომ
არაფერი იყოს, ასაკით უფროსისათვის
მაინც უნდა მეცა პატივი.

— ზო, ზო!

ჩემს სიტყვებს სრული დუმილით
შეხედა.

— ბატონო ხოხო!

— კი, ხოხო ვარ და წელანაც ხოხო
ვიყავი!

— მაინც ასე რამ გაგაბრაზა, ტყვი

ზომ არ მისვრია?

— რომ გესროლა, კი ჯობდა... ჩვენი
გაცნობა ავნიშნოთ-მეთქი, შეგეხვეწე.

— მეც შეგეხვეწე პატარა
აგრილდეს-მეთქი.

— ვთქვით და არ აგრილდა, მაშინ
რა ვქნათ?

ისე სასოწარკვეთილი
შემომცქეროდა, რომ ჩემგან მეტის თქმა
შეუძლებელი იყო.

— რაც არის, არის! უნდა
შეერიგდეთ, ბატონო ხოხო.

თითქოს ამ სიტყვას უცდიდა, ხოხო
ლონიძემ ხელები გაშალა და გულში
ჩამიკრა.

კიდევ ცოტა და ცრემლები
მოადგებოდა თვალში.

— მე დამდურება არც მივიქრია,
მაგრამ უნდა ვალიარო, მაჯობეთ,
ბატონო ხოხო, მაჯობეთ და ასეა!

— ესე იგი?

— ესე იგი, ამ სიტყვაში არყის
დაღვევის თანახმა ვარ... ოღონდ ერთი
პირობით.

— თრმოცდათი გრამის დაღვევა
რა პირობა უნდა?

— მე ვპატიებ და ფულსაც მე
ვიხდი.

— ფული, თორემ არ იყოს ჩვენი
ქალაქის ბიუჯეტი! პენსია მომცეს გულში
და ის მიწოდდა აღმენიშნა... მაგრამ
პირობასზე მეც თანახმა ვარ. დღეს
დავიწყეთ და სხალ გაგავრძელოთ.

— სხალ გაგავრძელოთ? — გულზე
შემომეყვარა, მაგრამ რალს ვიზამდი!
ხოხომ ხელი გამომიწოდა და ფეხზე
წამომაყვინა.

— მაინც საღ წავიდეთ, ხოხო?

— აგერ, ასმათის დუქანში.

— ასმათი ვინა?

— ლამაზი ქალი რომ ზის ყიზურში,
გვიპაროსების სეივანში, ვერ შენიშნე

შენ?

— კვიპაროსები როგორ ვერ შევნიშნე, მაგრამ ასმათის სილაშხაზე ვერაფერს გეტყვით.

— რომ ნახავ და გაიცნობ, შთაბეჭდილებას მაშინ მეტყვი. სხვათა შორის, ქალიშვილი ეხმარება მუშაობაში. დედასავით ლამაზი და ჰკვიანია, მთელი „ვეფხისტყაოსანი“ ზეპირად იცის.

— ასეთი გაზვიადება რათ გინდათ, ბატონო ხოხო?

თავად უველაფერში დარწმუნდებით, ბატონო ღურუ.

ასმათი მართლაც ლამაზი ქალი აღმოჩნდა, მაღამ ბოგარივით ფარფატა და პაეროვანი. ქალიშვილიც დედასავით ლამაზი ვახლდათ.

ხოხო ლომიძემ სალაში შორიდან დაიჭირა.

— გამარჯვება და კარვად ყოფნა, ჩემო ასმათ!

— მობრძანდით, მობრძანდით, ბატონო ხოხო. ვატყობ, პატივსაცემი კლიენტები მოგიყვანიათ.

— მაგ კლიენტს მაღე გაიცნობ, ჩემო ასმათ. ხო, ხო, ასეა მაგი! გამყიდველმა ორივეს კეკლუცრვით გაგვიღიმა.

— ორმოცდაათ-ორმოცდაათი გრამით დაიწყო, არა? ბოზაგ დამეცე.

— დიხ! სხვათა შორის, არც ერთი გრამი მეტი!.. ჩემი მეგობარი ძალზე პრინციპული კაცია.

ასმათმა ახლა მე გამიღიმა — პერსონალურად.

— პრინციპულობა არაა ცუდი თვისება.

ხოხო საუბარში ჩაერთო და ჩემი დაბასიათება გააგრძელა.

— შემიძლია დავარწმუნოთ, არაა ცუდი ბიჭი, მაგრამ სახელი არ უვარგა, მაგალითად.

— მაინც რა ჰქვია ასეთი? — ასმათმა ისევ გამიღიმა.

— ღურმიშხანი.

— ღურმიშხანი არაა ცუდი სახელი. „სურამის ციხე“ თუ წაგიკითხავთ, იქ ჰქვია მთავარ გმირს ღურმიშხანი.

ხოხომ შორს დაიჭირა.

— მე სხვა ციხეში ვიჭექე, ჩემო ასმათ... მაშასადამე ორმოცდაათი გრამი მე და ორმოცდაათი გრამი კიდევ ჩემს ღურმიშხანს, ანუ ღურუს.

ასმათიმ ჰიქები შეგვივსო — ზუსტად ორმოცდაათი გრამი. შეეპყ, გამოცდილი ყოფილხართ-მეთქი. ასმათმაც მორცხვად გაიღიმა და კვიპაროსების კენჭეროებს შეხედა, რომლებსაც აგვისტოს ცხელი მზე ოქროსფრად აფარავდა.

ფეხზე წამოვდექი და ხოხოს ჰიქა მივაჯახე.

— ჩვენს შეხვედრას გაუმარჯოს, ხოხო ბატონო!

— გაუმარჯოსო, მითხრა და გადავიარეთ, ესე იგი, დავიჯახეთ.

ასმათმა დუქანში ასმათის ქალიშვილი შემოვიდა და მოგვესალმა.

— გაგიმარჯოს, ჩემო ბიძიკო დარინა, ამ ბიძიას არ სჯერა, რომ შენ „ვეფხისტყაოსანი“ ზეპირად იცი.

— ვცდილობ ვისწავლო, როგორ გამოვივა, ვერაფერს გეტყვით.

— ერთ თავს მაინც ვერ გაიხსენებ? — გვითხე მე.

— მაგალითად?

— მაგალითად დასაწყისი დარინამ დაიწყო.

იყო არაბეთის, როსტეგან, მეფე ღვთისაგან სვიანი.

მაღალი უხვი, მდაბალი, ლაშქარმრავალი, კმინი.

სხაპასხუპით დაიწყო, ერთიც არ წაუბორობია.

— ყოჩაღ! ჩემო დარინა, ყოჩაღ! — გულწრფელად შევიპე მე.

— თქვენ სხვა თავები მითხარით. დასაწყისი არაფერია.

— მკერა, სხვა თავებზე ზეპირად რომ იცი!

ჭიქაში საკუთარი ინიციატივით არაფერ დავისხი და ხოხოსაც შევთავაზე.

— არ შემიძლია შენი სადღეგრძელო არ დავლით. ჩემო დარინა, სხვათა შორის, ასეთი სახელი საიდან?

— ასმათმა აგვიხსნა.

— მოაკოფში შამასთან ცხოვრობს და ბავშვობიდან შეერა ეს სახელი.

დარინამ „გეფხისტყაოსნის“ რამდენიმე თავი კიდევ წაგვიკითხა ზეპირად. მე ხომ შევაქე და შევაქე, ხოხონაც საქებარი სიტყვა არ დაიშურა, რა კარგი გოგო ყოფილხარ, სწორედ შენისთანა ახალგაზრდობისათვის მოგახდინეთ ჩვენ რევოლუციით.

— სიცხეში გადაკრულმა არაყმა თავისი გაიტანა და უცებ ზღვრობის ხასიათზე დამაყენა და ხოხოს მოულოდნელი კითხვა დავუესვი.

— თუ სამხედრო საიდუმლოება არ იქნება, ვინ „ჩვენ“ უნდა ვიგულისხმოთ ბატონო ხოხო, მაგ. რევოლუციაში?

— თქვენზე გერაფერს ვიტყვი, ბატონო დურუ. პირველ ეტაპზე რევოლუციურ გამოსვლებში მეც ვმონაწილეობდი.

— პირველი ეტაპი რომელია?

— ქართველებმა რომ „დედაენა“ დავიბრუნეთ, სწორედ ის გახლავთ პირველი ეტაპი.

— ჰოო?

— თქვენი მონაწილეობა პირველ ეტაპზე მაინც რით გამოიჩინა?

— დემონსტრატებში ვიდექი და გმდეროდი.

— რას?

— ანოდის მზე და ახელს თვალს

— ასე ნანატრი თავისუფლება.

— ბატონო ხოხო, ბოდიშს მოგიხდით, მაგრამ ეს სიმღერა პირველ ეტაპზე არ ყოფილა.

— მაშასადამე, მე ვტყუი?

— მაგას როგორ გაცადრებთ!

— იქნებ ისიც არ ყოფილა, ამ ბაღში კარები რომ გავშაღეთ და დამეს ნაგ კარებში რომ ვათევდით?

— ასმათმა ხოხოს ნათქვამი დამიდისტურა.

— კარები ნამდვილად იყო გაშლილი ამ ბაღში, ბევრი ხალხი ათედა დამეს.

— თქვენც ათევედით, პატივცემულო ასმათ?

— მე არ გამითევია... სიმაგიეროდ, საქმელი მიქონდა ყოველ საღამოს.

ხოხო ფეხზე წამოდგა.

— შენ აგაშენა ღმერთმა, ჩემო ასმათ!... მოხარწული ქათამი და ხაჭაპური რომ მოგვატანე, ახლა გამაძსენდა.

— საქმელს ალბათ არაყსაც დააყოლებდით.

— ხოხომ ხმას აუწია.

— ასეთ საქმეზე არაფერი არ შეიძლება. მხოლოდ ეროვნული ღვაწით ვამზობდით სადღეგრძელებას... თუ არ დამიჯერებ, შეგიძლია მსახიობ ბერდოსმას შევკითხო, განსაკუთრებით ასმათის გამომგზავნილი საქმელები უყვარდა.

— და დამით კარავში ეძინა?

— ნამდვილად ეძინა! — ხოხოს ნათქვამი დადასტურა ასმათმა.

— მარტო ეძინა, პატივცემულო ასმათ?

— მარტო რატომ, ქალებიც ხშირად დადიოდნენ.

— მაგალითად ვინ?

— მაგალითად ქსენია დამლაგებელი, თამარიკო პარიკმახერი და რომელი ერთი ჩამოგითვალო.

უკან დახევა დროზე იყო საჭირო. იძულებული გავხდი, საერთო ბოდიში მომეხადა.

— მაბატიეთ, რომ თქვენს გულწრფელობაში ეჭვი, შევიტანე. უპირველესად, რასაკვირველია, ბატონ ხოხოს ვუხდი ბოდიშს.

ხოხომ ჭრელი ცხვირსასოცით ჯერ თვალები მოაწმინდა შემდეგ გადამეხვია და ისევ ამღერდა.

ამოდის მზე და ასელს თვალს

ასე ნანატრი თავისუფლებას...

სიმღერას ასმათიე აჰყვია და ლასინაც. ცუდი კვარტეტი არ გამოგვივიდა.

— ახლა მე და ხოხო წავალთ, ქალბატონო ასმათ, თქვენ თუ თანახმა იქნებით.

— კი ვიქნები თანახმა ოღონდ

ხშირად გამოგვიარეთ ბაღში.

— ხშირად გამოგვივლით მაგრამ ერთი პირობით.

ასეთი რა პირობაა?

დღეის შემდეგ ამ ბაღს ხოხოს ბალი უნდა დაერქვას.

ალტაცებულმა დარანამ ტაში შემოკრა. სახეგაბადრულმა ასმათმა თავი კეკლუცკით დამიქნია.

თუ ხოხოს ბალი გნებავთ, მასე იყოს! ოღონდ ხოხო თუ იქნება თანახმა.

— თანახმა ვარ, თანაც ყველას მაღლობას გიხდით, — განაცხადა ხოხომ

— ჩემთვის ბედნიერი დღე გათენდა აბა, ვინ წარმოიდგენდა, ბოტანიკურ ბაღთან ერთად წლების შემდეგ ჩვენს დიდებულ ქალაქში ხოხოს ბალი იქნებოდა. ხო! ხო! ასეა მაგი და დანარჩენი ჩემზე იყოს!

მზე ისევ ძველებურად აცხუნებდა. ძალიან ცხელოდა, მაგრამ ჩვენ მაინც ძალიან ბედნიერები ვიყავით.

(გავრძელება იქნება)

ქსენია გუგუია

იანვარი

რა ჰქმნა ქართულმა ჰანგმა ზღაპრულმა,
ჰანგმა მწვინმა და ჰანგმა ხავერდმა?
გზაბნეული შემოაბრუნა
და ჰაქართველოს ცის შეავედრა.

იანვარი —

გულის ძეგრაში
მზედ დაღვნილი სითბო დედური,
და მის თითულ ასო-ბეგრაში
დედის გულია ჩაბუდებული.

არის ნუგეში, ნატვრა, ჯედრება
და სიყვარულის ნაზი გამხელა,
მის თბილ დინებას რა შეედრება,
ძირღვებს რომ უგლის ტკბილ ყრუანტელად?

რაც იანვარამ ჩვენთვის აკეთა,
რა უნდა ექნა ამაზე მეტი?

გეზარდა,
გვეფერა,
სულშიც ჩაგვხელა,
იყო თავიანიც და ფუნდამენტიც.

ის იყო ჩვენი ჯავრიც და ლენაც,
მტერთან შებმის თუ ძღვეის ყოყინა,
შემოგვინახა რჭული და რწმენა,
ჯვარი და ხატი გადაგვირჩინა...

იმ შემართებას დღესაც ვინატრებთ,
ის ერთგულება დღესაც გვკვირდება,
დედბო, ჩვენი თვალთა სინათლეც,
დედბო, ჩვენი სულის დიდებაც.

ჰანგი წრფელი და სიბრძნის მოთესავი
ნურც გაგვემეტოს გასაწირავად!
რომ გულში მუდამ გვენათოს მზესავით
ვინ ვიყავით და
აზლა ვინა ვართ.

ნოდარ დუმბაძის სსოვნას

როგორც „მზიანი ღამე“,
ან ვარსკვლავების წვიმა,
ხარ საოცრება მიწის —
მშვიდი და ბოხოქარიც;
და რახან უკვდავება
ბედმა გარგუნა წილად,
ისევ და ისევ გლოცავთ
შენი გაჩენის თარიღს.

„მე ვხედავ მზეს“
და ისიც
შენი გულიდან მოდის
სიკეთის ღიმილი მალღი

მოკონავს ოქროს ცვარად;
დნება ყინულის ღიმილი,
გაუსაძლისი ღიმილი
და გაზაფხულის ხიბლი
შენთან დარჩება მარად.

კვლავ ნეტარებით გვეხვება,
გვინთებს იმედის კოცონს,
თუნდა აღგომით სვამენ
შენს საღიღებელს მთებიც...
„ნუ გეშინია, ღეღა“ —
შენი ნოდარი ცოცხლობს!
„მარადისობის კანონის“
უზენაესი ნებით.

საპოვნელად გაპოვნინა

პოეტ მარიკა ბარათაშვილს

დაგიქარგა ვარდით უბე
მშობლიური მიწის მადლმა,
მთამ მარადი სიჩაუქე,
ზღვამ სილაღე გიწილად.

ქარს გაჰქონდა ჰანგი წრფელი
მზის სიმბეზრე გასაკიდად,
დაგდგომია ოქროს რთველი
სიყმაწვილის ასაკიდან.

ახლაც იმავ გზებით მღერი,
განა სულში დათოვლილა?
რაც ჩაითქვი —
ყველაფერი
საპოვნელად გაპოვნინა.

იოსებლათ, ვიდრე ზღვაში დახრება

ვილტორ ჭანტურას, მარინისტ მწერალს

მადლობის ნიშნად შენთვის გესვრიან
ზღვები, რომლებიც გადაგილახავს,
პოხელიანი თუ ზღვის ღმერთია,
ზღვის რაინდი კი თავად თქვენა ხართ.

რაინდო, გიხმობს, გეძახის, გეტებს
და გზას გინათებს, როგორც ლამპარი,
ზღვა მოლივლივე,
ზღვა მოალერსე,
ზღვა უტკბილესი, როგორც ზღაპარი.

რა სკობს დაისს
თუ აღიონს სისხამს,
ისმენთ ნიავის იდუმალ ნოტებს,
დანატრებული შმოზლიურ მიწას,
გულს გადაუშლით შორეულ პორტებს.

მძინვარებს შტორში
გულის ამკლები,
გემზე ზიხართ და თითქოს "შინა ხართ,
არ დაგკლებიათ ფათერაკები,
მანც მწვანე გზა გამოვინახავთ.

თქვენს დარბაზსლურ ღიმილს ამშვენებს
დღეები ფიქრში გატენილები,
დაგვებათ აფრა —
ლურჯად გაშლილი,
ოკვანეთა ქარტეხილები.

ტაღლა სულს ლალი თცნებით გივსებთ,
გეფერებათ და გეთამაშებათ.
იხარეთ, ვიდრე მზე მზერებს ისევ,
იცოცხლეთ, ვიდრე ზღვები დაშრება!

"ლილინავს პრთი ღიღილო..."

პოეტ ნანა გვარიშვილს

ლილინებს ერთი ღიღილო —
ერთი შეთვალა გოგონა,
როგორ დაინთეს ქალებმა
„ჩადრების ჭიაკოკონა“.

ლილინებს მათი წილხვედრი
უბედობის თუ ბედისას,
ნისლში მანდილი დალანდა
პირნათელ ქართლის დედისა.

და სულში გაჩნდა იარა —
დარდი დღისა და ღამისა,
დედის ღიმილი კი არა,
ცრემლებიც გაითავისა.

ხან წყაროსავით იღინა,
ხან ვარსკვლავს მიწვდა ოცნებით,
ყაყაიო, ია, გვირილა
არ ღარჩა დაუოცნელი.

ზღვას გასცქეროდა დღეღვიანს
მწვანე პალმების ჩეროდან,
უგულოდ არ უძღერია
და მისი ხმისა სჯეროდათ.

ზოგჯერ კი შიში ზარავდა,
ქარიშხალს ჭვრეტდა ნიაემიც,
და უცებ გაქალარავდა
მზის და სიცოცხლის ტრფიალში.

ცხოვრობს ამ ქვეყნის დღიღილით,
წარსულთა და მომავლით,
შორს გაფრენილი უღიმის
გაზაფხულ-შემოდგომანი.

მისი ხმა ღრუბლებს დაუვლის,
არ დაკარგვია ელფერი,
არ დაკლებია მამულის
სალოცავ-სავედრებელი.

* * *

წვიმამ გადაიღო,
წვიმამ გადაიღო,
ქარმაც დაგინდო და,
სულსი აგაცილა.
როგორ გეშინოდა,
რომ ხსნა აღარ იყო,
როგორ კანკალებდი,
ჩიტო პაწაწინავ!

გასწი, ინვარდუ,
ფრთები ამრიალე,
თვალმა არ გიხილოს
ღარდით დაზაფრული.
ღმერთი გადარჩენის
ისევ შენში არის,
გწამდეს, არ დატოვებს
შენი გაზაფხული.

* * *

მახსოვს, ზღვაო, რა ძალუმად მსურდი,
დარდს გიმხელდი, აფრებევით გაშლილს,
დაგხაროდა ვარსკვლავების გუნდი,
იმედის ზღვას გიწოდებდი მაშინ.

მაგებებდი ხალისიან ტალღას,
მამხნევებდი ნალვლიანს და დაღლილს...
ახლა ისე დარდიანი ჩანხარ,
ჩემი დარდი სათქმელადაც არ ღირს.

* * *

ვიდრე მოვალ,
შენთან მოვალ ვიდრე,
მოსასვლელად ძალას დიდხანს ვიკრებ,
თითქოს გული ხელისგულზე მიდევს,
უთქმელადაც მიმიხვდება ფიქრებს.

ველი წუთებს საიმოს და ნეტარს,
არ გამწირავს ბედისწყრა ისე...
ვის მივენდო,
ვის შეგჩვილო ნეტა,
ვის რას ეტყვი, თუ არავინ გისმენს?

* * *

მოკრჩეთ კამათს, —
ნურადფერზე ვლაბობ,
მე ხომ ბევრი არაფერი მსურდა?
ერთხელ კიდე გადმოშხედე, ცაო,
აი ერთხელ, მხოლოდ ერთხელ თუნდაც.

მომაგებე ყვავილების თოვად,
დამაწაფე სიხარულის წყაროს.
განა ქვეყნად ხელმეორედ მოვალ?
სულის მოთქმას აღარ მაცლი, ქარო.

* * *

სიზმრად მედექ, გაზაფხულის დარო,
და რამდენჯერ ოცნებაში გძერწე!
ახლა შეგხვდი, შეგხედე და გნანობ,
გიცანი და არ მინდოდა მეცნე.

იქნებ სხვა ხარ?
არ მასვენებს იქვი,
სად გამქრალა ღვთაებრივი სიხე?
ვიპ, თუ შენაც სინანულით იწვი,
მე რომ ასე ფერშეცვლილი მნახე!

* * *

მყუდრო საყდარში დაგაბინავე,
შენს სისპეტაკეს ვლოცავ წინანდელს:
შენ მოდიოდი, როგორც მდინარე,
და გარეშემო მთები ბრწყინავდნენ.

გზა-გზა მაყრიდი ვარდების ფურცლებს,
ქარი მომდევდა ფრთების შრიალით...
ახლა შენს გამშრალ კალაპოტს ვუცქერ
გაკვირვებული და ნალვლიანი.

* * *

სიყვარულს გვიან ედგება ფასი,
რაც წლები გადის, უფრო ღვივდება,
იგი არც ჩუმი ოხვრავს გზაში,
არც მთვარიანში გასეირნება.

განსაცდელის უამს მოგმადლებს ძალას,
ჭირში, ვარამში შეგეშველება...
ჭავს სიყვარული სიმღერას ლამაზს,
მაგრამ აღვილიად არ იმღერება.

მოდის ახალი წელი

მოდის ახალი წელი —
იზარე მთა და ველი!
მოდის ახალი წელი,
მუდამ მწვანე გზით ევლოს!

გამოვიარეთ წლები
ქარიშხლითა და ბორცვით,
ჩვენს ისტორიის ვწერდით
ჩვენზე სისხლით და ოფლით.

მოყვას ვხედებოდით მუდამ
გულის და ხელის გაშლით,
და ვისაც ვჟულდით, —
გვჟულდა.

არ დაგზრენილვართ ვალში.
ვიგეშეთ ომიც, ნგრევაც,
ლაღატიცა და ჯვარცმაც...
მაინც იმედით ვდგავართ
ოცდამეერთეს ზღვართან.

მოდის ახალი წელი —
გულზე მოვიხსნათ ლოდი,
მოდის ახალი წელი —
აბრეშუმის გზით მოდის,
მოაქვს შვება და ლხინი,
ძოწუელი და ფარჩა,
რაც იყო, — ნულარ ვტირით,
იყო და უკან დარჩა...
ეს ოცნებაა მწველი,
თუ უცებ მოჰყვა სტრიქონს?

გულზე დაგიდოთ ხელი:
ხომ ასე გვიდნა იყოს?
ხომ ტანჯვა ვზიდეთ ბევრი,
გაუსაღლისი გძლივით,
ხომ ჰერი უნდა დევნილს
და დაჰურება მშვიერს?
ყველა — ერი თუ ბერი
გულს მოლოდინით ითბობს,
ჩვენი მოდგმა და გენი
გამთლიანებას ითხოვს...

ახალი წელი ფრთას შლის,
ძალას და ღონეს იკრებს,
მე მისი მწამდა მაშინც,
მაშინც ვუმხელდი ფიქრებს,
როს მწამდა გზის და იღბლის,
ცა მადგა ნათლის სვეტად,
ო, იმ დღეების ზიბლი
რამ გამასხენა ნეტავ?
მიამიტი და წრფელი
ჩურჩული ცისფერ ქართან —
„ორი ათასი წელი“
შორს, ძლიერ შორს რომ ჩანდა
„მეც მოვესწრები, ვითომ?“ —
ეჭვით ვფიქრობდი ბავშვი,
ჩემო უმანკო ფიქრო,
რა ტკბილი იყო მაშინ!..
ახლა თვალნათლივ ვხედავ
მესამე ათასწლეულს...
თუ ეშველება ნეტავ
მტკივან სულსა და სხეულს?

სიუჟეტის რეჟიმის გაცემისათვის
პეტრე ზე (სამხატვრო)

სიუჟეტის რეჟიმის გაცემისათვის
პეტრე ზე (სამხატვრო)

რეჟიმის გაცემისათვის

და... გაფრინდები

ვწვალდები, მერე როგორ ვწვალდები,
წინდაწინ სისხლის წვიმად ვწვიმდები,
ნუთუ ხვალ ისევ დავცალცალდებით,
შენს ბაღჩაში ვერ დავწვიწვილდები?

თანდათან თმენის სამანს ვცვლდები,
სულაც ამოდ შენ გეზანტები,
ოღონდ ზეცასთან ვეღარ ვწყვილდები
მე — დანალმული სხვა აზარტებით.

მარჩიელებმა ჩემზე კარტები
ჩაყარეს... ნუთუ ყვავს ვეწინდრები?

როგორ ამდენი ყალბი კვარტები?!
სიკვდილო, რატომ არ მომინდები?

სინათლე ცოტა, ბევრი ბინდები
თუ ბინდისფერი სოფლის აფდრები,
შეწლილს ვედრები და ვიბნიდები
ღებებად! — არვის არ ვედარდები.

ამოიჭროლებს ნისლი ღარდებით
და მე ნისლების ფრთებით ვირთვები,
უფსკრულის თავზე ავხარხარდები,
ავხარხარდები და... გაფრინდები.

აქ მელოდება

აყვავებულა სამყარო თეთრად,
მივღვივარ თოვლის ღამნაში ქუჩით
და მხოლოდ ერთმა თუ იცის ღმერთმა
ოცნებას ჩემსას თუ როგორ უჭირს.

ჩვეულებრივად ანთებენ სინთლებს,
დამსგავსებია ქვეყანა ტაძარს,
მაგრამ სად არის კეთილი მნათე
და მრევლი უფრო თბილი და სადა?!

აწვალდებს ჩემი ოცნების ასულს
ცაშეტი — შავი და თარსი რიცხვი,

არ ვიცი, რატომ... არავის არ სურს
გაუგოს ამ ჩემს გაბზარულ სიცილს.

მომწირალს შორი გუგების სიგრცით
შევეყურებ ფიფქით აწყობილ ფრესკებს,
მაინც ვერ ავცდი მაცილის სირცხვილს,
რომელიც ჩემთვის იმეტებს ქვესკნელს.

ვბრუნდები თოვლის ღამნაში ქუჩით,
მე ვუბრუნდები ჩემს ეკლესიას,
ბედნიერება სულ ერთი მუჟი, -
აქ მელოდება ჩემი მესია.

სოლომონ დოდაშვილი გადასახლებაში

აქ არის მხოლოდ მკვდარი მზე,
დამსგავსებია ქლეჩიანს,
სად ეს და სად ის — ქართული,
ლამის რომ დაუშვებია.

ყინვა და ქლეჩი ხელმწიფობს
და ფილტვებს ამობს სოლივით,

აქ ცხოვრობს ერთი ქართული
ცხელი მზით გადმოსროლილი.

გგონია მართლა მოჰკალი?!
ვაი, სიკვდილო, ბებერო! —
იძინებს (სუ!) დოდაშვილი,
რომ ღამაზე სიზმრებს ეფეროს.

მე პლასპარ

ზღვაში დამარხულ ბრილიანტების
 მოგონებებით დავისეტყვები
 იყო სიბნელის თეთრად ნაფები,
 იყო სინათლის შავი სვეტები.

იმ ათას ერთი მცდელობებიდან
 ერთიც არ შერგო კოცნა ზღვაური,
 იყო განგაშის მკვლევლობები და
 იყო დუმილი დინოზავრული.

მაინც ვერ გავცდი სოფელს უჩხუბრად
 მამულისათვის განძის მძებნელი,

სიმღერით ვიყავ ზოგჯერ ურჩხულის
 (ცხრათავიანის) დამძინებელი.

ჰოი, რამდენჯერ სატარიელო
 ნმა მინატრია ამო, ხაფურით,
 გადამთიელის გულის ქვევრიდან
 სისხლი ფსკერამდე ამოხაპული.

და ჰერია მტერი მიჯრით მისხლული,
 ჩრდილი რომ ფარავს ციხის ძაღლის,
 მე ვდგავარ მზეში მკერდგასისხლული,
 ნასკვითარი და ნაყვირალარი.

ახლება ყველა ოსნაბა

ნივდივარ, ფანჯარასთან ვიჯდები,
 ნაცნობი სურათი ვიკან:
 ზამთარს ამოჰყრია ჩეღტები,
 ხორცავით ამოსწრია მიწა.

სიხარულის ცრემლებად იღვრება
 მიწა, ზამთრის ღმერთი ნასუქარი,
 გესმის ლანტერნების სიმღერა,
 რომელსაც ყოველთვის ტანს ვუკრავდით?

ცოტა შეშინებული რომა ხარ
 (ცა დაბლა ჩამოდის და გაეშვება),
 მალე გაუშვებენ ღომა ხარს
 და ხარი ცის რქებით დაიჭერს.

აწი რაც უნდა მოხდეს,
 ახლება ყველა ოცნება
 (მე ეს დავწერე ნოემბრის თოთხნეტს,
 ტყუილი არ დამწამონ მგოსნებმა).

ჰიგარო

დრო მიდის თუ მიფრინავს,
 შენც შეცვლილხარ, ჯიგარო,
 მაგრამ ფიქრი სიბერის
 ახლოს არ გაიკარო!

სიკვდილს ვუახლოვდებით,
 დაუნდობელ იკაროსს,

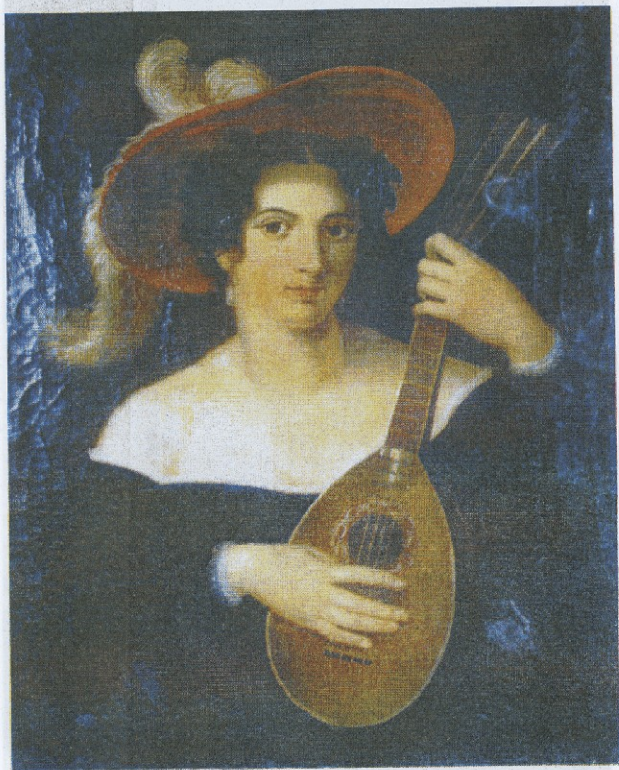
ერთი ახალგაზრდობა
 რატომ უნდა ვიკმაროთ?

კიდეც ბევრჯერ ვათენდეს,
 ზეცამ გადაიკაროს,
 არგასაკარებელი
 ახლოს არ გავიკაროთ ჯიგარო?

* * *

ნათუ მიცქერს ღმერთიც ცერად,
 წლებო, წლებო, მენატრებით
 ნეტავ... ჩემი ბედისწერა!..
 არ მომავლო დენა ცრემლის,
 არსად არ ჩანს ზიკი — ძერა,
 იგი, მე რომ ვენაცვლები.

ჯობს იმქვეყნად ჩემი წასვლა
 ასე ბედის მიმოხრესას,
 რაცხა... გულზე ვერ ვარ რაცხა,
 არგინ მომამეველებს ხელსა.
 ვიმიე, კარგი ბიჭის ნაცვლად
 ვეხუტები მძელსა ხელსა.

თევდორე ბრონიკოვი

ქალი მანდოლინით

აკარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმი

უცნობი ავტორი

მძინარე ქალი

აქარას ავტონომიური რესპუბლიკის ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმი

306 დაიბადა აქ ჩემზე ადრე

ვინ დაიბადა აქ ჩემზე ადრე,
 ვინ გაჰყურებდა ამ ცას აქედან.
 ქვეყნად თესავდა გოდებს თუ გარდებს,
 ნეტავ ცოდვა თუ მადლი აკეთა?!

ბედისწერა რომ უჩინმაჩინობს
 და გასასვლელი გზა აედარშია,
 ყოფნას წყველიდა უთინათინოს
 თუ ფატმანებთან წოლა არჩია?!

რაინდის ყელი დასწვა ლერწამად,
 ლერწამს დაიკლო ვერც რა მიცილიმა,
 წავიდა ქაჯთა დასალეწავად
 თუ ტარიელის ცრემლებს დასცინა?!

უფლის წყალობა გიშერს აღინა,
 ზურგი აქცია დარდიმანდობას,
 ნეტავი ჭართლი იწერმიდინა
 თუ ამკობინა შადიმანობა?!

მეგობარი სისხლი რასაც ვერ იტანს,
 იჭდა და ნაცარს ქექდა გულმშვიდად,
 მანქლისათვის ომს გაივრიდა
 თუ ღუშმანს გზები გადაუშვილდა?!

უძლებდა უფრო მეტსა თუ ამდენს,
 ყველაფერს თავის სახელს არქმევდა?!
 ვინ დაიბადა აქ ჩემზე ადრე,
 ვინ გაჰყურებდა ამ ცას აქედან?!

პროზა. პოეზია

ანზორ კუბლა

აპოკალიფსი

გაგრძელება

წამოწოლი-
ლიყო ლაურა
ლოტოსის ყვავი-
ლზე და ცისკრ-
ის ვარსკვლავს

შეპყურ-შესციცივდა. ასე ჰგონია,
უახლოვდებოდეს თითქმის ეს ცისკრის
ვარსკვლავი და ამავე დროს თვითონაც
მიადლა მიიწვედა. — ალბათ, იმ ვარსკვ-
ლავისთვის მეც ცისკრის ვარსკვლავი
ვარ...

და ჩამოხეწა უცებ! ბურუსში
გაეხვიო ის მოკაწკაწე ვარსკვლავი და
ლაურაც ძირს ჩამოეშვა. ქვევით კი:
ამღვრეულ-გადარეულა ის ტბა და შთ-
ანთქმას უბირებს ქალწულს.

ლაურა, ასე შეფიქრანებული და
სულატირებული იხატრებს: „ღმერთო
ჩემო, სანამ ამ გააცხებული ტბის
მსხვერპლი გავხდებოდე, მომკალი მან-
ამ!“

და რაღაც იძირებოდესო თითქმის
ეთეროვან სივრცეში, გააქანკალი
ქალწულ ლაურას. გააფრგოლებს და
მანეტროს იხილავს: — შავი სილუეტი?
მანეტრო?! ვაიმე დედას — თვალს
მილულავს უნებლიეთ და ქაჩეთის
ციხეშიც ამოყოფს თავს, ქაჩთა გა-
რემოცვაში შეეხუთება სული. ისინიც
ჩააღლებენ ხელს თავიანთ ტყვეს და გა-
იწვევ — გამოიწვევიან.

— აქეთ, ჩემკე! — გაპყვირის შავი
სილუეტი და მუშტებს გამეტებით იქნე-
ვს — მანეტრო არ ვიყო მე, თუ არ ვან-

ანეთ ყველას, ყველანი დაისვენებოთ სამ-
აგალითოდ, ერთი ეს გოგო ახლაც გაგ-
იშვიათ და თავს დაიბრალებო მერე! თქვე
მართლა მუქთახორებო!

— მანეტრო, მანეტრო... — აწუწ-
უნდნენ ქაჩები, — რაღაც უხილავი
გვებრძვის და გველოდება წინ... ფეხის
გადმოდგამაც კი გვიჭირს თქვენკენ! რომ
აღარ ვიცით, რა გვემართება?! ნეტა რა
არის, რა უნდა იყოს, ხელ-ფეხს რომ
გვიკრავს და გვებოვავს ასე? ფრენაც რომ
აღარ შეგძლია?! — სიმწირის ოფლი
სდით ეჭვ-შეჯუჯებს.

ვერ ხედავს იმათ სახეებს ქალწული
ლაურა და კიდევ კარგი, რომ არ ჩანან
ისინი ლიურასთვის. უხილავნი არიან
ქაჩნი, ეს ჯადო-ქარები, — რა ცუდი სუნი
ასდით, ვაიმე, გული არ წამივიდეს!

— თვალი, თვალი გაახილე! თვალი
ახილე, ჩემო ლაურა, ხომ გესმის ჩემი?!
— ეცნო ქალწულს ომზირის შემკრთ-
ალი ხმა და შეფიქრიანდა, მაგრამ გული
მოეცა მაინც და თვალი გაახილა. ნათე-
ლი ჩაუდგა ლაურას თვალში და გაქრა
ის საშინელი ცოდვა-ზმანებაც.

ოღონდაც: აღარც ომზირი იყო აქ,
აღარც — ტბა და აღარც — ლოტოსის
გაშლილი ყვავილი. გაუთვალისწინე-
ბელი მაინც მოხდა კიდევ რაღაცა,
სულით ხორცამდე რომ შესძრა
ქალწული. დაზაფრულს ღრიალიც
შემოესმა ამ დროს და ამ ღრიალიცელმა
მოიცვა შეძრწუნებული. მართლაც აღარ
იცოდა, როგორ დამალვოდა ამ საზარ

ხმის, მაგრამ... ეს მეგრე და მეგრე იყო, რომ გამოუჩნდა ომზირი და მშვიდდებოდა იმის ირგვლივ თითქოს ყოველი. ეს სიმშვიდე ელფლება ქალწულს და... შესცურა ისევ იმ ძილ-ბურანში.

ძილით არა, არ ეძინა, მაგრამ ძილ-

ისმავარ რაღაც სხვა გრძნობას შეეპყრო მაინც და მიიწვია ასე — წინ ომზირის სახე მიუძღოდა და შიში უკვე აღარადრისა ჰქონდა!

შიშს მოეჭურტა დიდი თვალები... (საცრისოდენა).

* * *

თვალში ამოისცა თითები იოსებმა და გააზნორა: „ომზირმა მაინც მოახერხა გადაერჩინა თავისი ლაღრა ისე, რომ ჩემი დახმარებაც არ დაჭირვებია, მაგრამ ასე მოუშადადებელიც არ უნდა შევხდე შეტენებულ ღამეს... ანდა: შეღამებულ დღეს... დავიგვიანე მაინც! კაენ ადამაძემაც კი დამასწრო! თუმცა ვერც კაენმა გამოიჩინა თავი მაინცა და მაინც! ალბათ... მოხდება იმას მესტროსაგანს! მესტრო არაფერს აბატიებს კაცს... ახლაც ისეთ დროს იხელთა დრო, როცა ისე ვიყავი დაკავებული! ზოდა, ჩაღაც გამოშავლო პირში! სწორედ მაშინ გადავიდა შეტევაზე და იერიშიც მიიტანა ლაღრაზე, როცა ხვალზე ვიყავი ასე ჩაფიქრებული. ომზირი რომ არა... მაინც შეძლო და სულ სხვა დროში გადაინაცვლა აწმყოდან! ომზირ, მიკვირს, მაინც როგორ უნდა ჩაიხედო მესტროს სულში?! შენ ხომ გეცმა ჩაუშაღე მესტროს, ომზირ! მე კი: უნდა დავადწიოთ თავი იმ ქსელს, კაენ ადამაძემ რომ გამხვია შიგ. თვითონ კაენი ვერაფერი დიდი ბედენაა, მაგრამ... ისევ მესტროს ხელი თუ ურევია ამ საქმეში! ყველაფერს წვდება მესტროს ყოვლისმხილველი თვალი, მაინც ვინ არის ეს შავი სილუეტო? ახლაც მახსოვს, რამდენიმე წამით რომ მოაქცია ომზირმა თავის ჩარჩოში... იქნებ თვითონ მესტრომ ისურვა მაშინ, ომზირს რომ გამოეცნალებოდა, მეც მჩვენებოდა და იქვე, მაშინვე დავეთრეუნე თავისი ძალმოსილებით. შავი, დიდი შავი ძალაა მესტრო! უნდა, რომ დათრგუნოს, ფეხქვეშ მოიგდოს და ერთიანად გათელოს ომზირი, მოდრიკოს იმის

სული და თავის ნებას დაუმორჩილოს. მეც იმიტომ გამომგზავნეს აქეთ, ომზირთან, რომ წინ აღვუდგე მესტროს სურვილს, იმის თითქოსდა უძლეველ ნებას. მესტროს კაენ ადამაძე ჰყავს დამხმარე ხელად, ომზირთან კი მე მომავლინეს კეთილმა სულებმა. მაინც რა ტვინი, როგორი ტვინი აქვს მესტროს? მაინც როგორ მიიძღოდა, რომ რუსის სამსახურში შეესულიყავი? ჩემი მორალური სიკვდილი უნდა მოესწავებინა მესტროს! წინდაწინ გათვალა ყველაფერი! ომზირ თავდგირიძე კი ქართულ ეროვნულ ჯარში გაიწვია და... ერთმანეთს დაგვაპირისპირა თითქოს... ხელავ, საითკენ უმიზნებს მესტროს? ყოველივე ეს კი უფრო და უფრო ამადლებს ჩემს თვალში მესტროს... ამიტომ: შესასწავლია, თავიდან ფეხებამდეა შესასწავლი შავი სილუეტი... მესტრო!

მართალიც იყო იოსები, როცა მესტროს ტვინზე ჩამოაგდო სიტყვა. ტვინით... ტვინით და მხოლოდ გონებით მოძრაობს მესტრო ყველგან და ყოველთვის. ტვინით... გონით და არა სულით! სულით იმიტომაც ვერა, რომ შეიძლება არც ჰქონდეს სული, ასე რომ ჰქირდება ადამიანს! დიდი, დიადი სულის მძივებელი! ასეთ სულს რომ გადაეყრებოდეს იგი და დაიურვებდეს თავის ნებაზე, აი საფიქრებელიც გაუჩნდებოდა მაშინ ძეს კაცისას! — თუმცა მაინც შეცდა ჩემში! — ისევ დაიბრუნა ფიქრი იოსებმა, პატარა იაღლიში მაინც მოუვიდა ჩემთან დამოკიდებულებაში. ვერ შემადგასა, მაგრამ მე ხომ ვიცი, რომ მალე ამ შეცდ-

თმასაც გამოასწორებს. ვიცი, კიენ აღმაძეს განაწყობს ჩენთან საბრძოლველად და... მანამდე დროა კიდევ ჩემდა საბედნიეროდ. თუმცა: იქნებ იმაზე ადრეც მოვიდა გონს, მე რომ მგონია და... ჰო: დღეს ხო ზუგდიდში უნდა ვიყო! მეცნობა მაესტროს სტილი!

...ჩვენი პოლკი ზუგდიდში, ერთ პატარა სამხედრო გოროდოკშია დისლოცირებული, — ფიქრობს იოსები, — და ამ პოლკის ერთ-ერთ ბატალიონში უკვე ვითრებიები მე იოსებ ნიჟარაძე. — ეს ბატალიონი, სამშვიდობო ჯარის ერთი ნაწილი განლაგდება საქართველო-აფხაზეთის დღევანდელ საზღვარზე... — ეს გულიც იმიტომ ტკიოდა ასე დაჭირებულ ჯარისკაცს... გრძნეული გული...

ასეთია დიდი (და არა დიადი) რუსული ნება!

დამწროდ-დაბორიალობდა ყველგან და ყველაფერში აღრეულ-ჩაკეცილებული მამიებელი სული და ჯერაც ვერ მოეძია მოსაძიებელი... საკუთარი სხეული. იპოვის და მაშინ დამშვიდდება!

ივლის მერე ნება-ნება და გამოასხივებს კიდევ შინაგან სინათლეს, ოღონდაც დაუოკებელია ჯერაც ეს რუსული სული, ღობე-ყორეს ედება და ისეთი ძალითაც ეხლება ყველასა და ყველაფერს, ლამის მოასიგომორობს გზად ყოველივე. ნეტა, როდის ჩაჟდება თავის სხეულში აბორგინული რუსული სული — გახელებული მართლაც, მთელი პლანეტის მოთვინიერება რომ მოუხდომებია... ერთი კაი შემოლაწუნება მართლა არ აწყენდა ამ ჭკუანადრძობ სულს, იქნებ მობრუნებულიყო და მოფხიზლებულიყო.

ერთხელ, ცხრაას ჩვიდმეტში რომ განოილეშ-გამოიბრუეა „ხლებნაითი“, (სატანამ თუ შეუშაბა იგი სასმელი), აღარც მოფხიზლებულა მერე (!) წამით, ერთი წამითაც რომ მოვიდოდეს გონს

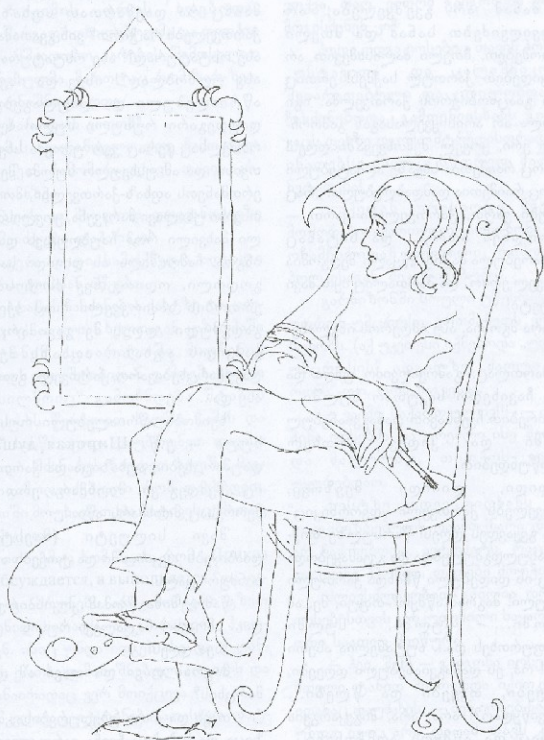
(„უბახმელიოდ“), იცით, „რამდენი კაის“ გაკეთებას შეძლებდა?! ჰო, გაახელს თვალს, შემოგხედავს დაწმენდილ-დაკრიალებული თვალებით, მაგრამ ოცნებაა ეს აუზღენელი ფუჭი ნატვრაა ეს! სინამდვილეში: გაახელს თვალს, მაგრამ რად გინდა?! ისევ იმ „ხლებნაის“ გამოაწოდებს სატანის უხილაგი ხელი და ისიც (რუსი), რა ბიჭია და ნაბახუსევზე არ მიეძალოს „ხლებნაის“. გამოიბრუეება ისევ გამოთაყვანებამდე და „იმედიანი ხვალეს“ მოლოდინში ხვალამდე სამჯერ მაინც ჩაისველ-ჩაისვრის დღის განმავლობაში... არც ჰაერი დარჩება მოუწყამელებელი... საოცარია და... თვითონ მასზე რატომ არ მოქმედებს (უარყოფითად, რასაკვირველია) ასე ხელოვნურად შეცვლილი კლიმატური პირობები?! „ხლებნაითი“ გაბრუნებული რუსი, მხარეთმცოდნე წამოწოლილი... დიდი რუსი ხალხის ნაწიერები: (Иванов, Петров, Сидоров)!

ერთი მოიფხიზლებდეს და გამოერკვეოდეს!

— მაგრამ მე რა მჭირს, რა მჭირდა და რა მემართებოდა, რომ... სამაჩაბლოსა და აფხაზეთში ვიბრძოდი? და მაინც „უახმელიაზე“ გამოსული რუსი გვითამაშებს ყველას ამ ქვეყანაზე! ნეტა, რა სინდისით ჩაუყვი ფეხი რუსულ ჩექმაში და ასე არჩენილად დაგვაბიჯებ ქართულ მიწაზე?! ნეტა, რას მეტყვიან ამაზე დიდი ფასკანჯია და სინგაფურა, რას მეტყვიან მოლა? სადავავებში გადაბრუნდებიან, ჩემს ამბავს რომ შეიტყობენ... სიბი რას მეტყვის, პატარა ფასკანჯია?! ხომ ამომეკვეთა სამაჩაბლოში ფეხი! მოლა, ხომ გესმის ჩემი? შენი დაღუპვის მერე შენმა სისხლმა და ხორცმა კანონიერად აღარ ჩათვალა შენი შვილი, დაადგეს უპატრონოდ, მაგრამ ვიცი, გონს მოვლენ და... მაგრამ თქვენზე ცუდ დღეში მე, ცოცხლებში რომ ვურჩევარ, მე აღმოვჩ-

ნდი, მე — ცოცხე ნიჭარაძე, საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის მებრძოლი სული რუსმა დამიჭირავე და ხელში კალაშნიკოვი შემომიჩეხა... ანდა: ზუგდიდიდან როგორ მივეშველო ომში თავდგირიძეს?! დიდი კაცია ომში თავდგირიძე — მოშავლის ადამიანი! ზეკაცი! განსაკუთრებული მისიაც ამიტომ ეკისრება! და ამ მისიის

შესრულების შემდეგ კიდევ ერთი მისია დაეკისრება — ქართული ეზოთერული სკოლის შექმნა, მაგრამ მთავარი მაინც პირველი მისიაა. მაესტროც ხომ ამასთან დაკავშირებითაა მოვლენილი ჩვენს განზომილებაში. დიას, დაბიჯებს ნამთარ — ქალაქში დიდი მაესტრო, გრძნეული მეფეოლინე — შავი სილუეტი...

ოცდამეერთე საუკუნე თმზირისა! იგი გააცოცხლებს ქართულ სულს! დღეს საღათას ძილი მორევია ქართველ ერს, გადაგვყლაპეს ერთ დროს გონის — შემოუსვრელი ბანჯი და... გვძინავს გამოუფხიზლებლად. როლი კი არცისაგან გონდაბინდული ისევ ძველებურად დაბანჯალებს, ჩვენ კი მოვლემარენი, ასე ძილმორეულები დავლასლასებთ, დავლასლასებთ და ამიტომაც გვიჭირს! და მანამ არ გვეშველება, არ გამოვიღვიძებთ სანამ და მთელი მონდომებით, მთელი ძალისხმევით არ მოვეყიდებით ქართულ საქმეს! ერთიც უნდა გააცნობიეროს ქართველმა: იგი მართლა არ არის ყველასაგან გამოირეული ერი, ყოველ შემთხვევაში დღეს! იგი არც რაიმეთია სხვაზე აღმატებული და არც რაიმეთია დამდაბლებული: „რაც კარგები ვართ, ქართველები ვართ — მღეროდნენ ადრე... და სატანაც ახარბრებული მაშინ: „წყალი შედგამია ქართველ ერსო“ და მართალიც იყო შავი სილუეტა!

არა მგონია, ასე იმღეროს ინგლისელმა!

მართლაც: გამოვიღვიძო უნდა და მერე ჩავიხედო საკუთარ სულში... ჩავიძირებით ჩვენსაგან დანაგვიანებულ სულში და გიდევ, ერთხელ შევძრწუნდებით.

დიდი, დიდიდი მეგზოვე, ქართველებს ქართველი „დვორნიკი“ უნდა გვყავდეს დღეს! წარსულზე ფიქრი გვასულდამუღებდა და გვემაჯებოდა კიდევ ის დიდებული წმინდა ქართული წარსული! მაგრამ აწმყო? თფუი, მე, ამ აწმყოში... სულში, სულში ჩავგაფურთხეს და... აუტანელია ასეთი ყოფა! ოპ, ეს დანაგვიანებული დღეები, კვირეები, თვეები და წლები... მიგვაიწყდო?! არა, არა, მიგვარჯვია სადღაც და აწმყოს არმქონენი... ვარსებობთ უაწმყოოდ, მაგრამ აწმყოს გაუვლელად, როგორ აღმოვჩნდეთ ჩვენ

ჩვენს მომავალში?

დავეძებთ დაკარგულ დროს, აქეთ-იქით ვაცეცებთ ხელებს, მაგრამ ამაოდ, ვინ დაგვიბრუნებს აწი იმ გადაკარგულ დღეებს?

გამოიღვიძე, ჩემო ერო! გამოიღვიძე და შეიბერტყე ეს მტვერმოყრილი მხრები!

ახლა ზუგდიდისაკენ! აფხაზეთი... ჯვარცმია აფხაზეთი საქართველოსთვის! მაინც რა დავმართათ აფხაზებს? ქართველებს რა ჭირთ? ვინ გვათამაშებს ასე ოსტატურად?! ასე ოსტატურად და ასე უღმობლად?! ისევ და ისევ ის აწრიალებული და დაუღაგებელი, დაუდეგარი რუსული სული! სული, რომელსაც ჯერაც ვერ უპოვია სხელი თვისი, და ამ უსხეულო სულმა შეაჯახა ერთმანეთს აფხაზ-ქართველნი, მოიქნია თავისი უხილავი მარჯვენა, ყოვლისმჭრელი მახვილი რომ ჩაუბლუჯავს და დაინგრა. ჩამოიშალა ის დიდიდი სახლი-გოდოლი, ოდითგანვე ძმობისა და ერთობის საძირკველი რომ ჰქონდა გადგმული. დღეს მე გავიმარჯვეო, გაჰკივის აფხაზი, აფხაზს მე არ დაფლმარცხებივარო, ქართველი გაიძახის ასე და...

ზეიმობს აწრიალებული რუსული სული — ეწ. Широкая душа -ს დაუმარცხებია აფხაზიცა და ქართველიც, შემდეგ კი: მოიხმარა ერთი და მეორესაც მოიხმარს აწი...

შავი სილუეტო (მაესტრო) დაბიძგებს კივასისაში და ტოვებს თავის ბინძურ კვალს.

წამოუშინა წვიმამ კოკისპირულმა და... ამოავსო ნაკვალავი რუსის.

ასეა დღეს!

მაგრამ თავი და თავი ამ დიდი მარცხის?

თავი და თავი უბედურებისა, მიზეზიცა და საბაბიც ჩვენა ვართ თვითონ: საკუთარ თავს ვადანაშაულებთ ყოველივე ამაში! და, აი, ეს მეორე

ანზორ კულბა

უკიდურესობაც: აქაოდა, ჩვენ ასეთნი და ისეთნი, გამოუსწორებელი ხალხი ვართ და ამიტომაც ვერ წამოვდგებით. ვიწყევლით და ვიწყევლით გაბრუნებულ

სულს და კიდევ უფრო ვბრუნდებით ჩვენ სამწუხაროდ (!) დრო გვათამაშებს, დრო — საკუთარ თავში ჩაბრუნებული, აწრიალებულ-აბურღული...

* * *

შევიდნენ ზუგდიდში... კარგადაც დაფუძნდნენ.

ხალხმა, როგორც ეს კომუნისტური რევოლუციის დროს ხდებოდა, წინასწარგაფრთხილებულმა და თითქოსდა სამშვიდობო ჭარბის შემოსვლით გახარებულმა, მართლაც რომ ზარ-ზემით აღნიშნა ეს დღე.

უხაროდათ ვითომ?

ამას ზედიზედ დღე ჩამოკაკლავს უკეთ, ჩამომარცვლავს თავის კრილოსანზე.

დღეს კი მხოლოდ დღევანდელზე თუ შეიძლება ლაპარაკი!

აგერ: დიდი სამოქმედო ადგილი საყარაულოდან იწყება.

ვიღაცას ჩასძინებია ვახტზე და კალაშნიკოვს ააცლიან ზელთაგან, ყაზარმაში შეიტანენ, საიარალოში მიუჩენენ ადგილს და შტაბიდან გამოგზავნილი „პოსილნიკი“ გამოჩნდება შტაბის უფროსის წერილით ზელში, „ამას და ამას“ სასწრაფოდ დაუბრუნეთ თავისი იარაღი, მძინარეს ჩაუდეთ ზელში, მაგრამ გამოღვიძებული რომ დაგხვდეთ, ბოდიში მოუხადეთ და ბატონისცემითაც მოეცეითო.

იოსებმაც ხომ იცის, რომ „Приказ не обсуждается, а выполняется“ და უკანვე გაბრუნებს არაკანონიერი გზით შეტანილ იარაღს. არც არაფერს ჰკითხავენ. ისიც უნდა იდგეს ასე და ტყეზილდეს ერთხელ მინიშნებულ ადგილს და სხვანიარადაც ვერ მოიქცევა.

კვლავაც იტყებნება ათასჯერ დატყეპილი...

რაღაც მართლა ხდება... ამას მეც ვხედავ მაგრამ მე ვინ შეკითხება?! არ-

აფრად მთვლიან! სწორედ ამიტომ მტკივა გული... შემტკივა გული და სათქმელიც ამიტომ ვეღარ მითქვამს. რომც ვთქვა, რაო, ვითომ გაიგონებს ვინმე? მოგისმენენ კი?

ჰოდა, იღა იოსებიც თავის პოსტზე „უსტავითა“ და კალაშნიკოვით შეიარაღებული და ცდილობდა, არ ჩასძინებოდა. გამთენიისხანს გიჟირს კაცს ფეხზე დგომა, მტრედისფრად რომ ინათებს, ძილიც სწორედ მაშინაა ნეტარება!

...აქედან ორასიოდ მეტრის მოშორებით ქართული გარნიზონი დგას, ორამირიდან დევნილი, რამდენიმე პოლკისაგან შეკოწიწებული.

გარნიზონში სრული უწყნარობაა: უფროს-უმცროსი ერთმანეთს ვეღარა სცნობს. (აქ უკეთესი იქნებოდა „უფროს-უმცროსის“ ადგილზე „ძალი პატრონი“-ოო, რომ ჩავვსება.

— ვაიმე, საქართველოში!! — ამოიგმინა იოსებმა და ცრემლი ისე შეიწმინდა მალულად, თითქოს ვიღაცა უყურებდაო.

პოსტზე კიდევ დიღხანს იღგა. თავგაბებზრებულს დაამთქნარა და რომ არ ჩასძინებოდა, ავტომატს, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, თითები მოუჭირა.

ძლივსძლივობით გაილია დრო და იოსებისთვის გასკუთვნილი საყარაულო ორი საათიც მიიწურა.

— ჰეი, შენ! — გაიგონა იოსებმა და მთელი ტანით მიბრუნდა იქითკენ, საიდანაც დაუძახეს, — შენ იოსებ ნიყარაძე უნდა იყო, არა და ამ თავს კუნძუზე დავდებ მოსაკვეთად!

— სდექ! — შესძახა იოსებ ნიყარა-

ქემ, — ფეხი არ მოიცვალა ადგილიდან, თორემ გესვრი!

— ბიჭო, კვესელავა ვარ ნუგზარი! ველარ მიცანი, იოსკა? — წამოიძახა იოსებ ნიჟარაძის საქციელით გაღიზიანებულმა ქართველმა კაპიტანმა და „შაჰა-უშანკა“ მთელი ძალით დაახეტა მიწაზე. იცნო იოსებმა ნუგზარ კვესელავა, როგორ ვერ იცნო ეს ასე მაღალი, წინ ოდნავ შენელოტებული, შავგერმანი ოფიცერი, — გვერდი-გვერდ არ ეფეხვით კოჩარაში?

— გახსოვს კოჩარა? ორივეგერ უბრალოდღედ რომ დავგათმობინეს... ბედის ანაბარად მივატოვეთ... ვილაცის ბრძანებით, ზევიდან! ხომ ხარ შენ იოსები? — ისევ იკითხა ნუგზარ კვესელავამ და მტვერში ამოგანჯღული „შაჰა-უშანკა“ — საგულდაგულოდ დაიფერთხა მუხლებზე, — ვიცო გრცხენია ჩემი, რომ რუსულ ჯარში მსახურობ... საქმე საქმეზე რომ მიდგეს, უნდა ფსროლოთ ერთმანეთს... მე არ გიმტყუნებ, მხოლოდ... ხედავ, როგორ მაცვია ქართველ ოფიცერს?! შინშილით არ გვედებით, მაგრამ არა მგონია დიდხანს გაეჭლოთ აგი.

— ვინ გეპატრონა მერე?

— ნალალი გიორგა ხომ გახსოვს? მოიკლა თავი. ველარ იმათხოვრა და შუბელში იკრა ტყვია. ჭკია, ეძინა და ნაძმინარევი გადმოვარდა, თუ გადმო-
აგდეს მეოთხე სართულიდან, ვერ გიტყვი... ფანჯრის რაფაზე ჩამოქცა ჩასიხნებოდა... მიწამ დაუძახა! მიწამ!

კვდებიან ბიჭები... ჩვენც გვლავთ... აბა, სხვა რა უნდა ჰქნას ჯარისკაცმა, ან სხვა რა ევალება საერთოდ?! ცოდვა გამხეილი ჯობია და... ნადავლაც არ-
ასწორად ვიყოფლით, მაგრამ მარადიორები არა მგონია, ვყოფი-
ლავით! იყვნენ მარადიორებიც... არ-
ივის არადფერ შერჩენია, ჰოდა, ბიჭებიც
ამიტომ კვდებიან! გვედებით ბიჭები! ვის
სად წამოეწევა ცოდვა, არავინ უწყის!

— ორი „სმირონი“ ჩემზე იყოს! გუშინ გარეული ტახი შემოაკვდათ ბიჭებს იმ ტყეში და... — ხელი წინ გა-
იშვირა იოსებმა.

— ჰოდა, სალობიეში, ჩვენთან! ისეთი ღრო გავატაროთ, რომ... — ხელი ხელს შემოჰკრა ნუგზარ კვესელავამ, — იოსებ, კი ერთი, ნუ იშმუშნები... შენ გგონია, გიმტყუნებ?! ის კი არა და... ჩაგვიწყვე საქმე და... ჩვენც ვიმსახურებდით რუსულ ჯარში, — გულ-
იანად გაიციხა და აწყლიანებული თვალებით ახედა იოსებს, — როგორ გგონა და ველარ გიცნობდი?

იოსებსაც აღარ ამოუღია ხმა. შე-
ცვალეს და დილამდე გათავისუფლების
ნებართვა გამოითხოვა ზემდეგისგან.

სალობიეში ტყვა აღარ იყო...

ერთი მკუდრო კუთხე დაიკავეს იოსებმა და ნუგზარმა, მოიგონეს იქი-
თურ-აქეთური, ნანახ-განცდილი, აწონ-
დაწონეს დღევანდელი მდგომარეობა, შეაფასეს აფხაზეთის ომი და იმ დასვენ-
ამდე მივიდნენ, რომ გამარჯვებით ველარ
გამიარჯებდნენ.

— იქნებ დიდი გამარჯვება აფხაზეთან არც იყოს საჭირო... დიდ
გამარჯვებას შეიძლება აფხაზეთის
ვადაშენებაც მოჰყოლოდა... — გაახშიანა
თავისი, ამდენხანს დაფარული, გულის
შორეულ კუთხეში ჩამარხული ფიქრი
და ხმას დაუწია: — მერე და... ღმერთმა
ნუ ჰქნას, რომ სამუდამოდ და
საბოლოოდ გაეთიშონ ერთმანეთს
ქართველები და აფხაზები... და მაინც:
აფხაზებს კი არ ვებრძოდით ჩვენ,
ქართველები, არამედ — რუსეთის იმპერ-
იას და ჩვენი მარცხიც ამიტომ იყო გა-
რდაუვალი.

— ერთ მთლიან საქართველოს
გაუმარჯოს, იოსებ! — ფეხზე წამოდგა
ნუგზარ კვესელავა. — ქართველები და
აფხაზები... მე აფხაზი ვარ დედი...
ანალიც ვერ წარმომიდგენია, როგორ
ვსროდი მე — აფხაზს და აფხაზი — მე.

დმერთი დიდა და არც დაუშვებდა, რომ აფხაზი მომეგლა მე! იოსებ, მე აფხაზი ბოფივკის გაა ლამიას შამიდაშვილი ვარ. იგი ბოფივკია აფხაზი (ასე ესმის მას), მე კი ქართველი ოკუპანტი. ერთმანეთს ვებრძოდით მე და გია... მე და გიას გაგვიმარჯოს! — ამ სადღეგრძელომაც შამიდაშვილი სუფრა და ახალ სადღეგრძელოსაც აქვე დაელოცა გზა.

ბახუსით შეთანამშებულ სუფრაზე ერთი ასეთი საკითხიც დაისვა: ელუარდ შევარდნაძის როლი (დამსახურება) ამ ომში. მისი დამოკიდებულება ქართველი ერისადმი საერთოდ და ამასთან პარალელურად მსოფლიო ხალხებისადმი, მთლიანად კაცობრიობისადმი, მის დამსახურებაზე კაცობრიობისა და ცალკე ქართველი ერის წინაშე.

— შევარდნაძე? — ჩაფიქრდა ნუგზარ კვესელავა, — ვინ არის ის კაცი, რომელმაც დაამხო რუსეთის იმპერია, მაგრამ დამარცხდა აფხაზეთში?! უფრო (ცოტათი) ადრე სამაჩაბლოდან გამოიქცა კულამოძუებული. კუდიტ ქვა ასრთლინეს ცხინვალისა. ზედიზედ ამდენი მარცხი?! არა, ძნებო! მართლაც და: ელუარდ შევარდნაძე უნდა იყო, რომ ამდენი მარცხის შემდეგ გაქვბდნენ და არ შეგრცხვენ?! არა, არა! ელუარდ შევარდნაძე სრულებითაც არ ყოფილა დიდი ადამიანი... წლის ყველაზე დიდი ადამიანი! გამორჩეული პოლიტიკოსიო საქართველოში... როცა მისი სახელი ჰქონდა, მოსკოვიდან, კრემლიდან მოსული დირექტივებით მართავდა ქვეყანას! იქაც მარჯვენა ხელი იყო

გორბაჩოვის და: რუსული ნების აღმსრულებელი, მაგრამ თვითონ ყოფილიყო განმკარგულებელი ყოველივე ამის, არა მგონია, არა! ანდა... არავითარი ანდა! იცი, რას ვიტყვი?! ელუარდ შევარდნაძე არაფერს წყვეტდა... დირექტივები ჰქონდა, თუ როგორ ემართა და... ისიც ასე მართავდა ჩვენს ქვეყანას, ისე კი არ მართავდა, როგორც ეს ჩვენ გვინდოდა, თვითონ რომ უნდოდა... სწავს, რუსს რომ უნდოდა, ისე... ასეთი წარმოდგენა მაქვს მე ელუარდ შევარდნაძეზე... ისე კი: იცით რანაირი კაცია ელუარდ შევარდნაძე?! კაცი, რომელსაც შეუძლია ნგრევა, დიდი ნგრევა კი, მაგრამ აღმშენებლობა არა! ავტოს ავტოზე ვერ დადებს და რომც შეძლოს, არ დადებს! არ იზამს ამას, არა! თუმცა... ვინ იცის? იქნებ მოგვცა საუკუნის! ახლა მეორე კუთხიდანაც შეგხედოთ ამ საკითხს: მიდი და შეეჯახე შუბლით დიდ რუსეთს! კი ბიჭი ხარ და... გაბედე, თუ ბიჭი ხარ! აქ დიდი მოთამაშეა საქირო და იქნებ მართლა ასეთ მოთამაშესთან გვაქვს საქმე! ელუარდი — თეთრი მელი... ზვიად დამსახურდიას დამხობის შემდეგ ხომ უნდა შეესრულებინა ვინმეს ის დიდი სამუშაო, ომმა რომ თავის ნანგრევებში მოიყოლია?

— მოკლედ, ისტორია იტყვის სიმართლეს, ნუგზარ, — თქვა იოსებმა, — მემატიანე უკვე წერს სიმართლეს! შეიგება მათიანეს ეს ფურცელიც და მემატიანის ხელითვე დაიხურება მათიანე იგი!

მოკლედ: მოიგონეს, რაც გაახსენდათ. დაღუპულ მეგობრებზე ხომ აღრვეე თქვეს. ბოლო სადღეგრძელო იოსებზეა:

— მემატიანეს ხელი იკანკალებოდა და... მეწისქვილედ ქცეულია! ჰოდა, ფქვ

ავდი და ფქვავდა წისქვილიც. და ის სიმბოლურად შეფქვილული მეწისქვილეს ასე ბურტყუნებდა თავისთვის: „ვაიო, ვაიო, ვაიო ჩვენ, ვაი მე და ვაი შენ! ვაიო, ვაიო, ვაიო ჩვენ, ვაიმე და ვაი შენ!“ ვაიო, ვაიო, ვაიო! ჩვენ და ვაიმე თქვენ!

ქარი მორა

ახლოვდება წელი ახალი!

მიდის, მიდის მგონია, გვეცოდება სისხლიანი წელიწადი — ოთხმოცდათოთხმეტი, წელი ძმთამკვლელობისა, ერთმანეთის გაუტანლობისა და ათას ერთი სიბრცხელისა!

კრავი გახარებული მობრუნდა. საოცარია სწორედ და საკვირველები: ოთხმოცდათოთხმეტში თუ შეიძლება რაღაც გახარადეს კაცს? სულის მოთქმანე ხომ ფიქრიც ზედმეტია!

— დღეა ბაბუს წევავდი, ომზირ, დაიჭერებ?

— გეჟურებ და... ასე მგონია, შენობა მოეცესო თითქოს, მაგრამ არა... ამბუ არაფერი თქმულა ჯერ, მაგრამ ამის დროც დადგება!

— ომზირ, შენობის გადმოცემის თაობაზე, მართალია, არაფერი თქმულა, მაგრამ მისი კეთილგანწყობა შენიშნა... ჩვენს საქმეს... ჩვენს საქმეს გულისხმიერად მოეკიდა და ესაა მთავარი, ომზირ! მაგრამო... მცირედსაც, დავცმაყოფილდეთო ჯერ! ზუსტად ასე მითხრა და შენ გვერდით მიგულღეო! ორშაბათიდან ორმოცდაათი კაცისთვის არაქანს მოგვცემს თავისი ჟონდიდან, რძესა და ხაჭოს!

— მოკლედ: მეც მიხარია, კრავაი! ნიხარია, რომ შენ ბაბუშკებს არაფერი გაუტირდებათ აწი... მომილოცავს! მაგრამ... გული მეტუნება, რომ იქნება ნამთარ — ქალაქში ერთი „სათნოების სისახლე“ და მისი დირექტორი კრავაი თავდგირიძე იქნება!

— ომზირ! ბაბუ დიდი კაცია მართლა! ოცდათერთმეტში სასადილოში მოვა და ჩემ ბაბუშკებსაც მოინახულებს.

— დიპლომატია... მოქნილი პოლიტიკოსი... ალბათ, გვარში ყველაზე დიდი კაცი, ბაბუაშისიკ დიდი კაცი იყო, მწერალი, პუბლიცისტი, მთარგ-

მნელი და... დიდი საზოგადო მოღვაწე... კომუნისტებმა მოისაკლეს ოცდაჩვიდმეტში, თუ არ ვცდები...

— ჩვენი ქალაქის სანჯახეგები ყოფილან და იმათი ცისფერი სისხლი ბაბუსაც რომ უდოოდეს ძარღვებში, რა გასაკვირია?!

— მაგრამ მაინც არ მეგონა, რომ შენ საქმესაც ასე დიდი ინტერესით მოეკიდებოდა. თუმცა პოლიტიკა არაა ესეც? მოკლედ: მომილოცავს, კრავაი!

— ომზირ, ხომ მაქვს ოცნების უფლება და ამ უფლებით მეც მინდა ვისარგებლო: მართლა იქნება ნამთარ — ქალაქში „სათნოების სისახლე“!

— ასე რომ გინდა, ამიტომაც იქნება! კრავ, მე უკვე ვხედავ „შენს „სათნოებას“ წარმოსახვაში... ირგვლივ რიკულებიანი აივანი... მაღალი გუმბათი მაღლა, მაღლა მიიწევს, თითქოს ნისლში მიტურავდესო, ისე... უზარმაზარი ჰოლი... შენ, თეთრი კაბაში გამოწყობილი ადინარ მარმარილოს კიბეებზე... თეთრი, უთეთრესი მარმარილოს კიბე... აქეთ-იქიდან თავს გიკრავენ, კრავ! შედიხარ „შენს კაბინეტში... სტუმრები გყოლია, თურმე, კრავაი! მერე აუდიტორიაში გადადიხარ... ხალხი გისმენს და ტაშს გიკრავს. ქართველი დედა ტერეზა! ტერეზაო, ასე მოგახსენებს ერთი უცხოელი გამომსვლელი.

— ომზირ, ომზირ! რას ამბობ, ომზირ?! — იწყინა კრავაიმ, — ნულარ დამცინია...

— როგორ თუ დამცინი, კრავ?! მე მომავალში შევხვდე და... ახლაც ვხედავ იმ შენ თეთრ სასახლეს... უცხოეთიდან დელეგაცია გწვევია გაერთიანებული ერების ორგანიზაციიდან! ემბლემათაც ვხედავ, კრავ!

ომზირ, ომზირ... — ცრემლი მორევა კრავაის, — ახლა კი მართლა მჯერა

ანზორ კულბა

შენი და იქნებ იმიტომაც მჯერა, რომ ჩემი ოცნების სახალღზე ლაპარაკობ... მინდა მჯეროდეს! ვალდებული ვარ, დავიჯერო! მაგრამ... თითქოსდა კრიჭა შეგკერიდა და... დანა პირს აღარ გინახის...

— მერე და... შენმა წარმატებამ მართლა გაიზარა, მაგრამ... ჯარისკაცის ფორმაში მხედავ და ეს მიხაროდეს?! ზოგჯერ ისე წონებნარდა ყველაფერი, რომ... ერთმა ქუთაისელმა თავი ჩამოიხრჩო... გუშინ წაასვენეს ნათესაეგზე. იცო, რა ბიჭი იყო?! ისიც სამაჩაბლოში იბრძოდა და... ოსებს მიღიონად ჰყავდათ შეფასებული... აქ კი... გელორ აიტანა. ერთი დღეამისი გენახა და... ისე, კრავ, სიკვდილი ისე ტრავგიკული არ უნდა იყოს, აღმიანებს რომ წარმოგიდგენია... უფრო: მატერიალისტებს უფრო უჭირთ სიკვდილზე ფიქრი და ეს გასაგებიც უნდა იყოს... სინამდვილეში: არც უნდა მოთქვამდეს მოყვასი მოყვასის სიკვდილი!

— სიკვდილზე როგორ არ უნდა მოგთქვამდეთ, ომზირ, მაგრამ...

— გარდაცვალება მართლა სხვაა, კრავ, ვიდრე სიკვდილი... გარდაცვალება ჩემი აზრით მართლა არ უნდა იყოს ტრაგედია. სული უკვდავია, კრავ და ევოლუციას უნდა განიცადდეს... ინფორმაციას... ერთი საინფორმაციო სივრცეიდან მეორეში გადადის და მალდებდა ახე, რასაც ევოლუცია უნდა ერქვას. უკვდავი სული... უკვდავება...

— ნეტამც ასე იყოს, ომზირ, და?!... მოუკვდაო სულიო კაცს?! მე სწორედ ამ სულის სიკვდილი ვერ წარმომიდგენია! ნართლა არ წეშიძლია ამის წარმოსახვა! მეც მაფიქრია სიკვდილ-სიცოცხლეზე და ავტორებულვარ უნებლედეთ. ომზირ, ლაუტრაზე აღარაფერს მეტყვი? როგორაა?

— როგორ გითხრა, კრავ და ჯერ ვერც გაგრძელებარ ყველაფერ ამაში... და როგორ გითხრა? რაღაცას კი გვხვდები და... გუნლოვდები თითქმის რაღაცას...

— შენ, ომზირ და არ იცი? თითქმის არ იცი... — დაიბნა კრავი, — როგორ თუ თითქმის არ იცი? თითქმის იცი, თუ თითქმის არ იცი?

— არ ვიცი, კრავ, არ ვიცი... მე ის ვიცი, რომ მაესტროსთან მაქვს საქმე... შავ სილუეტთან... ეშმაკთან... თუ გნებავს, სატანასთან... ძნელია იმასთან ბრძოლა. არ გეხუმრებნი! ნეტავ მენუშერბოდეს... კრავ, მე ეშმაკი მეთამაშება და მეც ვეთამაშები იმას. მაგრამ არც იმას უნდა ულახინდეს... იოსები მაინც ყოფილიყო აქეთ! მაესტროს ზელი ურევია ამაში! მარჯვენა ხელი ჩამომაშორა... ეს ჩამომაშორა მხოლოდ, მაგრამ რომ ჩაუკვირდეს საქმის ვითარებას, ჩამომაშორის მაშინ იმ ჩამოშორებულ მარჯვენას! მაგრამ იქამდე ჯერ არ მისულა საქმე!

აგერ, კრავ, სამშვიდობო ჯარი შედის ზუგდიდში... იცის რუსნა თავისი საქმე! სადაცაა... მიიწვია ჩაიარა რუსის მატარებელმა, კრავ! მაგრამ კინაღამ არ წამოაჩიქა მსოფლიო! ისე ძლიერი ვერ არის დღეს და... ასეა საბედნიეროდ! მაინც დრაკონია უზარმაზარი, ცალ გვერდზე წამოტყეულ-წამოწოლილი... თუმცა ახლაც ცეცხლისმფრქვეველი!

— ომზირ, მიდინარ?

— სანახავი მყავს ლაურა... ისე კი... საქმის კურსში მამყოფე... ბაბუ დავიძახებს მალე და...

— კარს დიად დავტოვებ, ხომ უნდა მობრუნდე?

— აუცილებლად მინდა ვნახო, ვეტყვი, რომ აღარ მივიდეს კაენ ადამაშუთან.

— ომზირ, კაენ ადამაქე ხომ არ გენახა და... ერთი მაესტროსთვისაც გესწავლებინა ჭკუა!

— კაენს კი მოუვლიდა კაცი, მაგრამ მაესტროსთან საბრძოლველად ხომ ვიცი, რომ ჯერ მართლა არ ვარ შუად.

— მაესტრო... შავი სილუეტი, ომზირ, მართლა სინამდვილეა, თუ გამო-

ნავონი? ზოროტი სული...

— იოსებიც რომ არაა აქეთ, კრავ... — ხელები უძიმდოდ გაშალა ომზირმა.

— იოსები? მაგრამ იმას რა შეუძლია იმდენი, რომ დაგეხმაროს?

— იოსება, კრავ... — ჩაფიქრდა ომზირი, მაგრამ მალე გამოერკვა, — იოსები, კრავ, ჩემმა კეთილმა ანგელოზმა მომიგვლინა... იოსები ენჭიდუა, მე — გოლგამეწივით აწორილებული სული... მეც გოლგამეწივით ჩაცუფიქრებდივარ სიკვდილის ფენომენს, შევიცნო შინდა... სიკვდილი თუ გარდაცვალება? თუძცა: სიკვდილი ერთი უნდა იყოს და გარდაცვალება — კიდევ სხვა!

ლაურა შინ დახვდა ბედად. დანახა ომზირი და თვალები გაუბრწყინდა ქალწულს. გაბარებულმა თვალი მოხუცა უნებლიეთ. ომზირის წარმოსახვა უნდოდა ასე, მაგრამ ამაოდ.

და შეცბა მაშინ ომზირიც, ვაითუ ნაჭები დეპატრონო ლაურისო.

ლაურამაც წამოიკვნესა, ქაჩების გარემოცვაში რომ აღმოჩნდა.

მაგრამ არ დაბნეულა ომზირი, ერთი-ორჯერ შეანჯღრია დაზაფრული ლაურა და ქალწულმაც ამოიხენესა, თითქოს სულაც თან ამოაყოლო. თვალი გაახილა რის გაი-გაგლახით.

— როგორ მესვეწებოდნენ, თვალი არ გაახილო, რის არ მპირდებოდნენ, ოქროს სასახლეს აგიგებთო, უთვალავ თვალ-მარგალიტს მოგართმევთო, დანიშორქეს, მაგრამ ვერ ღამიყოლიეს, თმზირ! — ისევ უბრწყინავდა თვალები, რომ მაინც მოახერხა, თავი დაეღწია ტყვეობისათვის და პირში ჩალაც გამოუვლებია თითქოს და ყოფლისშემძლე ქაჩებისათვის, — უნდა გენახა, ომზირ, იმათი გაწილებული სახეები... კაენ ადამაძეც იქ იყო. ფერწასული მჩვენა. სულ მაღლი, არ ვიცო, როგორ, მაგრამ მავსტროსაც მოვკარი თვალი, ზოლთას სცემდა ჩაფიქრებული. არ ვიცო, როგორ შე-

აღწია ჩემმა მხერამ იმის ჩამოხნელებულ კაბინეტში, მაგრამ ნამდვილად ასე რომ იყო, გინდა, მამაჩემის სულს დავიფიცავ! თვალები დამიდგეს, თუ რაინეს ვაზვიადებდე! მაღალი ცილინდრი ეხურა მანეტროს, ნამდვილი არისტოკრატია! დარწმუნებული თავის სიდიადეში! ამიტომაც გვიყურებს იმ სიმაღლიდან, თითქოსდა ამოდლებული... მაგრამ კაენი... შეშფოთებული მჩვენა უფრო, რაღაცას მყვადრებოდა... — ამოიხენესა ისევ და ეს თითქოსდა ასე გრძელი და მრავლისმეტყველი სცენაც ამოსუფთავდა ლაურას ცნობიერებაში.

— დღეს თორმეტ საათზე გელოდები! — მოესმა ომზირს მანეტროს ხმა და წამოაიჭრია, მაგრამ ასე რატომ ეწინოდა, ეს ვეღარ გაეგო: — თორმეტ საათზე, ომზირ, თორმეტზე!

— წენც თორმეტზე გელოდებიან, ლაურა! კაენ ადამაძესთან, მაგრამ დღესით...

— თორმეტის თორმეტი წუთითა... — თავისთვის ჩაილაპარაკა ომზირმა — მისვალ, ლაურა?

— არ შემოძლია, მუსხეები მეკვდებიან... შუადღავს იმის დანახაც კი... კაენ ადამაძე...

— წენ უკვე იყავი კაენ ადამაძესთან, იყავი ერთხელ და...

— ვიყავი და ლაურა ნათელაშვილის „ავადმყოფობის ისტორია“ მაჩვენა. ეს ქალი მამაჩემის მამიდაა, გაუთხოვარი... ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში მკურნალობდნენ ახალგაზრდობაში... აღრიცხვიდან დღესაც არ ყოფილა მოხსნილი. ისიც ჩემსავით ყოფილა, თვალდახუჭულს ქაჩები ელანდებოდა თურმე... კვდებოდა და ვერ მომკვდიარიყო. დღესაც ცოცხალია... ცოტის წინასწარმეტყველებს თითქოს და...

— წენ კი არაფერს გეუბნება?

— როგორ არ მეუბნებოდა... ახლაც მეუბნება, შენთვისაც გამონათლებლო,

ოღონდო: დრო სიმწირსაც გაგეშვებსო, არ ცდება მგონია დიდი ლაურა... ჯვარს მიენდო! როცა ძალიან გაგიჭირდეს, სამჯერ გადაიწერე პირველი.

— ჯვარი?! ჯვარი... შავი სილუეტ-ტივ უკუიქცევა ჯვრის დანახვანზე!

— ახლავე ხომ არ გვიღო?! მოგხუჭავ თვალოს და... გამომიჩნდება თუ არა მესტრო, ჯვარს მივანათებ თვალებში!

— ჯერ პირველი გადაისახე სამჯერ და ჯვარი მერე მოიშველიე. მაგრამ არ გინდა ექსპერიმენტი!

— ნუ დამიშლი, თმზირ, ძალიან გათხოვ... — თვალი მოხუჭა და პირველიც გადაიწერა სამჯერ, — დაე, ჩემი იყოს ეს დღე! აგერ... ჯვარი მიჭირავს ხელში, გასხივოსნებული... აგერ შავი სილუეტიც, მესტრო!

— ლაურა, ჯვარი მიუტანე თვალებთან მესტროს, ახლოს მიუტანე! — შესძახა თმზირმა და ჯვარიც გასხივდა მოულოდნელად. გადანათლა ყველა და ყველაფერი. ლაურაც ნათლის სამოსელშია გახვეული, გაბრწყინებულ-გადანათებული. მაგრამ მაინც მოასწრებს მესტრო, რომ თვალებზე აიფაროს ხელები და ზურგი შეაქციოს ლაურას. თქმცა ჯვრის სიმბურვალემ მაინც იმოქმედა მესტროზე: კინაღამ არ ამოწევა თვალები?! ლამის გაგუდულიყო სიმწრისაგან. ბოლმა ახრჩობდა.

„ჩრდილი, ჩრდილი სად არისო“, ამოგმინა მესტრომ და უკან დაიხია. თვალი მოავლო იქაურობას.

ჩრდილის კაცა სინათლე ენებდა! უფორიაქებდა შეჭუქყიანებულ სულს და ჩრდილსაც ამიტომ დაეძებდა ასე. ჩრდილქვეშ თავსაც ფლობდა იგი და სიტყვასაც.

და გაქრა სადღაც მესტრო. სადღაც ჩაიკარგა, ჩრდილში ჩანავლდა შავი სილუეტი და ნათელმაც დაისადგურა იმის ადგილზე, გადაასხივა იქაურობა, აღმადლა სამყარო მთელი.

— დღეს გაგიმართლა ექსპერიმენტ-მა... მესტრო შავი ძალია მართლაც... სინათლის დაუძინებელი მტერი?! ლაურა... არ ვიცი, თვალი თუ მიაყოლე და... ქაჯეთის ცინისთვის ხომ არ შეუფარებია თავი მესტროს? — იკითხა თმზირმა.

— ამაზე არც მიფიქრია, თმზირ, მაგრამ მთავარია, რომ უძლურია ჩემს წინაშე მესტრო...

— ფრთხილად, ლაურა... მესტრო დიდი ცბიერი ვინმეა... ეს ასე მოგვაჩვენა თავა... უნდა მოადუნოს ჩვენი ყურადღება. ლაურა, არ გააცინოს მესტრო ამ შენმა გულუბრყვილობამ!

— შენს წინაშე, თმზირ, ასე მიჩნდება მეთქვა... — ხელები გაშალა ლაურამ და აღმდგარა სული...

ხარობდა ლაურა, ზეიმობდა ტყეობიდან თავდახსნილი მისი სული და თმზირიც უნებლიეთ შეუერთდა იმის აღმდგარ-აღტაცებას.

— ლაურა... ჯვარზე ვამბობდით და... მართლმ იქნებ ვერც მოახერხო იმ ჯვარის მოშველიება.

— ამაზე არც მიფიქრია... — თვალები დაუნადვლიანდა ლაურას და მხრებზე ჩამოუცვივდა ძირს.

— ლაურა! ჩაძინების წინ... მე წარმომიდგინე ჯვრით ხელში. ამიტომაც ფიქრითაც ერთად უნდა ვიყოთ: გამომიძახებ ჩაძინების წინ და მეც გავიგონებ შენს ხმას. კეენ აღმამეტსთან კი დღეს ნულარ მიხვდი! საერთოდ: მოერიდე იმასთან ურთიერთობას. ერთიც, ლაურა... იმ ჯვარსაც გაფრთხილება უნდა... მხოლოდ ფიქრში ვინატრით...

— ასე მართლა ძნელია მესტროსთან ბრძოლა?! — ამოიოხრა ლაურამ.

— უსაშველოდ ძლიერი და ბიროტი სული... — შეხედა თმზირმა ლაურას და გულმაც გაუწია იმისკენ, მაგრამ დროზე შეიცავა თავი: „ცთუნებამ მძლია კინაღამ“... — გაიფიქრა და თვალით მიესიყვარულა ქალწულს.

— თმზირ, სახე წამოეჭარბლა ლაუ-

რას, მიიჭრა ომზირთან და ყელზე ჩამოეცა, — მეშინია, მეშინია... შენ ფიქრითაც და ოცნებითაც უნდა იყო ჩემთან... არ მიმატოვო, თორემ... — ატირდა.

ომზირი უყვარდათ და უყვარდა მასაც. ბედნიერიც ამიტომ იყო: „მე

შენთან ვიქნები ყოველთვის“, — ფიქრი შემოეჭდო ირგვლივ და სული შეეხუთა, — ბედნიერებასაც სცოდნია თურმე სულის შეგვრა, სცოდნია და მერე როგორი?!

ძლიერადივობით მოწყდა, ლაღრას. გწორდა ფიზიკურად, თორემ ფიქრით მაინც მასთან იყო. წინ მისი სახე მიუძღოდა, ჩარადღანივით წამონთებული.

და ქუჩაც, ის უსინათლო, თითქოსდა თვალახვეულიც აღარ იყო, ჩვეულებისამებრ ჩაზნელებული.

„დღეს უჩემოდ ვეღარ ჩაიძინებს... ის ანთებული ჯვარიც მე უნდა მეჭიროს ხელში როგორც გაჩირადნებული მანქალა და გზას ვუენათებდე ამ წყვილადში... (მაესტროს სამეფოში). მე ამოვშლი, ამოვტუმბავ იქეთობიდან ამ წკვარამ დაშვს და შავი სილუეტიც ამოიშლება მეხსიერებიდან, მაგრამ მანამდე ბევრმა წყალმა უნდა ჩაიაროს.

ახლა კი იოსებიც უნდა გამოვიდეს სარბიელზე — ჩემი ენჭიდუ. ოღონდაც: ის გელური ენჭიდუც აღარაა ჩემი იოსები! საუკუნეები მოუგდია მხრებზე... ის ძველი ჟანგიც შეუბერტყავს, ნათელიც ჩასინათლებია სულში და ასე ამაღლებულს შემოუღვამს ფეხი ჩვენს დღევანდულობაში. მეძებდა, მეძებდა და აკი მიბოვო! მაგრამ...“

შინისკენ მიეჩქარება ომზირს და თავადერებულს სული მიუსწრებს წინ. და შუბლით არ შეეცახა ამ დროს სინათლის ბოძს?!

ნაპერწყლები დაცვივდა თვალთაგან და ბოძსაც და ამ ბოძის აქ დამყენებელსაც შეაგინა რუსულად?! მაგრამ აქ ერთი შეგონება გაახსენდა და პროტესტის ნიშნად თავი გადააქნია: „ქვას უნებლიეთ ფეხი რომ წამოკრა,

ავად არ მოიხსენიო ეს ქვა და არც შეაგინო!“ უნებლიეთ გაეღიმა. მერე ამ შეგონების თვალსაწიერიც გაუფართოვდა და გაუნძინდა ფიქრიც: — ეს ქვა იმიტომაც დევს ამ ადგილზე, რომ სხვაგან უკვე აღარ დევს და ამ ადგილზე შენი ნებართვის გარეშე დაუდგამთ. ეს უბრალო ქვა რაღაც გარკვეულ როლს მაინც ასრულებს. ასეა ეს ბოძიც! და გამეფულ-გამომეფელმაც გვერდი უნდა აუაროს ამ ბოძს!

ისევ გაეღიმა ომზირს და მიმოიხედა ირგვლივ. ხომ არ მისმენსო ვინმე და ხელიც ჩაიქნია: „ფარცავი რამე არ მეძარბებოდესო“. სიტყვა „ფარცავი“ გურიში გაიგონა პირველად და მოეწონა. მას შემდეგაა, ვეღარ ამოუგდია თავისი ლექსიკონიდან.

შუბლზე მოიხსია ხელი და გზა გააგრძელა.

ბნელოდა და მიიყურადა ბნელეთს. ზმა არსაიდან... წკვარამი ღამე ეძახდა! ერთხელ ჭოტშიც შეპყვილა და ბრტყალებით გაფხაჭნა წყვილიადი. გაიჭრეოლა და დაიბნა ერთი დაბნევა. აქეთაც ეცა, იქითაც ეცა და ოფლმა რომ დაუსვლა თხელი პერანგი, მაშინდა გამოერკვა და მკლავზეც იბწკინა.

ისევ დაძაბა ყურთასმენა და მსუბუქი მელოდიაც ესმა — ეს იყო სიმღერა მფრქვეველი ნეტარებისა, უჩვეულო ყოფაში რომ ჩავადგებდა კაცს; თითქოსდა რბილ სავარძელში ეშვებოდი და რაღაცნაირად ზეადამიანური, მაგრამ უჩილავი სპექტაკლის მონაწილე ხდებოდი თქვენც

ანზორ კულბა

უნებლეოთ.

„ეს ხომ ჯადოსნური ვიოლინოს ხმაა და მე ვუკრავ ამ ვიოლინოზე“... — სულმა წინ გაუხსწრო ომზირის და შედგა შემცბარ-შეხუტებული.

ნეტა სული გადმოლევს თუ სხელი?

„და მეჩვენებოდა ამდენხანს, რომ მე ვუკრავდი ამ ვიოლინოზე და... თითქოსდა ეს ვიოლინო შემომიერთდა მე, ვიოლინოზეც ხომ მე ვუკრავ და არა პაგანინი! მე, მე ვაუღერებ ამ ღვთაებრივ სიმებს და ირევა ეს ხმებიც ერთმანეთში... თუმცა ვიოლინო კი არა... ფლეიტა ყოფილა თურმე... არა, არა... აჰ მეორე ხმაც უდერს... ეს ვიოლინოა, ვიოლინო! ფლეიტა და ვიოლინო! ჯადოქარია მესტრო! და ეს დამატარებელი და გონისწამლები მგლოდიან ხომ ჩემგან მოდის! ერთი დიდი, არნახული ინსტრუმენტი ვარ და უფალი მაუღერებს, მე ამღერებული თიხა ვარ ღვთის ხელში და ვირბევი კამერტონივით. მე ჯადოსანმა ხელი შემომკრა ერთხელ და... აგხმადნი!“ — ასე ამღერებული შედის ომზირი სახლში. ვერც კრავის დაინახავს და ვეღარც — დედამისს. იმათაც, ასეთ ყოფაში რომ დაინახეს ომზირი, ხმა გაკმინდეს და სამზარეულოში გავიდნენ, ამღერებული სულიც ჩაესვენა თავის ფიჭრის საფარძელში.

წინ მრგვალი მაგიდა.

ომზირი სანთელს აანთებს.

— ისევ არ მოსულა შუტი... ნეტაი როდემდე უნდა გაგრძელდეს ასე? თუმცა მე სანთელი მინდა ახლა, წამოთებულნი, სულივით მოფარფატე სანთელი...

თვალი მოხუტა და გამოეთიშა სამყაროს. ზედ წამწამზე უზის ის სანთლის ალი, რომელსაც მიენდო ომზირი, ღმერთს ეწურჩულება, ნუღარ ჩამოქრბო ჩირაღდანსო.

ნანაობს სანთლის ალი; მხოლოდ ალი სანთელის, სხვა ყველაფერი ამომშრალდება ომზირის

ცნობიერებიდან, ამოიშლება თვითონაც ამ სამყაროდან.

იგი აღამაინა უკვე!

— იოსებ, იოსებ! — სიცარიელე გაჰყვრის.

სწორედ ეს სიცარიელეა ახლა ომზირი! ყურსაც მიაპყრობს ამ ხმას, მერე მიჰყვა თვითონაც და იოსებთან გაჩნდა. ყაზარმაში.

— ომზირ, გამარჯობა! მე გელთდი... — წამოუდგა იოსები მეგობარს.

— იოსებ, გამარჯობა! — ხელი ომზირმაც გაუწოდა.

იოსებს თბილი, საოცრად თბილი ხელისგული ჰქონდა და გული — კიდევ უფრო თბილი.

— ომზირ... მე მზად ვარ...

— ბირგვლად წყლად უნდა ვიქცეთ... შენ ყინული ხარ, მეც—ყინული... უნდა ათბეს, რომ დაედნეთ და... ღვებობა დავიწყეთ. ჩვენ ჩვენშივე უნდა გამოვყოთ სითბო... შინაგანი სითბო, იოსებ!

— მესმის, იოსებ, მესმის! — იოსების თვალეში ნაპერწკლებმა იელვეს და ომზირი მიხვდა, რომ დაწყებულიყო უკვე დიდი ექსპერიმენტი.

ჩაირთო კოსმოსური დრო!

ომზირს უკვე აღარ სცივა, შეთბა. ნელ-ნელა და გაღვივდა, იოსების თვალეში აკიაფებული ნაპერწკლები სულში გაულღევა ომზირს უფალმა.

სულ მალე ეს ნაპერწკლები ნაკვერჩხლებად იქცა: კიდევ რამდენიმე წუთი და ბუხარიც აუთიგმივდა სულში ომზირ თადღირიძეს.

ომზირი (ყინული) დნება, საკუთარ წვეწოში მოყანყალბული ტრიალებს და იფართოებს თავის თვალსაწიერს.

და იქცა იგი წყლად:

დაიძრა მერე ეს წყალი და მდინარედ გარდაიხსხა, დიეშვა ქვევით. გზად ნაკადულები ერთვიან და იზრდება თანდათანობით. უკვე მიქუხს და სადაცა ჩაწქერვივით გადაეშვება უფსკრულ-

ში, სწორედ ამ დროს მიწვდება იმის ყურს: — მე იოსებიც მივედინები შენს გვერდით, ომზირ, კიდევ რამდენიმე წამი და მოვწყდებით ადგილს... და სუნთქვაზეკრულები დავასკდებით მიწას, გონს მოვეგებით და დავუფვებით ქვევით თავდაღმართს.

პოდა, მიღრიალებენ მდინარეები გვერდი-გვერდ, მიგრიალებენ ბარისკენ და აჰა, შეერთდნენ! გადარიგნენ და... ბარში ჩააქვთ ცა და ქვეყანა.

მაგრამ მოულოდნელად უფსკრული ჩაიჭრება იმათ წინაშე და დიდი მდინარეც ჩაინთქმება იმ მართლაც უძირო უფსკრულში.

— ნეტაი, როდის დასრულდება ეს ჯოჯოხეთური ვარდნა?! — სული მისდით ჩანჩქერადქცეულთ. აჰა, დასრულდა მათი სავილიც, ახლაც დაასკდნენ მიწას და აწრიალდნენ ერთ ადგილზე, აქაფდნენ და მონახეს კიდევ სადინარი თვისი.

— ჩვენ ყველაფერი ძალგვიძს, — ამბობს ომზირში გადმოსახლებული იოსები.

— დიახაც, რომ შეგვიძლია! — წამოიძახებს იოსებში გაცნობიერებული ომზირი.

— ჩვენ ზღვად გადავიქცევით! მერე — ოკეანედ, მერე კი — უსასრულობად! მოვედებით ყველასა და ყველაფერს... კოსმოსურ ნებად დავიბრუნებით... — ჩურჩულებენ ომზირ — იოსები.

ზღვა კი ორივეს ელოდა აუღელვებლად.

ერთარსად ქცეულნი ომზირი და იოსები შეუერთდნენ ატორტმანებულ წყლის მასას. შეცურდნენ შიგ და მიიკარგ-მოიკარგნენ მასში.

— ომზირ! — ესმა იოსების ხმა.

— ვარ... ვართ, იოსებ, არ დავკარგულვართ, რადგან გვესმის ჩვენ ერთმანეთის და ამ უსასრულობაში ზღახლა უნდა მოვიპოვოთ ჩვენ ჩვენი თავი. მე ომზირად ვიქცევი ისევ, შენ კი —

იოსებად და დაიწყება, ალბათ, დიდი აღდგომა და ამბლუება ჩვენი! — თქვა ომზირმა და იგრძნო, რომ ისევ ომზირია იგი და არავინ სხვა! — კიდევ: მე ჩემი საზე მაქვს და ინდივიდუალობა, მე ნება ვიყავი დამოუკიდებელი და დიდი სურვილი.

— ჩვენ უკვე ჩავერთეთ კოსმოსურ მარადწებრუნვაში! — ეს უკვე იოსების ხმის ჰგავდა და გულმაც წინ გაუწია ომზირს.

— ორთქლად ქცევა უნდა იყოს, იოსებ, ჩვენი სულის ევოლუციის მეორე საფეხური, ორთქლად ქცევა...

— სულში დიიდი მზე უნდა აგვიგზავნდეს, რომ ვერ წყლის მასა შეათბოს და მერე შეახურ-აადულოს.

და იწყო დიადი (ა)თობა.

ამომზეურდა მზე და უსასრულობად ქცეულ სულში ეს მზე გაუბრწყინდა ომზირსაც.

— შეც მზე ვარ თითქოს! — იძახის იოსებიც, — ვთბები, ვთბები და... ვხურდები! ირგვლივ ყველაფერი დუღს, საკუთარი ხმაც კი აღარ მესმის!

ანათებს ერთიც და მეორეც! ანათებენ და აფრქვევენ სითბოსა და სიმზურვალეს. თავდავიწყებით ბრუნავს ორი ცეცხლის ბურთი; თუხათუხებენ კოსმოსურ სივრცეში, სივრცეში გამოვიდულ უზარმაზარ ქვაში. ვერც ერთი ეტევა საკუთარ კანში და ვეღარც — მეორე.

ორი მზის სიზმარი ყოფილიყოს თითქოს...

პირველმა ომზირმა ამოაღწია საკუთარი თავიდან, ამოვიდა სულივით და გაიშალა, მოედო სივრცეს და გამთლიანდა.

— ომზირ, ომზირ! — საკუთარ არსშივე ესმის იოსების ხმა.

— იოსებ, იოსებ! — საკუთარ თავშივე ისმენს ომზირის ათრთოლებულ ხმას.

ოღონდაც აკლდებათ ერთსაც და მეორესაც ის სიმზურვალე და ერთ გა-

რკვეულ ზღვარზეც შედგებიან ათრთოლებულები.

ექ უკვე აღარც სიბოძა და აღარც — სივრცე.

და შეირხა უტეც ეს სივრცე და შეტორტმანდა, შექანდა თითქოს და ორად ორი წვეთი მოწყდა უსასრულობას, მაგრამ თვითონაც უსასრულობად იქცნენ და პირველი წვეთი — უსასრულობა გაჰკიცხა: — იოსებ, იოსებ!

— ომზირ, ომზირ! — გაჰკიცხა მეორე წვეთიც — უსუსრულობა.

— აღსრულდა!

— აღსრულდა!

— მაგრამ მე წვეთიცა ვარ და უსასრულობაც! — იოსების გასაგონად ამბობს ომზირი.

— მეც ასე ვარ, წვეთიც ვარ და უსასრულობაც! — იოსებიც ამბობს ომზირის გასაგონად.

და აკლებდნენ ისინი უსასრულობას, ეცლებდნენ წვეთ-წვეთობით და მალე წვიმად ჩამოეშენენ ქვევით.

— უსასრულობა?!

უკვე აღარ ერქვათ მათ უსასრულობა, მაგრამ იმ უსასრულობის ნაწილებად კი თავს ნამდვილად გრძნობდნენ და მერე: ეს ნაწილებიც ხომ შეიძლება უსასრულობად წარმოვიდგინოთ.

ომზირი — წვიმა (!) იოსები — წვიმა (!) უახლოვდებოდნენ მიწას და მიწაც მოწყურებული მოელოდა ორივეს.

მატულობს მათი ვარდნის სიჩქარეც და... მიწას თავსხმად დასცდებიან, მიწამაც ხარბად შეისუნთქა პირველი ნაკადი და ისინიც ფეხგებივით ჩაუძვრნენ სულში გახურებულისა და გახარებულს.

ჰოდა, იმანაც მოითქვა სული!

ომზირი და იოსები კი:

თესლადაქცეულნი მიწაში კვდებიან ჭერ და ცოცხლებიან მერე — აღდგებიან მკვდრეთით, შექანდებიან და გაღვივდებიან, გაიწ-გამოიწევენ და თავსაც ამოჰყოფენ მიწიდან. მიიხედ-

მოიხედავენ და მზისკენ მიექცევათ ბირი-სახე. მზეც გახვევს თავის სხივებში სიცოცხლემოწყურებულ ორ ნორჩ სულს და შეათბ-შეახურებს ერთსაც და მეორესაც. ისინიც შეიბერტყებიან და ამოიზრდებიან მიწიდან.

— ომზირ, დასრულდა კოსმოსური წრებრუნვის კიდევ ერთი დიდი და მთავარი ციკლი!

— ჰო, დასრულდა, რომ დაიწყოს ციკლი მეორე... — ჩურჩულებს ომზირი და ისევ გაიგონებს იოსების ხმას, — მომილოცავს, ომზირ! ჩვენ ხელდასმულები ვყოფილვართ თურმე... განდობილი...

— აწი, იოსებ, მე და შენ შეგვეძლება თითქმის ყველაფერი და ასე იოლად ვერაფერს დაგვამარცხებს.

— ომზირ, ომზირ... ლაურა! აჩქარდით, ომზირ!, მაესტროს დრო უხელთებია და... მალე მეც მოგეშველებით!

და დროც აჩქარდა ომზირისთვის. ომზირი წამოიჭრა თავისი ფიქრის სავარძლიდან და თავის გამოსახულებას შეეჩენა სარკეში, ნათლის სვეტი რომ აკიაფებოდა თვალებში და აუღელდა სული.

ჰო, სულში გასხივებული და გაციხკროვებული ჯვარია წამონთებული და კი არ მიდის ომზირი, მიჰქრის ქარზე უმაღლესად.

— შეჩერდი, სულო! — უბრძანებს ხმა უსილავის, — სულო, შეჩერდი! — მიწამაც აღარ აღუშვა, ერთ ადგილს მიაჯაჭვა.

გულწასული ლაურა ამ დივანზე წამოუსვენებიათ, იქით დედამისი ვერ მოუბრუნებიათ მეზობლებს.

ომზირმა პირვარი სამჯერ გადაწერა ლაურას, მუხლებზე დაადო ის სასწაულმოქმედი ჯვარი და ლაურამაც გაახილა თვალი. და რა იხილა მისი ამღვრელი თვალები ომზირმა, გულმა

რეჩი უყო: — ლაურა! — გული კინ-
 აღამ ამოუვარდა ომზირს, — ლაურა!

— მესმის შენი, ომზირ, მაგრამ
 ვეღარ გხედავ... — ხმა აუთრთოლდა
 ლაურას.

— ლაურა! — წამოიყვინა ომზირმა
 და სასო წარუკვეთა.

— ლაურა, შეიღო... ომზირ, ხომ
 ცოცხალია ჩემი გოგო? — კენესოდა
 მოფხინებული დედა.

— წყვდიადი, ომზირ... ვერაფერს
 ვხედავ, — ცრემლი სდის ლაურას, — თი-
 თქოს ჭოჭოხეთში ვიყო... გიძე, დედა!
 — ხელები გაისაცხავა თითქმის
 გულმეღონებულმა ქალწულმა.

— წყალი, წყალი მიაწოდეთ! —
 შეპკივლა ხანში წესულმა ქალმა და
 თეთრხალათიანს დაუთმო გზა.

აქ კი: დამღვრიყო კენ ადამიძის
 დრო იმანაც დახედა ლაურას და თავი-
 სი განუვრელი ხელსაწყო მოიშველია:

— ჩემი ავადმყოფია და... საავადმყო-
 ფოშია გადასაცვინა! ფსიქიატრიულში...
 ცალკე პალატა გარანტირებულია მოვ-
 იწვევთ კონსილიუმს, წინასწარ არაფრ-
 ის თქმა არ შემიძლია! თქვენ კი,
 ქალბატონო, უნდა მოერიოთ თავს და
 წამოადგეთ! მოსვით წყალი და გული
 გაიმადგრეთ! არაფერიც არ
 დაგეძარბათ! — თქვა და ლაურას
 დახედა: „მეონი მაინც მომასწრო ომზ-
 ირ თავდგირიძენ, ჯვარმა მაინც მოახდინა
 სასწაული! არაა ეს გოგო მთლიანად
 დაბრმავებული. ომზირს კიდევ შეუძლია
 ბრძოლა! მაესტრო მეონი რაღაც შანსს
 მაინც აძლევს ამ ბიჭს, ერთი წუთი რომ
 დაეგვიანებია ამ აყუყუდას, ლაურაც
 ჩვენი იქნებოდა სამუდამოდ, მაგრამ...
 იმედი არც მე მაქვს დაკარგული! მეც
 ბრძოლისუნარიანი ვრჩები მაესტროს
 წყალობით.

„კენ, შენ მართალი ხარ, ომზირს
 არ დაუგვიანიაო, როცა თქვე, მაგრამ და-
 იგვიანე შენ, კენ! გვიანია ეკვე თითზე
 კბენანი!“ — გაიგონა მაესტროს ხმა და

გაიძაგდა:

„თუმცა არ გამწყრომიდა... თვითონ
 მიქარა რაღაცაში და თვითონვე
 გამოასწორებს იმ რაღაცას...“ — გულში
 ამბობს კენი და მხერას იმ კუთხეს
 მიაპყრობს, ომზირის სული რომ
 ეგულება; — გადი ჩემი სამოქმედო არე-
 დან, ომზირ! — თითსაც იქითკენ გაიშვერს
 და გაიძაგაგებს.

ომზირიც იდგა დაბნეული და
 ელოდა სასწაულს.

„ომზირ, შენ მართლა არ დაგგვი-
 ნებია... იოსებმა გაგაფრთხილა დროზე...
 იოსების გარეშე უძლური ხარ შენ... და
 კიდევ: თვითონ დროა შენს მხარეზე,
 დრო და ის წრფელი სიყვარული, ლაუ-
 რა რომ ატარებს სულში. შენ შენი ფი-
 ჯრით მოხვედი აქ და ფიქრითვე უნდა
 გახვიდე აქაურობიდან! ჯვრის სახეა კი
 ლაურაში უნდა გადავიდეს!“ — კეთილი
 ფერიები უკარნახებენ ომზირს და ისიც
 გამოდის იმ ჩაბნელებული კუთხიდან.
 კიდევ ერთხელ დახედავს ლაურას და
 მოეწურება გული.

ლაურამ თვალგახელილმაც კი ვერ
 დაინახა და ვერც შეიგრძნო ომზირი.
 ომზირმაც, რა გაეწყობაო, ნაღვლიანად
 ჩაილაპარაკა, — მაგრამ დრო ჩვენს
 მხარეზე და ესეც საკმარისია იმისათე-
 ვის, რომ მთლიანად არ დავკარგო
 იმედი, — დაასკვნა საბოლოოდ და
 მხრებში გაიშალა, — დრო ჩემს
 მხარეზეა, — გაიმეორა და გაიღმა, —
 დრო და...

— იმედი კიდევ! — ომზირს ახლაც
 ესმა უხილაგის ხმა და დატოვა
 იქაურობა, — იოსებო... იოსები ბედ-
 სწერია შენი, ენქიძუ — ფარი და
 მახვილი შენი!

— მაგრამ ამდენი ფიქრით რომ არ
 შემიძლია დღეს!

— ნურც შენ იფიქრებ, მაგრამ
 გახსოვდეს: შენ ზედმიწევნით უნდა
 იცნობდე იოსებს, მის ფიქრებსა და
 ზრახვებს, ბოლომდე ჩაწვდე იმის სულს.

იოსები შენს დასახმარებლადაა გამოგზავნილი მაღალი სფეროებიდან! შენი ენჭილუ შენვე უნდა გაიანჯრო, ჩაღრმავდე იმის სულში და მაშინ შეუძლებელსაც შეძლებ! მაგრამ...

— ჩემი ენჭილუც უნდა მოკვდეს? მერე და იცის კი იოსებმა ეს ამბავი?

— როგორ არ იცის! ერთი მისიითა იგი მოვლენილი დედამიწაზე: იღვას შეეწიროს იმისთვის, რომ უფრო ამაღლდეს და ევოლუციის შედარებით მაღალ საფეხურზე შეტყვის. ესეც უწყოდ, ომზირ, რომ კრავია მისი მომავალი ცოლი და ხელი არ შეეშალოს ქორწინებაში. ბევრი, ბევრი უნდა მოასწროს იოსებმა და თავისი შვილი დატოვოს აქ, დედამიწაზე! არ უნდა გადამენდეს იოსების გვარი, მისი ჯიში და ჭილაგი! ეს ყველაფერი მაღლაა გადაწვეტილი! — ხმა თითქმის აღელვებოდა უხილავს და ამან შეაფიქრინა ომზირ თავდგირიძე.

— მაინც ვინ არის იოსებ ნიუარაძე? — ფიქრს ჩაუღრმავდება ომზირ თავდგირიძე.

— ჯარისკაცია იგი და ჯარისკაცი ხარ შენი!

„მე წვევამდელი ვიყავი და გამიწვიეს ახლადშექმნილ ქართულ ჯარში, მაგრამ იოსებს ვინ აიძულებდა, რომ რუსის ჯარში შესულიყო? ამაზე მართლა არ მიფიქრია. უჭირდა, ალბათ და იქნება ახლაც უჭირს... მე ხომ არასოდეს მიფიქრია იოსებზე?! მხოლოდ საკუთარი პრობლემებით ვიყავი დაკავებული და მისი გაჭირვებაც არ მიმიტანია გულთან“ ახლო. სამაჩაბლოში ოსებსა და რუსებს ებრძოდა, აფხაზეთში — რუსსა და ჩრდილო კავკასიაში ისევ და ისევ რუსის ნებით სახელდახელოდ (ხელოვნურად) შექმნილ კონფედერაციას: ინგუშებს ამ ომში მონაწილეობა არ მიუღიათ.

კონფედერაციის ლიდერზე მუსა შანიბოვზე (რას არ ამბობდნენ —

კრემლის აგენტიო, რუსის ყურმოჭრილი მონა და მისი ზრახვების აღმსრულებელი... კონფედერაცია იმიტომ შეკრულია, რომ საქართველოს წინააღმდეგ ბრძოლაში მარჯვენა ხელად გამოსმოდან რუსს. აქ რუსი თითქოსდა ვერავინაც ვერ უნდა დაადანაშაულოს! მსოფლიოს თვალში ინტერგენტად კი არა, მშვიდობისმოყვარე ძალად უნდა წარმოჩნდეს, მოინათლოს როგორც ყველას გამეთხავი და მშველელი. თითქოს და საყოველთაო მშვიდობის დამყარება სურდეს რუსს კავკასიაში და საერთოდ ყველგან, თუნდაც ყოფილ იუგოსლავიაში და ასე თავგამოდებითაც ამისთვის იბრძოდეს... ეგრეთწოდებული ჩვენი უფროსი ძმა; აბა, ქართველმა და სხვა მკვან და მკვანმა რა იციან რა არის თავისუფლება?! რომ მშვიდობაც უცხო ხილია ჩვენითვის, ყველასათვის... ანდა რას მოგვიტანს ჩვენ ეს თავისუფლება (დროშების ეგრეთწოდებულ უშნო ფრიალი), თუ არა შიმშილს, სიარცხელს, სისხლისღვრისა და ნგრევის გარდა? ან კიდევ: „აბა, რით არ ჯობს მამლარი მონა მშვიერსა?“ მაგრამ ლაურა? მანქანის ტყვეობაში აღმოჩნდა მაინც. ნეტა კონსილიუმი რანაირ დასკვნას გამოიტანს? რანაირ დიაგნოზს დაუსვათ ლაურას?“.

ალბათ: „ცენტრალური ნერვიული სისტემის დარღვევა“, ასე წაიწერება ლაურა ნათელაშვილის ავადმყოფობის ისტორიას. ავადმყოფი დაუყოვნებლივ საჭიროებს ხანგრძლივ მკურნალობას! მაგრამ მკურნალობამდე ხანგრძლივი დაკვირვება! ბრძანებს კვენ ადამაძე, თავის ნეჟელსაც აქ დასვათ და სულსაც მოათქვამს.

ერთი ჩამოვიდეს იოსები და... ჩემი ენჭილუ! და მაინც დამასწრო მანქანა... შავმა სილუეტმა! მაგრამ რაღაცა ხომ მოვახერხე მეც! აზრი და ფიქრი დავებრუნე ლაურას! დანარჩენსაც დავებრუნებთ იოსების შეწევნით!

„კი, შეძლებთ დანარჩენის დაბრუნებასაც, ოღონდაც...“ — ისევ ჩაესმა ომზირს ხმა უხილავის და უნებლიეთ გააფრთხილა: — იფარქიულ კიბეზე რომ აინაცვლებთ მაღლა... ეს მერე... დღეს კი მართლა უმნიშვნელოა თქვენი შესაძლებლობანი!

ეგ როგორ? შეებდა ომზირმა უხილავს და თვითონვე შეკრთა.

— ნათლის კიბეზე მოგახსენებდით... ჭერ მხოლოდ მეორე საფეხურზე დგახართ, მაგრამ არსებობს ჩრდილის კიბეც! მაცეტრო იმ კიბის ბოლო საფეხურზე დგას... ომზირ, დღეს შენ იმაზე მეტიც კი გაიგე, ვიდრე უნდა გცოდნოდა. ზომ არ გავიწყდება, რომ ყაზარმაში ხარ მისასვლელი და შენი ზემდეგი გელოდება იქ... „ჩემო იბრაიმო“, ასე შეიარქვა მაცეტრომ იმ კაცს, რომელსაც მტრად გაუცნობიერებიათ შენ — ომზირ თავდგირიძე!

ფიქრით ისევ თავის ფიქრის საგარძელში ზის ომზირი. თვალის გახელაც აღარ სურს; იცის, დღევანდელ დღესაც მოუწამლავს სინამდვილე: მალე ზემდეგიც გამოჩნდება და აპრიალდება ჭოჭონეთის დაუხე თავი კარიბჭე.

— გაუძელ! — გაიკონა ხმა მაღლითგან და თვალი გაახილა.

მტრედისფერი შემოდურწულიყო ყაზარმაშიც.

ომზირს არ ძინავს მხოლოდ. მორიგესაც კი ჩამოძინებია „ტუმბოჩკაზე“. ტკბილ სიზმარს თუ ხედავს (!).

ომზირი წამოღდა, გაიარ-გამოიარა.

„შჰარეა ეს ორშაბათიც... სამსალაში ამოვლებულით“, გაივლო გუნებაში და ჩექმებზე დაიხედა. იქნებ წუხანდელი სიზმარი-ხილვა მხოლოდ და მხოლოდ ოცნება იყო ალსრულებელი და მეტი არაფერი?! იქნებ არც არაფერი შემოიღია და იქნებ ნებიერადაც ძინავდეს, ჩემს ზემდეგს, სიზმარში მხედავს და... მაგრამ როგორ გავიგო სინამდვილე? გავიქცეოდი, მაგრამ დღეს რომ სამწყობრო

დათვალეფრება გვაქვს და ჩემი ზემდეგიც რომ წინასწარ დამემუქრა, ღდინს აგაცილო! რატომ სიზმარში არ ჩავრჩი და... იქვე მოვეკალი თუნდაც კაენ ადამაძეს, ვინდა მაცეტროს... მოვისვენებდი ერთ და სამუდამოდ! ბედნიერი ორშაბათი გაუთენდებოდა კაენ ადამაძეს, გაიხარებდი ჩემი ზემდეგი და მაცეტროც მიეფერებოდა, ყოჩაღ, ჩემო იბრაიმო! იოსებიც გათავისუფლდებოდა ჩემგან, მოიხსნადა იმ ვალდებულებასაც, რათაც ჩემი მესიტყვე უნდა იყოს ყველგან და ყველაფერში, ჩემი მესაიდუმლე და გაჭირვების ტალკეცის... გილგანეშსაც ჰყავდა თავისი ენქილუ! უფალმა მოუვლინა ერთხელ... ისევ როგორც მე — ჩემი იოსებ ნიჟარაძე! მე პარალელებს ვეგლებ დროებში!

აბა, სად იყვნენ გილგანეში და ენქილუ, როდის იყვნენ და სადა ვართ ჩვენ და როდისა ვართ?!

წუხს, წუხს ომზირი.

იმელოვნებს, რომ ის სიზმარი-ხილვები, ის სასწაულებრივად დამაბული და დამამებელი ყოფა მხოლოდ და მხოლოდ წუხანდელი ზნაება თუ იყოო, მაგრამ...

სამწუხაროდ სინამდვილე იყო ის ყველაფერი (!):

ლატრა ნათელაშვილი კაენ ადამაძის ფსიქიატრიულ კლინიკაში იწვა მისივე ზედამხედველობისა და მეთვალეყურეობის ქვეშ, მემვიდე პალატაში.

— მაინც მიაღწია თავისას! უკვე ხელში ვყავარ, მუკში გამომწყვდეული და ანდერძაც იქ ამიგებს, სადაც და როგორც მოესურვება! მით უმეტეს: ისეთი თანაშემწე ჰყავს, რომ... კაენ ადამაძე — კაცი, რომელიც ძრწოლას იწვევს ადამიანში... მაცეტრო — შავი სილუეტია! ჩარჩოში მყავდა გამომწყვდეული და ისე მაინც ვერ შევაფასე სიტუაცია, როგორც სინამდვილეში იყო... გერაფერი ელყავი... ალბათ, ისე ხდება ყველაფერი, როგორც ყოველის გამრიგეს

აქვს ჩაფიქრებული... გარდაუვალია ნება მისი!

მაშ, მივეყვით ჩვენც დროს ატორტმა-ნებულს!

* * *

თავ-ბედი არ დააწყევლინა ზემდეგმა?!

წამითაც არ მოცილებია გვერდიდან მთელი ამ დათვალეირების დროს. სული ლამის არ ამოხადა!

ამდენის შემძლეც თუ იყო, ზემდეგი, აბა, ვინ დააჩერებდა ომზირს. ზემდეგის გამძლეობამ, ხომ სულ დაიბნია: „რატომ, რატომ არ დაიღლები?! არც გაოფლიანებულა! მაგრამ ხომ ასე სქელი და გაბერილია, ღიბიანცია და სუნთქვაც არ მოხშირებია! კი არის ღიბიანი და სქელი, მაგრამ თუჯისგან იყოს თითქოს ჩამოსხმულიო, ასე რომ მჩვენება მაინც! ერთხელაც არ შემდრკალა...“

მზე შუბისტარზე შედგა და ომზირიც დამარცხდა; სრული ფიასკო! თითქოსდა შეეცრა ხელ-ფეხი, ნაბიჯიც ვერ გააღდა წინ და ზემდეგიც მოაღდა ჯიქურ, ეჭიდნურად გაიღიმა და როყიო ხმით ბრძანა: რიგითო ჯარისკაცო თავდგირიძეც, დათვალეირება დამთავრდა, მაგრამ მე და შენ, კიდევ სამჯერ შემოეფეღით ამ მოედანს და... მხოლოდ ამის შემდეგ ვიქნებით თავისუფალი. გამითავისუფლდები მე და მე გაგითავისუფლდები შენ! ხომ გასაგებია შენთვის დავალება №3?!

— მე რომ აღარ შემძლია...

— არ შემძლიაო?! ეგ რა პასუხია?! ქართველ ჯარისკაცს ასეთი პასუხი რომ არ შეშვენის? სმენა! ყურადღება! სწორება ჩემზე! მიიღე საწყისი მდგომარეობა და ჩოქვით იარ! — ჩაიშხლა უცებ, მარჯვენა ფეხი უკან წაიღო, დაჭიმა და წამოიწია ასე.

წამიც და მოწყდნენ ადგილს.

ზემდეგი განგებ არ უსწრებს ომზირს, ზოგჯერ ფეხსაც ათირებს განგებ და

ერთი ნაბიჯით ჩამორჩება რიგით ჯარისკაცს. ამას ნათლად გრძნობს ომზირი და ფიქრიც გაუშინაურდება აქ: „მაინც რა უნდა ჩემგან ამ კაცს? რას მერჩის, რომ აღარ ვიცი?!“

ერთი წრეც შემოუარეს მოედანს და ისევ შეუცადა ზემდეგმა რიგით ჯარისკაცს. ახალწვეულმა სული ძლივს მოიბრუნა, ზემდეგი კი იღგა და იღიმებოდა. არა, აღარ დასცილიდა ომზირს. თავისთვის უბაროდა, რომ ამდენის შემძლე იყო. მხრებამდეც ვერ წვდებოდა ომზირს და მბრძანებელი იყო მისი, მისი მთლიანად გამორკვევა გადაეწყვიტა და... სულშიც ამიტომ უფათულებდა ხელს.

— აბა, ყმაწვილო! გზა ემადფრისკენ ხსნილია! წაგებული სიცოცხლეს წააგებს, წაგებული უნდა მოკვდეს! — თქვა ზემდეგმა და კიდევ ერთხელ შეათვალეირა ახალწვეული: — „გათავებულია ამის საქმე! მე გავიმარჯვებ!“ — დაასკვნა თავისთვის და სიხარულიც ძლივს დაიტია სულში.

„ამას უკვე გადაუწყვეტია ჩემი ბედი“... — წაიკითხა ომზირმა ზემდეგის ფიქრი და თვალი გაუსწორა ამ თუჯის კაცს.

— შენი ბედი გადაწყვეტილია უკვე! ჩვენ ორ შორის ერთი აუცილებლად უნდა მოკვდეს და... ვფიქრობ, რომ არ უნდა იყო შენ დღეგრძელი ვინმე!

— ნუთუ მართლა ასე აუცილებელია ერთ-ერთი ჩვენგანის სიკვდილი? — იკითხა ომზირმა და გული იანად გაიციხა.

— პო, აუცილებელია! — ბრძანა ზემდეგმა, მაგრამ გული მაინც სხვანაირი ფიქრით ამოევსო: „იცინის კიდევ! ნეტა რა აცინებს ამ სულელს, როცა კუბოს

უნდა უკეთავდეს უკვე... მაგრამ რატომ არ ამჩნევია ნეტა იმედგადაწურულობა?! ეს საოცრად ჭროლა თვალეზივც რომ ასე მაღიზიანებენ!

— მაგრამ, ამხანაგო ზემდეგო, სიკვდილი რომ არ მსურს? და ჩემი ეს სურვილიც რომ ბევრს ნიშნავს ჩემთვის და... რალაცას თქვეთვისაც უნდა ნიშნავდეს...

— შენ შეიძლება მართლაც არ გსურდეს ბეგრი რამე, მაგრამ შენი სურვილი ჩემთვის და სიერათოდ არაფერსაც არ ნიშნავს! — ბეჭედივით დასვა ზემდეგმა და რალაც არაადამიანურად ახელა ომზირს, — შენ ისე გრძელი ხარ, რომ უკვე გერც ამიტანია შენი სიმაღლე და როცა ჰორიზონტალურ მდგომარეობას მიიღებ, ეეე... მაშინ მეგისვენებ მხოლოდ, საბოლოოდ დადაბლდები ჩემ თვალში... გესმის, საბოლოოდ-მეთქი! — გაძოსცრა კბილებში და მოწყვეო, ბრძანა.

„მე მოემძლავრდები, მე მოვმილავრდები, დაეგები ფეხზე... მოვითქვამ სულს და გაჯიბებ კიდევ. აი, ნახავ!“ — გული მომეტებულად აუფერდა ომზირს და იგრძნო, რომ უბრუნდებოდა ძალა, მუხლებიც აღარ ეკეცებოდა და ბრახიც აღარ აბრჩობდა უკვე. გული ეუბნებოდა, რომ აწი გელარ დაიმარცხებდნენ.

ჭერ კიდევ უსწრებს ზემდეგი, მაგრამ წამოეწევა სადაცაა. ცოტათი რომ აჩქარდებოდეს კიდევ, სულ ცოტათი, კი იქნებოდა მართლა. ზემდეგიც ვეღარ გაუძღებს ამდენს და იქნებ მოეშვას, მთავარია „შექანდეს“ მისი რწმენა და შეირყეს. დაიშლება მერე „პაჩიკოს გარმონივით, მთხლესავით დაშვავდება! მაგრამ უნდა წგნოინახოს ენერგია უკანასკნელი ბრძოლისათვის: — ალბათ, იგიც განოიზოგავს ენერგიას, არ გაიხარება ბოლომდე... ტაქტიკაა ასეთი და ასეთ ტაქტიკას ჩემი ზემდეგიც უნდა იცნობდეს ზედმიწევნით... დარწმუ-

ნებულოა, რომ უეჭველად გაიმარჯვებს... და სწორედ ეს რწმენა უნდა მოგუკლა“.

ზემდეგმა ოფლი შეიწმინდა და ღრმად ჩაისუნთქა ჰაერი, ნისი ენიაინი თვალეზი ცეცხლს აფრქვევდა და ესეც ენიშნა ომზირს, მაგრამ უკვე აღარ შეუძრწუნებია იგი ზემდეგის ასე გახელებას.

— მე უნდა მოვიგო ეს ბრძოლა! — ნამაძალა ამბობს ზემდეგი, — მე გავიმარჯვებ! ჩემი დამარცხება არ იქს!

„აი, აქ ცდება ჩემი ზემდეგი...“ — გაივლო გუნებაში თვითდარწმუნებულმა ომზირმა და უფრო აჩქარდა.

ორი ხელის გაწვდენალა აშორებს მორკინალებს ერთი მეორისაგან და ზემდეგმაც იგრძნო ზურგს უკან ომზირის თბილი სუნთქვა. უკან გაკვირვებულმა მიიხედა და თვალს არ დაუჭერა.

ომზირს კი სულ უფრო და უფრო ემატებოდა ძალა, ივსებოდა გამარჯვების დიდი სურვილით. წამიც კიდევ და გაუსწორდებოდა ზემდეგს.

პოდა, წამოეწია, მაგრამ განგებ შეანელა ნაბიჯი. ეს იმიტომ, რომ აღარ გაესწრო, უნდოდა ცოტა ხანს ერთად, გვერდი-გვერდ ყოფილიყვნენ, ეცქირა მისთვის, უნდოდა, ზემდეგსაც ეგრძნო ახალწვეულის ძალა და თუკი არ შეძრწუნდებოდა, იქნებ შეფიქრიანებულიყო მაინც.

— ლაწირაკი... Салага, зеленъ несчастный! — კბილები გაახრჭიალა ზემდეგმა და გაიწია წინ, მაგრამ ომზირიც აღარ ჩამორჩა.

„მაინც როგორ გადაწვევითა ჩემი ბედი?! გამგებელი ჩემი ბედისა ხომ მე უნდა ვიყო, მე — ერთადერთი, ანდა რა უფლებით და სინდისით უნდა განაგებდეს ჩემს ფიქრებსა და ზრახვებს?! ვერც ჩემი ბედისწერა უნდა შეცვალოს ვინმემ, განსაკუთრებით ამ ჩემმა ზემდეგმა, ეგრეთწოდებულმა ბატონმა იბრაჰიმმა.“

ომზირმა ისევ დაიჭირა ზემდეგის

გაკვირვებული მწერა და გადაწყვეტილებაც მიიღო, რომ ერთი ნაბიჯით გაესწრო მისთვის, — წამით შეაფუტეხუნებ და... გამისწორდება ისევ...

ახლაც მიიხედა უკან და შეაძრწუნა ზემდეგის ბრახისაგან გაფართოებულმა და შეწითლებულმა თვალებმა. გადაირევაო, გაიფიქრა და ნაბიჯიც უნებლიეთ შეანელა. წამოფიქრა აქ ზემდეგი სიხარულის ნაპერწკლები აელვარებოდა თვალებში.

„ასეა, ბატონო იბრაიმ, მგონი დაგამარცხე ფსიქოლოგიურად... გაგტყე მგონია წელში... სულით, სულითაც გამტყდარხარ მგონია, ბატონო იბრაიმ!“ — გაიფიქრა ომზირმა და ზემდეგის ფიქრსაც მიაყურადა.

ფიქრობდა ზემდეგიც: „შენ მოკვდები, რიგითო ჯარისკაცო თავდგირიძე“, მოკვდები, რადგან მე მსურს ასე: ჩემი სურვილი კი ბრძანებაზე მეტია! ჩემი სურვილი წესდება! მე მსურს და ამას რაღა დაუდგება წინ?!

ომზირს გაეღიმა და ამან ხომ სულ გააცოფა თვლში გაწოწილი ზემდეგი, — მე შენს თვალებში სიკვდილს გადავაწყდი... ეს კი იმაზე მეტყველებს, რომ მოკვდები შენ, ბატონო იბრაიმ! — დაასვენა ომზირმა საბოლოოდ.

და ასე გასრულდა მეორე წრეც და შესაძევ ჩამოვდა.

მიყურადა ზემდეგს ახალწვეულმა. სუნთქვა საეჭვოდ მოხშირებოდა ბატონ იბრაიმს და ომზირიც დარწმუნდა, ვეღარ დაამარცხებდნენ მას აწი გერასდროს.

მოედანი კი საგნა ხალხით, ომზირსა და ბატონ იბრაიმს, როგორ ჯარისკაცსა და ზემდეგს, შეტყუარებს ყველა. ელიან, როგორ დასრულდება ჭიდილი ორთა.

ომზირი და ბატონი იბრაიმი კი მოწყვეტილან ყელისა და ყველაფერს, ერთი მეორით ცოცხლობენ მხოლოდ:

ორიენტირი რიგითი ჯარისკაცისთვის თავად ზემდეგია და ზემდეგისათვის — რიგითი ჯარისკაცი. სხვა ყველაფერი ამ ორისთვის „მომსპარა“ და მოდუღულა კაიხანია.

და უცებ დაიჭიმა ზემდეგი ზამბარასავით, სულ ერთიანად დაიძაბა და გაიშალა ასევე მოულოდნელად, ბურთივით გაგარდა წინ და მთელი სამი ნაბიჯით გაუსწრო ჯარისკაცს. ფინიშამდე კი ოცი ნაბიჯიღა რჩებოდა, იქნებ უფრო ნაკლებიც და ძაღლი ომზირმაც, იგრძნო და გაიგონა თავისი გულის ფეთქე-სურვილი, უცებ გაწყდათ თითქოს რაღაც და ისიც გამოფარდა საკუთარი თავიდან, წამოფიქრა ზემდეგს, მერე გადაუსწრო თავის თავსაც და უკანაც აღარ მოუხედავს. სულიც წინ მიუსწორებს, გულიც ამასვე ეუბნება, აღარ შეინელოო ნაბიჯი და ზემდეგიც ჩამორჩა, აწი ვეღარც წამოეწევა წინ გაჭრილ ჯარისკაცს, ამოწურა ბატონმა იბრაიმმა თავისი შესაძლებლობანი... ოგი უძღლური აღმოჩნდა ომზირის ნებასთან! ბატონ იბრაიმსაც ნებაღს იძალოს ისევ, მაგრამ რომ აღარ შეუძლია?!

ცოდეა ის კაცი, ვისაც ნებაღს და აღარ შეუძლია!

და, აჰა, უახლოვდება ომზირს ფინიშის სწორი, წამიც და ჩაიხვია ის „სწორი“ კაცის ცნობიერებამ და თავითონაც იდეად იქცა. ტაშისცემამ მოათხიზლა იდეადქცეული.

ყველგან, ყოველგან ჯარისკაცები! ულოცავენ ჯარისკაცს ჯარისკაცები. ხელს ართმევენ. ერთი პირსახოცს აწვდის, მეორე — სიგარეტს.

— პირობა პირობა! — ესმა ომზირს და ისიც გამოერკვა თავდავიწყებიდან. მის წინ ბატონი იბრაიმი იდგა, ზემდეგი, — ისე იქნება, როგორც შეთანხმდით, მაგრამ იცოდენ, არ დავმარცხებულვარ მე! შენ ჩემზე ძლიერი აღმოჩნდი ფიზიკურად და მეტი არაფერი. მაგრამ არც პირობის დარღვე-

ვა შეიძლება! შენ დარჩები, მე კი მოგვლენა ალბათ, უსამართლოდ გექცეოდი და იმიტომაც დავისავე.

დინა პირს აღარ უსწინდა ბატონ იბრაიმს.

ეს პირველად მოხდა, რომ იგი

დაამარცხეს. პირველად შემთხვევა, რომ ვერ გაიმარჯვა და იმიტომაც ეძებდა თავი დამარცხებულად ეგრძნო და ეცნო.

გამარჯვება როგორ არ ახარებდა ომზირს, მაგრამ სხვისი ასე დამარცხებაც რომ აღარ უხაროდა?

* * *

ჩაიხედდა სარკეში ზემდეგმა და ზიზღით შეაფურთხა თავის გამოსახულებას. მერე აიღო ასე შელახული და გაღანძვლილი სარკე და კედელს მიანარცხა. — მეც ასე დამამტვრის დღეს და მომიდეს ბოლო... მაინც როგორ მოხდა, რომ მომერია ეს ღლაპი. არა და... ვუგებდი უცხე და... როგორ, როგორ გაიმარჯვა იმან? დღეს მარცხენა ფეხზე ავმღაგრფარ მართლა! ვიღაც თავდგირიძის... ღორის გაგდებულმა გამლახა და... ცა რატომ არ ჩამომეცევა თავზე?! ამდენი ხალხის თვალწინ მომიგო! რატომ არ წამეკიდა ცეცხლი და არ დავიწვი სირცხვილისაგან?! კაენ ადამაყეს რა ვუთხრა? რა ვუთხრა თვითონ ჩენ თავს?

ფიქრობდა ასე და თვალწინ არ დაუდგა კაენ ადამაყე?

— ზემდეგო! შენ დანაპირები ვერ შეასრულე! — მუშტს მოუღერებს კაენ ადამაყე და ბატონ იბრაიმსაც ვააცივებს ტაშში.

ამ ღროს ვიღაცის შავი სილუეტიც დალანდა კაენის გვერდით და ოფლი დაასხა. სადღაც თუ თითქოს ენახა ეს მოქანავე ლანდი, მაგრამ ვერაფრით გაესხენებია და ჩელი ჩაიჭნია, — უკვე მენსიერებასაც ვემდუროდენ უნდა...

— კაენ, ვერ გაგიმართლა შენ ამ კაცმა, ვერ გაგიმართლა, შენ კი ვერ გამიმართლე მე, ვერ გამიმართლე! — გაიგონა ზემდეგმა, თუ როგორ გადაუჭირეს კაენს სიტყვის მათრახი მხრებზე შეცბა.

— ეს სიტყვის მათრახი ზემდეგსაც

მინდა გადაეჭირო! ბატონ იბრაიმსაც არ აწყენდა სიტყვის მათრახი! — თქვა მოქანავე ლანდმა და ზემდეგსაც აეწვა ზურგი.

— კიდეც ერთხელ, მეორედაც და... — ბრძანებდნენ და ცხრა ტყავი ახადეს ბატონ იბრაიმსაც.

ვაიმეო, ამოიკვნესა იმანაც და თვალთ დაუბნელდა.

დაუბრუნდა თვალში სინათლე და კაენი დაინახა. იგი არც იცნოდა და აღარც ევიროდა, არც არაფერი წყინდა და არც არაფერი უხაროდა. ამან იყო, რომ ასე შეაშინა ზემდეგი და ძრწოლაც მოჰგვარა.

— ხმა ამოაღე, ჩემო ზემდეგო... — ჩაფიქრებულიყო კაენ ადამაყე.

— ჩემო იბრაიმ... რაო, დაგამარცხა ომზირ თავდგირიძემ? — გაიცილა მოქანავე ლანდმა და თითი დაუქნია ზემდეგს. — ეჰ, ჩემო იბრაიმ, აბა! ასეა, ჩემო იბრაიმ და... ვაი კაენ ადამაყეს!

კაენ ადამაყესაც გააკანკალა და ბრახი ზემდეგზე გადმოანთხია: — იმ ღლაპმა როგორ დაგჯახნა, შე უბედურო?! როგორ წარმოვიდგენდი, რომ...

— მომიგო იმან დიდი თამაში... მომიგო... — გამოსცრა ზემდეგმა კბილებში და სიმწრისაგან ლამის სულ დაიჭამა გაღურებული ბაგეები, — დიდი თამაში იყო ეს, დიდი თამაში...

— მე შენ განახე, თამაში მომიგო იმანო?! როგორ უნდა მოგეო იმას დიდი თამაში! — ფეხები იატაკზე დააბაჯუნა კაენ ადამაყემ და თვალემა კინაღამ არ

ამოუცვივდა ბუდიდან?!

ნაპერწყლები ცვიოდა კაენს სისხლისფერი — თვალებიდან; ითუთქებოდა, იფუფქებოდა თითქოს ნის ირგვლივ ყოველი: სულიერი თუ უსულო.

ზემდეგმაც აღარ იცოდა, სად გაქცეოდა კაენ აღამაძის ყოვლისდამთრგუნველ მზერას.

— ველარსად გამეჭკევი, ბატონო იბრაიმ, ველარსად წამიხვალ! — ხელი აიჭნია კაენ აღამაძემ და ზემდეგსაც დასიცხა მთელ ტანში. ჯერ ჰიპოთან ატყევიდა და გაიშალა მერე ეს წერტილ-ტყვილი, მთლიანად მოედო ბატონ იბრაიმს: ტკიოდა ყოველი ნაკვთი და უვიწროვდებოდა უჯრედებიც; იწოდა შიგნიდან და იფერფლებოდა თითქოს. იგრძნო ნათლად, თუ როგორ მოდებოდა ცეცხლი იმის ღვიძლს, ისიც ამოიწვა ბოლოს და მარცხნივ გადაიწია,

ცეცხლის ალი მოედო კუჭს და ამოიწვა იგიც, სულ ამოიშანთა. მოუბერა ქარმაც და ცეცხლის ალი გულს მიეტანა, შეწვდა და აბრიალდა მფუთქავი გულიც.

სუნთქვა გაუქირდა ზემდეგს.

გული, გული ეწოდა და ეაუშმებოდა ტყვილისაგან. სასიკვდილოდ განწირულს გულიც დაეფერფლა და მაშინ იყო, რომ კისერი წაიგრძელა წითელმა ალმა, ყელისკენ წააღდა, გაიარა ეს ყელიც თვალისდახამხამებში და კაცსაც აუვარდა ტვინში.

აქ თვალები დაეხინდა ზემდეგს და გადაავიწყდა ქვეყნად ყოველი. თითქოს ამოვარდნილიყო იგი თავისი ყოლიბიდან და სივრცეს შერეოდა.

აქ კი: ქაოსი ყველგან, ქაოსად ქცეულიყო უბედური ზემდეგი და სადაცაა მივიწყების გზაზეც შეაგდებდა იმას ბედისწერა თვისი...

სამხედრო სასწრაფო დახმარების მანქანამ ჰოსპიტლის ეზოში მოუხვია და დადგა. იქიდან თეთრხალათიანი ჯარისკაცები გადმოცვივდნენ, გადმოიდეს დამძიმებული სავაძე და საოპერაციოში გააქანეს. იქ კი საოპერაციოდ იყო მზად ყველაფერი.

თავის ქალის ტრეპანაცია ზუსტად თორმეტ საათზე დაიწყო. ოპერაცია მესამე საათია მიმდინარეობს და არავინ იცის, როდემდე გასტანს.

— ველარაფერი უშველის. ჩვენ უძლური ვართ აქ. — თქვა ხანში შესულმა ქირურგმა და რეზინის ხელთათმანი უხალისოდ წაიძრო... აქამდე როგორ მოატანა მაინც? ღვიძლი — დაწლილი, კუჭი — დამსკდარ-დაკეპილი და ამომწვარი, გული — ინფარქტი და ტვინის შემუშუბება... სისხლის ჩაქცევიც!

საოცარი ისაა, ამდენხანს როგორ იცოცხლა?!

— კიდევ კარგი, რომ არავის მოუკითხავს და აღარც მოაკითხავენო, — თქვა ასისტენტმა და მხრები აიჩჩია — საოცარია, აქამდე როგორ იცოცხლა? მერე და პატრონიც რომ არ გამოჩენია? საკვირველიც ის არის, რომ ქართველია და ქართველი და უპატრონო?! სადამდე დაეცა ქვეყანა?!

— იქნებ მაინც გამოუჩნდეს ვინმე... — ჩაილაპარაკა ვიღაცამ თავისთვის.

— ჰო, შეიძლება მოაკითხოს ვინმემ და... იქამდე მორგში გადაასვენეთ! — ბრძანა ქირურგმა და გაოფლიანებული შეუბლი ექთანს მიუშვირა შესამზრალეზლად.

ზემდეც ქამიდის გარდაცვალების ამბავი მხოლოდ დილით შეიტყვეს ნაწილში.

ომზირსაც მაშინვე გაახსენდა ის პირობები, ზემდეცმა რომ წამოუყენა და აღარც გაკვირვებია, მისმა სიკვდილმაც რომ აღარ დაახანა.

სიკვდილმაც გამოაჩინა თავისი შავი და ბასრი ბრჭყალები (!)

„იქნებ ბატონი იბრაიმის სიკვდილში კაენ ადამამესა და მეგსტროს ერთი ხელი, მაგრამ მაინც რა შუაში არიან ან კაენი, ან მეგსტრო — შავი სილუეტები? თუმცა ვინ იცის?“ — ფიქრობს ომზირი, — აქ რომ ზებუნებრივი ძალები არიან ჩარეულნი, უკვე აღარც მეგჭვება... ამ ორთაბრძოლაში ღმერთი ჩემს მხარეზე იყო, თორემ როგორ მოვერეოდი იმ მართლაც რკინის კაცს?! მაგრამ რატომ ხდება, რომ ჩემი ზემდეცის, ბატონი იბრაიმის სიკვდილს არავინ დაუმწუხრებია... ნუთუ ასე მოაბეზრა თავი ყველას? ნუთუ დამტირებელიც აღარავინ ჰყავს? მაგრამ როგორ არ ეყოლება... ცოლ-შვილიც ჰყავს... ერთი ძმა ფსიქიატრიულში უწევს...თვითონ გამთამაშვებდათ იქ... ის ძმა ვეღარც იქნება ამის პატრონი... ნუთუ აღარავის უყვარდა ეს კაცი?

ახლობლები როგორ არ ჰყავდა? ჰყავდა, საყვარელი ადამიანებიც ჰყავდა... ბიჭი ჰყავს ანგელოზივით და ამ ბიჭს დედინაცვლა უზარდიდა, ისიც ორსული და დღე-დღეზე რომ ელოდებოდა მშობიარობას. და იმათ არაფერი იცოდნენ ზემდეცის გარდაცვალებაზე. აბა, ვინ იფიქრებდა, რომ ჯანდონით საცხე ახალგაზრდა კაცს თითქმის ასე ერთდროულად გამოუვიდოდა მწყობრიდან თითქმის ყველა სასიცოცხლო ორგანო.

ჰო, გაიგებს მაინც ჯერაც ხელმოუწერელი და, რასაკვირველია, ჯვარდალწერელი ცოლი თავისი კაცის

გარდაცვალების ამბავს და იმითაც იმედგადაწურული, რომ მისი ჯერ კიდევ არგაჩენილი პირმშო უკანონოდ დარჩება ამ ქვეყანაზე, დაკრავს ფეხს ერთ მშენიერ დღეს და გადიკარგება ნამთარ-გალაქიდან.

ზემდეგი ქამადაძე კი იწვა გაუნძრევლად, მაგრამ ხდებოდა მასში ჩვეულებრივი კაციისათვის მართლაც რომ გასაიდუმლებული მოვლენები, ეყრებოდა სული სხეულს, თავისუფლდებოდა სხეულისაგან სული, რომელსაც ასე ელოდა ფარდას ამოფარებული მაესტრო. ფიქრს იოცებდა.

(ბოლოს)

— დროა, აღმოხდი, სულო! — შეჰყვია მოთმინებადკარგულმა მაესტრომ და სულმაც იწყო აღმოსვლა სხეულიდან.

ფერად უფერული მაინც არ ეთქნოდა ამაგაგებულ სულს, თუმცა ვერც ფერს მოუნახავდით. გამჭირვალეც ვეღარ იყო ეს სული, რაღაც ნაზავი გახლდით შვიდივე ფერისა და ისიც გაუფერულდებოდა...

და მალეა აიწია ამ ნაზავმა ფერმა, ადამიანის მოყვანილობა რომ ჰქონდა, გამოეყრა ჰერს და ზედ მიეყინა წერტილივით. მერე მოწყდა ადგილს და მთელი თავისი სისაგისით ძარს დაეშვა, გადაეფარა უფრავ სხეულს, მაგრამ აღარ შთასულა შიგ, მიესიყვარულა ზედაბირულად, გამოემშვიდობა და თავი დაუკრა მაესტროს.

— სულო ჩემო, მომეყვ და ადასრულე ჩემი ნომერ პირველი ბრძანება! აბა, ჩემო იბრაიმ...

— მზად ვარ თქვენდა სამსახურად! — წელში გასწორდა ბატონი იბრაიმი.

— იცი, აღბათ, როგორც უნდა მოიქცე დღეიდან, ბატონო იბრაიმ, ხომ გაცნობიერე, ვინცა ხარ და... რომ შენი სულის ევოლუციაც აქ უნდა შეწყდეს!

ანზორ კუდბა

აწინ ახალი სივრცობრივი სხეულითაც
ველარ მოველინებო სამყაროს!

— ვიცი და მესმის ყველაფერი! —
ხელი საფეთქელთან მიიტანა სულმა, —
მაგრამ №1 ბრძანება? როგორ აღვ-
ასრულო, როცა სულ გამაშორე თმზირ
თავდგირიძეს და...

„სულიც ხომ მხოლოდ ამისთვის
დავისაჭიროვე“ — გაიფიქრა მანქანით
და შეათვალა სული, — შენ მანქა-
რით ხარ!

— მანქურთი რაღაა?

— მანქურთი?

კეთილსინდისიერი მსახური...
მანქურთო, ისმინე ჩემი ბრძანება! შენ
ამაღამ, ნაშუადღევს თმზირ
თავდგირიძეს გამოეცხადებო!

— არ შემოძლია! — სიტყვა
გაწყვეტინა სულმა მანქანის, — არ
შემოძლია!

— არ შეგიძლია და... მიგაბრძანებენ
მაშინ ჯოჯოხეთში! არჩევანი შენზეა! მაგ-
რამ მე ნაინც გამოვიჩინე ღმობიერებას
და ორი საათის ფიქრის საშუალებას
მოგცემ. თუკი ჩემს სამსახურს აღარ
ისურვებ, ხელშეკრულება-პირობას დაი-
რღვევ ამით და ჯოჯოხეთში
მიგაბრძანებენ. იქ შენთვის ერთი ისეთი
მშვენიერი ადგილი მაქვს გამოძებნილი,
რომ... შეგავდებენ საკირში და ბოლომ-
დე გამოიწვევა იქ შენი ბინძური და

დაუძლურებელი სული... აღარ იქნები
შენ! გესმის კი რას ნიშნავს არყოფნა,
არარსებობა?

— მე მესმის... თითქოსდა ვხვდები
ყველაფერს, მაგრამ მიბრუნს თავი, —
გააქრეოლა ბატონ იბრაჰიმს, უიმედოდ
გაასავსავა ხელები და ხმის კანკალით
ამოთქვა: — თმზირი... თმზირ
თავდგირიძე... თმზირ, თმზირ! შენ ხარ
ჩემი ნოჰერ პირველი მტერი! შევთხოვ
განგებას, რომ მომცეს იმის ძალა და
შემწეობაც გამიწიოს, შეგებრძოლი და
გაგანადგურო კაცი, ყველაზე მეტად რომ
მძულს ამ ქვეყანაზე... იმან გაიმარჯვა...
მე იმან დამამ... (ახლაც ვერ აღიარა
ბოლომდე თავისი მარცხი, ველარ
შეგუებოდა მისთვის მიუღებელ აზრს).
არ მინდა ჯოჯოხეთში!

— მაშინ მეგმსახურე ერთგული
ძალადივით! დღეს, ზუსტად ნაშუადღე-
ვს (ამაღამ) თმზირის სიზმარში შეხვალ!
ეს იქნება დიდი ოპერაცია... ამ ოპერა-
ციის დაწყების წინ მოგეცემა
ინსტრუქციები!

გახსოვდეს: თუკი შეუსრულებული
დაგტარა ჩემი ბრძანება, გამოიწვები მაშ-
ინ საკირში და არარაობა დაგერქმევა
შენ!

სულმაც დიხარა თავი თანხმობის
ნიშნად და მანქანით გაქრა. სული კი
სივრცეს შეერია და გაუჩინარდა.

* * *

ძილის წინ უჩვეულო გრძნობამ
შეიპყრო თმზირი: შეეძლო თითქოს ყვე-
ლაფერი: აი, ის გორი, აღმოსავლეთით
რომ წამოშორებულიყო, იმის აქეთ
გადმოსმაც კი ეხელეწიფებოდა: ოღონდაც
იფიქროს მათზე. ოღონდაც
ინდომოს და... დედამიწასაც ააყრავებს!

ახა, თქვი, რა გასუსო, მოჰქითხავს
თმზირს გული გრძნეული და ისიც
დაუფიქრებლად უპასუხებს: მანქანის-
თან შეხვედრა მინდა, რაღაც მინდოდა

მეთქვა მისთვის... ისიც მიინტერესებს
ძალიან, ახლა რას აკეთებს და რის
მოხელე-ნახალნიკია იგი დღეს? სინამ-
დვილში მართლა ისე ძლიერია, ხმები
რომ დადის; თუ ერთობ გაზვიადებულია
მისი შესაძლებლობანი?..

კეთილი და პატიოსანი, აუჩუქრულ-
და გრძნეული გული თმზირ თავდგი-
რიძეს და ყველა და ყველაფერიც შედგა
წანით იმის გატყუებით. აქ ინერციის
კანონიც გამოავლენს თავს: აზრის

განგებდამუხრატუებისხანს გადაუცვივდებოდა თითქოსდა რაც კი რამ ებოდა და გასწორდებოდა აქ მართლაც ყოველივე; მაესტროც გამოიკვეთა-გამოიძვრწება სივრცეში, ასე აღელვებული რომ მოიწეოდა ომზირისაჲს და ომზირიც იქცევა ჭურად.

რა გნებავთო, კითხვას შეიგებებს ომზირი მაესტროს და შივი სილუეტით უბასთხებს ასე: — ჩემი ნახვა მოგსურვებია და მეც გვახელიო.

— დიახ, დიახ... — თქვა ომზირმა და თვალი შეავლო ფერშეცვლილსა და ნირწამხდარ მაესტროს.

— მაესტრო ვარ მე, ეს შენც მოგესხენება კარგად, იგივე შივი სილუეტით (ისე: შენ ქიწოდე მაშინ ეს სახელი) და უსაზღვროა ჩემი შესაძლებლობანი!

— ვიცი, რომ მაესტრო ბრძანდებით და მართლა უსაზღვროა თქვენი შესაძლებლობანი! მაგრამ, თუკი თქვენს ფუნქციებში ჩარევად არ ჩამითვლით, ის მაინც მითხარით, ვინ არის კენ ადამაძე?

— კენ ადამაძე? — გაეღიმა მაესტროს უნებლიეთ, — კენი იგივეა ჩემთვის, ის, რაც იოსებ ნიქარაძეა შენთვის. მგონი მთლად ვერ დაგაკმაყოფილა შენ ჩემმა პასუხმა...

— არა, არა... საცხებით საკმარისია...

— მე ისიც ვიცი, რომ ყველაზე მეტიდ მაინც ლაურას ბედი გადტერეცებს... აქ კი... გადგოჯოკრე მგონია! ფერი გცვალა მგონია... შენი ლაურა კენის ავადმყოფია უკვე!

— ისიც თქვენი ნება უნდა იყოს, რომ თვალის ჩინი დაკარგა ლაურამ?!

— ჩემი ნებაა და... ჩემი დიდი სურვილიც!

— კენ ადამაძის როლი აქ...

— კენ ადამაძის როლი მართლაც მიწერულია... ლაურა ნათელაშვილი კენ ადამაძის კლინიკაში და... მე ვატარებ დიდ ექსპერიმენტს...

— და თქვენ შეგიძლიათ ლაურას განკურნება?

— თუნდაც ახლავე, გურულენი რომ იტყვიან ამინუთში! — წელში გასწორდა მაესტრო, — მე ყველაფერი შემოძლია ამქვეყნად! თვალის ჩინსაც დაუბრუნებდი მე შენს ლაურას, მაგრამ ერთი პირობით!

— ვიცი, რასაც მოითხოვთ ჩემგან, ვიფიქრებ ამაზე... ოღონდაც: მომეცით დრო და პასუხსაც მალე მიიღებთ!

„არა, არაო!“ ესმა ამ დროს ომზირს ლაურას ძახლი. ეს ხმა მაესტრომაც გაიგონა და ბრაზისაგან გაახრჩიალა კბილები.

— ლაურა... — ჩაფიქრდა ომზირი.

— დაეთანხმები მაესტროს, ომზირ, და ორივე დავიღუპებით! — ამ ხმას თვეთონ ლაურაც შენობსევა, ცრემლები დაბალღუპით სდიოდა.

— ლაურა?! შენ აქ საიდან... როგორ?! — შეწუხებულიყო ომზირი.

— ნუ გეშინია, ომზირ... — თავი უკმაყოფილოდ გადააქნია მაესტრომ, — ლაურა კი არის აქ, მაგრამ... არ ვიცი, როგორ აგისნა ყოველივე... ასე ვთქვათ: მხოლოდ სახება იმ შენი ლაურასი... ლაურას ასტრალური სხეული მხოლოდ... ისიც შენ სიზმარში შემოსული და...

— არ ენდო ამ კაცს, ხომ იცი, ვინც არის?! — ხმაც აკანკალებოდა ლაურას, — მაესტრო — იგივე შივი სილუეტით და... ამ (არა) კაცს უბედურება მოაქვს ადამიანებისათვის და ადამიანებმაც უნდა მოიკვეთონ ეს (არა) კაცი! ასე თუ არ მოხდა, დააჭევს ქვეყანას მაესტრო! ეს ხომ სატანაა, ომზირ! სატანა!

მაესტრო თვალს აღარ აშორებს ლაურას, ზემოქმედების მოხდენას თუ ფიქრობს და ცდილობს ლაურას სულზე, რაღაცას შთაიგონებს და ომზირიც მიხედება ყველაფერს:

— ლაურა, ლაურა... — ჩაფიქრდება: — „უნდა ვიღონო რამე“...

— ომზირ, მეწვის თვალები, ერთი წუთიც და თვალისჩინსაც დავკარგავ,

ანზორ კუდბა

ალბათ... რასაც ვერასოდეს აღვიდგენ...
ანლა გი უნდა აეჩქარდე და გაგიადე შენი
სიზნორიდან, თორემ... მანქანაზე შენს
სიზნორშია, თმზირ! არ გაგაღებო...
ყურადღებით იყავი! დაგპირდები, ვუშგე-
ლი ღალატის, თუკი სულს მომცემო, მაგ-
რამ არ დათანხმდე! მისცემ სულს და...
სამუდამოდ დაგვარგავ თვალის ჩინს,
ველარასოდეს დავიანახავ!

წამიც და გავიდა ომზირის სიზნორ-
იდან ღალათი ნათელაშვილი და ომზირ-
მაც ამოისუნთქა შვეებით: — ეს
ღალათია, რომ გაიარებო სივრცეში. სი-
ვრცეს შეერია და უსასრულობად იქცა...

იდეა გაოგნებული ომზირი. მაგრამ
მანქანა გი ნამდვილად დარჩება
გაკვირვებული. სასოწარკვეთილი სულ
თათებს დაიმტრევეს:

„მაინც როგორ შეძლო ასტრალში
გასვლა ღალათი? ომზირის სიზნორში
შემოსვლა? ხომ არ გამოშპარვია რაიმე?
გეგმები ხომ არ ჩამიშალა ნეტა?“ ვერც
კენი არსულებს თავის მოვალეობას. ეკ,
კენი, კენი! მე პრიმიტიული ვინმე მეგონა
ღალათ... სულის მეცნიერებაში ჩაუხე-
დავი ვინმე, იმ მაღალ მატერიალში ისე
დანავარდობს, როგორც... უფრო მეტი
დაკვირვებულობა გმართებს, მანქანა.
შენი — გული შეუჩქროლდა და მკიდი
დაირტყა მკერდზე — შემოიჭრა იგი ჩე-
ენს — ორთა სივრცეში და... გაკვეთილ-
იც აქეთ ჩამიტარა! როგორ, მაინც
როგორ შეძლოა?! შევეციდი სადღაც...
შეც-დომბა დავეშვი, რაც ცოდვის
ტოლფასია...

— ბატონო ჩემო... მანქანა... —
პირველად ომზირ თავდგირიძე
გამოერკვა.

— ვიცი, რაც უნდა მითხრა, მეც ვერ
მიპატიებია ჩემი თავისთვის, რომ... თავს
ძლივს იკავებს მანქანა, რომ ისტერ-
იკაში არ ჩავარდეს, — მე... მანქანა...

— ჩემი პასუხი ღალათში უნდა
გეძიოთ... ვერა, მე ვერ მივიღებ შენს
პირობას!

— სული გასაყიდეა და... სულიო...
სულიც იმიტომ არის, რომ გაიყიდოს
დიდ ბაზრობაზე!

— აქედანვე გაფრთხილებ, მანქანა,
რომ მე არ დავმარცხდები!

— შენ იმის თქმაც ხომ არ გნებაეს,
რომ ვერ გაგიმარჯვებ მე? ესე იგი, მე
შენ და იოსები დამამარცხებთ?! —
გაღიანარხარა მანქანა, — ჩემი დაცმა
მოგიწადინებიათ კურკლიწონია
ადამიანებს? ჰა... ჰა... ჰა... — ხარხარებს
მანქანა და თვითონაც ამ ხარხარად
იქცევა: — ომზირ! მისმობენ უკვე... სა-
ირეში მომგლის მე იმ შენი ბატონ
იბრაიმის საზნოღირი სული! აჲ, აჲ იდე-
ქი, ომზირ. მე ისე გავაყვებ, რომ შენს
თვალშინ ჰირეკლოს საკირეში
გათამაშებული დრამა. დრამა? რის
დრამა? ეს უკვე ტრაგედია!

— მანქანა... ისეც ნუ იზამ,
რომ... — ენა ვერ დაიმორჩილა ომზირმა
და მოფრთხა მანქანის სულსაც:

— ომზირ! სცენარის ავტორიც და
დამდგმელი რეჟისორიც რომ მე ვარ, ეს
შენც იცი, მაგრამ მთავარი მოქმედი პი-
რიც მე ვარ — მანქანა, იგივე შავი
სილუეტი. ასისტენტად კი კენი ადამაძე
მყავს მოწვეულს. მე — დიდი
რეჟისორი... თვალის დახუჭვისაც ვერ
მთასწრებ, რომ... თვალის მოხუჭვა კი
ნამდვილად მოგიწევს და აქედანვე
გაფრთხილებ და ყურადღებითაც უნდა
იყო! — მოჭრა მანქანა და თვალად
და ყურად იქცა ომზირ თავდგირიძე.

აგერ საკირეც:

სიმშრეალისგან კედლები და ჭერი
გაღვლობია საკირეს და საღიანარს
დაქებებს, რომ იხუვლოს ერთხელ და გა-
თავისუფლდეს.

გაიღო საკირის კარიც და ბატონმა
იბრაიმმაც გაღმობაშია ზღრუბლს.
გაღმდნარი სპილენძისფერი ედო
სახეზე: — ვიცი, აქ ბრძანდებით, თქვენ,
ბატონო მანქანა... — ნერწყვი ბურთი-
ვით დაადგა ყელზე და ხველებას მოჰყვა.

როგორც იქნა გადაყლაბა ნაღველანერწყვი და მუხლები ატყავდა: — შემადრწუნებელია თქვენი ძალი, ესეც ვიცი... კენ აღმამემ მისცა ერთხელ თქვენი სახელი, მაესტროო... ვერ გხედავთ, მაგრამ შეგიგრძნობთ როგორღაც... მგონი რაღაცას უნდა ამირბოდეთ და... მე მიბრბობთ, თუ... აღარც ვიცი, მე ვთქვა რამე, თუ აქეთ უნდა მითხრათ...

— შენ, ჩემო იბრაიმ... ომზირ თავდგირიძემ დაგამარცხა... — ხმა გაიბზარა ანაზღად ნაცეტრომ.

— მე არ დავმარცხებულვარ, მაესტროო... ომზირ თავდგირიძემ კი, ვერ უარყოფ და კი ნამდვილად გაიმარჯვა, ღირსია კიდევ დათვის გვირგვინის... ომზირი ძლიერი სულია!

— ძლიერი სული რომ გააჩნია, ამიტომაც მინდოდა დავუფლებოდი... დამარცხებული ზემდევი კი, ჩემო იბრაიმ, რაში მარგია მე?!

— მაშინ... ხომ გადმოვედი მე საკირიდან და... გადავალ თქვენი ცხოვრებიდანაც...

— და შენ გგონია, რომ... როგორ თქვი, გადმოვედი საკირიდანო?! არა... საკირეში ბრძანდები ჯერაც და არა მგონია, გადმოაბიჯო იქიდან... ჩემი ცხოვრებიდან კი... გადასულნი ხარ თავისთავად! აქედან, საკირიდან კი... მე და შენ საკირეში ვიმყოფებით ახლა ორივე! აქედან იმიტომაც ვერ გახვალ, რომ... აღარ იქნები აწი, ჩემო იბრაიმ! აღარ იქნები შენ, ჩემო იბრაიმ! გესმის კი, აღარ იქნებიო, რომ გეუბნები!

— როგორ თუ აღარ ვიქნები? — შეუკრთა ზემდევი.

— როგორ და უბრალოდ, ჩემო იბრაიმ.

— ჩემო იბრაიმო, რომ მეუბნები... ვინ არის იბრაიმ?

— ჩემო იბრაიმ, მე მომწონს, რომ ასე გეძახი და ჩემთვის არსებითი მნიშვნელობა არცა აქვს იმას, რა გიწერ-

ია დაბადების მოწმობაში, იბრაიმო თუ პარმენი... ჩემო იბრაიმო, რომ მოგმართავ, ასეა ალბათ და... შენ, ჩემო იბრაიმ, მართლა არ გამაბრაზო, თორემ... შენ მართლა აღარ იქნები! უბრალოდ აღარ იქნები, მაგრამ მაინც არყოფნა გერჩიოს ყოფნას, ჩემო იბრაიმ... მადლობელიც უნდა იყო ჩემი... გამოიწვები საკირენი... გამოიწვება შენი მერყევი სული და გასრულდები სამარადისოდ... იწყება შენი არარაობა... შენ აღარასოდეს ფტკივდები, ჩემო იბრაიმ, აღარასოდეს... მაგრამ ვიქნები გულმოდგინედ და... სიკვდილმისჯილს, ამბობენ, ერთ სურვილს უსრულებენო და... შენც მთხოვე! რაო, თანახმა ხარ, რომ არარად იქცე?! ასეც ვიცოდი! შეწყალებას არ ითხოვ, იმიტომ, რომ გეშინია ტკივილების... თქვი და შეგინდო, მთხოვე შეწყალება და... შეგინდო იქნები!

— მე შენგან მოწყალებას აღარ მივიღებ!

— თქვი, თქვი, რომ არარაობაში გირჩევნია ყოფნა, ვიდრე — ისევ დაუბრუნდეს შენი სული დედამიწას... და სული იგი ტკივილებისათვის იქნება განმზადებული, თქვი, ჩემო იბრაიმ და... — ზემდევსაც ქრეოლამ დაუბრა ჯერ კიდევ ამოუწვავ სულში და მწარედ ამოიგმინა: — დაე, ამტკივდეს მე საბოლოოდ... მერე კი: მარადი სიმწეიდე... არარაობა... არარაობა-სამოთხე...

— მაშინ მოემზადე, ჩემო იბრაიმ, უკანასკნელი ტკივილისათვის! — ბრძანა ძლიერად სული ხმამ და ზემდევის სულიც გაიმართა წელში.

— მზად ვარ, მაესტრო!

ერთი, ორი, სამი და... საკირენაც მოითქვა სულა.

— აღარაა ზემდევი? — წამოიძახა მართლა შეწუხებულმა ომზირმა, — აღარაა! აღარ ინება ადამიანური ტკივილებით ეცხოვრა და... ის არაადამიანური სულიც ამოიწვა, — გული დაწვეკტა ომზირს კაცის სულის საკვდ-

ილმა.

ასე დაასრულა თავისი სულის
ეკოლუცია ზემდეგმა, ბატონმა იბრაიმმა.

* * *

დღეს ისე დაიღალა იოსები, რომ
განძრევის თავიც აღარ ჰქონდა. შთოღოდ
ფიქრი შეედგო და უხაროდა, რომ კიდევ
შესწევდა ამის ძალა.

ჰოდა, მიენდო ფიქრს და კრავის
თვალეზმაც გამოანათეს 'თითქოსდა
წყვედადეთიდან.

— რა მაღალია და რა ცისფერი
თვალეზი აქვს, სილურჯეში რომ გადად-
ის რალაცხაირად, შეგძრავს ამ თვალეზის
სიღრმე. მაშინაც ასე შემომანათეს...
იღვა, ჰო, ასე იღვა მაშინაც და ასევე
ირწყოდა აქეთ-იქით... ირწყვა და... მი-
ირწყვა... ტყვიების წლილში.

აგერ მოლავა დაჰრილი... მოლავს
გადაფარებია კრავი და ჰრილობას
უტევს. აჰა, წამოდვა, თმები გადაიყარა
უკან და მოიჩრდილა შუბლი, მიიხედ-
მოიხედა და ზედ საფეთქელთან გაუწუ-
ილმა შემოიღმა ტყვიამ.

— დაწეჭი, დაწეჭი! — გული
მოეწურება იოსებს და გარბის კრავის-
კენ, დაეჯახება, აღგილიდან მოწყვეტს და
თავდომართზე დაგორდებიან. აგტ-
რმატის მოკლე ჯერიც თავზე გადაუვლ-
ის ორივეს და დასრულდება ამით ყოვე-
ლი.

— გადავჩიით... — აჩურჩულდება
კრავი და თავის ცისფერ თვალთა მზერ-
ასაც იოსებზე შეაჩერებს.

გადავჩიითო, იტყვის იოსებიც, —
მიხარია, მართლა მიხარია! აქ საიდან,
სადაური ხარ?

— ნამთარიდან, პირდაპირ ნამთარ-
იდან, მე ნამთარელი ვარ, გაგოგონია
ნამთარი?

— ნამთარი? როგორ არ გამოგონია?
ჩემი ზღვისპირეთიდან ყოფილხარ! შენ
ის ხომ არ ხარ, ჰუმანიტარული
დასმარება რომ ჩამოგვიტანე ერთხელ?

— ეგჰ, ჩემო იბრაიმ... იქნებ მართ-
ლიც იყო შენ! — ვიოლინო მოიმარჯვა
მასეტრომ და თვალი მოხუტა.

— გავლიმება იოსებს, — შენ ის ხომ არ
ხარ, ქემერთში ბიჭები რომ ჩამოგვყვანე
ნამთარიდან, აღდგენით სამუშაოებს
ატარებდით, მახსოვს, მაგრამ შენ არ
მინახიარ პირადად, მაშატიეთ, თქვენო,
მინდოდა შეთქვა.

— ჰო, ის ვარ, კრავი თავდგირიძე!
ის ბიჭები კი დღესაც აქ არიან და
იბრძვიან... კრავი მჭვია და თავდგირიძე
ვარ გვარად...

— მე კი იოსები ვარ, ნიქირაძე. ნამთ-
არელი არა ვარ, მაგრამ...

და მოიფშენიდა თვალეზი იოსებმა:

— კრავი თავდგირიძე — ომხირის
და... უტეხი სულის ქალწული!
სამაჩაბლოში ტყვიებს ეთამაშებოდა.
ჩვენ მამაკაცები კი კასრამის დანგრეული
სახლის კედელს ამოფარებულნი გულ-
ისფანცქალით ველოდით, როდის
შეწყვეტდნენ სროლას ოსები, რომ
წუთით მაინც ამოგვესუნთქა, ფეხი მა-
ინც მოგვეცვალა... და კრავიც ამ დროს
მოწყდა აღგილს, გავარდა წინ და
ოსებმაც დაუშინეს ტყვია. ჩვენც
ვიხელთეთ დრო და შედარებით საიმედო
აღგილს შევაფარეთ თავი. კრავიმაც იქ
მოიბრძინა სახელანაშული და თვალეზში
ღიმღიმამდგარი, თამაშმოშლილი,
ქალღმერთი დალი იღვა ჩვენს წინ და...
მერე აღარც გადასულა ჩემგან იმის
სახება.

ტყვიების წვიმა გამოიარა და ერთი
რა არის, ისიც არ გაკარებია. მოდიოდა
ჩვენკენ თავადერებული, აუჩქარებლად,
ამაყი და დაუმორჩილებელი, თავის
უფალი და ამბულეზული, სული ჭეშმა-
რიტი... ქარი უშრილობდა ოქროსფერ
თმებს. ესროდნენ, ესროდნენ, ის კი...
ღიმღიმორეული გვიახლოვდებოდა...
იმედიანად... თავად სიცოცხლე

გვიახლოვდებოდა ჩვენ!

კრავი თავდგირიძე იყო ეს ქალწული. ის, ვისაც არ ეშინია სიკვდილის და სიკვდილიც ამიტომ იყო მისგან ასე შორს!

კრავი — თმზირის ტყუპისცალი!

სამაჩაბლოში ლეგენდები დადიოდა კრავიზე. ოსებს მილიონად შეეფასებინათ იგი, მაგრამ მოუხელთებელი იყო ქართველი ქალწული...

„დამთავრდა ომი და... — ფიქრი გაუგრძელდა იოსებს: — ისევ ყურადღების, ცენტრშია კრავი თავდგირიძე, მარტოხელა მოხუცებსა და ინვალიდებს ემსახურება, სასაიდლო გაუხსნია და უფასოდ აკმევს და ისმევს ყველაზე გაჭირვებულებს. „სათნოების სასახლე“ დაარსა... წარმოუდგენელი რამ შეძლო! იჯარით აიღო ორი ოთახი სასაიდლოსთვის და... იქ გახსნა თავისი რეზიდენცია... და ეს სასაიდლო „სათნოება“ მხოლოდ შემოწირულობათა ხარჯზე არსებობს... ხალხიც გულმოწყალოდ რომ არის?! დაილოცოს მისი სახელი! რაც არ უნდა თქვან ჩვენს ხალხზე და... გულმოწყალებას ვერ წაართმევ! ამის იმედზეა კრავიც! იცნობს კრავი ადამიანებს... ადამიანების ცნობაში მართლა არ ეშლებს! ესაა, სწორედ ეს არის მისი დიდი ნიჭი!

კრავი...

ამბობენ კიზილაც ამან გადამარჩინა ოსების ფრისში... მთელი ტანით გადაფარებია თურმე დაჭრილ კიზილას. შემწყვდარა ტყვეების წვიმა და კრავისაც ხელში აუტაცნია კიზილა. ასე გამოუყვანია ბიჭი ბრძოლის ველიდან. ოსებმა ავტომატის ჭერიც მიიყილეს კრავის, მაგრამ გელარ ეწია იმას გამწარებული და გახლებული ტყვია. ამჯერადაც ვერ შეწვდა სიკვდილი კრავის!

განოვიდნენ, როგორც იქნა, კრავი და კიზილა სამშვიდობოს... ჭრილობა თვითონ კრავიმ გადაუხვია კიზილას, —

ყოჩაღ, კიზილა! — აკოცა ბიჭს გაოფლიანებულ შუბლზე, — ნუ გეშინია, შენ არასოდეს მოკვდები, კიზილ! შენ ჩემი ანგელოზიც დაგიცავს აწი!

— მეც სიტოცხლე ვარ! — ამოთქვა კიზილამ და მკერდზე მიიკრა თავისი ავტომატი. მამით ოსი იყო კიზილა, დედით — ქართველი. ბიჭს არც დედა ჰყავდა, არც — მამა. დედა ოსებმა მოუკლეს, მამა — ქართველებმა.

კიზილა ოსიც იყო და ქართველიც, მაგრამ ერთი გულიდა უტყვდა მხოლოდ, გული ალალი და მართლა მართალი!

თბოლი ბიჭი სიბის შეუფარებია, ბერუიშვილს და კიზილაც მარად მისი ერთგული დარჩენილა.

კიზილა აფხაზეთშიც გაჰყოლია ბიჭებს და... ამბობენ ლაბრასთან მოუკლავთო. მხოლოდ შმაგი გადარჩენილა მაშინ:

— მე მომყვებოდა და... დიჭრეს... ნელ-ნელა ნილია მისი ხმა და მისი ფეხისმაღაც მიწყდა... — შმაგი იგონებს ასე: — უკან მივიხედე და კიზილა აღარ იყო, უკან მიბრუნება გადავწყვიტე. მაგრამ ტყვიამ მიწია ფეხში... აღარც კი მახსოვს, ვინ გამომიყვანა იმ ჯოჯოხეთიდან...

შმაგის ნამთარშიც ჩამოუკითხავს კრავისათვის და კრავისაც ხაბაზთან მიუყვანია იგი სამკურნალოდ.

იმასაც ამბობენ: ახლაც ჩამოაკითხავენ ხოლმე ომგადახდილები კრავის ნამთარში და იგიც, როგორც მოეხერხება, ხელსაც ისე უმართავსო ბიჭებს.

დღეს კი...

ხელი საჭველმოქმედო საქმისათვის მოუკიდია კრავი თავდგირიძეს.

ასეთი და ჰყოლია თმზირს და სხვანაირადი არც ეკადრება თმზირს!

თმზირ თავდგირიძე...

კრავისაიგან განსხვავებული ყოველნაირად:

თოფი არასოდეს ჰქრია ხელში, მაგ-

ანზორ კუდბა

რამ მთელი ეს დრო მაღალ ღმერთს შესთხოვდა თურმე, რომ მშვიდობა ჩამოეგდო საქართველოში, ღვთისმშობლის წილხედურ ქვეყანაში ჯერ მომუდარნი დაემოშინებინა და ემკურნალა ერთისთვისაც და მეორესთვისაც.

მერე უნდა დაწყებულიყო დიდი მონანიება, რასაც უნდა მოჰყოლოდა ღვთისმშობლის წილხედური ქვეყნის დაწმენდა და ამაღლება.

ამ საქმეს რომ ძალა და ენერგია შეაღია, ვინ იცის, დაიბრუნებს კი ყოველივე იმას იგი ოდესმე?

იქით — სამაჩაბლო, კიდეც იქით — აფხაზეთი!

მაგრამ საქართველო როგორ და რანაირად მაშინ?

ალბათ ეს საკითხიც მოგვარდება როგორმე და...

ესეც ნება თუა ღვთისა და ამ საქმისაც უფალმა უნდა უწყოდეს უფრო. უფალს მივედოთ ჩვენც და გვიშველის...

აქ იოსები პირველად გადმოვიწერო, გულში ღოცვისაც იტყვის და კრავისაც იხილავს თვალნათლივ. პურით დატვირთულ ურიკა-ჩანთას რომ მიიგორებს აყრილ ქვაფენილზე, რკინიგზის ლიანდაგის გასწვრივ.

— ეს კი... ომზირია, ომზირი! კრავის მიჰყვება გვერდით... ერთად არიან და — ძმა თავდგირიძეები და არც გაუჭირდებათ აწი.

ომზირსაც კეთილი გული უძვრის და ამიტომაც გაამარჯვებინებთ იმათ მაღალი ღმერთი!

ანლა კი: მედიტაცია...

* * *

ღღეს კრავის ბაბუ იბარებს უზენაესში.

უთენია წამოდგა, თითქოს რაღაც ამ შეაწყუბა ძილში და აღარ მოასვენაო. საწოლის ძვიდზე ჩამოვდა და თავი ხელებში ჩაერგო.

— ომზირს არაფერს ვეტყვი, იქნებ არც გაშიშვას, სხვისი სახვეწი და სავედრებელი რა გვიკირსო? და მართლაც: ჩემთვის ხომ არაფერს ვითხოვ? შენობაც ხომ მართლხელა ადამიანებისთვის მინდა! ხომ უნდა იდგეს ნამთარ — ქალაქს ერთი „სათნოების სასახლე“? ახსოვს კრავის, ომზირმა რომ უწინასმარტყველა: — გექნება... იქნება ნამთარში... იქნება ერთ დროს ნამთარ — ქალაქს „სათნოების სასახლე“ და იცი, სად, კრავია? რესტორანი „გემო“, ორკონიკიძეზე რბმ არის, იქ დაფუძნდება „შენი“ „სათნოების სასახლე“. შემდეგ აშენ-დაშენდება ეს „შენი სასახლე და თეთრად აქათქათდება იგი, დედა ტერეზა ჩემო! წინ, წინ, კრავია, ნამთარელი დედა ტერეზა! წინ

სიკეთის გზაზე... სიკეთის გზაა შენი გზა, კრავია თავდგირიძე, ფართო და ნათელი, დიდილი შარაგზა... — ოცნებაში წაიღო ომზირი, — შენ კი, კრავია, თეთრ კაბაში გხედავ... საქორწინო კაბაში... მე სიძესაც ვხედავ... მაგრამ იქამდე წამო უნდა მივიდეთ, კრავია! — თითები თვალში ამოსევა თვალეზაბარწყინებულმა და თავით ფეხებამდე შეათვალიერა თავისი ტყუპისცალი.

და კრავისაც საოცრად მოუწონდა ყელზე ჩამოკიდებოდა ომზირს: „ჩემი ომზირი... ამხელა ბავშვი, მართლაც რომ დიდი ბავშვი, რომელსაც ასე დიდი და კეთილი გული უფეთქავს... თანაც რა უცნაურია? ჯერ მართლა ვერ ვიტყვი, ყოვლისშემძლეა... ზეგრისშემძლეაო, მაგრამ ზეგრისშვილგული რომ მართლა არის?! ჩემი ნათელმხილველი მამა... თითქმის ყველაფერი იცის... იოსები მაინც საიდან გამოუჩნდა?! ნეტა საიდან? მაშინაც მოვწონდი იოსებს, სამაჩაბლოში... იოსებიც მისტიციზმითაა გატაცებული... მისტიკოსები... აქ კი

რომელია ტარიელი და რომელი — ავთანდილი? მე რომ მკითხონ: იოსები ავთანდილს მაგონებს უფრო... ანდა ენქიდუა იოსები, მაგრამ უკვე ჩამოქნილი და დახვეწილი სული, ჩემი ძმა კი გილგამეშია უფრო... უკვდავების ნაძიგელი სული... თმზირი და იოსები! მაგრამ მე ახლა ბაბუსთან მაქვს საქმე! ნეტა, რატომ მიბარებს და რა უნდა მითხრას, ან მე რა ვუთხრა? ვუთხრა თუ ვთხოვო? მაგრამ მთხოვნელიც რომ არ უყვარს! მთავარია, არ შემამჩნიოს, რომ ვლელავ და არ ვთხოვ!... მაინც ვლელავ, ღმერთო ჩემო! მაგრამ: მე კი არა და... ცოტას ჩემს „ბაბუშეებს“ წაეშველე-ბოდეს და სხვას არაფერს ვითხოვ... ასე აჯობებს!”

და დვას კრავი საარკის წინ, თავს იკონტაქებს...

კარგად გამოიყურება მართლაც!

„დროა, წადი: აბა, ხომ არ ვალოდინებ ბაბუსს? ვაიმე, გული... ასე რატომ მიფართხალებს? კრავი, რა გჭირს? ასეც რომ არ გჩვევია? — თავს შეუღახა. საოცარია სწორედ, მაგრამ რა საჭიროა ამდენი ფიქრი და განსჯა? ჰოდა, დღეს სტუმარი ვარ ბაბუსი მე და რა საჭიროა ანდენი ტყინის ჭყლეტა?“

უსიტყვოდ შეუშვეს უზენაესში, ბაბუ გელოდებოდა მალე, უთხრეს კრავი თავდგირიძეს მისაღებში და მარმარილოს კიბეებზე მიანიშნეს.

აჰჰა კრავიც ამ კიბეებს, ითვლის საფეხურებს, მაგრამ მაინც შეეშლება თელში და გაეღიძება.

აქეთ, აქეთ, გაიგონა კრავიმ გოლიათი მცველის ხმა, მაშინვე რომ დადუმდა და მუშაოდ იქცა.

„ყოჩაღ, ბაბუ...“ — გაბგლო კრავიმ გუნებაში და კინაღამ ფეხი წამოიჭრა, — მართლა მაგარი ყოფილა ბაბუ!”

კრავიც შევადა თითქოს და ჩვეულებრივ კაბინეტში და მიმოიხედა ირგვლივ. არავინ იყო და სული მოითქ-

ვა: „ახლა აჰ, სადღაც იდუმალ გაიღბა საიდუმლო კარი და ბაბუც შემოიჭრება... თავისებურად“ — გაიფიქრა და დონივი შემოიყარა.

ტაკო, გაიგონა კრავიმ ამ დროს და კარიც გამოიღო მისგან ხელმარცხნივ, ბაბუ იყო (!)

ხელი ჩამოართვა კრავის და სავარძელზე მიუთითა, მეგონა სავარძელში დამხვდებოდით.

— გისმენთ... — ამოუღრდა კრავიმ და სავარძელში ჩაეშვა.

— არც მე მეჩქარება ჩერ... ჩვენ მთელი ნახევარი საათი გვაქვს, ქალბატონო კრავი. ასე რომ, დროის ფაქტორმა ხელი არ უნდა შეგვიშალოს. ამ ნახევარ საათში კი მოვანერგებთ ალბათ, რომ სათქმელი ვუთხრაო ერთ-მანეთს, — ბაბუ თვითონაც ჩაქდა სავარძელში და ცისფერი თვალები შეანათა კრავის, — ხომ მაინებე თავი პოლიტიკას? ნამდვილად, გულწრფელად გიწონებ გადაწყვეტილებას, ჭკვიანი და დაკვირვებული რომ იყავი, ეს მაშინაც ვიცოდი, მაგრამ ვერანაირად ვერ მივმდარეოვო, რაში გაინტერესებდა შენ პოლიტიკა? მართლა გიწონებ გადაწყვეტილებას და იცო, რატომ? შენს ყოფნას ჩემს მოწინააღმდეგე ბიანკში მართლაც არა აქვს აზრი! როგორ ხარ? როგორ ხარ, ქალბატონო კრავი?

— მაღლობთ, არა გვიშავს რა... — თავი უფრო თავისუფლად იგრძნო კრავიმ და მოკლედ შეკრეჭილი ოქროსფერი თმები უკან გადაიყარა.

— ასე უფრო გიხდება თმები... — გაიღიმა ბაბუმ და ველარ მოისვენა სავარძელში, თითქოს ეკლებზე მჯდარიყოსო, ისე აწრიალდა. ერთიც მოიბოდიშა და წამოდგა, — იქეთ თქვენ, ქალბატონო კრავი, მე რომ გიცნობთ, სავარძელში ჩდომის ბედნიერება ყოველთვის როდი მოგეცემათ? — იღიმებოდა ბაბუ და უცემციემბდა ცისფერი თვალები, — ჰო, პოლიტიკისათ-

ვის ზურგი შეგვიქცევიათო... მადლობთ, რომ მობრძანდით...

— მადლობთ, რომ არ მალოდინეთ... არ მაცდენივთ მოსაცდელში, — კრავი-იმ თავი დაუკრა ბაბუს და ფიქრით ჩაამთავრა თავისი სათქმელი: „დღეს ხელისუფალია ბაბუ და... ყველაფერიც ამიტომ ძალუძს ბაბუს, ხან შენობით მოგმართავს, ხანაც-თქვენობით, თითქოს და ერთგვარი ტაქტიკითაც. მაგრამ ყოველთვის გაგრძნობინებთ, რომ სტუმარი ხართ დღეს თქვენ იმისი! განებ, განებ იქცევა ისე... თითქოსდა ეშლებოდესო, მაგრამ არ ხარ წენ, ბაბუ, ის კაცი, ვისაც რაიმე ეშლება და არასწორად იქცეოდეს... გიცნობ, ბაბუ და... კაი მელა ხარ შენც“...

— თქვენ შავ სიაში იყავით შეტანილი, ქალბატონო კრავი, მაგრამ არ გეგონოს, კრავი, ჩემი შედგენილი ყოფილიყოს ეს სია...

— მჯერა თქვენი... — გაიღიმა კრავი-იმ. ცდილობს თავი არ დაუხაროს ამ თე-მისი ყოვლისშემძლე აღნიშნს, ბედმა თუ განაგებამ ასე მადლა რომ შესტყუორცნა და არც დაუბნევია ამას ცისფერთვალზეა ბაბუ:

— მერე და... — განაგებ დაუშვა ბაბუმ პალუა და განაგრძო: — როგორ მოვალწიე მე აჭამოდე, კრავი? კმ... ის შავი სია ხომ უნდა დამემტკიცებინა მე და... (ისევ პალუა) მე არ დავამტკიცე... იმ შავ სიაში კიდევ ორი იყო, ორი ნამ-დვილი ინტელიგენტი... ეს... რაც შემიძლო მე!

— დანარჩენს რა დავმართა? იქნებ, ამას რომ გვეითხებით... ხომ არ შემიტ-ობავს იმაზე ღრმად, ვიდრე...

— არა, არ შეგიტოპავთ, ქალბატონო კრავი, არა... — ისევ ელიძება ბაბუს.

— მაშინ მიპასუხეთ!

— გიპასუხოთ?! კაი, გიპასუხებ... (ისევ პალუა) — არ დავამტკიცე-თქო მე იგი სია! მაგრამ სუსტი ადგილი ყველას

მოკუნახე და ვინც არ დამემორჩილა, გასაგებია, ალბათ, შენთვისაც და ნამთ-არშიც აღარ დაედგომებოდეთ... მაგრამ მაინც გულწრფელი კაცი მჭვია მე და ამით სარგებლობენ კიდევ ჩემი მტრები... ჰო, მტრები, კრავი! ახლა კი, ბირდაპ-ირ მითხარით, თქვენი ცნობილი ბირდაპირობით, ხაზს ვუსვამ ამას, მითხარი, რა გჭირდება, რომ... (ისევ პალუა. მაგრამ ხანგრძლივი თითქოს) და კრავიანაც მოასწორო ამის გაფიქრება:

„ისევ ხან — შენობით და ხანაც — თქვენობით... განაგებ მოიშველია ეს პალუაც, რომ ფიქრი დამეშვა მეც“.

— მართალი ბრძანდები... შენთან მოკამათესაც კი უნდა მისცე დრო ფიქ-რისათვის... იქნებ ხელს გიშლის ვინმე, კრავი? იქნებ, აი ამ სურათმა დაგანტ-ერესოთ, ქალბატონო კრავი... ურიკის მიაგორებს ეს გოლიათი, თქვენ გვერდით მიყვებით... ეს თქვენი ძმია — ომზირ თავდგირიძე, თქვენი ტყუპისცალი... პოლიტიკაში არც ჩარეულა... არც სამანაბლოში უმოძია შესწავით და არც აფხაზეთში ჩასულ-ჩაბრძანებულა აფხაზი ძმების ამოსაწყვეტად... საოცარ-ია ეს, მაგრამ უშიშოც რომაა, ვითარ-ცა უხორცო?! თქვენსავით... მაშინ რატ-ომ არ იბრძოდლაო?! ხომ შეიძლება, იკითხოს ვინმემ?! პაციფისტია, ესეც ვიცი და... ღმერთიც არ გაუმტყუნებს, რაც მთავარია!

— ჰო, ჩემი ძმა იარაღს არასოდეს აიღებს ხელში...

— მაგრამ მაშაკაცს რომ იარაღი შეგნის! თუშცა... არც ქოშავი ვინმე ჭირდება ომზირ თავდგირიძეს... ომზი-რი სულ სხვა ფენომენია... მე კარგად ვიცნობ შენს ძმას!

— ჰო... მე და ომზირი ვართ ამ სუ-რათზე... მაინც როდის მოასწარიოთ ამის დაფიქსირება?

— ჩვენ ყოველთვის და ყველაფერს თავის ღრობე ვასწრებთ!

— მართალი ბრძანდებით... ამიტ-

ომაც ატყორცნილობარით ასე მალულა!

— ქალბატონო კრავაი! იცოდეთ არაფის არ აფუტყორცნივარ ამ სიმაღლეზე... ეს კიბე მე თვითონ გამოვშედე და... მე ყველა სიფეხური ავიარე... არც ერთი არ გამომიტოვებია... ვაი, არაა ეს საღაპარაკო და საკამათო... გზედავ, გაგვიტრდათ და... ცოტა უცნაური ბიჭი კი ჩანს შენი ძმა, მაგრამ... მე დავეღაპარაკები თმზირ თავდგირიძეს. მე მართლა დამაინტერესა თქვენმა ძმამ, მაგრამ მერე... ეს „მერე“ მერე მოხდება! შენ რომ „სათნოების სასახლე“ გქენება და... იქ ვილაპარაკებთ თავისუფალ დროს... თუ დრომ და... სიტყვებ მოიტანა... ესეც გათვალისწინებულია... მე ვიცი თქვენი თქმება, ქალბატონო კრავაი, მაგრამ...

— მე შევძლებ! ყველაფერს...

— ყველაფერს?! — თვალები ეშმაკურად მოჭუტა ბაბუშ.

— ჰო, მე შევძლებ... ყველაფერს! — წამოიჭრა კრავაი საფრძოლდან, თვალბეჭდითი და გულწრფელი.

— ჰმ... მე შენ ასეთი მომწონხარ, ქალბატონო კრავაი... — გაიბრა-გამოიბრა ბაბუშ თავის კაბინეტში, — ვიცი და დარწმუნებულიც ვარ, რომ შეძლებ! ამიტომაც მინდა მოგიმართო ხელი... ასე რომ გინდა და გნებავთ და ნებადევ რომ ხარტ ქცეული... მაგრამ ერთბაშადაც არ იქნება ის ყველაფერი... თქვენ უხელფასოდ მუშაობთ... მოღვაწეობთ უფრო სწორედ და... მე ესეც ვიცი...

— ღმერთო! იმის მოწმე და მოწამე, რომ ხელფასის სათხოვნელად არ მოვსულვარ თქვენთან. გასამრჩელოს არაფის ვთხოვ, პირიქით, იმისი მადლობელიც ვარ, რომ საქმეში არ მერყევით... ხელსაც არ მიშლიან თქვენები... ჩემი თავის პატრონი თვითონვე მინდა ვიყო და... ესაა თავისუფლება! თავის უფალიც ამიტომ ვარ... სხვისი მოიძევე კი... არც სხვისი მოიძევე ვყოფილვარ ოდესმე!

— გქენება შენ „სათნოების

სასახლე“ მაგრამ ხომ ვიცი, რომ ასეც მერყევი, მე კი არა, ქალაქს პირღება ეს სასახლეო, სინამდვილეში კი... თქვენ რომ არა, არც არასოდეს იქნებოდა ნამთარ—ქალაქში „დღეს ასე საჭირო „სათნოების სასახლე“ და ისეთი ვინმეც არ მეგულება, შენი მაგივრობა გაწიოს... მე ხელს მოგიმართავთ, ქალბატონო კრავაი... ისე კი ნანდვილად არ მეგონა, დროს თუ გაუძლებდით და შუა გზაზე არ მიატოვებდით ამ ჩვენს „ბაბუშებს“. შენთან მიგულავე, კრავაი და მადლობელი აქეთ დავრჩებით...

— ამის „გაკეთება კი ნანდვილად შეგიძლიათ და თქვენც ქენით ეს საშეილიშვილო საქმე, მართო ჩემი ბაბუშეების ლოცვა-კურთხევაც გეყოფათ თქვენ... არა და... იმითი ცოდვითაც ვერ გაიხარებთ!

— ქალბატონო კრავაი, ვიცი მე შენი პირდაპირი ხასიათის ამბავი და არც მიკვირს, რომ ასე შელაპარაკებით მაშინ, როცა ჩემი შიშით... ხომ ეშინიათ ჩემი?! ხომ ხარ შენ პირში მოქმედი ქალბატონი და ახლაც პირდაპირ მითხარი! ვხუმრობ... არ ვხუმრობ, ქალბატონო... — გაიღიმა ბაბუშ და ხელზე ეამბორა კრავაის, — მოგიფიქრებთ რამეა და... შეგიმუშუტებთ შრომას. ეს სურათი კი ჩემგან სახსოვრად... ერთსაც მე დავიტოვებ შენის ნებართვით. ჰო, მართლა, მალე ფურგონიანი „ნოსკივები“ ჩამოგვება და ერთს შენთვისაც გადავიწახავთ. სიტყვას გაძლევ მადლობით. და კიდევ: თუ პრობლემა რამ გამოგჩნდება... ჩემი სახელით იმოქმედეთ! ოღონდ უკან არ დაიხიოთ და... იმოქმედე ჩემი სახელით! თქვენ ამის უფლება მოიპოვეთ! მაგრამ: ათას ერთი საქმე მაქვს ყოველდღე და შეიძლება თქვენი საკითხი აღარც მომივლინდეს... ამიტომაც: შეადგინეთ წერილობითი მომართვა ჩემს სახელზე და... ქვევით, მისაღებში დამიტოვეთ... მე ძველი გაიდაც კაცი ნანდვილად არ შევია, მაგრამ იმ

ჩემს ძველ ჩვევებსა და ტრადიციებსაც ვერ გულღალატებ!

— ზვალე ვაიხლებთ წერილს, ქვევით ერთი უგერგოლო და უნო მდივანი რომ გყავთ, იმას დაგუტოვებ...

— იმას ვერაფერსაც ვერ დაუტოვებთ უკვე, ქალბატონო...

— რატომ?

— თქვენი შეფასება სანაირისია, რომ აღარ იმუშაოს აწი... მადლობთ ყურადსაღები რჩევებისათვის...

— ნუ იქმთ ამას, ბატონო... ჩემი ნიშნით იმან სამსახური დაკარგოს და... რა მისი ბრალია, რომ ეშინია თქვენი და წყალი აქვს დაგუბებული პირში... მართო იმას კი არა, ყველას, თქვენს ირგვლივ! ერთი კარგი მრჩეველიც რომ გყავდეთ...

— მყავს, ქალბატონო... — თქვა ბაბუშ და კედლის საათისკენ შებრუნდა, მაგრამ ისე, რომ ზურგი არ შეექცია კარავისთვის, — არა, არ გვენოს, რომ... დრო არ დამიკარგავს, მაგრამ ვწუხვარ, რომ... ამაზე მეტ დროსაც რომ ველარ გითმობთ... მართლა შეწუხებულიყო ბაბუ, — ბაბუს მეძახიან, ხომ? — ხელი გამოუწოდა კრავის.

— ჰო... თქვენ უკვე გელიან ალბათ... უსაქმური არც მე ვარ და... გაგიქციო! მადლობთ, სხვასაც ვერ შეეუშლი ხელს, ყველას თავისი გაჭირვება აღაპარაკებს და... თქვენც უნდა გაიჭირვოთ ყველასათვის, მოუსმინოთ და... არასოდეს დაიკარგებით. ხალხის გულში დარჩით და...

— დღეს ჩემი მრჩეველი თქვენ იყავით, მადლობთ!

კრავიმ თავი დაუკრა ბაბუს და გამოვიდა ბირველის კაბინეტიდან. მარმარილოს კიბეები ჩაირბინა, სიბრაღულით გადახედა იმ უნო და უთქმელ მეკარეს და გული მოეწურა მისი საცოდაობით.

დატოვა ეს წითელი შენობა და შევებით ამოისუნთქა. იცოდა, სიტყვის

კაცი იყო ბაბუ და... ფიქრებით თავისი „სათნოების სისახლე“ მოიწილა, მოიარა მისი სანახები და დიდად კმაყოფილიც გამობრუნდა იქიდან — იქნება ნამთარ-ქალაქს დიდი და მშვენიერი „სათნოების სისახლე!“ — ბეჭედით დასვა და თავი გააჩნია, „სათნოების სახლი“, შემისწორეს ერთგან, მაგრამ არა, ნამთარ-ქალაქს უფრო „სათნოების სისახლე“ შეპყვრის! — ომზირი გაახსენდა და ფეხს აღჩქარა, — ვეტყვი ყველაფერს... ის თუ მიმიხედება.

ომზირისკენ მიეჩქარება კრავის: — „ომზირი გაზარმაში?“ ვერ წარმომიდგენია და მომკალი თუ გინდა, ღმერთო და მაინც არასწორად მოექცევი შენ ჩემს ძმას! იქნებ ბაბუსთვის მეთქვა ეს ამბავი და... მაგრამ არა! ეს უკვე პირადული საქმეა და პირადულისთვის, ხომ დავიფიცე ერთხელ, არავის შევაწუხებო?! ომზირთან დავავშირებული ყოველგვარი წვრილმან-მსხვილმანი კი პირადულია ჩემთვისაც! თვითონ გამოვა ამ ჩიხიდან ომზირი! მაგრამ რაღაც რომ ხდება იმის თავს, ამაში ეჭვიც აღარ მეპარება, ან: მოხდა უკვე მოსახდენი და აწი ზედის ბორბალსაც ველარ შეატრიალებ წაღმა... იოსებიც რომ იგვიანებს?!

რაღაც მართლა ხდება ომზირის თავს და ამაზე არაფერი არ იცოდეს კრავიმ?!

„ასე ფერმიხდილი ჯერაც არ მახსოვს... — განაგრძობს კრავი ფიქრს, — ჩადირულია თავის მისტიურ სამყაროში... ომზირ თავდგირიძე — იქნებ მეოცე საუკუნის ყველაზე დიდი მისტიკოსი! მაისტერ ეკპარტს აღმერთებდი ერთ დროს და — იაკობ ბიომეს, იმ მართლაც დიდ მეჩექმეს! რუსები ბრძანებენ ასე და კარგადაც ბრძანებენ! ჰო, რაღაც ხდება... იმ სამყაროში ვგონებ დიდი ბრძოლები უნდა მიმდინარებდეს და ომზირიც ამ ბრძოლების შუაგულშია... იქნებ სატანასაც ებრძოდეს და... უჭირს ომზირ

თავდგირიძეს! იოსებიც, გული მეუბნება, რომ მის შემწოდ და მფარველად მოუვლენია ყოვლის გამრიგეს ნამთარ-ქალაქში... ვერა... ამის წვდომა კი მე აღარ შემძლია. მე აქ, ჩვენს განზომილებაში მაქვს საქმე მოსაგვარებელი. და მართლაც რაღაც ხდებოდეს უნდა ომზირის თავს! მე მისა და, როგორც ბაბუ იტყვის, ქალბატონმა კრავამ არაფერიც არ ვიცო! — ფიქრი აქ დასრულია კრავიმ, მაგრამ გულმა წინ გაუწია მინც, სულმაც გაუსწრო კი მანძილით და კი ხნით.

ომზირი შინ დახვდა, ფიქრებს წავლო. არც გაუვია კრავის მოსვლა.

— ომზირ!

— რაო, კრავაი, ხომ კმაყოფილი ხარ შენი დღევანდელი ვიზიტით? ასეც ვიცოდი! ფიქრი გხედავდი, კრავაი და ვიცოც ყველაფერი! შეგპირდა და შესერულეებს კიდევ ეს კაცი თავის სიტყვას! აი, ნახავ ერთ კვირაში თუ არ ვადმოგვცნ ფურგონიანი „მოსკვიზი“, შენთვის საკითხი ჭერ არ დამდგარა დღის წესრიგში, მაგრამ ეს საქმეც... ამ საქმესაც მოიგებ შენ, კრავაი! უუჰ, თავი... ასე არასოდეს წამოშტკივები! მოდი, შეუბღზე დამადე ხელი, კრავაი, იქნებ დღესაც მიწველო. ასე, ჩემო კრავაი... როგორ ამბობს, ქალბატონო კრავაიო, არა? ასე ჩემო კრავაი, მკურნალი ხელი გაქვს შენ საოცარი ეთერული მალამო (უხილავი) გამოყენება შენი ხელისკულებიდან და თითებიდან. ეს საოცარიო სითბო... თითებს ნექტარი იყოს ღვთაებრივი, ამბობთხია... კიდევ

ცოტა და გამივლის! კაი, გვეო, კრავაი... უკვე გამიარა ტკივილმა. ახლა არც შენ გაწყენდა ფიქრი! კი დღევანდელი დღე შენთვის ასე სამახსოვრო, მაგრამ ძალიან მძიმეცა... ეს დღე გადასატანი გაქვს ჭერ კიდევ. იფიქრე და გააანალიზე შექმნილი ვითარება. ყველაფერი ზედმიწევნით გათვალე, არაფერი შეგეშალოს. ის დაუწყრელი წერალი დილას რომ უნდა მიართვა პირველ კაცს, ამაღან დაგწეროთ.

— ოთომზირ... — გააზმორა კრავაი, — დავლილვარ თურმე და ვერ შემიტყვია! შენ რომ არ მყავდე, რა მეშველება?! შენ ხომ თითქმის წინააღინ იცი ყველაფერი...

— კრავაი, ჩვენ ერთმანეთს გპირდებით, კრავაი! ისეთი არაა გაფასალაშინოთ, რომ ცრემლუბად დაიღვაროს ჩვენი ბაბუ! იცი, კრავაი, მემამუება, რომ ჩემი და ხარ და... ტუბისცალი! დედა — კრავაის უკვე გეძინა ნამთარში და... ვინ იცის, იქნებ დედა — ტერეზასაც გადაამეტო! ალბათ, დედა ტერეზაც ასე, შენსავით იწყებდა... კრავაი თავდგირიძე... ელერს, ხომ იცი!

— ომზირ თავდგირიძე! ცნებ ელერს, ომზირ! — სახარულის ცრემლები სდის კრავაის, — მე დღეს მართლა ბედნიერი ვარ!

— სათქმელი მეც უნდა ვთქვა, კრავაი! — სიტყვად გადმოეღვარა დაფარული ფიქრი ომზირ თავდგირიძეს და კრავაიც ჩაფიქრდა.

... ბინადებოდა, მაგრამ არ შეღამებულაო ჭერაც...

რომ აღარც დაეძინა ლაურას?! რაღაცას მოელოდა გულისფანცქალით და ახლაც იმის მოლოდინშია. წამოდგა და ფანჯარა გაწია. პალატაში სუფთა პაერი შემოიჭრა და თმა აღუწია ლაურას.

— მე უკვე ვეღარ ვხედავ კარვად...

სინათლე ჩაქრა. დღეს ნამთარში მართლაც რომ ბნელი. ტილოში წველიაღია ჩანოწილილი.

და ამ წველიდან ჩაუხვევია ლაურა. შეჭკივლა ანახლად და უკანაც კი დაიხია თითქოს. საწოლზე წამოჯდა და საბანი მოიხვია მხრებზე.

მერე და მერე გულისცემაც მოუსწირდა და ლოგინში ჩაწვა: „აჰ ჩემს მოლოდინსაც ბოლო ეღება... ვიღაცამ მომაკითხა მგონია“... — გაიფიქრა და თავზე წაიხურა საბანო.

გული მომეტებულად უცემს, — ვიღაც ნართლაა პალატაში, არის ვიღაცა! — ენადამ ისტერია არ დაემართა?! წამოიწია და წყვდიადს ჯიქურ მიაჩერდა, — ჰეი, შენ, რომელი ხარ?

— მე მაესტრო ვარ! — იყო პასუხი.

— რომც არ გეტყვით, უნდა მივმხდარიყავი! თქვენ ახლაც უხილავი რჩებით აურთოდებს ლაურას.

— ჰო, უხილავი ვარ შენთვის და კიდევ ბეგრისთვის... კაენი რომ კაენია, ისიც ბუნდოვანად მსედავს... მხოლოდ ომზირ თავდგირიძეს თუ გაჟოფურნდები.

— რატომ მოსულხართ ჩემთან?

— იმიტომ, რომ ომზირის სული მკირდება მე... დიდი სული... თქვენი თვალისჩინი...

— მირჩენია, დავბრმავდე! არა, არ იქნება ომზირი შენი მსახური! სულს არ მოგყიდის ომზირი! ომზირი თავის უფალი უნდა იყოს!

— ნება შენია... — ჩაილაპარაკა მაესტრომ და გაჭრა, ამოსუფთავდა პალატიდან, — შენი თვალისჩინიც თან მიმაქვს, — თითქოს შორიდან მოესმა ლაურას და თვალბეზრად აიფარა ზელები, — ამ წყვდიადში მაინც ვერაფერს დავინახავდი... შუქი მხოლოდ თორმეტზე ჩაირთვება და... სინამდვილესაც მაშინ შევტიკებ!

დროის ნეგრძენება რომ დაეკარგა, მაშინ გაიღო პალატის კარი და კაენ ალაშქრდა შემოვიდა.

— თხუთმეტ წუთში ჩაირთვება სინათლე, ლაურა.

— მე კი ვერ დავინახავ მაინც და... ამის შესატყობინებლად მოსულხართ ჩემთან?

— როგორ გითხრათ და...

— თქვენ სათელი გინათიათ... სანა-

თლეს შევიგრძნობ. მაგრამ თქვენ ვერ გხედავთ.

— მაგრამ მოვა შუქი და...

— მე ვიცი, რომ თვალისჩინი მაესტრომ წამართვა. კი მოვა სინათლე, მაგრამ მე მაინც წყვდიადში ვიქნები, — ხმა აუთრთოლდა ლაურას.

— იქნებ საკუთარი თავისთვისაც მიგეხედით, — ბოხმა ხმამ ამოივსო პალატა — საკანი და ლაურასაც შეეხუთა სული, — აგერ შუქიც ჩაირთო და ჩვენი კლინიკაშიც გაანათდა, თქვენთვის კი...

— ბნელა, ბატონო კაენ... — სადაცაა ატირდებოდა ლაურა, — მართლაც სატირლად მაქვს საქმე, მაგრამ ისეც ნუ გამიგებთ, თითქოსდა გნებდებოდეთ... ომზირ თავდგირიძე იყოს მსახურია მხოლოდ, იესო ქრისტეს ემსახურება, მე კი... მაინც დამიბრუნდება თვალისჩინი... დაეცემა თქვენი ქაჯეთის ციხე და აღარ იქნებით თქვენ, ბატონო კაენ და ჩვენი არეალიდანაც ამოილაგმება მთლიანად მაესტროს გაჭუტყვიანებული სახეები!

იქმენინ ნათელი!

კაენ ადამაძემ ხელუკუღმა გადაიწერა ბირჟვარი და პალატიდან გავიდა.

— მიდინართ? — ხმა მიადევნა ლაურამ, მაგრამ არ უპასუხეს.

ლაურა წყვდიადის ამარა და-რჩა, — ეს ჩემთვის ბნელა, მხოლოდ ჩემთვის...

ეძინება და ეძახის ვიღაც, დაუტრეკ აქაურობა და უკან მომყვითო.

გააჩნია ლაურამ, იგრძნო, სული იყო გრძნეული და გამჭირვალე და უნდა მინდობოდა იმას.

მიჰყვება ფეხჯერვით. ეშინია, არ დაარღვეოს ის სიმყუდროვე, ირგვლივთს რომ მოსდებია. ფეხსაც არ აკარებს მიწას, ეშინია გაუთვალისწინებელი ნაბიჯი არ გადადგას და მართლა არ ჩაინთქვს ამ წყვდიად — უფსკრულში. თითქოსდა აღმართზე მიაბიჯებდეს: ხვნეშა-ხვნეშით მიიწვეს სულ მალე და მალე.

— არ ჩამომრჩე, თორემ დაგეკარგები და ველარასოდეს მნახავ, — ესმის გამჭირვალე სულის ძახილი და ლაურაც აჩქარდება, — მომყევო, მომყევო, თორემ შეიძლება დაიბნე და მერე ვერც წინ გაიკვლევი გზას და ველარაც აქეთ გამოავნებ!

მოგვეები, მოგვეებიო, აჩურჩულდება ამის გამგონე ლაურა და გამჭირვალე სულისაც ესმის მისი.

და რა კეთილი თვალები აქვს სულს გამჭირვალეს?

— აქ კი... — ესმა ლაურას და გამჭირვალე (ნათელი) სულიც გაქრა.

„ნეტა რა უნდა ეთქვა და რატომ არ დაასრულა სათქმელი?“ — ჭიქურ მიუვარდა ფიქრი ლაურას.

...ასე მწვერვალსაც აადწია.

მის წინ — მონასტერი, უკან — თეთრი სამრეკლო, ნათელში გახვეული.

თავისი სიდიადით თრგუნავდა მონასტერი ლაურას, აჩივებდა როგორღაც თავისი გრანდიოზულობით.

წერტილად ქცეულიყო თითქოს, მაგრამ ასხივებდა სხვათათვის, ასხივებდა თვითონ უსინათლო და სინათლეს დანატრული. ნელ-ნელა სულ დაბლა და დაბლა მიირწოდა. აჰა, დეშვა კიდევ ძირს და კრძაღვით ახედა მონასტერს. გაიღება მონასტრის კარიბჭეც და იქიდან საოცარი შექ-სინათლე გამოიჭრება. არც უფიქრია შეგ შეავლა ლაურას, იღვა განუძრევლად ამ სიდიადის წინაშე და კიდევ უფრო პატარავდებოდა თითქოს.

— შესვლით შევალ როცა იქნება და დავკვიდრდები კიდევ... ვეზიარები მარადისობას... უკან — თეთრი, უუთეთრესი, ქათქათა სამრეკლო... სადაცაა ზარებსაც შემოჭრავენ და...

... და როცა ასე მაღალი და თეთრი სამრეკლო აზრად ექცა ლაურას, თავბრუს დაესხა. და იწვა სამრეკლოში, მარმარილოს კიბის ქათქათა საფეხურზე და ზედ თეთრი და ქათქათა ზეწარი

ეფარა.

აი, წამოიწია კიდევ და თეთრ კიბეს ახედა. სულმაც და გულმაც სიმაღლისაყენ გაღწია, მაგრამ რაღაც რომ აკავებს და არც უშვებს მაღლა!

— ე, ამ სიმაღლეს ჯერ ფიქრით უნდა შეწვდე! ფიქრებით ააღებოლი ფიქრით, ლაურა! საათი ჩართულია უკვე და შენც უნდა იფიქრო! — ეუბნებოდა.

და ლაურაც ახყვება თეთრ კიბეს თეთრი ფიქრებით. რამდენი, ოჰ, რამდენი საფეხური ჩამოიტოვა უკან და რამდენი ასასვლელი აქვს კიდევ... და ფიქრმაც გაღსწრო ლაურას! აირბინა ის დარჩენილი საფეხურები და უშველზელ ზარს შუბლით მიეხალა. შეინძრ-შეირხა ვეება ზარიც და ყრუ გუგუნმა შეარყია თითქოს სამყარო. ეს გუგუნე იყო, გულში რომ დაგუბებოდა ლაურას და გამოსავალსაც ასე მონდომებით დაეძებდა იქიდან.

— ზარი, ზარი ვარ მე... სამრეკლო — მაღალზე მაღალი, — თვალები ამოიფშვნიტა ლაურამ და ასე ჩაბრუნდა სინამდვილეში. იღვა და ნათლად ხედავდა მარმარილოს უუთეთრეს საფეხურებს. შედგა ერთ-ერთი საფეხურზე და ხმაც ჩამოწვდა მაღლიდან: — შენ ავივლი უკვე ეს კიბე... გავაიზრებია ეს სიმაღლე... სულშიც ეს თეთრი სამრეკლო აღვიმართავს და... ხარ თავისუფალი... უსამელოდ თავისუფალი!

ახლა კი მონასტერში მივლიან! ილოცე იქ და...

უკვე მონასტერშია ლაურა. იესოს ხატთან სამჯერ გადაიწერს პირჯვარს და აუშალდდება სული. იგრძნობს ამას, იგრძნობს შინაგანად და გაუნათდება გონება: „ქაჩეთის ციხეშიც ასე თუ მოხვდები, ასე შემზადებული... იმ დიდ საიდუმლოებასაც ასე თუ დასტულებ ქაჩებს, თურმე...“

თითქოს ეცნობა ეს ხმა, ნეტა სად გაუგონია?! ხმაც ისეთია, რკინას ტრიდესო თითქოს... ხრჭილით და ხმაურ-

ით.

ფიქრობს ლაურა და ეს ფიქრიც მოწყდა, აიჭრა მალლა და ციბრუტევიტ დატრიალდა, მერე გასწორდა და ზედის ბორბალივით გაიჭრა წინ.

ვის დაუჯეროს — მალლიდან ჩამოტყორცნილ ხმას, თუ — საკუთარ გულსხმას?

— დროა, დრო! ან — ახლა, ან — არასოდეს! გადავწყვიტე: არ შეხვალ ქაჩეთის ციხეში და ასე უსინათლო დარჩები შენ სამარადეოდ! შეხვალ და ქაჩების საიდუმლოებასაც დაუფლავი! გეცოდნება, რაც გჭირს და როგორც გჭირს, მაგრამ საკუთარ გასაჭირსაც თვითონვე მოუვლი!

— აბა, იჩქარე: ერთი, ორი, სამი და...

— მოვდივარ, მოვდივარ! — აღმოხდა ლაურას და ის ძარღვიც ჩაუწყდა თითქოს სულში, სისხლით ამოევსო სული და თავი შეაგდა.

— ჰეი, შენ! — შეახსენა იმ ხმამ მალლითგან და ლაურამაც შეიწმინდა ნაძტირალევი თვალები, — მოდიხარ? აღარ მოდიხარო, არა და არ მოეშვა ის ხმაც.

მოვდივარ, მოვდივარო, გაიწია გადიზიანებული ლაურაც და ქაჩეთის ციხეში მოვიდა გონს. ნიღბიანები შემოხვეოდნენ ირგვლივ და გულშემზარავად ეღრავებოდნენ.

— აბა! დაიკარგეთ აქედან! — გაიგონა ლაურამ და ნიღბიანებიც გაუჩინარდნენ, მაგრამ მის წინ თითქოს მიწიდანო, მაესტრო ამოიზარდა. იდგა ფეხებგაჩაჩხული, გამარჯვებულის იერიით.

— ლაურა, ომშირი მალე დამარცხდება. იოსებიც ვერ მოუღსრებს და ვერ მიეშველება... ენჭილუო, ხედავთ? მე ყველა გავაცურე, ყველა, გესმის?

— ასე ვგონიათ?

— მეგონა კი არა, ასეა! და მიხარია, რომ ჩემთან ხარ, ქაჩეთის ციხეში. შენც ჩვენი ქაჩეთის ციხის ბინადარი ხარ!

— ასე ნესტან-დარეჯანიც გყავდათ, მაგრამ დაიხსნეს იგი, მაესტრო! აი, ნახავთ, მეც ნესტიანივით თუ არ დამიხსნან!

— რალაც ეჭვი მეპარება! — გადაიხარხარა მაესტრომ და უფრო მიუახლოვდა ლაურას. ლაურაც შეცბა და უკან გადაიწია, მაგრამ მაშინვე გამოერკვა და ტუჩები მოკლმა:

— ჰო, მე გავიმარჯვე! — მიწვდა იმის ყურს მაესტროს ხმა. წამიც და მაესტროს კვერთხიც მთელი ძალით დაეშვა იატაკზე და ჟრუთლამ აიტანა ლაურა.

და იძრა მიწა, შეიძრა ქაჩეთის ციხეც, მაგრამ ბზარიც არ გასჩენია იმის სქელ კედლებს. ურყევად იდგა მისი ნაცირიფერი, მასიური სვეტები.

— ხედავ, ლაურა... ხედავო, გესმის, ლაურა... მეც რომ მეშლება ზოგჯერ? მაგრამ ეს წვრილმანია მაინც, მთავარი ისია, რომ მე გამარჯვებული შევია დღეს! ჰო, გამარჯვებული! მე გავიმარჯვე და რატომ არ დაჰკარავენ ზუსა და ნაღარას?! — სიბრაზისაგან ფეხები დააბაკუნა მაესტრომ და სახე კიდევ უფრო გაიმკაცრა, — ხედავთ, რა მოუღონებიათ?! ჩემთან კერპობა თქვენ არ გაგივით და იმ ძველი ლექსის არ იყოს, მალე გეცვლება თქვენი ფერი!

ეს მე ვარ, მე — მაესტრო, დიდი მაესტრო და ვილინიც მიპყრია ხელთ! თუ გნებავთ — შავი სილუეტი! იცით და... მომწონს კიდევ ომშირის შერქმეული მეტსახელი, მართლაც მშვენიერია შავი სილუეტი! და იგი — შავი სილუეტი ყოვლისშემძლე და ყოვლისმხილველი სულია! აბა, მომისხით მე შავი მანტია და... შავი მანტია-მეთქი! — დაიძახა მაესტრომ და კაენ ადამაფეც გამოჩნდა ამ შავ სცენაზე. შავი მანტია იმას მოჰქონდა მკლავზე გადაფენილი. მიეახლა მაესტროს, ფეხის წვერებზე შედგა თვითონაც ისე მალალი და შავი მანტია მხრებზე მოასხა თავის მბრძანებელს.

ერთიც შეტრიალდა მაესტრო და თავის ნიღბიან მხელუბლებს მიუბრუნდა: — ეს ქალბატონი დიდი ქალბატონია დღეიდან თქვენთვის! დარბაზამდე მიაცილეთ და... გაუჩინარდით მერე! დაეკარგეთ ამ ქალბატონს თვალებს! — დაასრულა ბრძანება და იქაურობასაც თვითმკაცროფილი იერით გადახედა. მერე გაიარ-გამოიარა, შედგა მოულოდნელად, თითქოს რაღაც გაასხენდაო და გადაიხარხარა ისე, რომ ამაგადგა ციხე ქაჯების, მისი ნიღბიანი მხლებლებიც აკანკალდნენ და მიწას გაეკრნენ.

— პატრონი კიდევ რას ისურვებსო? — გაისმა მიწასგაყრული ქაჯების კნავილი.

— სურვილი ჩემი? იყავით ასე დილაძე... დილაძე კნაოდეთ ასე და თვალი არ მოაცილოთ თქვენს დიდ ქალბატონს... თქვენ აქ დარჩებით ბოლომდე... ქალბატონს კი თვითონ მე

გამოვეტან ჩემს პირად საგარძელს. ვიმეორებ: თქვენ აქ დარჩებით, იმ თავის დარბაზამდე კი მეორე ცვლამ მააცილოს ქალბატონი!

და ის მეორე ცვლაც იქ გაჩნდა თვალისდახამხამებაში. მოვიდეს ხელი ლაურას და... სუნთქვა შეიკრეს. პირობისამებრ მაესტრომაც შემოიტანა თავისი საგარძელი და დალილ-გადაქანტული ლაურაც ჩაეშვა შიგ. ძილმაც აღარ დაიხანა და მცირე დარბაზისკენაც გააქანეს ნახევრადმძინარე ლაურა.

სულ მალა-მალა მიიწყო დენენ მარმარილოს მიხვეულ-მოხვეულ კიბეებზე. სისხლი და ცრემლები სდიოდა სიზმრად ლაურას. სისხლიანი ცრემლი და ცრემლიანი სისხლი...

სულ უფრო და უფრო იზინდებოდა გზა დარბაზ-მწვერვალისაკენ და გონებაც ებინდებოდა სიზმარულ ლაურას.

* * *

— თითქოს ეშველაო და... მაგრამ გონება მაინც დაუბნელეს ლაურას. ადრე ხომ თვალისჩინიც წაართვეს და ესეც არ აკმარეს! — ამოიგმინა ომზირმა და იოსებიც იხილა წარმოსახვაში, მისკენ რომ მოექქარებოდა.

— გვაჯობა მაინც, გვაჯობა! — ხმა მოაწვდინა ომზირს იოსებმა და განაგრძო: — მაგრამ ნუ გეშინია, მაინც გავიკავებთ გზას მისი სულისკენ! დავიხსნით ქაჯების ტყვეობისაგან... ეს მაესტროს საქმეა! მაესტრო და მისი ხელისშემწყობი კან ადამაძე ზეიმობენ დღეს, მაგრამ...

— მაგრამ... — აჩუჩუნდა ომზირი, — ის ბილიკი, იოსებ, ლაურასაკენ რომ მიემართება, ბილიკია სულის და ყველას როდი შესწევს იმის ძალა და უნარი, იხილოს იგი. გრძნეული გული უნდა გაიხერდეს, რომ იხილო ის ბილიკი და კიდევ: მობრუნდება ლაურა ჩე-

ენკენ! ის ორი წუთი ხომ დაჰყო ლაურამ იმ სამრეკლოში, იმ თეთრი მარმარილოს კიბის ქათქათა საფეხურები ხომ აიარა ერთხელ? აიარა და იმიტომაც არ დაიფუფქა მაესტროს საგარძელში ჩაიწებულ ქაჯებს რომ აჰყავდათ იმ სიმალეზე...

ყოვლისშემძლე თუ არა, თითქმის ყოვლისშემძლე ხომ მართლა ყოფილა ის ჩვენი მაესტრო?! ლაურა! ხომ გესმის ჩემი? ბევრი რამ შეეძლება და გავიგეთ მე და იოსებმა...

და გულმა უთხრა ომზირს, რომ ესმა ლაურას მისი გულის ხმა.

— ლაურა, ნუ გეშინია, ნაადრევია მაესტროს ზეიმი! ნაადრევია...

— მესმის, ომზირ, მესმის შენი ხმა, მესმის შენი და მჯერა!

და მაესტროს უკმაყოფილო ხმაც მოწვდა ომზირის ყურს: — ტყუილუბრალოდაც არ გაისარჯოთ!

დამარცხებულს, იცოდე, მზის სინათლე
ველარ მოგწოდება! დიდიუბება იოსებიც,
ლაურა კი კაენ ადამაძის დიდი კლინ-
იკის მარად ბინადარი გახდება...
ავადმყოფობის ისტორია უკვე შეუვსეს...
— იოსებ, იოსებ, ენციკლუ... ნუთუ

არ გესმის ჩემი? — სულში ჟრუღლა
ჩადგომია ომზირს და თავადაც
ჟრუღლად ქცეულა, — კიდევ კარგი, რომ
იყო იმ ნათლის მონასტერში და
სამრეკლოშიც მოასწრო შესვლა! მო-
სწრო, მოასწრო შესვლა სამრეკლოში...

* * *

ისე, იღბალიც გინდა კაცს!
იღბალი:

გინ არის იღბლიანი?! ალბათ, ის
კაცი, ვინც ძალიანაა თავის თავში, თავ-
ის შესაძლებლობებში დარწმუნებული.
ამიტომაც — ასე პირდაპირი და ღმერთ-
მა დაკვიფაროს და თავებდობამდე გერ —
აღმასული, თავებდობის ზღვარს ვერ
გადაშორებული...

ჰო, კაცს, ისე, იღბალიც გინდაო,
თქვეთ ჩვენ ერთხელაც.

და ამის მე, მე ვამბობ!

მაინც როგორ შეგვესწრო
სამრეკლოში? და ასე მაინც როგორ
მომიღუნდა ყურადღება? რაც მართალი
მართალია, მართლა სული ყოფილა
ომზირ თავდგირიძე. მაესტროც ზომ
ტყუილად არ დაადგამდა თავის
ყოვლისმზილველ თავალს ომზირ
თავდგირიძეს?! და იცის მაესტრომ ყვე-
ლაფერი და არაფერიც არ ეშლება ამ
ქვეყანაზე! ისიც იცის მაესტრომ, რომ
ომზირი მაინც ვერაფერი შემძლეა
იოსების გარეშე! ჰოდა, ამიტომაც, ასე
კარგადაც რომ მოვაყუჩე მე თქვენი
იოსებ ნიჟარაძე! იქ, სადაც საჭიროა! ვინ
იფიქრებდა, რომ... გაიგონათ, სად
ამოგაყოფინე თავი?! ომზირი სხვაა მა-
ინც, სხვანაირი უნიკუმი როგორ მეძლო
და ის რაინის, თუჯის კაცი, ზემდევი
ქამადაძე დამიმარცხა! ბატონი იბრაიმი...
აწი, აბა ვის რად უნდა დამარცხებული!
და მაესტრომაც მოიპულა! საიერეში
გამოკეტა იმის სული და იქვე ამოწვა.
მაგრამ იბრაიმობას ვილა გაგვიწყეს აწი?!
ჯერჯერობით გვრავინ!

და სანამ ახალ იბრაიმს გამოვქე-
ქავდეთ, სანამ გადაგვყრებოდეთ სადმე...
— გადაინახარა მაესტრომ, — შენ და
მხოლოდ შენ, კაენ, შენ შეგიძლია გაგვ-
იწიო ზემდევი-იბრაიმობა... ეჰ, ჩემო
იბრაიმ... კაენ, დღეს შემცვლელი ხარ
შენ იმ ზემდევის... ჩემო იბრაიმ და...
გამომიძებნი მე ზემდევი ქამადაძეს და
მაშინვე გაათავისუფლებ იბრაიმობის
მოვალეობისაგან! აბა, ვის დაეუძახო აწი,
ჩემო იბრაიმო? ისე... შენც, შენც
გამიმტყუნე მე იმედები, კაენ! ომზირ
თავდგირიძემ დაგზრდილათ ყველა!

კაენ ადამაძე შეიმშუშნა როგორ-
ღაც: — ომზირის სულის ძლიერებაში
მეც ვიყავი დარწმუნებული, მაგრამ ასე
ძლიერი თუ იქნებოდა, ვერ წარ-
მომედგინა...

— ვერ წარმოგედგინა?! ჰოდა,
გეტყვება შანსი, შეისწავლო მისი ფენო-
მენი და შეისწავლი დაწვრილებითაც!
ზედმიწვევით! უნიკალური რომ არის,
ამაში აღარც უნდა გვეპარებოდეს ეჭვი!
იმან რაც გვიყო ჩვენ...

— მაესტრო... — ერთი კი გააძაგდა
კაენ ადამაძეს, მაგრამ სძლია თავს და
გასწორდა წელში, — ვეცდები გაიმა-
რთლო თქვენი იმედები, მაგრამ რომ ვერ
გხედავთ? ნეტაი ვიზილაფე თქვენს სახეს
კიდევ ერთხელ და...

— დაე, აღსრულდეს, კაენ, შენი
ნატვრა! — გაიბზარა სივრცე და კაენ
ადამაძის წინ უცებ გამოიკვეთა მისი
დიდი მასწავლებელი. შავი მანტია ესხა
მხრებზე და ჩვეულებრივზე უფრო
შეშუშუნოდა გადატყეცილი ფართო და

მაღალი შუბლი, კორდებივით რომ ამოზურცვოდა ორგან, — ვიცი, რაც გადარდებს, ჩემო კაენ და ამიტომაც მოვსულვარ შენთან... ააა... მგონი, შენც დაინტერესებულხარ ომშირ თავდგირიძის ფენომენით?! საკვირველიცაა, რატომ აქამდე არ დაფიქრებულხარ ამოზე, კაენ?

— დაიანლოებით ვიცი, ვინც არის, მაგრამ არ ვიცი და არც მიცდია რატომცაა, შემეფასებია მისი შესაძლებლობანი...

— მაგრამ როცა ახსენებ ომშირ თავდგირიძეს, იქ უნდა იგულისხმოდ კიდევ იოსებ ნიჭარაძე! ორივე ერთად კი... არ ვაჭარბებ და ძალია უსაშველო! ჰო, კაენ, სრულებითაც არ ვაჭარბებ, როცა ძალია უსაშველო, ვამბობ. და ამ ორი სულის დამარცხება თუ გინდა, ასე დაშორიშორებულად უნდა გყავდეს ისინი ერთი მეორისაგან. ასე თუ მოგთოკავთ ჩვენ ომშირ თავდგირიძეს! და თუკი მაინც მოახელთა და მაინც დაგვისხლტა, იცოდე, კაენ, ვეღარ გაიხარებ შენი ომშირი შავ სილუეტს მუქანის... კარგად კი დაგუხასიათებია, კაენ... კარგად მოუფიქრებია. აი ომშირიც რომ ჩვენს სამსახურში ჩავვეყენებია, ორი და სამი თავით წინ ვიქნებოდით უკვე! სრულებით არ ვაჭარბებ! აი, ტილანტი თუ გინდა! მერე და რა შესაშური შრომისმოყვარეობა?! პირდაპირ მშურს მისი! კი არის ლაურა ჩვენთან, მაგრამ ყურადღების მოღუწების უფლება მაინც არ გვაქვს! სიხალე, რაღაც სიძალადე, კაენ, საჭირო, რომ... სიხალეთი უნდა გავაოგნოთ ჩვენ ომშირ თავდგირიძე. ისე გავაოგნოთ, რომ ტვინი დაუდამბლდეს! დიდი ხელოვანიცაა ამ დროს! თანამედროვეობის უდიდესი მხატვარი, რომელიც, სიოცარია სწორედ და არც დაძეხეს სიდიადეს. განუქმორებული პოეტიცაა! უნივერსალური ტიპი... დიდი მისტიკოსიც! დიდი მისტიკოსი...

რომ მოძღვრად იწოდებოდეს! იფიქრე შენც, კაენ! მეტი გამომგონებლობა გპართებს, საჭმისადმი ერთგულება და სიყვარული!

— და მაინც... იოსები საიდან? საიდან, მაესტრო, ასე რომ გვიწლის ხელს?! — შეიშმუშნა კაენი და მაესტროსაც მოერია ბრაზი:

— გაფრთხილებ, კაენ! მეტი უნდა იფიქრო შენი შენი შემოქმედი უნდა იყოს სხვანაირად ბრძოლა შეუძლებელია ომშირთან!

— მაგრამ, მაესტრო... ჩვენ ლაურა გყავს ქაჯეთის ციხეში გამომწყვდეული და...

— მე, ჩემო კაენ, არც ომშირი მყავს მთლად ხელ-ფეხშესხნილი... ამაზე ადრევე ვიზრუნე... ეს ყოველივე ჩემს ადრეულ სცენარშიც მქონდა გათვალისწინებული... ომშირი მამსხვე შევადასე... როლიც კი შევთავაზე, მაგრამ ვერ დავითანხმე. გამოგატყდები და კერპეტი კაკალი აღმოჩნდა ჩემთვის ომშირ თავდგირიძე! არ ისურვა ჩემს მიერ შეთავაზებული როლი, უფრო მითხრა და ახლა საკუთარ თავს თამაშობს! კი არ თამაშობს, კაენ, ცხოვრობს! ამ როლით ცხოვრობს! საასპარეზო სივრცეც გამოინახა-გამოიძებნა. ასე რომ, ომშირ თავდგირიძე ახალ სამყაროს ჰქმნის, ახალ და განუმეორებელ სამყაროს და შენთვის კი არა და... იქ, შეიძლება ჩემთვისაც აღარ აღმოჩნდეს ადგილი! მიუხედავად ამისა ომშირი არ უნდა მოკვდეს! იგი ცოცხალი უნდა გვავადეს, ლაურა კი — ქაჯეთის ციხეში სამარადისოდ გამომწყვდეული, თვალისჩინაობაზე და ასე უგონოდ...

უნდა მოინანიოს ომშირმა! მოინანიოს და მეახლოს შე — მაესტროს და შეგი სილუეტიც მზად იქნება მიუტეოს შეცოდებანი...

— იოსები? — ხმა გაეზარა კაენს ადამაძეს.

— კაენ, კაენ... მაყვრებდა მე შენი

ნიმამიტობა და იქნებ... გულუბრები-
ლობაც... ვეღარ გაიგე, რომ თავიდან
გვეყავს იგი ჩამოსაცილებელი?! უნდა
მოუვლათ ომზირის იოსები, სამისო კი
ორი ზუაა ჩვენს წინაშე: პირველი და
უმტკივნეულო — ჩვენს ბანაკში უნდა
გადმოვდეს იოსები, არა და... სიკვდილ-
ის განაჩენიც გაიმოიწერება მისთვის!
სამოქმედო გეგმა შედგენილი მაქვს უკვე
და... სცენარში სიტყვა-სიტყვით უნდა
შვეიცარიანთ ეს საკმაოდ მოზარდილი
ფრაგმენტი... სცენარით შეიფესება და...
ტრაგიაში უთუოდ შევინს, კაენ ჩემო,
ნაწარმოებს. ადრე დრამა მქონდა
ჩადიქრებული, მაგრამ იმდენად გარ-
თულდა ვითარება, რომ იძულებული
ვარ, ტრაგედიალ გადავკეთო ის დრამა!
ცხოვრებაც ხომ ბრძოლაა, კაენ! იოსები...

„იოსები ჩამოსაცილებელია,
ჩამოსაცილებელია იოსებ ნიჟარაძე!“ —
გულში იბეჭდავს ამ სიტყვებს კაენი, —
მაგრამ იმხელა პიროვნებაც რომ არ ჩანს
იოსები, რომ მის სისხლში ამოივლო
კაცმა ხელები?!

— შენ ახლაც ცდები, კაენ! დიდი
სულია იოსებიც! დროთა განმავლობაში
კიდევ უფრო დაიხვეწება და ამბავდება:
მოასწორებს ამბავებს! ამბავდება
სიკვდილამდე და... შეიძლება დიდი
სიკვდილითაც მოკვდეს იოსებ ნიჟარაძე!
გესმის, კაენ?! იოსების სულიც მაღალი
სფეროებრივანაა მოსული... მოსულია
ომზირის დასახმარებლად. მისი რეინკ-
არნაცია გაინტერესებს? იყო ენქელუ...
რუსთაველმა ავთანდილად მოუხმო თავ-
ის სამყაროში; ამიტომ: შენ არ უნდა
დაუშვა, კაენ, რომ იოსები საერთოდ
დაბრუნდეს ნამთარში! შერე და: იოსები
შენი ბედისწერაცაა, კაენ! დაბრუნება
იოსები ამ დღუნიანე და აღარ იქნები შენ!
დარჩები შენ და აღარ იქნება იოსები!
თქვენ ერთი მეორეს გამორიცხავთ ერთ
სიბრტყეზე!

ამიტომაც: შენ ყველაზე მეტად ენდა
იყო დაინტერესებული, რომ საბოლოოდ

ამოიტუმბოს იოსების სახსენებელი! არ
მოკვდება იოსები და მოკვდები შენ, კაენ!
იმასაც შეგახსენებ: შენ მხოლოდ ისა ხარ
ჩემთვის, რაც ჩემი იბრაიმი იყო შენთ-
ვის, ზემდეგი ქამადაძე და სულაც არ
გამიხარდება, შენც რომ ჩემი იბრაიმის
ბედი გაიზიარო... — ნათქვამი მკაცრად
გამოუვიდა მანესტროს და კაენსაც
გააფრთხილა უსიამოდ. თითქოს და ცივი,
სლიზინა გველი ასრიალებოდა სულში.

მოიკრიბა მხნეობა და აზრიც დაუღ-
აგდა. მიიხედა-მოიხედა, მაგრამ აღარს-
ად იყო მანესტრო.

ხომ გახსოვთ, ამოიზარდათ თითქოს
მიწიდან და... ახლა ასე მოთულოდნე-
ლად შეერია სივრცეს და... ფიქრია
დაუგლო კაენს: ახალი სამყაროს შექმნა
დაუპირებია ომზირი თავდგირიძეს და
არაფრით არ უნდა დაუშვა შენ ეგ
ამბავიო!

„მაინც რომელი სამყაროს არ
დაშვებას გულისხმობდა მანესტრო? რა
მაინც და მაინც ახლა გამოტყვრა სა-
იდნალიც ვინმე იოსებ ნიჟარაძე, საიდან
ამოიზარდა ნეტა? რომ შეგვბრძოლო და
დაგამარცხო, ამ სუბიექტზე ხომ უნდა
კიცოდე ყველაფერი?! მარტო სუბიექტი
რომ იყოს, რა მიჭირს მაშინ, მაგრამ
იოსებ ნიჟარაძე, გული მეუბნება, და
სუპერობიექტია! ერთადერთი, ვინც
მორჩილებაში მყავს, ლაურია ნათელაშ-
ილი და რა კარგად მოიფიქრა ეს ყველ-
აფერი მანესტრომ?! გენიოსია! ზეგენი-
ოსია... ქაჯეთის ციხის დიდი ბატონი!
მანესტრო — შავი სილუეტი! მოდი და
კიდევ ერთხელ დაგჩედა ლაურია ნათ-
ელაშვილს... — პალატაში ფეხაკრეფით
შევიდა კაენ ადამაძე.

ლაურას არ ეჩინა, მაგრამ კი მოემ-
ძინარებია თავი.

და ამას გამოაბარებს ეს მართლა
ღლაბი კაენ ადამაძეს?! კაენმაც
დაუფერაო თითქოს, არც კი დახედა
ლაურას. ისე კი: მიწაში რა ხდება, იცის
იპონელივით, ყველაფერს ხედავს და

ლაურას მათყუებინებს თავს?! — „განაწამები სახე ვი აქვს, მაგრამ რომ ვერ მოგდრიკე მაინც! ეს რანაირი სიყვარული ცოდნიათ თურმე ადამიანებს?! ამოირჩიოს ვინც უნდა და დღესვე მითანხმდეს თუნდა, ოღონდ უარი თქვას ომზირზე... ომზირმაც არ იცის, ალბათ, რომ... მოკვდება ლაურა და ომზირიც დაკარგავს თავის ცხოველყოფილ ძალას, მაგრამ ვი ჩემი ბრალი, თუკი იმ გამოცდასაც გაუძლო, მაესტრო რომ უბირებს ჩაუტაროს ამ მოკლე ხანში. და იოსებიც ომზირთან თუ იქნა ამ დროს, არა მგონია ანდენს გაუძლოს მაესტრომ?! და მაესტროც იძულებული გახდება, გაიძუროს ამ სამყაროდან. მაგრამ აღარ იქნება მაესტრო და მეც ვეღარ ვიქნები! მაესტროს საკვდილი ჩემი საკვდილია... — შინისაგან გააყრდნოლა კენს, — მანამდე თუკი არ მოხდა რამე... ნეტა სად არის იოსები? რას აკეთებს? როგორ ეხახის ომზირი, ჩემი ენკიდუო. იქნებ მართალიც იყოს მაესტრო! აჰა: აგერ იოსებ ნიჭარაძეც! დგას თავის პოსტზე და ფიქრობს! კრავაზე ფიქრობს!

მაგრამ სად კრავი და სად იოსები? კრავისთან მივა იოსები?

მაესტროს კრავიც შეუტანია იმ შეესიში... იმ თავის სიცნარში განსაკუთრებული როლიც მიუნიჭებია კრავისათვის მაესტროს! მაგრამ ასეთიც ვინ არის ნეტა კრავი? კეთილ საქმეს ემსახურებო... მერედა ემსახუროს! ჩვენთან რა ხელი აქვს?! აჰამოს ვისაც უნდა! მე ხომ არაფერს მართმევს! იმის სასადილოში მართხელა მოხუცებისა და იმვლიდების გარდა მაწინწალა ბავშვებიც იკვებებიან უფასოდ... არა მგონია რაიმე შეხების წყურტილი ჰქონდეს ჩემთან ამ მართლაც რომ ანგელოზს! ანგელოზები... ანგელოზები... ჯერჯერობით კრავი არც მომხდარა ჩემი ინტერესების სფეროში და... მაგრამ ასეც რატომ მიძვერის გული? რა უნდა

მიტხრას ასეთი? მალე ნომერ პირველ პრობლემად გექცევა. შენ კრავი თავდგირიძე, მაესტრომ... გამანწარებს და დამამწუხრებს ვითომ?! მაგრამ როგორ მივუდგე ამ მართლაცდა გაუტეხელი სულის ადამიანს?! ამბობენ სამაჩაბლოშიც უთმიაო... აფხაზეთშიც ყოფილაო... და რამდენი ლეგენდა შეუქმნიათ კრავი თავდგირიძეზე? რამდენი მითი... და აგერ ომზირიც! ნეტა რატომ მაინცდამაინც ომზირზე შეიყრდა თავისი მწერა მაესტრომ?! ვინ არის ომზირი? ყმაწვილი კაცი, რომელსაც ძალიანაც ედარდებოდა სამაჩაბლოცა და აფხაზეთიც, მაგრამ თითიც არ დაუკარგებია იმისათვის, რომ ერთიც და მეორეც საქართველოს ფარგლებში დარჩენილიყო... შეშინდაო, რომ ვიფიქრო, ვიცო, სიცოცხლე დამყარის მაესტრო! უნდა მივეწოდო მაესტროს, ჩემზე უფრო ერკვეო ადამიანებში... მაესტრო ხომ ადამიანების სულების შემკოვრებელია! მაგრამ პირადად მე კრავი მაინტერესებს უფრო... თვითონ ომზირი კი მეტოქედაც ვერ წარმოიადგენია... კაცი, რომელიც უარს იტყვის იბრაზე, კაცია ვითომ?

„კაენ, კაენ, საწყენია, რომ ვერ შეგეფასებია ომზირ თავდგირიძე... ომზირი დიდი სულია... დიადი უფრო... დიადი სული და... გამიზარდება, თუკი დროზე მოხვალ ვონს! კაენ, ჩვენი მიზანია, იბრაღი ავაღებინოთ ხელში ადამიანებს, შევესიოთ ერთმანეთს და... ღმერთიც იძულებული იქნება აღიაროს, რომ შეცდა მაშინ, როცა აწილა თიხა და სულიც შეთავრა... ეს ხომ ღმერთის მარცხი! ომზირი კი სწორედ ისეთია, სწორედ ის არის, ღმერთმა რომ შექმნა თავის სახედ და ხატებად თვისად. კაენ: ფიქრი აქ გაიწყვიტე, თორემ ესპის შენი ომზირი თავდგირიძეს და მართო შენს სულში კი არა და ჩემს სულშიც იხედება! ჭკუითაც ამიტომ უნდა იყო, კაენ! მე ფიქრს გიკრძალავ, კაენ! მე — მაესტრო

ანზორ კუდაბა

— „შავი სილუეტის“.

შეცბა კაენი და გონსაც მოეგო უცებ. შეიწყვიტა ფიქრი და მაესტროს ხმაც გაილია სიგრცეში.

„კრავაი — ლეგენდა — მითი“! — გაიფიქრა კაენმა და გააძაგდა: „შიში და ძრწოლა და... ასე მოვედით დღემდე... დედა კრავაის ეძახიან მარტოხელები. მისი იდეალიც დედა ტერეზაა. მაგრამ იოსებთან რა კავშირი უნდა ჰქონდეს კრავაი თავდგირიძეს?! ხედავთ და კრავაიც პრობლემად მქცევია! — ჩაახველა ვიღაცამ და კაენი ადამაძეც გამოერკვა: — მე ვიყავი თუ ლაურა? — დაეკითხა კაენი თავის თავს და პასუხი რომ ვერ მიიღო, შეფიქრიანდა ძლიერ, — ეს სკლეროზია უკვე... სკლეროზი? — მაგრამ უკვირდა ამ დროს: სკლეროზი და კაენი ადამაძე ერთ სიბრტყეზე ვერაფრით წარმოედგინა. დახედა ლაურას და როცა ღმრთისნაირი რამ ამოიკითხა იმის უსიცოცხლო თვალებში, შეცბა: „უკვე გელარ ხედავს! გელარ ხედავს და იღიმება?! ქაჯების ტყვეობაში იყოს ქალი და იღიმებოდეს?! ალბათ, მაინც გამორჩა მაესტროს რაღაცა... ეს „რაღაცა“ ვერ გაუთავალისწინე! „Промаргал“, რუსები რომ იტყვიან და საერთოდ: ურუსოდაც

როგორღა გაძლოს საქართველომ?! მარტო „ბორჯომი“ გვაცხოვრებსო... დამოუკიდებლობა გვინდათ! ერუნდა ეს, ბატონო ჩემო! ხალხი შიმშილისაგან სივდება და კვდება. აი, რა მოგვიტანა ემაგ თქვენმა დამოუკიდებლობამ! ჭამეთ ახლა ეგ თქვენი დამოუკიდებლობა და ასე შეაბიჯებთ სულ მალე ოცდამეერთე საუკუნეში. დაგვარგეთ სამხრეთი ოსეთი, დაგვარგეთ აფხაზეთი! და აწი კიდევ ბევრ რამეს დაგვარგავთ! ბევრი გამოგვავლდება. შეიქმნა კასტა... ამ კასტამ ჩაიადო ხელში ყველაფერი და... ფეხებზე ჰყიდია ხალხის ბედი! თუმცა რა ჩემი საქმეა ეს ყველაფერი? მე კი: ის „ბორჯომიც“ მომენტარა, მთელი საქართველო რომ უნდა ერჩინ-ეცხოვრო! და მაინც ასე რატომ ვიღლი თავს, რომ აღარ ვიცი? რას ვერჩი, ამ ჩემ მოსაფრთხილებელ ტვინს?! არ გეკადრებათ თქვენ, ბატონო კაენ, ასე დაწვრილმანება. თქვენ ზომ მართლაც დიდ საქმეთათვის ხართ მოწოდებული და დიდი მისიით მოვლენილი! გონს მოდით, ბატონო კაენ! — თავს შეუძახა ადამაძე კაენმა და უცებ მოფინზლდა. „ნუთუ თავი დააღწია ქაჯეთის ციხეს?!“.

ლაურამ დიდი წრე შემოიხაზა ირგვლივ და შევბოთაც ამოისუნთქა. თავიც დაიგულვა საშუალობის და ამ დროს დაუცაკუნეს კარზე.

„ნეტა ვინ არის? თითქოს და არავის ველოდი... კაენ ადამაძე? არა, არ გავუღებ კარს!“ — გაიფიქრა და უნებლიეთ გაღიძა, — ხმასაც არ გავცემ!

და არც კაენ ადამაძე გაძლიანებია, გინდა არ გინდა, პალატაში შემოსვლის უფლება მომეციო და ისიც ლაურას ყურადღების მიღმა აღმოჩნდა. თვითონ ლაურამ კი შემოიჯარა ირგვლივ ფიქრები, ნომერ პირველი ფიქრი კი ყველაზე მეტად გაიშინაურა: „ეს წრე ხომ

ჩემი დამცველია, მაგრამ ამაზე შორსაც რომ გელარ მივდივარ?! გამოვეტილვარ მე ჩემს ციხე-კოშკში... ჩემი ციხე-კოშკი ამოვიშენე ქაჯეთის ციხეში და შემოსევები აწი იკითხეს! არც კაენი ადამაძეა ის კაცი, იმის დასჯერდეს, რაც ერთხელ ვრცო და იმაზე მეტიც აღარ ინდომოს. ისურვებს და მოითხოვს კიდევ!“.

ისევ დააკაკუნეს კარზე და შემობრძანდითო, ამოთქვა ლაურამაც, — კარი ღიაა, — მიმოიხედა ციხე-კოშკში გამოვეტილმა, — აგერ ჩემი წრე და ვერავინ გადმოვა ამ წრეს... თვითონ კაენი ადამაძეც უძლურია აქ! შეიძლება ვერც

მაესტრომ შემთაღწიოს ჩემს წრეში. მაგრამ ჯილდოვარი მაესტრო და... თუცა აქ კენთან უფრო მიქცა საქმე... კი შემოვიდოდა პალატაში, მაგრამ როგორ გადმოლაზხას ეს ჩემი წრე?!

კენმა დახედა ლაურას და შეფიქრინდა, ველარადერი გავუგეო: — ასე როგორ შეინიღბა... უდრეც ნებისყოფა არ გამოთავლინა?! სწორედ ეს ნებისყოფა არ გადამელობა წინ?! — შეგონა კენი, მაგრამ ასევე მალე გადაიყარა გულიდან ის ჩამოწოლილი ფიქრები და კბილებზე გამოსცრა: — ვნახოთ, ვნახოთ, ვინ ვის და...

შიშმა დარია ზელი ლაურას. კადვე კარგი, რომ კენ ადამაძეს არც უცდაი ლაურას სულში აწრიალებულიყო და მისი ასე ნიაუსტებული ფიქრის ამოკითხვაც უცდა.

„პო... დაეჭვებულია კენი თავის შესაძლებლობებში... ახლა რომ ჩემს სულში ჩიქნედა, ზონ წაიკითხავდა ჩემს ფიქრს და სასწრაფო ზომებსაც მიიღებდა!“

კენ ადამაძე მართლაც რომ შეფუტუნებული გავიდა პალატადან: „დილით ახალი პრობლემები“... —

ერეკლამ იტანა და ისევ ლაურა დაუდგა თვალწინ, მივლემარე, მაგრამ თავის თავში ჩაიბრულ-გაუჩინარებული, — ლაურა, ლაურა.

და მოწვდა კენის ხმა ლაურას, შეიძრა თითქოს და ფიქრსაც დაუსხლტა: „დილით ახალი პრობლემა წამოძვრება... თვალზე აღარ უნდა მოვხუქო! წამითაც კი... თვალზე არ უნდა დავახანჩალო... იქნებ თმშირიც აქ მომეშველოს და... იოსებმაც შემაწიოს თავისი ხმა და... — ძილი მოერიდა, — იქნებ ძილში მაინც გამოძვრებადოს ომზირი!“ — გაიფიქრა და მძიმე კარიბჭეც თავაწკლუნა შეიძრა ძილის საფეფლოში. მიხედ-მოხედდა და პირველი, ვისაც იქ გადააწყდა, მართლა ომზირი იყო, თავის მოძღვარს ჩაფიქრებული რომ უსმენდა.

იოსებიც აქ იყო. თითქოს ნისლიდან განოიკვეთაო. თვალებს იფშენებდა. გამოფნებულა, როგორც იქნა და ყური მიიპყრო დიდ მოძღვარს.

მოწვდა ლაურასაც ღვთაებრივი მოძღვრის ბუბუნა ხმა და ისიც ეზიარა იმის სიბრძნეს.

ნედიტირებდა ომზირ თავდგირიკე. ეხახუნენ და მიიყურადა. იმანაც იცნო იოსები და თვითონაც მიჰყვა იმის ხმას. მალე იოსებიც დალანდა.

ერთმანეთს უსიტყვოდ, თავის დაკვრით მიესალმნენ.

— დღეს კარგად რომ იხატებეს, ჩანჭერქვეშ გელი, იოსებ...

— მთავარია, თორემ... შეხვედრას არ ჩავგდებდი, მაგრამ შეიძლება თვითონაც ჩავგდებდით და ზენა საქმესაც, ადგილიდან უკვე დაძრულს და ასე აწყობილს თავის სასარგებლოდ შეატრიალებს. მაგრამ საიდან და როგორ უნდა მოგვაგნოს?

— იოსებ, გულზელდაკრეფილები ნურც ჩვენ ვიგნებთ. ისე უნდა მოვახერხოთ, რომ ხელოვნურ თამაშებში მდგომარეობაში აღმოჩნდეს კენ ადამაძე.

— ომზირ, მოიცა, ზუგდიდში რაღაცა უნდა ხდებოდეს და ჩვენი შესვენდაც უნდა გადაიდოს დროებით!

— მაინც რა უნდა ხდებოდეს ზუგდიდში? იგნაო იგნება მაესტრომ ყველაფერი და... გადაფითრდა ომზირი, — მგონი იაზრა!

— მაესტრომ ყველაფერი იცის. მეც ასე მგონია, ომზირ. არ ვიცი, მაგრამ მაინც ჩავგვრთო მგონია, ახალი სულა გააკეთა და...

— მაინც როგორ ჩაიხედა ჩვენს გასაიდუმლოებულ არქივში... ვიფიქრებ ამაზე! ჯერჯერობით კი არაფრის თქმა არ შეიძლება. იქნებ შენს ჩამოსვლამდე გავაგრძელო სიტუაციაში და სწორი გადაწყვეტილებაც მივიღო!

— კიდევ კარგი, რომ მალე უნდა გამოვიდეთ ზუგდიდიდან! ბრძანებას ვუცდით, ალბათ იმ კვირაში ბრძანებენ და... ახლა კი ლაურასკენ! ნულარ დაყოვნებ! გვიხმობს, ხომ გეხმის?! შენ მაინც მიეშველე, მე კი... ზუგდიდში ვარ უკვე! — ამის თქმა და მისი გაუჩინარებაც ერთი იყო. ნისლიც იქ გაიფანტა, სადაც იოსები იდგა და მისი სილუეტია დარჩა მხოლოდ. ნიაგაძე მოუბერა და ეს სილუეტიც მიჰფანტა-მოჰფანტა.

ალარსად იყო იოსები და ომზირიც წამოიჭრა ადგილიდან. უკან ჩამოიტოვა გრძელი და მოყვითალო ყაზარმა. შუალაშე კარგა გადასული იქნებოდა, კლინიკას რომ მიუხლოვდა. თითასაც ვერ შიიტანდით თვალთან ისე ზნელოდა.

ძლივსა მიავსო იმ კარბუსს, სადაც ლაურა იწვა. მაღალ კედელსაც გადაეფლო და შესასვლელში აღმოჩნდა. მეკარეს ეძინა ზედად. ომზირსაც ეს უნდოდა, ჩაღწეა აბოლებულ კრახს. სუნთქვა განკეზიკრა და ასე სუნთქვაწერული გასცდა მძინარე მეკარეს. დერეფანში უფრო ჩამოხვედრულიყო და სანთელი აანთო.

აგერ ნაცნობი პალატაც.

შეაღო კარი და ლაურას ხმაც გაიგონა, ომზირი ხარო?

— ჰო, მოვედი... ვიცი, არ გასვენებს მაესტრო... ის კი მართლა კარგად მოგიფიქრებია, წირე რომ შემოიხაზე ირგვლივ... ხომ იცი, ეს ჯადოსნური წირე!

— ომზირ, ომზირ, — ლამის ატირდეს ლაურა, — მაესტროს რომ ასე კარგად მოესენება ყველაფერი. ესეც ჩემი ბრალია! ვფაქრობდი, როგორ შეხვედროდით ერთმანეთს ჩანჩქერთ

ან და... ვიგრძენი, ომზირ, რომ ის, ის ჩავსაფრებოდა და გვითვალთვლებდა, ისმენდა ყველაფერს. ვიგრძენი კიდევ, რომ ჩენს ფიქრებსაც კითხულობდა... რასაკვირველია, ეს ყველაფერი შენც უნდა იცოდე...

— შეხვედრაც ამიტომ გადავდეთაგს ნუ იდანაშაულებ! რა შენი ბრალია. რომ გულთმისინია მაესტრო და წინასწარმეტყველი!

ვაიმეო, ამოიკვნესა ლაურამ და სანთლისფერ სახეზე ჩრდილმა გადაუარა, — ფრთხილად, ომზირ... ახლავე გაქრი აქედან! შენ არავინ არ უნდა გიგრაძნოს. მაესტროც იყო აქ... სადაცაა კარს შემოადებენ. გადი, გადი ამ ჩემი წრიდან და დაიშალე სადმე. შენ არც გელოდებიან და... შეიძლება მისი თვალსაწიერის მიღმაც აღმოჩნდე. დღეს ბოლო დღეა და ულტიმატუმიც უნდა წამომიყენონ.

— ლაურა, ლაურა, მისმინე! ახლაც გაუძელ! ვიცი, გაუძლებ! შენ ეს შეგიძლია! აბა, მოწეც შენი შუბლი! — ომზირმა ხელი გახურებულ შუბლზე დაადო ლაურას და გაიღიმა, — ხომ გითხარი, ყველაფრის შემძლე ხარო! — წამოიძახა და გავიდა ლაურას ჯადოსნური წრიდან. ამოეფარა ფარდას და სული განაბა. თვალი, მოწყვტილი ფარდას და ისინიც შემოიჭრნენ პალატაში. კაენი თავით დაუდგა ლაურას, მაესტროფერხით.

— გვიხმობდიო, გადმოგვცეს. ლაურა, და ჩვენც ამიტომ ამოვავსეთ ეს ორი ადგილი!

— მე არც მიფიქრია, მომეხმეთ... თუმცა... ძალიანაც მაინტერესებს, ასე რას შეუწყობებია თქვენი უმაღლესობა, ნიესტრო? სახეზე მგონი აღარც თქვენ გადევთ ფერი, ბატონო კენ...

— მაესტროცია აქო? აბა, სად ხედავთ მაესტროს, ლაურა? მაესტრო ამ ნაშუადღევს? ვითომ ჩვენთვის მოიცლიდა ამხელა კაცი? — უხერხულობისაგან

ხელები კედარსად შეინახა კენ აღამაჲმ და სახტად დარჩენილმა უკან დაიხია.

— ჩუტ... — გაიგონა ლაურამ და ყური მიადევნა ამ ხმას სმენაც იმ ადგილს მიაწყდა მისი, სიდაც მავსტრო ეგულეზოდ და აუცაცცაცდა ხმა:

— ჩუტ, ბიტონო კენ... — კი თქვა ეს, მაგრამ ფიქრიც მოეშველა ამ დროს: — „ნეტავი არ იაზრებდნენ, რომ აქაი ომშირი, ფარდას ამოფარებული და...“

„ნეტა რომელს მივადევნო ფიქრი — კაენს თუ მავსტროს. ვის სულში ჩავიხედო პირველად?“ — გაიფიქრა ომშირი და კაენსაო, ფიქრშივე მოიჭრა ფიქრი.

„ხვალ ჩვიდმეტ საათზე, მისი ქუჩაზე, ორმოცდაჩვიდმეტში ვიქნები, ოცდამეცამეტე ბანაში“, — ფიქრობს კაენი და ამ ფიქრს ადევნებდა ომშირიც:

„მაშ, ხვალ, ჩვიდმეტ საათზე?“ — გადააქნია თავი და მოწყდა კაენის ფიქრს. — აგერ მავსტროც... კარის ზღრუბლზე შემდგარა და მოდის ჩემკენ... — მუხლებში კინადან უღალატეს ომშირს, — გადაწვეს ფარდას და დამინახავს!..“

მაგრამ გადაიფიქრა მავსტრომ და უხმაუროდ გავიდა ბალტიდან. კარიც ფრთხილად მიიხურა და მიჰყვა კაენ აღამაჲს.

— ომშირი, ომშირი, წავიდნენ! ხედავ, როგორ ფრთხილობს მავსტრო? — გასძახა ლაურამ და ფარდას ამოფარებულ ომშირს უკვე მეთრედ გადაუარა ჩრდილმა გაფითრებულ სახეზე. — აგერ ჩამოფიქი, ომშირი...

ომშირმაღაც დახედა ლაურას და თავისთვის გაიფიქრა: „არა მგონია ჩემი და იმათი, წამიერი გასაუბრების მოწმე ყოფილიყოს“. — მივიდა ამ დასკვნამდე და როგორღაც დაშვებულა: „ჰო, ჩვენი შეხვედრაც გადაიდო... ჩანჩქერთან ახალი შეხვედრის დროც საიდუმლოდ უნდა დარჩეს! მაგრამ ფიქრით მაინც

მივალ ჩანჩქერთან... მავსტროც იქ იქნება, იმასთან იქნება კაენიც, ძველი დროით დათარიღებული ვადა მაქვს მხედველობაში, მე კი არა, ეს ორი მივა ჩანჩქერქვეშ იმ დღეს! ისინი კი არ უნდა გვითვალებდნენ ჩვენ, არამედ თვითონ ისინი უნდა აღმოჩნდნენ ჩვენი დაკვირვების არეალში. იმ კვირაში კი... შეიძლება იოსებიც ჩამოვიდეს ზუგდიდ-იდან და... შედარებით გავიადგილემა, მაგრამ გრძნეულია მავსტრო. დამინახა ფარდის უკან ამოფარებული... დამინახა, მაგრამ ისე მომაფარა თელი, თითქოს არც დამინახოსო. იქნებ გამაფრთხილა კიდე-ვაც ამით, ვერსადაც ვერ დამეძალებით! თუმცა ვინ იცის, რას ფიქრობს მავსტრო და როდის რას გააკეთებს?!

ლაურამ რომ ხელი დაადო ხელზე, შეცბა ომშირი. იფიქრა, უკან წავიღებო ხელს, მაგრამ ამ ხელის საოცარმა სითბომ გადააფიქრებინა, რომ სისრულეში მოუყვანა თავისი გადაწყვეტილება და სანთელივით თქროცურვით თითებიდანაც გადმოიღვარა მასში ურუანტელისმომგვრელი სითბო.

ხამაღლა არაფერი თქვაჲს ლაურას, მაგრამ ომშირმა მაინც გაიგონა მისი სულის ძახილი. ომშირს ნატრობდა ქალწულის გული: „ომშირი, ომშირი... შენ ჩემი ცისკრის ვარსკვლავი ხარ... და მე სხვა ვარსკვლავიც აღარ მომიწოდეს აწი. მენატრები... ყოველდღე მენატრები. მე სივსე მინდა ვყო თვინთ, ომშირი! შენ რომ ჩემში ხარ, მაშინ არც მემინია არავის! მავსტროც ვერაა მაშინ ჩემთვის ყოვლისშემძლე! შენ ჩემი ციხე-კოშკი ხარ და შემოვდივარ შენში! ვერაგინ, გელარავინ შემოაღწევს შენში ჩემ გარდა! მავსტროსაც კი ცხვირწინ მოვუხურავ მსიმე კარიბჭეს!“

ლაურა უნდა ომშირისაც, მოწყურდა როგორც ქალი-ქალწული. სისხლიც აუჩქროლდება ძარღვებში, მაგრამ გონს მოვა უცებ და გამოერკვევა თავდავიწყებიდან: — აკრძალული ხილია ჯერ

ჩემთვის ლაურა! — ასეც იტყვის და წამოდგომას დაიპირებს: — ცდუნებას უნდა გავუძლო როგორმე! — აუკანკალდება მუხლები და მიხედება, რომ უძლურია იგი მოძალეტული ვნების წინაშე. ამასვე იგრძნობს ლაურაც და შექანდება ლოყებზე ფეხალური, — იყავი, ომზირ, გთხოვ, ნუღარ წახვალ, დარჩი ჩემთან...

ომზირმაც ხელი ხელზე მოუჭირა ლაურას და აშლილი ვნებაც ამით მოიკლა.

— მცეცა, ომზირ... — აკანკალებდა ლაურას.

ციოდა ლაურას, თვალმოხუჭულის ქუთუთოებიც აუთრთოლდა.

„ჩვენ უნდა შევერთოდე და ვნებაც განვლდებოდა ამათ. მხოლოდ სულიერი შეერთებაა აქ დასაშვები...“ — კითხულობს ლაურა ომზირის ფიქრს.

ახლა კი დროაო, ხმა ესმა ომზირის მალღითიდან. წამიც და: ერთ სულად იქცნენ ლაურა და ომზირი. მაგრამ აღარც ლაურა იყო ის ლაურა და აღარც — ომზირი — ის ომზირი. გადსულ-გადმოსულიყვნენ ისინი ერთი მეორეში.

და იყო უჩვეულო, რაღაც განუყოფელი ნეტარება და ამ ნეტარებაზეც მეტი.

ნეტარება სულისა!

სულმა გაიმარჯვა სხეულზე!

იყო ამადლებული სული — როგორც დიდი, მააღალი ხე და ამ ხესაც აღარ ჰქონდა ტანი-სხეული!

ლაურას საოცარი სიძნელე და სიხარული აღბეჭდოდა დამშვიდებულ სახეზე.

იგი მართლა ბედნიერი (!) იყო.

— ახლა შეგიძლია წახვიდე, ომზირ! იმიტომაც შეგიძლია, რომ შენ შენი მეოხით ჩემში ხარ უკვე! იქნებ პირიქით: მე გადმოვედი შენში ჩემი მეოხით... უკვე სულერთია ეს ჩვენთვის, ორივესათვის! — წამოიმახა თვალებგაბრწყინებულმა ლაურამ და ღრმად ჩაისუნთქა ზღვიდან მონახტური სუფთა ჰაერი, — აწი უძლურია მაცნტრო, და ველარადფრსაც ველარ დაგვაკლებს! მაგრამ ეს სრულუბრთაც არ ნიშნავს ამას, რომ ყურადღება მოვიადუნოთ. წადი, ომზირ და იცოდე, რომ აწი ველარადფერი და ველარადენ დაგვაშორებს მე და შენ! წადი! მე აღარ მემინია... წადი — ხმა მაინც უთრთოდა ლაურას და მოიწივო, ითხოვდა, სახეზე ხელიც შეეკლო ომზირს და გაიღიმა: — შენ ხარ... მე არ ვცდები! ჰო, ეს ასეა!

ომზირმა ლოყაზე აკოცა ლაურას და ფეხაკრეფით გამოვიდა პალატიდან. ფიქრობდა და შემოზარბიყო თითქმის ეს ფიქრიც.

გაიარა დერეფანი, მერე კლინიკაც უკან დარჩა და სული გაუკაწრა სინამდვილეში: — მაგრამ მაინც რატომ გაამხილა ცეცხმა თავისი ფიქრი? ხვალ ჩვიდმეტ საათზე შევლოდებო... კეფი, კაენი გამოდის ჩემზე... იქამდე გი... ჩანჩქერთან ვარ მისასვლელი. იქ იქნებიან მაცნტროცა და კაენი იდამატი. — ფიქრი მთლიანად რომ გათავისა ომზირმა, მაშინდა მივხდო წყვდიადს და წყვდიადსვე შეერია ის უმტკივნეულოდ.

* * *

ზის ომზირი თავის ფიქრის საგარტელში (ორი დღით თავისუფალია ქარიდან). კედელზე, მის პირდაპირ ამოცარიელებული ჩარჩო ჰქონდა.

ერთხელ მაცნტროც კი ჩახატა ამ ჩა-

რჩოში და მისი ამოწვაც ინდოში, მაგრამ სასწაულოდ გადაურჩა მაშინ დატყვევებული გრძნეული (ჯადო) ქარი. ახლაიც ვერ მიხვდარა ომზირი, თუ როგორ მოახერხა მაცნტრომ და

ამოიტუმბა მაშინ იმ ჩარჩოდან.

— იქნებ სულაც არ უნდა იფიქრო იმის საბოლოო განადგურებაზე! მყოლოდა ტყვეობაში და... ოღონდ მომედუნებია მისი ყურადღება, მაგრამ წამივიდა და გვიანაცაა ახლა ამაზე ფიქრი, — გაიფიქრა და პირუკუ შეაბრუნა ის ჩარჩო, — მედიტაციის დროც დამდგარა თურმე! ალბათ მაესტროც მედიტირებს. დრო, დრო უნდა ჩაირთოს! მესმის საათის წიკწიკიც...

და:

აქეთ — ომზირ თავდგირიძე, იქით — მაესტრო!

ერთსაც ჩანჩქერისკენ მიაქანებს ფიქრი და — მეორესაც, ვნახოთ, ვინ ვის დაასწრებს?

„ნეტა მე უნდა დავხვდეთ იმას ჩანჩქერთან, თუ იგი დამელოდება მე? იქნებ დავეთთო პირველობა და... ამჟერად მაინც: თუმცა თამაშის წესებსაც ვერ დავარღვევ! ჭობია იმან დაარღვიოს!

მაესტროს კი სულ სხვანაირად წარმოედგინა ეს ყველაფერი: მისთვის არც კი არსებობდა წესები თამაშში. მთავარია, გაიმარჯვოს და ეს არის მისი თამაშის წესიც! დაგინახავს სასოწარგვეთილს და ხელსა გკრავს, და ისე გკრავს ხელს, რომ წაიქცე აუცილებლად, მერე წიხლსაც ჩავაზელს წეცელში და ხელსაც არ გამოგიწოდებს. მერე მორალი? და მაესტროც ხომ მოგვდა სიცოცხლით! ხომ გადაიარედა, წესებს არღვევო, რომ უსაყვედურო! ერთი რამ უეჭველად იცის მაესტრთან, — თავზე წამოგვადგეს და გაგვაცამტვეროს მეც და იოსებიც!

აჲერ ის აღმართიც!

სავალი გზაც თანდათანობით ვიწროვდება და მალე საცალგებო ბილიკადაც იქცეს.

სუნთქვა მოხშირდება ომზირს.

ეს თხუთმეტი წუთის სავალი გზაც უკან დარჩა და წყლის შხელილიც

შემოესმა.

„ეს ჩანჩქერია“... — გაიფიქრო ომზირმა გუნებაში და სულმა წაუსწრო წინ. წყლის შხელილი კი სულ ცფრო და უფრო მატულობს.

ომზირმა ის ბორცვიც ჩამოიტოვა უკან და ბილიკიც უფსკრულში ჩაიკიდა. ფეხის ხმა?

— მაესტრო?! — გული კინაღამ შეუქანდა ომზირს. შედგა.

„ეგერ მაესტროც! იმასაც ჩემსავით მოხშირებია სუნთქვა. უჭირს ამასაც, უჭირს სიარული, მაგრამ მაინც წინ მიიწევს. უტეხია და იმასაც სჯერა თავის ბედის ვარსკვლავის. დარწმუნებულიცაა, რომ არ დამარცხდება, რომ არაა იგი სასიკვდილოდ განწყობილი.“

ხედავთ, ფრთხილიც ყოფილა თურმე და მერე როგორი?

— ისიც ჩემსავით შედგა! ეჭვის თავალი მოავლო აქაურობას, ჩასაფრებული არ მყავდეს ვინმეო და შეგებითაც ამოისუნთქა, როცა დარწმუნდა, რომ სიტუაციას იგი ფლობდა მთლიანად, განსაზღვრავდა ამ სიტუაციასაც ენერგიის მოზღვავებაც იგრძნო. სიხარულისგან ხელი ხელს შემოჰკრა. მაგრამ მაესტროსაც უნდა ჰქონდეს სუსტი ადგილები... უბრალო ჩავარდნები. აჰა, მიუახლოვდა ჩანჩქერს! მეც ჩანჩქერთან ვირ! ჩანჩქერი — სწორედ რომ ბუნების სასწაული!”

იხილა, იხილა მაესტრომაც დიდებული, ენით აღუწერელი სილამაზე, მშვენიერება ჭეშმარიტი, რასაც არანახული სიგრილე მოჰყვია, მაგრამ არ შეცვლილა მაესტროს. არც ომზირი მობუხულა სიცოცხისაგან. ეს სიგრილეა, ასე რომ მიეღიწუნება ომზირს სახეზე და ის სიმძიმეც, ქვემოდან რომ უნებლიეთ ამოჰყოლოდა, ერთბაშად ჩამოესხნა.

ომზირიც გაიმართა, გასწორდა წელში და გულშიც მიუთხრო, რომ მაესტროც ასევე უნდა გაშლილიყო მხრებში.

მაგრამ შეცბა მაესტრო უცებ. დაფეთებულმა მიმოიხედა ირგვლივ. აღლომ: თუ უკარნახა, ფეხდაფეხ მოგვევებინაო და ომზირმაც ძლივს მოასწრო, უზარმაზარ ლოდს ამოფარებოდა.

„ეს ხომ სიზიფეს ქვაა?!“ — გაიფიქრა ომზირმა და ფიქრისთვის განეწყო: „მთავარი ეს ლოდი მოგწყვიტო ადგილიდან და უფსკრულში ჩაუვძახო! მაგრამ როგორღა ამოვიტანო მერე ამსი-მალღუზე? — ხელები შემოხვია ხავსმოკიდებულ ლოდს და იგრძნო ჭეხის გულიდან გამონათქვამი სინესტი. გაიყლინთა ამ სინესტით და ეგრეთწოდებული ადამიანური სუნიც დაკარგა.

ამიტომაც იყო, რომ ვერც დაინახა მაესტრომ ომზირი და ვერც იგრძნო.

მაგრამ გუმანმაც უღალატა ვითომ მაესტროს?! ეს კაცი იქნებ მერტა კაცზეც! კაცზე აღმატებული... ხომ კითხულობს და კითხულობს სხვათა და სხვათა აზრებს, მაგრამ კიდევ სხვა რამეებშიც ერკვევა... ჩახედულია თითქმის ყველაფერში და თითქმის ყველაფერი იცის! საინტერესოა მართლაც: ახელილი აქვს თუ არა მესამე თვალი? შავი მაგი იქნება უმჯველად და თავისი, პერსონალური მედიუმიც ეყოლებას! ჰყავს პერსონალური მედიუმი — კენ აღამაძე! მისი ჩრდილი და ლანდი! მაგრამ მაშინ მე რაღად ვუნდივარ?!“ — ფიქრები შეაწუხებენ ომზირს.

მაესტრომ კი გაბრაზებულმა, (უფრო იმედგაცრუებულმა), ხელი აიქნია და ცაბცახი აუვარდა.

— ნეტა რა ემართება? რომ ვერაფერს ვხედავ?! ანდა რა უნდა მოხდეს?

— მიმიხედენ?! მაინც როგორ გაიგეს ჩემი განსაზღვრა, ანდა როგორ შეიტყვეს, რომ ვიცოდი მე შეხვედრის დროცა და ადგილიც! ვხედავ, დამასწარი და გამისწარი კიდევ! — მაინც მოითოკა თავი და ჩვეული სიმშვიდე ნიღბად

აიფარა სახეზე: სიმშვიდის კალაპოტში ჩაიყენა რისხვა და მდორედ აღუდუნდა: — ომზირი, ომზირი... დიდი, დიდი მფარველი ვინმე ჰყავს ომზირს... ომზირ! ვიცი, რომ გმფარველობენ და წინასწარ უნდა გამეთვალისწინებინა ეს ამბავი! ომზირ, მისმინე! შენ ჩემთან მაინც მოხვალ, გესმის?! ჩოქვით — მეთქი! — მზერა ომზირის ლოდისკენ გამოტყორცნა და გადაიხარხარა: — კაი ლოდი ჩემმა მზემ! ვხედავ, ვხედავ, მაგრამ ახლა არაფერს გერჩი! დღეს მაინც და მაინც მე ვარ წაგებული და ამიტომაც არ გერჩი!

„ამ კაცისთვის დაფარული მართლაც არაფერია“... — ტანზე აბურღლა ომზირს, — უტყუარია მისი მზერაც! შეუძლია თვალთ გახეტქოს ეს ჩემი ლოდი, მაგრამ არც ისე სუსტი ვინმეა, რომ სიტყვა გაიტეხოს“...

— ნულარ დელავ, ომზირ... მართალი ხარ, როცა ასე ფიქრობ... ისე სუსტი ვინმეც არ ვახლავარ, რომ სიტყვა გავიტეხო... შეგიძლია მშვიდად იყო ლოდს ამოფარებული. დღეს არას გერჩი! — მთელი ტანით წამოიმართა მაესტრო და ხელით წრე შემოახაზა ირგვლივ.

იელვა ამ დროს, თითქოს ცა ჩამოიქცო, წამოუშინა კოკისპირულმა წვიმამ. ელვას ჭექა-ქუხილიც მოჰყვა.

აწვიმდა მაესტროს, ელავდა იმის თვალეში, ჭექდა და ქუხდა (!)

იღმა მაესტრო ჭანდაკივით, ადგილიდანაც აღარ იძვროდა. აღარც სუნთქავდა.

კიდევ იელვა თვალისმომჭრელად. ჭექა და ქუხილი... და ისევ იელვა, ინათა თვალისმომჭრელად და გაქრა მაესტროც.

ომზირმაც ხელი დაჰკრა ლოდს და შუაზე გააპო.

— მეც შემძლებია რაღაც... — ჩაილაპარაკა ომზირმა და დაეშვა ქვევით.

ვაგრძელება იქნება

სოლომონ შუბანია

მოლოდინი

უმთვარო ღამის სუდარის ფერი, ცისკარს ახურავს საფარი
ბნელი

და ფერად სხივებს, ღამეში მალულთ —
ღრმა ძილით სძინავთ.

ღამის და ცისკრის საღდაც საზღვარზე, უსასრულობის
საწყისის ზღვარზე

ოდნავ იმჩნევა ვარსკვლავთა ღნობა, —

შორს არის დილა.

ნაღვლით აღსავსე უმთვარო ცაზე, უიმედო და განწირულ ხმაზე,

უმღერის ღამეს მწუხრით აღსავსეს —

ჩიტო პატარა.

ვის, ვის უგალობ ასეთი სევდით, ანგელოზები ვისხედან ფერხთით?

დაძრწიან სულნი უჩინარ ფრთებით, ღამის წყვილიადში დაღლილნი ძებნით?

ან როგორ იტყვის სული პატარა, მძინარ სამყაროს უზარმაზარ ზარს —

გოდებთ მტრიალს?

თუ არა სულნი ღამით მფრინავნი და თუ არც ღამის ანგელოზები,

მაშ ვინ, ვინ ისმენს გალობას შენსას, ან რა გაწუხებს ასეთი დიდი,

ჩიტო პატარა.

შენ ივნებოდი სევდით აღსავსე უძილო ღამის მესაიდუმლე,

რისთვის არ გძინავს, როგორც სხვა ჩიტებს, გალობ და გალობ,

ჯადოსნურ ჰანგზე.

სრულ სიჩუმეში გალობა შენი, თითქოს იღვრება ჩანჩქერი ცრემლის,

როგორ მოგნახო, ვითახრა სათქმელი, ჩემს წინაც მოსჩანს ბნელი სარკმელი.

უჩინრად ღამე დნება ცისკარში, როგორც მომწყდარი ცაზე ვარსკვლავი,

სრულ სიჩუმეში საღდაც გაისმის ღმუილი ძაღლის გულშემზარავი,

შენი გალობა სევდით აღსავსე თან გაიყოლა უმთვარო ღამემ,

თოჯინასავით დაკიდებული მუდამ უზილავ სამყაროს ძაფზე —

მე, ბნელ სარკმელთან შენს მოლოდინში,

უმთვარო ღამეს, ვათევ და ვათევ...

საქდა

სარკმელში მთვარე, მარტოობის სევდა განუყოფელი,
ცივ მაგიდაზე — მინდვრის ყვავილთა და ჩამოცვენილ ფოთოლთა კონა.
შემომყურებენ სევდიან მთხილნი, თითქმის დამწყანარი მე ყვავილები,
სარკმლის მიღმა კი ვარსკვლავთა გროვი.
როგორ მიაგავს წუთისოფელი ბებერი ქადრის ხეს შემოდგომაზე,
ყოფა ჩვენი კი — ზვალ ჩამოსაცვენ ფოთოლთა გროვას
და სულთათრთოლვის იდუმალება — შეერთვის ჩემს სულს,
მთვარეს, ვარსკვლავებს,
სადღაც შორს მუხის გაისმის ოხერა.
სევდისფერებში გარემოსილა წყვდიადი ღამის,
ისევ გაწვიმა, წვიმის წვეთებიც სევდისფერია
და ვიოლინის სევდით აღსავსე მელოდიაზე
სველი ფოთლები ღამის წყვდიადში სევდას მღერიან.
აკაკუნებენ სველი თითები თუ წვიმის წვეთები,
სარკმლის მინაზე სევდიან სახეს ხატავენ, შლიან,
როგორც ცრემლები ნიხას ჩამოსდის წვიმის წვეთები,
სველი ფოთლები ღამის წყვდიადში სევდას მღერიან.

მელანქოლია

ბინდი ჩამოწვა, სადღაც შორს მზე ჩავიდა ჰორიზონტს იქით.
თეთრ მღუმარებას მოუცავს მთვარე შავ უკუნეთში,
გული მოუცავს მწუხარე ფიქრთა იდუმალებას.
სული კი თრთის, როგორც ლერწამი დილის ნიავეში.
ღმერთო მაღალო, შორს არის ჩემგან ოცნება ტბილი,
უბედობის და ღიმედობის ქარცეცხლში მყოფი რად ვიტანჯები?
ვარსკვლავნი კრთიან მარგალიტებად ცის თავსაფარში.
ო, ბედისწერო, სად არის შენი ნათელი გზები.
მერამდენეჯერ ვათენებ ღამეს, გული და გული,
სანთელი აფრქვევს მაგიურ ჩრდილებს ღამის ბნელეთში,
უკვე გაისმის მღუმარებაში მამლის ყივილი,
ისევ მეხვევა მწუხარე ფიქრთა ხელები ცივი.
აი, გაისმა მგალობელ ჩიტთა გადაძახილი,
დასაღიერი ისევ შედება შროშანის ფერმა,
სევდას მოუცავს ღამენათევი სული მწუხარა
და ჯაღოსნური გაისმის სადღაც გალობა ჩიტის.
ფერად სხივებში ჩადა, ჩაიფრქვა ბურუსი დილის,
ირგვლივ იფრქვევა მაგიურ სხივთა შუქი ნათელი,
კვლავ მეფერება სევდიან ფიქრთა შავი ბნელეთი.
ო, გამჩენლო! მაღლობა თქვენდა, მეტი რა მეტქმის, მეტი რა მეტქმის...

ოქროს კუნძული

თავის ოთახში საწოლზე იწვა.

საკუთარ თავთან საუბარით გადაიღალა, თვითონ არ იცოდა რა სურდა.

ყოველივე მოძულდა, უძინარი თვალები ეწვოდა, თავის თავისადმი დასმულ კითხვებზე პასუხს ვერ პოულობდა.

მელანქოლია მესტუმრა? გაიფიქრა. ფანჯრების მიღმა ვარსკვლავებით მოჭედულ ცას შესცქეროდა. უსასრულობა, სამყაროს უსასრულობა, ჩვენი გონებისთვის მიუწვდომი, შეუცნობელი, მისტიური გრძნობა დაეუფლა. სიბნელეს ღია სარკმლიდან შემოსული მთვარის შუქი ვერცხლისფრად უნათებდა.

უძინარ სხეულს ცივი ოფლი უგრძელებდა.

უპასუხო ფიქრების ნაჟაღი კი აწვალებდა დაღლილ გონებას.

ღმერთო, რაშია ბედნიერება? ცოცხალი რომ ვარ? აღამიანად რომ დავიბადე? სულის სიმშვიდე; აღუდგრეგლობა? რისთვის ვარ ზმირად სევდით მოსილი?

თვალები დახუჭა, დაძინებას ცდილობდა, წრიალებდა, წვალობდა.

ღმერთო, ღმერთო, ძილი ვრეოდა, სიმდიდრეში ბუღოვს იქნებ შვება ნეტარი, ხსნა ყველაფრისგან, — გაიფიქრა და ჩაეძინა.

ესიზმრა, ღამით მიცურავდა ოკეანეში,

ცის თავსაფრიდან ვარსკვლავები გადმოჰყურებდა,

ულამაზესი ზეციური თეთრი ყვავილი-მთვარე მღუმარი,

ვერცხლისფერ შუქად გზას უნათებდა.

რეჟრეჟის დამდეგს თვალთახედვას დასალიერთან,

ვით მოჩვენება, ოქროს კუნძული გამოეხატა,

სიხარულისგან ოხვრა აღმოხდა აუწერელი,

ადრინ დილით ოქროს კუნძულის ქვიშას ჩაეკრა.

იწვა დაღლილი, დაქანცული ოქროს ქვიშაზე,

შემდეგ წამოდგა. შიშველ ფეხებით სანაპიროს დინჯად გაუყვა,

გადმოჰყურებდა მწველი მნათობი ლურჯ ოკეანეს,

ვით ცისარტყელა უთვალავი ოქროს კენჭები წყალში ელავდა.

არეზარეს შეჰყურებდა გაკვირვებულ-გაოცებულ

ოქროს გარდა თვალთახედვა ვერას ხედავდა,

ოქროს კლდეების, ქვიშის, კენჭების ელვარება მანათობელი

თვალებს ჭრიდა, უბნელებდა, ცრემლად სდიოდა.

კლდეზე აცოცდა, გადახედა ირგვლივ კუნძულს, — არსად სიცოცხლე,

ხენი, ბალახი, წყარო, მდინარე, მიწის მშვენება მაცოცხლებელი,

არსაით სჩანდა.

ჩიტა გალობა ყურთასმენის დამატკობელი,

თოლით ფრენა წყლის ზედაპირთან, მათი კრიახი

გამეფებულ სიჩუმეში არსად ისმოდა.

ო, რა მტანჯველი წყურვილის გრძნობა შიშვითან ერთად

დაეუფლა დაუოკები,

ეჭვ, ჰე, ჰეჰე! დაიღრიალა, მხსი ხმის ექო უსასრულოდ განშეორდა, მას დაუბრუნდა.

სოლომონ შენგელია

მზე ჩადიოდა, ტანთ კანკალებდა, ოფლმა შემოსა სხეული მისი,
შიშის გრძნობამ კი დაისაკუთრა მისი გონება.
ამდენი ოქრო, კაცობრიობის სანუკვარი ოცნება ტკბილი,
ღმერთო, მიშველე! მუხლმოდრეკილი ჩურჩულებდა, ტიროდა და
პირკვარს იწერდა.
ვედრებ შენდამი, გამჩენელო, დამაბრუნე ისევ თავიდან ჩემს სამყოფელში,
ოქროს ყურებას კიდევ ცოტაც და ვერ გადავიტან.
უკებ მოესმა ჩემი ხითხითი დაუნახავი,
იი, სულელი! — გაისმოდა სხვადასხვა მხრიდან,
ოქრო სთხოვე! რაღად გინდა ის სამყოფელი,
სიღარიბე, ისევ სევდა, სასოწარკვეთა.
აქაც ეშმაკი? აზრმა გონება ცივად გასერა,
ღმერთო, მიშველე, არ მინდა ოქროს არც ერთი კენჭი,
ბედნიერებას ვერ გხედავდი, თვალშია ბრმა ვარ,
გეშუღარები კვლავ დამაბრუნე ჩემს სამყოფელში,
მხოლოდ იქა მსურს და მეტი არსად!
ჩამოხვეწილი ოქროს კუნძულზე, მხოლოდ ვარსკვლავნი და მთვარის შუქი,
ჩემი ხითხითი გულგამყინავი ყოველი მხრიდან,
ოქრო მოსთხოვე, მხოლოდ ოქრო, მე დამიჯერე!
არ დამიჯერებ? დიდხანს დაგრჩება შენ სანანებლად!
გამოთვლია, წამოვარდა, თვალნი გაიღო,
დილის მზის შუქი ელვარებდა ღია სარკმლიდან,
ფანჯრის მიღმა ჩინარის ხე ნიავისგან თავს უხრიდა, ესალმებოდა,
გასაოცრად გაისმოდა ჩიტის გალობა.
მუხლმოდრეკილი თვალში ცრემლებით უფალის ხატთან
პირკვარს იწერდა, ღმერთს პატიებას ევედრებოდა,
მოწყალე ღმერთო! ჩემს ირგვლივია ყველა სიმდიდრე, რაც კი მჭირდება,
ბედნიერება სულ მცირედშია, ჭეშმარიტება მხოლოდ ღმერთშია!

156665

რეკავი ჩხარტოშვილი

ხალხურ კილოზე

ნეტავი თრმოცი წელი
გინმეს წაერთო ჩემთვისა,
შენს ლაქვარდოვან მუღუღებში
უფრო თამამად შეცქერა...

კაცი, ხანდახან ვარსკვლავი
ჩამოვარდება ზეციდან,
თურმე ქალი ამ ქვეყნად,
ვისაც თავს კაცი შეაწირავს...

იმ ლამეს აღარ მცოდნა,
საბნად თმების ზღვა მეფინა.

წიფალი

სამასწლიანი მოსკდა წიფელი,
ლამით გრიგალი ეტყრა მძინარს,
უკანასკნელად დაღვარა ცრემლი
უკანასკნელად ამოიგმინა.

გრივალეზისგან ჩვენ რომ გვარჩენდა,
თავად ემოსა გვირგვინი ელის,
წაიღა, თანვე წაიღო სევდა,
უენო სევდა წაქცეულ შეგლის.

შაბაუ!

ამირან ზაბაშ

შაბაუ! შენ რომ ვერ შეგცვალა
ამ წუთისოფლის აზინდა!
უაფე თქვა შენი სათქმელი
შენნა წყარომ და კრაძიტმა...

არაკაცობამ მგესლაფმა
შენი გული ვერ დაბინდა;
მე შენი მშობა ნესალმა
და ჟალბი ძმები არ მინდა...

ვერაგმა წუთისოფელმა
რამდენჯერ ავად დაგცალა...
„გული ვერ ნოკლა მტრის ხელნა“,
ვერც ლექსი განოგაცალა...

მეასედ მინდა მოგმართო,
ვაჟას სიტყვებით მზიანიო.
„ცუდას რად უნდა მტერობა?
კარგია მუდამ ნტრიაინი!“.

ვაჟა მუჯარმა

გარიჟრაჟა ბათუმის ბულვარში

ჰოი, სახიერო, ჰოი, მშვენიერო!
ჰოი, უნაზესო კარო ბუნებისა!
შენ ერთადერთი ხარ, შენ ერთადერთი ხარ,
უფაღმა, მარადი ყოფნა რომ გადირსა.

განმარტოებას შენეულ წიადში,
ამა ქვეყანაზე, ვფიცავარ, არც რა ჯობს,
ზღვის სანაპიროდან ისე ჩანს მზის დისკო,
ვით ქართლის მინდორში ელვარე ყაჯაჩო.

და გარიჟრაჟებას ბათუმის ბულვარში
ხალისით ხედებიან წითელი ვარდები,
ჟელს მოიღვრებენ და გაიშლებიან,
ეცემით მზის ნამი... შორს ღამის ფარდები!

ჰოი, სახიერო! ჰოი, მშვენიერო,
ჰოი, უნაზესო კარო ბუნებისა!
შენ ერთადერთი ხარ, შენ ერთადერთი ხარ,
უფაღმა მარადი ყოფნა რომ გადირსა.

სიო, ღამე, თხილისი

ნიწყდა ფეხის ხმა, დღედა ქვეყანა,
მხოლოდლა სიომ სიოს ხმა მისცა,
სარკმლის ჭრილებში ისმის ჩურჩული,
ვინ, ვინ ჩურჩულებს შუაღამისას.

აღბათ სიო ჰქრის ისევ და ისევ,
ვით დამშვიდდება ქალაქი ძილით?
და შეჩვენება ვილაც სეირნობს,
ვილაც კი არა, წმიდა აჩრდილი!

ვინმე ხომ უნდა დაუხედეს სტუმარს,
აჩრდილს აჩრდილთან სურს ლაპარაკი...
იქნებ ხელახლა მოდის ილია,
იქნებ ხელახლა მოდის აკაკი?..

სარკმლის ჭრილებში ისმის ჩურჩული,
ვინ, ვინ ჩურჩულებს შუაღამისას?
არც ილია, არც აკაკი,
მხოლოდლა სიომ სიოს ხმა მისცა...

საქართველოს
წერა-ბეჭდის
კავშირის

დავით ნაცვალაძე

მარტონი და ქალიშვილი

კუბელი შინაბერა ასულებს

ავთანდილ კეყელიძემ ავტობუსი ავტო-ფარეხში გააჩერა, კარები დაკეტა, დისპეტჩერს საგზური ჩააბარა და შინისაკენ გასწვია. დადლილი, ნელი ნაბიჯებით მიუყვებოდა ქუჩას. ადვილი არ იყო ბიათუმიდან საჩხერეში მგზავრების აყვანა და ჩამოყვანა. ავთანდილს ჭაღარაშერეული შავი თმა გვერდზე ჰქონდა გადაგარცხნილი, სქელი, გადაბმული წარბები და შავი თვალები მრისხანე გამომეტყველების აძლევდნენ. იგი ცოტა ხანს შეჩერდა, მანქანების გასვლას დაუცადა, ჭავჭავაძის ქუჩა გადაკეთა, მერე ლერმონტოვის ქუჩაზე გაუხვია, ალაყაფის კარებს მიდგა, პატარა ვიწრო კარი შეიღო და შევიდა ეჭოში, სადაც იდგა ერთსართულიანი, პატარა ქვიტკირის სახლი; სახლის მარცხენა მხარეს ორი ძირი ვაშლის ხე იდგა, ორივეზე ვაზი, ხოლო მოშორებით ათიოდე კვადრატული მეტრის ფართობის ბოსტანი მოჩანდა. სახლის ერთი მხარე ჩამთხურული იყო, რომელშიც საკუთარი მანქანა „მოსკვინი“ ეყვია.

— ვენერა, ძალიან დადლილი და თანაც მშიერი ვარ, — უთხრა ცოლს ავთანდილმა და იქვე ძელსკამზე ჩამოჯდა.

— კი, ბატონო, ვახშამიც მზად არი, — მიუვო ვენერამ — მჭადი, სულგუნი, შემწვარი ძეხვი, მეფე კომბოსტო, ღვინო თუ გინდა, ერთი ბოთლი ისიც შემიძლია მოვიტანო.

— ბავშვები სად არიან?

— გოგო გაკვეთილებს სწავლობს, ბიჭი წევს, სახედალურჯებული მოვიდა სკოლიდან.

— რა დაემაართა? — იკითხა ავთანდილმა და ცოლთან ერთად საძინებელ ოთახში შევიდა.

ბაქარმა, რომელიც ძალიან ერიდებოდა მამას, თავი განგებ მოიმძინარა და მშობლების ლაპარაკს ყური მიუგდო.

— კი მაგრამ, ვინ სცემა ჩემს შვილს ასე მწუხრედ? — იკითხა მამამ და წარბები შეჰყარა.

— ამხანაგ გოგოს მოაცილებდა თურმე, გზაში ორი ბიჭი დახვედრია იმ გოგოსთან გავლილი არ დაგინახო — უთქვამს და უმოწყალოდ უცემიათ. ხომ ხედავ, როგორ დაულურჯებიათ თვალები, — გამაღიზიანებელი ტონით უთხრა ვენერამ ქმარს.

— ვისი გოგოა, ასეთი ჩხუბი რომ ატეხილა მისთვის?

— თანაკლასელია, ბუღალტერი რომ არის თამარ ჭიჭინაძე, მისი ბუშია. გოგო კარგია, სახე გადასარევი აქვს და ტან-ფეხი კიდევ უკეთესი, მაგრამ ვისი შვილია, ვინ იცის? ვიღაცის ბუში გვენდა რძალად?!

— ქალო, ნუ გადამრიე, რა ღროს მაგის ცოლია. მე რომ არ დავუჯერე მშობლებს, მძლოლობის მეტი არაფერი რომ არ ვიცი, ამ სახიფათო გზებზე რა მომივა, ვინ იცის, რომელ რძალზე მელაპარაკები. ბაქარმა საშუალო

სკოლის დამთავრების შემდეგ უმაღლესში უნდა ისწავლოს და მერე უნდა მოეცილოს ცოლ-შვილს — თითქმის ხმამაღლა წამოიყვარა ავთანდილმა და ვენერასთან ერთად ოთახიდან გავიდა.

— ეს რა გავიგონე, ცაგული ბუში ყოფილა თურმე, უკანონო შვილი. მაგრამ რომ მელუნებოდა, მაძაწემი ომში დაიდუპაო, თუმცა მისი რა ბრალია, დედამისმა რაც უთხრა იმას იმეორებს! — გაიფიქრა ბაქარმა და ახლა კიდევ უფრო შეებრაღა თავისი გულსისწორი, რომელსაც პირველად გაუმუღავნა სიყვარული. ხარობდა იმით, რომ ცაგულიც ასეთივე განცდით მიენდო ბაქარს, რომელიც ვაჟებს შორის ყველაზე კარგად სწავლობდა და შეხედულოდაც გამოირჩეოდა ყველასგან. ცაგულიც თვალ-ტანადი გახლდათ, ჩამოსხმულ ფეხებზე შემდგარი ქალიშვილი, სხივოსანი ცისფერი თვალუბით, ბამბასავით თეთრი სახის კანით, ბროლივით თეთრი კბილებით და ლაღისფერი ბაგეებით. დიახ, იშვიათად შეხედებოდა კაცი ისეთ უნაკლო არსების, როგორიც ცაგული იყო.

ვახშამს სამნი მიუტხდნენ. ავთანდილის ქალიშვილი, რომელიც რვა კლასს ამთავრებდა, მონდონებული გოგონა გახლდათ; იგი გაკვეთილების მოუქმადებლად არასოდეს დაწვებოდა. მშობლები ხარობდნენ, შვილები რომ ასე კარგად სწავლობდნენ და ძალ-ღონესაც არ იმუტრებდნენ მათი კეთილდღეობისათვის.

— მაღლენა, შენ ხომ არ იცი, შვილო, ვინ სცნა შენს ძმას? — ჰკითხა ავთანდილმა.

— არ ვიცი, მამა, ბაქარი პირველ ცელაშია, მე მეორეში, საიდან მეცოდინება?

— კარგი, გავიგებ და ვუჩვენებ იმას, როგორ უნდა ცნოს! — თქვა ავთანდილმა, წამოდგა და ეზოში გავიდა.

მაისის ღამე იყო, მთვარე უხვად აფენდა თავის შუქს დედამიწას, გრილი ნიავი ქროდა, ვარსკვლავები ციმციმებდნენ, ქუჩიდან ავტომანქანების ხმაური ისმოდა.

მეორე დღეს ავთანდილმა, რომელსაც განრიგით დღეგადებით უწყევდა მუშაობა, ეზოდან გაიყვანა თავისი მანქანა და სკოლაში მივიდა. ბაქარი იმ დღეს სკოლაში არ მისულა. სკოლის დირექტორმა ზინაიდა ტორონჯაძემ, გულდასმით მოუხსინა ავთანდილს და ცაგული გამოიძახა.

— ვინ არიან ის ბიჭები ასე რომ სცემენ ბაქარს?

ცაგულიმ არაფერი უპასუხა დირექტორს და ტირილი დაიწყო, თუმცა ძალიან კარგად იცნობდა ჟორა აბესაძეს, პუშკინის ქუჩაზე ყველაზე ხელაღებულ ზღოვანს, სასიყვარულო წერილებს რომ უგზავნიდა ცაგულს.

დირექტორმა მოსწავლე დააწყნარა და კლასში გაგზავნა. განაწყენებულმა ავთანდილმა მანქანა ადგილიდან დაძრა და თავის სამსახურისაკენ გასწია.

ცაგული ძალიან დაღონებული იყო იმის გამო, ბაქარი არც მესამე დღეს გამოცხადდა სკოლაში. ქალიშვილმა აღარ იცოდა, ვისთვის ეკითხა ბაქარის ამბავი, რადგან მათი სასიყვარულო გატაცების შესახებ ბევრმა ამხანაგმა იცოდა და რცხვენოდა.

ქიმის დირექტორი ასწავლიდა, იგი ყოველთვის დაუგვიანებლად შედიოდა გაკვეთილზე. საკლასო ოთახში სამარისებური სიჩუმე ჩამოედგა.

— მორიგე ვინ არის, ვინ გვაკლია? — იკითხა მან.

— მე ვარ, პატივცემულო, გვაკლია

კეთიერად და ნარგობა ჭულუხიძე! — მიუღო ფეხზე წამოდგარმა ზურამ ფორცხალაიშვილმა.

— ჰო, ხომ ვერ ნეტყვით როგორ არის კეთიერად? — იკითხა დირექტორმა.

მე ვიყავი მასთან, პატივცემულო, სახე აქვს დალურჯებული, მაგრად უცემიათ! — მიუღო ოთარ ჩიხლაძემ.

— ხომ იცის მან ვინ იყვნენ ბიჭები?

— დიას, იცის, — პატივცემულო, მაგრამ — მამასაც არ ეუბნება — ნათ ვინაობას.

— კარგი, დაჭექი, გავარკვევთ ყველაფერს — უთხრა დირექტორმა, ორი მოსწავლე გამოკითხა, ახალი მასწავლებელი, საშინაო დავალება მისცა და ზარიც დაირეკა.

პარასკე დილას ცაგულამ ძალიან გაიხარა, როცა საკლასო ოთახში შემოსული ბაქარი დაინახა. ყმაწვილს ოდნავ ეტყობოდა სახეზე სილურჯე. მოსწავლის ფორმის შიგნით ახალი ხალთი ეცვა და ძალიან უხდებოდა. ბაქარი ხანდახან ცალხ თვალით გაიხედავდა ცაგულისკენ. ქალიშვილი თავჩაღუნული იჯდა და ისტორიის წიგნს ჩისკტებოდა.

პირველი გაკვეთილის დამთავრებამდე დირექტორმა ბაქარი გამოიძახა, მაგრამ არც დირექტორს გაუშვილა აბესაძის ვინაობა.

ის კვირა ისე გავიდა, ბაქარი არც გასაუბრებია ცაგულის, რომელიც თავის მზრდევს ცდილობდა განცალკევებულიყო და ბაქართან დალაპარაკების საშუალება მისცემოდა.

— ბაქარ, ნაწყენი ხომ არა ხარ ჩემზე? — ჰკითხა ცაგულიმ.

— არა, შენ რა შთაშინახარ, თუმცა შენი გულისთვის მცემს.

— ღორა იყო ხომ აბესაძე?

— ჰო, ამიერიდღა შენთან გავლა, ჩემი საცოლეა და არ დაგინახო მასთან

გავლილიო.

— მერე შენ დაიჯერე?

— არ დამიჯერებია, მაგრამ ჩხუბის თავი არა მაქვს. მამაჩემისთვის რომ შეთქვა, კიი პასუხსაც გასცემდა, მაგრამ...

— შენი შშობლები ნაწყენი იყვნენ ჩემზე. დედაშენი შეშხვდა და ამბობით შეშხვდა.

— კი, ნაწყენია, დაანებე თავი იმ ბუშთან სიარულსო, როგორც დედამ მითხრა შენ მარტოხელა დედის შვილი ყოფილხარ!

— ვაიმე, ამის გამგონე რატომ ვარ ცოცხალი, ეს რა მითხარი, ბაქარ? — წამოიყვია ცაგულამ და სახე ორივე ხელით დაიფარა. არა, კი არ მინდოდა შეთქვა, მაგრამ მახსოვს შენ რომ მითხარი, ნამაჩემი ომში დაიდუპო, თურმე არ ყოფილა მასე — უთხრა ბაქარმა ცაგულის და იქაურობას სწრაფად გაეცალა.

გაკვეთილი რომ დაიწყო, ცაგული თავის მერხზე აღარ იჯდა. ბაქარი ძალიან შეწუხდა მართლაც დაუფიქრებელი რამე წამოვრომე, როგორ ფაქტინე გული საწყალ გოგოსო.

ცაგულამ სასწავლო ნაწილის გამგეს თხოვა გამათავისუფლო და სახლს მიაშურა. ოთახში რომ შევიდა, ჩანთა გვერდზე მოიხროლა, ტახტზე პირჩაღმა ჩაემხო და ტირილი მოართო.

თამაშ ჰქონდა, რომელიც მკერავთა არტელის მთავარი ბუხმ ალტერი იყო, (შეითხველი მიმიხვდება, რომ მოქმედება ხდება ბოლშევიკების ბატონობის დროს) სახლში გვიან დაბრუნდა, სამზარეულოში საცმელი ხელუხლებელი იყო, არც პური იყო ნიყიდი. შვილი ტახტზე რომ ნახა წამოწოლილი შეშინდა და ჰკითხა: — რა გჭირს, შვილო, ავად ხომ არა ხარ?

ცაგულამ პასუხი არ გასცა.

— შენ გეკითხები, გოგო, რა გჭირს-

მეთქი.

— არა ვარ კარგად, თავი მტკივა, — ასე მიუგო, რომ არც შეუხედავს დედისთვის.

— კარგი, მე წავალ, პურს ვიყიდი, წაპალს დაგაღუეცინებ და თავის ტკივილიც მალე გაგივლის — უთხრა დედას, რომელსაც იქვე ჭახლობლად მაღაზიაში ეცადა პური და საჭამაღით სახვე ქვაბი გადნოილ და ცაგულის პიწოდა: — დედა შეილო, საჭმელი გაცხელებულია, გჭამით და შემდეგ წამიღს დაღვე...

— არ მინდა, თავი დამანებე! — ეხეშად მიუგო დედას.

— ცაგული, გოგო, ნეტა რა გჭირს დღეს ამისთანა, რომ... როდის იყო ასე იქცეოდი — ხმას აუწია დედას, შებღბუხეული დაადო და სიცხე გაუსიწავა.

— შუბლი არ გაქვს ცხელი, სიცხე არ უნდა გქონდეს, ა, თერმომეტრი, გაისინჯე სიცხე.

— დედა, არ მინდა, სიცხე არ მაქვს, თავი დამანებე, გესმის, თავი დამანებე მეთქი!

— გოგო, რა გშმაკი შეგიჩნდა, აღარ მეტყვი? მითხარი ჩქარა რა მოგივდება!

— არაფერიც არ მომსგლია, საჭმელი არ მინდა, გესმის. ქალო, არ მინდა!

— ღმერთო, ნუ შემშლი, როგორც ვხედავ, რაღაც მართლა უნდა გჭირდეს და არ შეუბნები. დედა ვარ შენი, იცოდე! ყველაფერი უნდა მითხრა, შეილო!

— იმას გეტყვი, რომ ხვალდან სკოლაში აღარ წავალ!

რა თქვი, ცაგული, შეიშალე? ერთ თვეში ატესტატი უნდა მიიღო. ფრიადოსიანი მოსწავლე სკოლაში წასვლაზე უარს ამბობ, რაღაც კარგი რომ არ ხდება ჩემს თავს ცხადია! ადექი ზევით, ჩქარა! თბრძანა შეიღს, მკლავში ჩაიგლო ხელი და ტახტიდან ძალით

წამოაყენა.

— ხელი გამიშვი დედა, არ მინდა საჭმელი!

— რას ჰქვია, არ გინდა, ახლავე პირი დაიბანე, ზომ იცი, არ მოგეშვები!

ცაგულიმ პირი დაიბანა, მაგრამ სამზარეულოში შესვლაზე უარი განაცხადა.

— რაგი ასეა, ახლავე ღირექტორთან წავალ და ყველაფერს გაგვამხიანებ — დაემუქრა თამარი შეიღს და წასასვლელად მოემზადა.

— დედა, არ წახვიდე, ღირექტორი გრაფერს გეტყვისო, — შეეხვეწა დედის ცაგული.

— აბა, რა გქნა, შენ არაფერს ნეუბნები, სკოლაში წასვლაზე უარს ამბობ, რაღაც უბედურება დატრიალებულა ჩემს თავზე და არაფერი ვიცოდე?

— მეუბნებოდე, მამაშენი ომში დაიდგამო, თურმე ბუნე ჯყოფილივარ.

— ვაინე, ჩემო თავო, ენა გაუნმეხს მაგის ნთქმელს, ღმერმა არ გაახაროს ცხოვრებაში! — წამოიძახა თამარმა სასოწარკვეთით, წაბარბაცდა იქვე ჩაიკეცა და სახეზე ჭაღარა თნები ჩამოეშალა, დაეარჯა ფერი და მშარედ ამოიხუნწა.

ცაგულის შეებრალო დედა, ხელი მხრებზე მოხვია და გულში ჩაიკრა.

— ნეტავი რა უნდათ ჩემგან, რისთვის მიწხამავენ სიცოცხლეს, ერთი მარტონელი დედა ვარ, დღე და ღამ ეწრომობ, დისვენება ჩემთვის არაა და სხვა სიკეთე, მინდა სასახელო შვილი გავზარდო, იმედით მავსებდა ის რომ სკოლაში ყველაზე ძლიერი მოსწავლე იყავი, ახლა სკოლაში წასვლაზე უარს ამბობ, რაღა დამრჩენია, თავი უნდა მოვიკლა. მაშინ კი მთლად უბატონოდ დარჩები, შეილო, არა, გაკლია რამე? — საჭმელ-სასმელი, ტანზე და ფეხზე

სხვაზე ნაკლებად არ გაცვია; არა, ვგრძნობ, ვიღაცას შეშურდა ჩემი და მომიშხამა გული, — თქვა თამარმა და მწარედ აქვითინდა. ცაგულშაიკ აღარ იცოდა როგორ დაეშვიდებინა დედა და უთხრა: — კარგი, დედა, წავალ სკოლაში და კარგადიც ვისწავლი — თქვა მან. სკოლის ფორმა გაიხადა, ზაღათი გადაიცვა და ლოყაზე აკოცა დედას.

შვილის სიტყვებით დაშვადებული თამარი წამოდგა, ხელი მოკიდა ცაგულის და ორივენი მაგიდას მიუსხდნენ. ივანეშვი და ცაგულიც შეუდგა სავსების მომზადებას. თამარი ღოფაზე მიწვა და ფიქრება მიეცა. ასე ჩაფიქრებულმა უთხრა შვილს: ხელო სკოლაში ნოვალ, დირექტორს ვნახავო, უნდა გავიგო, ვინ მიშხამავს სიცოცხლეს.

— არა, დედა, არ მიხვდები დირექტორთან, ბუში ჩემთვის არავის დაუძახია — ბაქარის დედას უთქვანს სადღაცო — ცრემლი შეიწმინდა ცაგული.

— კარგი, შვილო, რაკი ისეა, ამდენი დაწვრილებით მოგიყვები ჩვენი ოჯახის ისტორიას, მინდა ყველაფერი იცოდე.

— დედა, თუ მამა არ მყავს, მაშინ ჩემი მამის სახელი, კორნელი, საიდან მოიტანე?

— კი, შვილო, კორნელი მამაშენის სახელია, გვარს ჯერჯერობით ვერ გეტყვი, საგნისა რომ დაამთავრებ და ქმარ-შვილი გვეყოლება, მამაშენს და მის ოჯახს მერე გაგაცნობ...

როცა დავცილდით ერთმანეთს, პირობა მივეცი მამაშენს, რომ არასოდეს შევიწუხებდი, — არც ალიმენტს მოვთხოვდი და მის ოჯახურ მყუდროებას არასოდეს დავარღვევდი. ამიტომ გახოვ, ნუ ეცდები მისი გვარის გაგებას. მას ჩემს წინაშე არავითარი დანაშაული არ ჩაუდენია, — უთხრა თამარმა და

თბრობა განაგრძო: მამაჩემი, ნიკოლოზ კიკინაძე, თერძი იყო. იგი მამაკაცის აზიურ ტანსაცმელს კერავდა და ფულსაც გვარიანად აკეთებდა. დედა, პელაგია, ჩაკვტაძის ქალი იყო სოფელ ნაღლაკიდან, ქუთაისთან ახლოსაა იგი სოფელი. მალაქაში დედას მოხუცი დედა მყავდა. პატარა საკარმიდამო ნაკვეთზე ორთვადი სახლი ედგა. მამაჩემს ქუთაისში თავისი ფიცრული ოდა გაუყიდა და საცხოვრებლად ბათუმში ჩამოსულს ჩვენს რომ ვართ ახლი, ეს სახლი უყიდა. დედაჩემი ბუნებას დაუწავრავს, შვილი არ გაჩენია, რის გამოც მამაჩემი ძალიან დაჯავრიანებული ყოფილა. მერე გადაუწყვეტიათ შვილი აეყვანათ. მამაჩემს ბიჭი უნდოდა ეშვილა, მაგრამ დედას გოგო ნდომებია და თავისი გაუტანია. ჰოდა, მიწვილეს მე. ორწლიანბავრის ყოფილვარ, პელაგიას ბებიათან რომ წავუყვანიდარ მალლაკში. ბებიაჩემს ცაცხვის ხის ძარში სკამზე ხელის საკრავი მანქანა დაუდგამს და კაბის კერვი დაუწყია ჩემთვის. დედაჩემი სამწარეულოში სადალს ამზადებდა. ამ დროს, მე ბებიას არ მოგვიღებდით, მის გვერდით ვთანამშობდი. ხელში მაკრატელი ამიღია, რაც კერვით გართულ ბებიას არ შეუძენვია. მერე რაღაცაზე ფეხი წამომიკრავს, დავცემულვარ და მაკრატელი შემსობია მარცხენა თვალში. ჩემდა საუბედუროდ, თვალი ისე დანიზიანდა, აღარაფერი ეშველა და ცალთვალა დავრჩი სამუდამოდ. სკოლაში ცალთვალაზევული დავდიოდი და ასე დავამთავრე რვაწლიანი მამაჩემმა თბილისში წამიყვანა და ექიმებმა შუშის თვალი ჩამიდგეს. იმავე წელს შემიყვანეს ექვათიანი საბუხპალტრო კურსებზე. დედაჩემი თირკმლებით იყო დაავადებული და მალე გარდაიცვალა.

ორი წლის შემდეგ მამაც მომიკვდა და დიგრჩი სულ უბატონოდ ერთხანს აჭარკოთპავშიროში ვიმუშავე ბუხბალტრის მოადგილედ. შემდეგ — თამბაქოს ფაბრიკაში, ახლა სამკერვალო ატელიის მთავარი ბუღალტერი ვარ, შესახედავად არც მაინც და მაინც ლამაზი ვიყავი და არც ძალიან უწნო. მინდოდა გაგთოვილიყავი, მაგრამ ცალთვალს აბა, ვინ წამიყვანდა?! ზაფხულში სადამოთბობი ბათუმის ზღვისპირა პარკში ჯდომას არიფერი სკობი. ზიხარ და ვასტყერი ზღვას ისინი ტილდების ჩუმ შრიალს... ერთხელ ჩემს გვერდით სკამი დაიდგა ერთმა ძალიან, შეფერვამანა ახალგაზრდამ, რომელსაც თბილისური აქცენტი ჰქონდა: — ბათუმელები ბედნიერები ხართ, ზღვისპირას რომ ცხოვრობთ — მითხრა. მერე საუბარი ადვილად აეწყო... გავიდა ერთი კვირა, თანდათან დავუბახლოვდი ერთმანეთს მე მისი გარეგნობით მოეცაბილუ. ზრდილი და განათლებული ჩანდა. — ასპირანტურის ბოლო კურსის მსმენელი ვარ და მალე საკანდიდატო დისერტაციასაც დავიცავო. ბოლოს ჩვენი ურთიერთობა სიყვარულში გადაიზარდა და მალე დავფეხმძიდი. კორნელი ამ ამბავმა ძალიან შეაწუხა. ფულიც კი წემაძლია, რომ ბავშვი მომეშორებინა, მაგრამ უარი ეუთხარი. ცხოვრებულ მამაჩემს ქუთაისში და ჰყავდა. იგი წელიწადში ერთხელ ბათუმში ჩამოდითა ჩემთან. იმ წელსაც მოინახულა ჩვეულებრივსამებრ. ორსულად მნახა, „მე უსირცხვილოო, სილა გამაწნა ორჯერ და დამტოვა მარტო. მას შემდეგ ჩემი ამბავი არც უკითხავს. გარდაიცვალა და არც მინახავს. აღარც კორნელი დაბრუნებულა ჩემთან. პირველად ძალიან გამიჭირდა. მომვლელად ერთი ქვრივი ქალი ავიყვანე. თვეში სამოც

მანეთს ვაძლევდი... სამი წლის ზღში შევიყვანე. მერე არ გამჭირვებია, როგორც ხედავ, მოგიყვანე აქამდე. მინდა კარგი ექიმი გამოთვლიდ, ამიტომ, შვილო, ნუ ჩამიკლავ ამ სურვილს გულში, ისწავლე, მოეწევე სამედიცინოზე. მე წელზე ფეხს დავიდგამ და არაფერს მოგაკლებ. ახლა შეიძლება ვინმემ მოთხრას, რაღა ბუშს აჩენდი, გუშვილებია ვინმე და გაგეზარდაო, მაგრამ ნაშვილების ნაშვილები რაღა იქნებოდა? ვისაც რა უნდა ისა თქვას, შენ ჩემი ღვიძლი შვილი ხარ, რომელიც ძალისა და შინაარსს აძლევ ჩემს სიცოცხლეს. აბა, შენ იცი, როგორი ქალი დადგები.

ცაგულიმ დედას გულდასმით მოუსმინა, შემდეგ გულში ჩაეკრა და სახე დაუკოცა. მეორე დღეს ცაგულის ადრე გაეღვიძა. თამარს კიდევ ეძინა. წამოდგა, ჩაიცვა, საუნჯემდე გაკვეთილებს გადახედა, იგრძნო, რომ წუხანდელი საუბრის შემდეგ ბაქართან სასიყვარულო ურთიერთობისათვის აღარც ეცალა. მთავარი იყო სკოლა ოქროს მედალზე დაემთავრებინა და სამედიცინო ინსტიტუტში მოეუბილიყო.

„ბაქარ, როგორც დედაშენი გირჩევს, ისე მოიქეცი... არასოდეს არ განაცილო, ჩვენი გზები ერთ თვეში აუცილებლად გაიყრება, უმჯობესია იქამდე დავშორდეთ ერთმანეთს. დღეიდან ჩვენს შორის კარგი საღამის მეტი, არავითარი ურთიერთობა აღარ იქნება. შეიძლება გულისსწორიც სხვა იყინო... ცაგული“. მისწერა ბაქარს და წერილი ჩუმად ჩაუდო ჩანთაში.

ბაქარი ძალზე თავმომწონე კმაწვლი იყო. მიუხედავად იმისა, რომ ძალიანაც უყვარდა ცაგული, მაგრამ თავს მაინც არ მისცა იმის უფლება, რომ ცაგულის წინაშე თავი დემცირებინა და

უკანვე წაიღო თავისი ნათქვამი. იგი მალე კარგი კალათბურთელი დადგა. ნაკრების მწვრთნელი ეუბნებოდა: გახსოვდეს ჩემი დარიგება — კალათბურთს არ მოეშვა, შენ კარგი კალათბურთელი ხარ და პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში იდგვიდა მოეწყობი...

სკოლაში გამოსაშვები გამოცდები დამთავრდა. ცაგულიმ ოქროს მედალი მიიღო და თბილისში, სამედიცინო ინსტიტუტში შეიტანა განცხადება.

დედაშვილი მღელვარებით ელოდნენ პირველი აგვისტოს დადგომა. აი, გამოიძახეს აბიტურიენტები. თამარი ძალიან დგადა. გავიდა ორი, სამი საათი. გამოდიოდნენ გამოცდებიდან აბიტურიენტები ზოგი მოწყენილი სახი,

ზოგიც — მომღიმარი. ცაგული გადიმებული გამოვიდა და დედას მოეხვია. ყველაფერი სწორად ამოხსენი და პასუხიც სწორი მივიღეო, უთხრა დედას. თამარმაც შევებით ამოიხსენი.

მეორე დღეს გამოაცხადეს გამოცდის შედეგები. ცაგულიმ ხუთიანი მიიღო. იგი სამედიცინო ინსტიტუტის თერაპიული ფაკულტეტი სტუდენტი გახდა. ულოცავდნენ თამარს შვილის წარმატებას. ასლა მას კიდევ მეტი შრომა და გარჯა მოელოდა: საერთო საცხოვრებელში ხომ ვერ იცხოვრებდა თავის ერთას?! პატარა ხათხა იქირავა საზამთრო ტანსაცმელი უკიდა ცაგულის და დაიმედებული დაბრუნდნენ ბათუმში.

* * *

გადიოდა წლები. ცაგული წარჩინებული სტუდენტი იყო და სახელობა სტიპენდიისაც ღებულობდა. იგი დედის გამოგზავნილ ფულს მომჭირნეობით ხარჯავდა.

თამარი შვილის კმაყოფილი იყო. ცაგული კიდევ უფრო დამწვინდა, მაგრამ თვით თამარი კი ძალიან მოტყდა, თითქმის სულ გაქაღარავდა და მხედველობაც დააკლდა. მას ხშირად ფეხები უსივდებოდა, რის გამოც სიარული უჭირდა. თავს არ ზოგავდა, ძაღლონეს არ იშურებდა, რომ შვილისათვის არაფერი მიეკლუ.

როგორც იქნა დაასრულა ცაგომ მეექვსე კურსი და ორდინატურის მსმენელი გახდა. ამ ხნის მანძილზე ბევრმა მოინდომა მისი ცოლად შერთვა, მაგრამ იგი თავს იკავებდა და თანხმობას არავის აძლევდა.

ერთ დღეს ცაგულის საავადმყოფოში მიექჩარებოდა.

გილიცამ „ფიგული“ გაუჩერა და დაბრძანდი ცაგულიო, დაუძახა. იგი ახალგაზრდა დოცენტი, ექიმი შოთა ბაქრაძე აღმოჩნდა. ცაგულის სწორედ მესთან ჰქონდა საგანი ჩაბარებული.

— გმადლობთ, პატივცემულო, ფეხით წავალ, ცოტაღა დამრჩა — უთხრა ცაგულიმ.

— პო და მით უმეტეს, უფრო ჩქარა მივალთ, დაბრძანდი — უთხრა შოთამ.

— ერთ ადგილზე შევივლით და იქიდან პირდაპირ საავადმყოფოში!

— როგორ შეეჩვიეთ ორდინატურას?

— ისე... ბატონო — მიუგო ცაგულიმ და მორცხვად გაიღიმა.

მანანა თორმეტსართულიან მშენებარე სახლთან გაჩერდა. შოთა მანქანიდან გადმოვიდა, კიბეები აირბინა და ცაგულის მეოთხე სართულიდან დაუქნია ხელი, მაგრამ მალევე ჩამოვიდა ძირს და ცაგულის წიაჩერდა, — აღარ

მეთხავე, რატომ ავედი ზევით?

— არ ვიცი, პატივცემულო.

— კოოპერატიული სახლია, ერთ თვეში სამოთხაიანი ბინა უნდა მივიღო, თრი წელია ველოდები და აღარ დაადგა საშველი.

— მოსალოცი საქმე გქონიათ...

ჭერჭერობით ღელ-შამასთან ვარ და-
მა მყავს. ყველანი ერთად სამოთხაიან
ბინაში ვართ. უნივერსიტეტთან
მასლობლად.

— და ცოლ-შვილიც მშობლებთან
გვეოლებათ.

— ცოლ-შვილის რა მოგახსენო...
უკვე ოცდათერთმეტი წლის ვარ და ჯერ
ცოლ-შვილს ვერ მოვეყიდე.

ჭერჭერობათ ვერაფერს გეტყვი...
სიტყვა გაუწყდა ცაგულის.

— ცაგულო, ეგებ უკვე გაავა საქმრო
და... მაშინ ბოდინშს მოვიხიდი.

საორდინატორო წელი დამთავრდა.
როცა ბათუმში ჩავიდა, ცაგულმ დედას
კველაფერი უამბო. განაწილების
თანახმად სიღნაღის რაიონის სოფელ
ვაქირში იგზავნებოდა სამუშაოდ.

— სადღაც სიღნაღის რაიონში
წასვლას, თბილისში გათხოვა გერჩიოს.
ბედი კარზე მოგდგომია და მისი
ხელიდან გაშვება არ შეიძლება — ურჩია
თამარმა შვილს.

ცაგულის ბაქარი მოაგონდა და მისი
ამბავი იკითხა.

— იგი მეორე წელია
დაცოლშვილებულია, პოლიტექნიკური
ინსტიტუტის ბათუმის ფილიალში
სწავლობს. მესუთე კურსზეა და ორი
შვილის მამაა — შეატყობინა დედამ.

— საცოლეც შერჩეული
გვეოლებათ...

— რა თქმა უნდა, იგი შორს არ
არის, ჩემს გვერდით ზის.

— ძალიან უცნაური და ახირებული
ხუმრობა გცოდნიათ, ბატონო შოთა!

— მე არ ვხუმრობ, ცაგული. ასეთი
სერიოზული არც არასოდეს
ვეთივლიარ...

თითქმის ორი წელია გაკვირდები
და... დაუფიქრდი ჩემს წინადადებას
და...ენა ვეღარ მოაბრუნა... სათქმელს
მისი თვალები ამზობდნენ. სული ძლივს
მოითქვა და მანქანა საავადმყოფოს წინ
გაიჩერა.

— არა, პატივცემულო, საბოდიშო
თქვენ რა გაქვთ — შეცბო ცაგული.

მათ შორის მეტი არაფერი თქმულა.
ასე დაშორდნენ ერთმანეთს.

მზიანი დღეა გათენდა. თერთმეტი
საათი იქნებოდა. როცა მეზობლის ქალმა
შეშოალო ჭინკარი.

— თამარ სტუმარია თქვენთან —
უთხრა მან.

თამარი სტუმრის შესახვედრად
გამართა. მან გაკვირვებით შეხედა
ახალგაზრდა, კოხტად ჩაცმულ კაცს,
რომელსაც ძალიან შეეხოდა გახიერ
შუბლზე ჩამოშლილი წაბლისფერი თმა,
ასევე ფერის უღვამები და აღურსიანი
თვალები.

— ქალბატონო, თამარ ჭიჭინაძე
თქვენ ბრძანდებით?

— დიახ, ბატონო, მობრძანდით!

— მე შოთა ბაქრაძე ვახლავართ,
თბილისიდან გეახელით.

— კეთილი იყოს თქვენი ფეხი ჩემს ოჯახში, — გაუღიმა სტუმარს თამარმა და სახლში შეიპატიჟა; პატარა ჩემოდანი და ლაბადა ჩამოართვა.

— ბათუმში ბევრი მეგობარი მყავს, მაგრამ პირდაპირ თქვენთან მოვედი, — თქვა შოთამ და ხელი გაუწოდა ცაგულის.

— მისამართი საიდან გაიგეთ? — ჰკითხა ცაგულმა.

— მისამართის გაგებას რა უნდა, „მეხ“ პირადი საქმე ხომ ჩვენთააა სამდივნოში, — მიუღო შოთამ.

— ჰო, მართლა — გაეღიმა ცაგულს; იგი დარწმუნებული იყო, რომ შოთა საქმიანი ვიზიტით იყო ჩამოსული მათთან.

მალე სუფრა გაიშალა. ნამცხვარი, ხაჭაპური, ყველი, შემწვარი ქეხვი, კონიაკი, ღვინო, თონის პური, სულგუნი და მწვანილი ამშვენებდა მსახიფადს.

— თქვენი საკადრისი არაფერი გვაქვს, — შეწუხდა თამარი, — ეს სახელდახელოდ...

— გმადლობთ, ქალბატონო, ჩემი ჩამოსვლის მიზეზი, ვფიქრობ, თქვენთვის გასაგები უნდა იყოს. თითქმის ხუთი თვის წინ თქვენს ქალიშვილს ხელი ვთხოვე, მაგრამ პასუხი დღემდე არ მაღიროსა. ახალ ბინაში შევედი, შეძლებისდაგვარად ბარგიც შევიძინე, სამსახური და მანქანა საქმეებზე არ მაქვს... ასე რომ, მოთხოვნებს ცოლიანი მინდა დაკუბრუნდე, ახლა თქვენზეა ჯერი — თქვა შოთამ და ღვინით სავსე ჭიქა გვერდზე გადადგა.

— რა გითხრა შვილო, ამ ერთი გოგოს მეტი არავინ მყავს, ესაა ჩემი იმედი და სიხარული. კარგ ბედში მინდა იყოს და... ჩვენი დასაწყენი თქვენ რა გჭირთ, მაგრამ...

— ცაგულისაც მოვუსმინო მაშინ! — შოთა თავჩაქინდრული ქალიშვილისკენ

მობრუნდა.

— ჰო, რაკი დედაჩემი თანახმაა... წამოიწყო ცაგულმა და გაუღიმა შოთას.

— მაშ ბედნიერი ყოფილიყოს თქვენი ფეხი ჩვენს ოჯახში — წამოიხსა თამარმა და თვალებში ჩახელა შოთას. ისიც შეიმშფოვნა უხერხულოდ, მაგრამ დროზე გამოირკვა და ამაყად შეხედა სასიდედროს: — თუ შეიძლება ჩემი ჩემოდანი... — მაინც დაბნეული ჩანდა. მაგრამ ჩემოდნის გახსნა არ გაჭირვებია. იქიდან საქორწინო კაბა ამოიღო, შემდეგ რიგ-რიგობით ოქროს მრგვალი და ბრილიანტისთვლიანი ბეჭდები, ოქროს მაჯის საათი თავისი სამაჯურით და საყურეები. ბეჭდები ცაგულის თითზე გაუკეთა და დედა-შვილს მიმართა: დღეს რომ მოვაწერდეთ ხელს, ზეგ თბილისში გავემზავრებოდით უკვე; ქორწილს იქ გადავიჩენთ.

ასეც მოხდა, სამი თეზობელი, მშაჩის ბიუროს ორი თანამშრომელი საქორწინო სუფრას შემოუხსდნენ; მეორე დღეს თბილისში სამივე გაემგზავრა. შაბათს კი ქორწილი გადაიხადეს ახალ ბინაში. სულ მალე შოთამ ქალაქის პირველ საავადმყოფოში სამუშაოდ მოაწყო თავისი მეუღლე. თამარმა ბათუმში თავისი სახლი-კარი გაყიდა, პენსია გაიფორმა, თბილისში ერთოთახიანი ბინა იყიდა და ცნოვრობდა დამშვიდებით.

ცაგულისა და შოთას ქალ-ვაჟი შეეძინათ. ოჯახში სიყვარული და ურთიერთგაგება სუფევდა.

ერთ დღეს ცაგულის სახლში მოსვლა დაიგვიანდა. გვიანობამდე შერჩა შვილისშვილები ბებიასთან იყვნენ და სათამაშოებით ერთობოდნენ. თამარი გულისუხანქალოდ ელოდა შვილის გამოჩენას. კარებზე ზარის ხმა გაისმა როგორც იქნა, ისიც მოვიდა. თამარმა შეგებით ამოისუნთქა.

— შეილო, ცუდი ხომ არაფერი შეგემოხება? — ჰკითხა თამარმა.

— არა, დედა, მძინე ავადმყოფი მოიყვანეს, მწვევებ ინფექტით, ძლივს გადავარჩინეთ — იყო პასუხი.

— კაცია თუ ქალი?

— კაცი. პოლიტექნიკური ინსტიტუტის პროფესორი, კორნელი ბეთანელი — ძლივს ამოთქვა ცაგომ.

— რათ, რა ნიშნარი, რა გვარით?

— აღმოსდა თამარს და მოწყვეტით დაეშვა სკამზე.

— კორნელი ბეთანელი-მეთქი, — გაღიზიანება დაეტოვა ცაგულის — გულის ჯიბიდან გადმოუვარდა ეს სურათი და ავიღე. ეს მისი შვილიშვილია, მუხლებზე რომ უზის.

— ჰოი, ღმერთო ჩემო, ეს რა მითხარი დედა, შეილო, ცაგული, გადაარჩინე თუ ღმერთი გწამს... ის... კორნელი... მამაშენია, — სისწრის თვლი შეიწმინდა თამარმა და თვალი შთარიდა ცაგულის.

— ვაიშე! წამოიძახა ცაგული, — კორნელი ბეთანელი — მამაჩემი?! როგორ დაეჭვრო... სულ დაიბნა — შოთას გაგაფრთხილებ, რომ საავადმყოფოში მიმიგვანოს მალე.

ბავშვებს კი შენ მიხედავ... მიგვიღარ დედა!

პროფესორი ბეთანელი ცალკე პალატაში მოათავსეს.

— როგორ ბრძანდებით, ბატონო... გულის არეში ტკივილს ხომ არ გრძნობთ? — მისვლასთანავე ჰკითხა ცაგული.

— არა, ექიმო, თითქმის მომეშვა... ძალიან შეგაწუხეთ, არ მეგონა თუ ნოხებდოდით.

— ჩემი შეწუხება თქვენ ნუ გადარდებთ, მთავარია თქვენ იყოთ კარგად, — პირი გაუშრა ცაგულის და

ნერწყვის გადაცლაპაც გაუჭირდა — მაინც როგორ დაგეწყით შეტევები?

— საპროფესოროდან გამოვედი, რომ ლექციაზე შეგსულიყავი და დერეფანში დავეცი;

— ეს სურათი თქვენია?

— დიას, ექიმო, ჩემი შვილიშვილია, ჰო, მართლა, ეს ქალი გაიცანით ჯერ... ჩემი მეუღლეა, მზევინარ ჩრდილელი, ქალ-ვაჟი გვყავს.

ხელი ჩამოართვა ცაგულს ყველას და ავადმყოფს მიუბრუნდა ისევ, — ნუ გეშინიათ, მალე დადგებით ფეხზე — დაიბნედა ავადმყოფი, რომელიც გულადმა იწვა, ნახევრადგამოლოტებულ თავზე თოვლივით გათეთრებოდა თმა, წარბებშიც ვარზად გამოჩნდებოდა ჭაღარი, სახეს უხდებოდა. ძალიან შვეწოდა სათვალეც, ეტყობოდა, მხედველობა დაქვეითებული ჰქონდა.

— თქვენ იმედი მაქვს, ექიმო — ამოიოხრა კორნელის მეუღლემ, მეტი არაფერი უთქვამს. შვილები ხომ სულ არ იღებდნენ ხმას.

ცაგულიმ ფონგიდოსკოპი მოიმარჯვა და ავადმყოფის გულისცემა მოისმინა.

— ყველაფერი კარგად მიდის, იმედიანად იყავით, ინსტიტუტიდან მნახველები ბევრი მოდიან, მაგრამ ჯერ გერავის შემოგუშვებთ თქვენთან. მეშინია არ აღუდგეთ და მდგომარეობა არ გაგირთულდეთ.

— ექიმო, ალბათ მკაცრ დიეტას დაუნისნაფთ არა? — იკითხა მზევინარმა.

— მხოლოდ უმარილო რძის პროდუქტები, სითხე ნაკლები, კარგია ციტრუსოვანთა ნაყოფის წვენი, პური ძალიან ცოტა! თქვა ცაგულიმ და პალატიდან გავიდა.

იგი ყოველდღე აკითხავდა თავის ავადმყოფს, სხვა ექიმებსაც ასინჯებდა.

გავიდა ათი დღე. კორნელი ბეთანელის ჯანმრთელობა ისე გაუმჯობესდა, რომ ფეხზე დგომა შეეძლო. ცაგულში მსახველებსაც დართო ნება. მოენახლებინათ თავიანთი ავადმყოფი. სტუდენტებიც მოდიოდნენ მოსახსოვლებლად.

გავიდა ათი დღე. ცაგულში კიდევ სამი პროფესორი გაასინჯა ბეთანელი, თვითონ ხონ ყოველდღე ნახულობდა.

ცაგული თავის ოთახში იჭდა და ავადმყოფების ისტორიებს ჩასცქეროდა. კარზე კაკუნი მოესმა. უნებლიედ ფეხზე წამოდგა. ოთახში კორნელი და მისი მეუღლე შეძვირდნენ. ცაგულში მათ აკამები მიაწოდა.

— დღის ბოლოს გაიწვერთ ხომ, ცაგული ექიმო? — იდიძება კორნელ ბეთანელი.

— აუცილებლად, მაგრამ მანქანა თუ გყავთ, თქვენ არ მართათ.

არა, ექიმო, მანქანა კი ნყავს, მაგრამ ჩემი შვილი მართავს, — კორნელის მაგივრად მეუღლემ უპასუხა.

— მხსენით, არ მინდა ისე წავიდეთ აქედან რომ... კორნელმა კონცერტი გადისცა ცაგულის, — ათასი ნაწილია, ეს შეძლებისდაგვარად... გთხოვთ

მიიღოთ ჩემგან საჩუქრად. თუ ცოცხალი დავრჩი, იცოდეთ ვალში არ დავრჩები.

ცაგულის უნებლიეთ გაედომა ვერ გეტყვით, ავადმყოფისაგან საჩუქრის არ გლეზლობდე, მაგრამ თქვენგან მე ფულს აღარ ავიღებ, რადგან თანაარ ჰიპინაძის შვილი ვარ... გასხედნებათ ალბათ ის ცალთვალა ქალი... — ენა დაება და თავი ჩაჰკიდა.

— გაიმე! — წამოიყვრა კორნელმა და გული შეეკუმში, ფერი სულ წაუვიდა და ოფლი დაიხა.

— მე ყველაფერი ვიცი. დედაჩემმა მოიხმო.. მე შეყავს ქმარ-შვილი... ბოდის ვიხდი ამ ქალბატონის წინაშე, მაგრამ რომ არ ნეთქვა, არც ეს შემეძლო. მბაბიეთ... ეს ფული კი წაიღეთ... სულ, სულ დიდხანს იცოცხლეთ. მე ეს ძალიან გამიხარდება.

ცაგული მიუბლოვდა კორნელის და ნახად გადაუსვა ხელი თავზე. მერე ლოჯაზე აკოცა და უკან დაიხია.

— იცოდეთ, ძალიან მიხარია, რომ კარგად ხართ, ბატონო... ყელზე ბურთივით დაადგა სიტყვა ცაგულს.

— ცაგული, შვილი... — თვალეში ცრემლებით ავსებოდა კორნელი ბეთანელს.

საყმაწვილო

გამქირ ბათინაამ

სოკო და ოლა

მკას კოსტა სოკოს
ეკითხება ოლა:
ქოლგა ხარ თუ სოკო,
სოკო ხარ თუ ქოლგა?!

შეგეტყობა ხმაზე,
თუ არა ხარ ქურდი,
რატომ გხურავს თავზე
წითელქუდას ქუდი?

ქუჩუნა

ბატარაა ქუჩუნა,
ქუჩუ — თვალეზუქუნა.
ეს თვალეზი ქუჩუნას
იამ აუქუქუნა.

უცებ მთები გააღნენ,
ჩიტმა დაიკლურტულა.
ყვავილები მღერიან:
„მოდის წვიმა ქუჩუნა!“

შუპნიშანი

ჯაღოქარი, გულთმისანი,
შუქს გვანიშნებს შუქნიშანი.
თვალეზს ისე აინათებს,
გეგონება დურმიშანი.

ფაფოს ფისო

ტირის, ტირის, ფეფოს ფისო,
ცრემლეზი სდის მარწყვის სისხო.
ქურდი გახდა ჩემი ფისო,
არ რცხენია, თუ გინდ კიცხო.

რად მოპარა ყველი ციცოს,
რატომ უყვარს თქვლეფა რძისო?
მე არ მინდა მყავდეს კნუტი:
ქურდი, წუწკი, უსინდისო!

დათუნა და დათვი

დათვის სახელს ატარებს
გოლიათი დათუნა.
მაგრამ კი არ ბაჭბაჭებს,
სულ დარბის და დახტუნავს.

დათვმა თათი თათუნა,
თავზე მოუთათუნა.

სახელი რად წამართვი,
ჩემო დათო -დათუნა,

ბლაერი ვარ დათვივით,
ჩემო დაო — დაფარო,
ეს სახელი დამარქვეს,
რადგან ბაბუს ვგავარო!

მზარეული ეკა

— ეკა — ჩემო ეკიკო!
— რას მიბრძანებ, დედიკო?
— ბაბუს ჩაი მიართვი,
ხაჭაპური ბეზიკოს!

დატრიალდა ეკიკო,
კი, ბატონო დედიკო,
ბაბუ, კიდევ რა გნებაეს?
რას მიირთმევ ბეზიკო?

გულქანი და წიწილა

გისკდა კვერცხი გულქანის,
ამოიფრქვა გულქანი,
გადმოფრინდა წიწილა,
ფრთებზევავილა, ნაუქანი.

მზეს მიაბა თვალები,
გათამამდა წიწილა:
— აქ მომართვით საცენკი!
იწივლა და იწივლა.

ბრაბახა ნიანგები

პირს აფჩენენ ნიანგები:
ჩეჩენ ვართ მართო ჭკვიანები,
თვალებდრუბლებიანები,
ბეჭემოტის ყბიანები,
კბილებხერხეზიანები,
რკინის ხერხემლიანები!

ლაქსი და ლაქსო

ბებომ ბადიშს უთხრა:
მომისმინე ლექსო,
თუ გსურს, შენ ეგ ლექსი
ბაბუსავით ლექსო,
რომ მოსწონდეს ლექსი
ეკას, კახას, კესოს,
სიტყვა უნდა ხატო
აზრი უნდა კემსო.

ნატვრისთვლები აწყო,
ილმისები ლესო.
მაშინ ხდება ლექსი
დედის საალერსო.
კარგად იცის ლექსობა
ლექსთაწყობის წესი:
დღეს ბაბუს უძღვნა
დიდებული ლექსი.

ურა

მოდის უჩა,
მარწყვის ტუჩა,
პირში ორი
კიჭი უჩანს.
უკან მოსდევს
შავი ყურწა,

ნაბიჯს უწყობს
ღუტუ დრუნჩა.
ლაქაზ უჩას,
ფეხფაჩუჩას
ლიმილს ატანს
მზე და ქუჩა!

ქრიტიკული მისიონერობა

დალი თედორაძე

"განდაგანა"

ველას ტაში შემოჭრი და
საცეკვლოდ გადის ანა,
ანას ზურამ მიუცეკვა
გააჩაღეს „განდაგანა“.

ცეკვის ეშხში შედის ყველა,
ტაშს უმატეს თანდათან.

ზურა ფრინავს, როგორც ჩიტი,
ანა უვლის განდაგანას.

ბავშვებს სახე უცქრიალებთ
დაიღალნენ ცქერით განა?
უნდათ დიდხანს, რომ გაგრძელდეს
აჭარული „განდაგანა“.

თოჯინაუი იხინიან

ცელქი სიოს კისკისია,
თუ რაკრაკი ნაცადულის
იქნებ ფოთლის სიმღერაა,
ანდა ჩიტის ფრთახატულის.

იქნებ, იქნებ ცის და მიწის
მოწყრიალე მზის სხივია.
ყური უგდეთ-ეს თინიკოს
თოჯინები იცინიან.

ამის სურვილი

აღუ, აღუ, ღულუნებს,
ერთი ციდა თამარი
მას ისეთი თვალ-წარბი აქვს
ფერ დახატვის ვერავინ.

გაცივნებს, დამშვენდება,
ზაფ მზის შესადარი,
მის ღიმილზე მე მეხსნება
ცის ლაგვარდში ცხრა კარი.

არაფერი არ აწუნებს,
ჰაშა არის მთავარი.
ყველას გული დაიმონა
ერთი თვისაც არ არის.

ჩემს დაიკოს დაებდოს
სიხარული მრავალი,
სახელი და სიყვარული
მეფეთ-მეფე თამარის.

საღი თამთა

გიცი, რომ მე მეძახიან
ცელქ გოგონას, თამთას
შაბრალებენ რომ მოვირბენ
ერთ საათში ცხრა მთას.

აბა, ერთი თქვენ მირჩიეთ
არ ვირბინო? რა ვქნა,
ბებოსავით დავფე ცეცხლთან
შალის ძაფი დავრთა?

მალე, ექვსის გავხდები და
მეც სკოლაში წავალ,
მერე უნდა მიჩინოთ
სწავლა, სწავლა, სწავლა.

ჰოდა, ახლა, სანამ დროა
წემოვირბენ ცხრა მთას.
თქვენ თუ გინდათ დამიძახეთ
ახტაჯანა თამთა.

სისარტყელა

ცის ტატნობზე, წვიმის შემდეგ
 ზოლი გაჩნდა უპ, რამხელა
 ზოლმა ფერი დაიშვენა
 და გამოჩნდა ცისარტყელა.

აბლოს მოსვლა ვერ შეგძელი
 ვეალერსე მას შორიდან
 ის ვინ იცის, რა გზა განვლო
 რა სურვილით აქ მოვიდა.

ამბობენ, რომ ცისარტყელა
 არის ხიდი ცის და მიწის
 მისი შვადი ფერი კიდევ
 ნიშან-სვეტი თვით სიწმინდის.

მას შეგებოვე დაგვებდო
 სიკეთე და სიხარული,
 რომ მასავით ზგენც შეგვძლოს
 მთელი ქვეყნის სიყვარული.

აქ ანუდნეც მისცე იქნა
 უფესი იწაოყა ციწა
 დობილით ანუდ ციწა
 მაღეს ზაჟაუფაჟა, აუფაჟა
 მაჟაჟა რეჟა
 კაჟაჟა-ნაჟა, აჟაჟა, აჟაჟა
 კაჟაჟა-ნაჟა, აჟაჟა, აჟაჟა
 აჟაჟა-ნაჟა, აჟაჟა, აჟაჟა
 აჟაჟა-ნაჟა, აჟაჟა, აჟაჟა

მაჟაჟა-ნაჟა, აჟაჟა, აჟაჟა
 მაჟაჟა-ნაჟა, აჟაჟა, აჟაჟა
 მაჟაჟა-ნაჟა, აჟაჟა, აჟაჟა
 მაჟაჟა-ნაჟა, აჟაჟა, აჟაჟა
 მაჟაჟა-ნაჟა, აჟაჟა, აჟაჟა
 მაჟაჟა-ნაჟა, აჟაჟა, აჟაჟა

პრიბიკა, პუბლიცისტიკა

რამაზ სურმანიძე

ხუმარა - ეგნატე ნინოშვილის ფსევდონიმი

(ციკლიდან: "ქართული მწერლობა და აჭარის აღდგენა -
განვითარება")

გამოჩენილი ქართველი მწერალი ეგნატე ნინოშვილი ზოგიერთ კორესპოდენტისა და პუბლიცისტურ წერილს ფსევდონიმებით აქვეყნებდა, რის გამოც ბევრი მისი ნაშრომი მკითხველისათვის უცნობი იყო. ამ ფსევდონიმების გაშიფვრას უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს თვით ავტორის შემოქმედებითი ბიოგრაფიის ზოგიერთი მომენტის დასადგენად.

ჯერ კიდევ ოცდაათი წლის წინ ჩვენ მკითხველის სამსჯავროზე გამოვიტანეთ ეგნატე ნინოშვილის ერთ-ერთი ფსევდონიმი „ხუმარა“. თავის დროზე ამ ფსევდონიმზე აზრი გამოთქვა კარბეზ დონაძემ. იგი 1940 წელს წერდა, რომ ეგნატეს, რამდენადაც ეს დღეს გამორკვეულია, ნინოშვილის გარდა, შემდეგი ფსევდონიმები ჰქონია: „ხუმარა, გურულთაგანი, ბალდახინის სალდათი, ნოგოეთელი, ეგინ“ (ქარბ. დონაძე, ეგნატე ნინოშვილი, თბილისი 1940 გვ. 8). ადრე რაჟდენ კალაძე მწერლისადმი მიძღვნილ წიგნში უფრო მეტი სიფრთხილით ამბობდა, რომ ეგნატეს კალაძის უნდა ეკუთვნოდეს კორესპოდენტები ბათუმიდან 1888 წლისა ხუმარას ფსევდონიმით, მაგრამ დაბეჭდვით ვერ ვიტყვი, რომ ეს წერილები უსათუოდ მისიათ.

1960 წელს გამოცემული ქართული გაზეთების ანალიტიკური ბიბლიოგრაფიის მე-3 ტომის პირველ ნაკვეთში „ხუმარა“ გაშიფრულია და ყველგან „ეგნატე ნინოშვილი“ აქვს მიწერილი. მქონდა საშუალება მესაუბრა ამ ტომის შემდგენელთან, ცნობილ ქართველ ბიბლიოგრაფთან თამარ მაჭავარიანთან, რომელმაც მითხრა, რომ ფსევდონიმი გაეშიფრეთ რ. კალაძის და კ. დონაძის წიგნების მიხედვით — სხვა პირდაპირ დამადასტურებელ საბუთს ვერ მივაგავდივით.

ხუმარა — ეგნატე ნინოშვილის იდენტურობას გარკვეულად ადასტურებს თვით „ხუმარას“ წერილების წინაპარსი, ეგნატეს ეპისტოლარული მემკვიდრეობა და ავტობიოგრაფია. ყველა ეს მასალა ჩვენ შევისწავლეთ და კონენტარებით გამოვაქვეყნეთ წიგნში „დაუფიქსარი სახეები“, რომელიც 1969 წელს დაიბეჭდა ბათუმში 5000 ტირაჟით. ამ წიგნში შეძლებისდაგვარად დასაბუთებულია ხუმარა — ნინოშვილის იდენტურობა.

ბოლო წლებში ეგნატე ნინოშვილის ფსევდონიმებს შეეხნენ ცნობილი ქართველი მეცნიერი — ლიტერატორები: ალ. კალანდაძე, ნ. ტაბიძე, შ. გოზალიშვილი, მაგრამ, სამწუხაროდ, ჩვენმა წიგნმა, როგორც ჩანს, მათი ინტერესი ვერ გამოიწვია. ასევე უყურადღებოდ დარჩა ეს ნ. ასათიანის წერილში, რომელიც „წიგნის სამყაროს“ 1988 წლის 28 სექტემბრის ნომერში გამოქვეყნდა.

ეგნატე ნინოშვილის დაბადებიდან 140 წლისთავის შესრულებასთან დაკავშირებით მიზანშეწონილად ვცანით ჩვენი ნაშრომი გამოგვეტანა „ლიტერატურული აპარის“ მკითხველის სამსჯავროზე არა მარტო მეცნიერული პრესტიჟისა და პრიორიტეტის შესანარჩუნებლად, არამედ გამოჩენილი მწერლის ბიოგრაფიის მეტად მნიშვნელოვანი მხარის გასაშუქებლად.

1892 წლის 18 თებერვალს თედო საწოკიასა და პეტრე უმიკაშვილისადმი (14 თებერვალს) გაგზავნილ ბარათში ეგნატე ნინოშვილი თითქმის ერთსადაიმავეს ამბობს: „აგერ რაღაც ათი თვის განმავლობაში ოთხი (დიდი და პატარა) მოთხრობა და ერთი დიდი სტატია დალესტანის შესახებ დაიბეჭდა ჩემი... ბარე ოცდერთი ფელეტონი მიაწოდა (ივერიამ) საზოგადოებას ჩემი დაწერილი და მე კი გროშითაც არ ვაგსენებოვარ: არა, თუ ღმერთი გწამს, თუ არ ვარგოდა ის 21 ფელეტონი, როგორ წააკითხა იმოდენა ხალხს და თუ რამედ ღირდა, რატომ არაფერი მომცეს“ — გულის ტკივილით ამთავრებს წერილს ხელმოკლე მწერალი (ე. ნინოშვილი, თხზულებათა სრული კრებული. ტ. 2, თბილისი, 1960 წ. გვ. 277).

მართლაც გამოირკვეა, რომ 1892 წლის თებერვლამდე, ე.ი. პეტრე უმიკაშვილისათვის წერილის მიწერამდე, გამოქვეყნებული 4 მოთხრობა („სიმონა“, „არშიენი“, „პალისტომის ტბა“, „უცნაური სენი“) და 11 ფელეტონი, რომლებიც ხელმოწერილია ასე: ეგ-ინ, „ე.ი.“, „ნიკოვთელი“, „ნინოშვილი“ „ე“ და ა.შ. თუ ამას დაემატებთ „ხუმარას“ ფსევდონიმით 1886 წელს გამოქვეყნებულ 10 წერილს და ფელეტონს, მათი რიცხვი ზუსტიად 21-მდე იზრდება, რაც ემთხვევა თვით ავტორის ნათქვამსაც.

თუ მწერლის ბიოგრაფიების ცნობებს გავიზიარებთ, მეორედ ეგნატე ნინოშვილი ბათუმში 1889 წელს ჩამოსულა. როგორც ამ წერილებით ირკვევა, ეს არ არის სწორი. თვით ეგნატე ავტობიოგრაფიაში წერს, რომ 1885 წელი თავის სახლში გაატარა. 1886 წელს ექვს თვეს, იმავე წლის 26 ნოემბრამდე, სოფლის (ჩიბათის) კანცელარიის მწერლად იყო, ხოლო 26 ნოემბერს საფრანგეთში წავიდა. ავტობიოგრაფიიდან ჩანს, აგრეთვე, რომ მწერალი 1891, 1892 და 1893 წლებშიც ყოფილა ბათუმში.

თუ 1886 წლის 26 ნოემბრიდან უკან გადავითვლით 6 თვეს, გამოდის, რომ ეგნატე არსად არ მუშაობდა 1886 წლის მაისამდე ვფიქრობთ, იგი ამ პერიოდში დადიოდა ბათუმში. „ხუმარას“ წერილებისა და კორესპოდენციების შინაარსიდან ჩანს, რომ ისინი თვითმხილველის დაწერილია, როგორც აღვნიშნეთ, ყველა მათგანი 1886 წელს დაიწერა და გამოქვეყნდა, ამიტომ სწორი იქნება თუ ვიტყვი, რომ ეგნატე ნინოშვილი მეორეჯერ ბათუმში ჩამოვიდა არა 1889 წელს, არამედ 1886 წელს, რაც ღღემდე გამოქვეყნებულ არც ერთ წყაროში არ შეგვხვედრია.

როგორც ჩანს მწერალი ჩიბათში მუშაობის დროსაც, საფრანგეთში წასვლამდე, ხშირად ჩამოდიოდა ბათუმში, ეცნობოდა არა მარტო ქალაქსა და მუშებს, არამედ აპარის ისტორიას, გლეხობის მდგომარეობას. მართალია, ამაზე იგი ავტობიოგრაფიაში არაფერს წერს, მაგრამ ეს უკანასკნელი ძალზე მოკლეა და მასში მწერლის ბიოგრაფიიდან ბევრი სხვა საგულისხმო მომენტიც არის გამოტოვებული. ბათუმში, კალანდაძეებისა ეგნატეს ხშირად ყოფნაზე ბევრი დაიწერა და სხვა საბუთიც მეტყველებს. (5. პაიჭაძე, ეგნატე ნინოშვილი ბათუმში, 1959 წ. გვ. 14), ამიტომ მათ დაწერილებით განხილვას აღარ შეუღლებით.

აქამდე ფიქრობდნენ, რომ ეგნატემ დაწერა მხოლოდ ორი პუბლიცისტური წერილი: „ძველი დავა ახალ ქერქში“ და „უებარი საშუალება საქართველოს გამდიდრებისათვის“, რომლებიც 1893 წელს დაიბეჭდა ჟურნალ „კვალში“ (№32, 33, 39 და 40). „ხუმარამ“ 1886 წლის 31 ივლისს „ივერიის“ №165-ში გამოაქვეყნა ბენამე პუბლიცისტური წერილი, რომელშიც საკადრისი პასუხი გასცა ილია ზონელს (ბახტაძეს). ამ უკანასკნელმა იმავე წელს „ივერიის“ №157-ში გამოაქვეყნა სტატია „საკვირაო სხარტულა“, რომელშიც ბათუმელები თავიანთი „პროვინციალურის გულწრფელობის“ გამო აუგად მოიხსენია, რადგან ვითომც ისინი „მასხრად ავღენას არ თაკილობენ“ და ფულს აძლევენ თბილისელ მსახიობებს, რომლებმაც წარმოდგენა გამართეს ბათუმში.

ეგნატე ნინოშვილი სამართლიანად ედავება ილია ზონელს და ამბობს: „რომელი ევროპელი არტისტები გყავთ ტფილისელს ქართველებს, თუ არ იგივე მოხვეუ, ანდრონიკოვისა, საფაროვისა, კომიკოსი არუთინ ზიშნიმოვი? რად აძლევთ ამ არტისტებს ფულებს, რად ევლებინებით მასხრად, რატომ არ მთაკილობთ ამისთანა არტისტებს?..“ შემდეგ ავტორი წერს, რომ ბათუმელი ქართველობა არა მარტო არტისტებს, არამედ სხვებსაც ფულსაც მიაწვდის და შემწეობასაც... წერილი სუფთა პუბლიცისტური ხასიათისაა, რითაც მწერლის შემოქმედებას ამ დარგში ენატება კიდევ ერთი ნაწარმოები და ბათილდება ზოგი ავტორის აზრი, თითქოს „ეგნატე ნინოშვილის მემკვიდრეობაში პუბლიცისტიკა წარმოდგენილია სულ ორიოდე სტატიით და რამდენიმე კერძო წერილით“ (გაზ. „საბჭოთა აჭარა“, 1953 წ. 18 იანვარი, ნ. დუშაძის წერილი). მას „არ დარჩენია კაბიტალისტური ქალაქის ფონზე გაშლილი, მუშათა კლასსა და კაბიტალისტებს შორის არსებული კლასობრივი წინააღმდეგობების ამსახველი ნაწარმოებები“ (ნ. პაიჭაძე, დასახ. წიგნი, გვ. 37).

ბათუმის მუშათა მდგომარეობა დიდმა მწერალმა მხატვრულ ფერებში, მართალია, ვერ წარმოგვიდგინა, მაგრამ ეს საკითხი მან საფუძვლიანად გაიშუქა თავის პუბლიცისტურ წერილებში, სტატიებსა და ფელეტონებში, რომელთაც მხატვრულ ნაწარმოებებზე ნაკლები ღირსება როდი აქვთ. სწორედ ამ წერილებით დაიწყო ეგნატე ნინოშვილის ნაყოფიერი მოღვაწეობა. ორიოდე წლის შემდეგ იგი მხატვრული ნაწარმოებებით გლენჯიკობის მწარე ცხოვრების ასახვას შეუდგა, რამაც კლასიკოსი მწერლის სახელი მოუხვეჭა. უღმობელ სიკვდილს ადრე რომ არ შეეჩერებინა მისი კალამი, შესაძლოა მუშათა ცხოვრების აღწერას იგი კვლავ დაბრუნდებოდა.

ყველა ავტორს, ვინც ეგნატე ნინოშვილის ბიოგრაფიას და შემოქმედებას შეხებია, მიიჩნია, რომ მწერალმა „ივერიაში“ თანამშრომლობა დაიწყო 1887 წლის 11 აგვისტოდან, როცა დაიბეჭდა მისი კორესპონდენცია „გურიის ამბები“ (№ 165). საუბრადღებოა, რომ მხედველობაში არ არის მიღებული თვით მწერლის აკრძო ბარათი თედო სახოციასადმი (1892 წლის 18 თებერვალი), სადაც იგი გარკვევით ამბობს, რომ აგერ 1886 წლიდან (ე.ი. ვაზეთ „ივერიის“ გამოცემის დაწყებიდან — რ.ს.) მოყოლებული ზან ფელეტონი და ზან კორესპონდენცია არ მოჰკლებია ჩემნათ „ივერიის“ რედაქციასო.

ამას იდასტურებს ეგნატეს თანამედროვე და ახლო ამხანაგი პეტრე გელეიშვილი,

რომელიც წერს: ეგნატე „ივერიაში“ სწერდა დაახლოებით იმ დროს, როცა ის სოფლის მწერალად იყო (ე.ი. 1886 წლიდან — რ.ს.) და შემდეგ გრიგოლ გურიელთან მსახურობდა“. (რევოლუციის მატიანე, 1924 წ. № 2-3 (7-8) გვ. 87) გაზეთ „ივერიაში“ მწერალს მისი გამოცემის პირველი დღიდანვე დაუწყია თანამშრომლობა. მარტო 1886 წლის 8 იანვრიდან 23 სექტემბრამდე, სულ რაღაც რვა თვესაა, რაშიც „ხუმარას“ ფსევდონიმით მწერალს გამოუქვეყნებია 10 წერილი, რომლებიც არ არის შეტანილი მის თხზულებათა სრულ კრებულებში.

* * *

მწერლის შემოქმედების სრულყოფილად შესწავლელობის გამო ქართული მწერლობის ზოგი ცნობილი მკვლევარი წერს, რომ „მხატვრული ნაწარმოებების გამოშვებებამდე ეგნატე ნინოშვილის მიერ ქართული გაზეთების ფურცლებზე გამოქვეყნებული წერილები და კორესპონდენციები არსებითად მხოლოდ მწერლის მშობლიური რაიონის საჭირბოროტო საკითხებს შეეხებოდა“. (აბ. მახარაძე, ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, ტ. 3 თბილისი 1965 წ. გვ. 255). როგორც ვთქვით და ქვემოთაც დავინახავთ, ესეც არ არის სწორი.

ეგნატე ნინოშვილისადმი ანალოგიურ, საცვედურნარვე ზეპირ, თუ წერილობით გამოთქმებს სწორად ვხვდებით ძველ წყაროებშიც და ახლაც. მან თავისი ხანმოკლე სიცოცხლის მნიშვნელოვანი ნაწილი ბათუმში გაატარა, მაგრამ ბათუმის, აჭარის სოფლების შესახებ არაფერი დაუწერიაო. ასეთ შენიშვნებს აქამდე თითქმის ჰქონდა გარკვეული საფუძველი, მაგრამ როცა გავეცნობით „ხუმარას“ ფსევდონიმით გამოქვეყნებულ ეგნატე ნინოშვილის 1886 წლის 10 წერილს, რომელთაგან, გარდა ერთისა, ყველა ეხება ბათუმსა და ახლო-მახლო სოფლებს, დაგვრწმუნდებით, რომ შენიშვნა უმართუბნოა.

თავის პირველივე წერილებში „ხუმარა“ — ეგნატე ნინოშვილი ეხება აჭარის, ლაზეთის, შავშეთ-იმერხევის, ლივანის და სხვათა ისტორიულ წარსულს. იგი ამბობს, ბათუმი ერთ დროს მესხეთის გული იყო და ამჟამადაც არისო. მწერალს ხიბლავს აქ მცხოვრები მესხების, აჭარლების თვალტანადობა, სიტყვა-პასუხი და აღნიშნავს: „სასიამოვნოა, რომ აჭარლები ისევე ლაპარაკობენ მის ბუნებრივ ქართულ ენაზე, როგორც მე-17 საუკუნის წინათ... აქ ქართული ენა საოჯახო ენაა. სახლში, გარეთ, ქირში, ღბინში იგივე ქართული ენაა მიღებული, დიდება შენ სიცხოველეს, ქართულ ენაზე...“ (გაზ. „ივერია“, 1886 წ. №53 და №107). შემდეგ მწერალი ეხება ახალგაზრდობის სწავლა-განათლებას და გულისტყვივით აღნიშნავს, რომ ამ მხარეებში არ არის ქართული სკოლები. აღწერს მედრესე — მეჩეთებში გაშვებული „სწავლების“ მეთოდებს და იმ დესპოტიზმს, რომელსაც ბავშვების მიმართ იყენებდნენ მათი „მასწავლებლები“ — ხოჯა-მოლები. ერთადერთი, რაც სასიამოვნოა მედრესეში, წერს ეგნატე, ის არის, რომ სულ ქართულად ისმის ხმაურობა, ბავშვები სხაბასხუბით სულ ქართულად ლაპარაკობენო: „წაიკითხე, ბიჭო ინმა! თქვა წვიპათ ელიპა!“ და სხვა.

ე. ნინოშვილი ეხება ბათუმის ადგილობრივი მცხოვრებლების უმწეო მდგომარეობას, გამოწვეულს იმით, რომ მათთვის ძნელად შესაგუებელია ახალი ცხოვრება, ახალი კანონები, რაც რუსეთთან შეერთებითა და კაპიტალიზმის განვითარებასთან დაკავშირებით მკვიდრდებოდა.

„ბათუმში ადგილობრივ მცხოვრებელად ითვლებიან მაჰმადიანი — ქართველები,

ბერძნები, სომხები და რამდენიმე კომლი ქართველი კათოლიკენი, დანარჩენები ყველა მოსულები არიან. აქაურ მცხოვრებთა შორის მაჰმადიან-ქართველები ყველაზე უფრო დაჩაგრულებად თვლიან თავსა. ეს ადვილი წარმოსადგენია... დრო მოვა, რომ ისინიც შევლენ საზოგადო ცხოვრების მორეცში". (გაზ. „ივერია“ 1889 წ. №11) — ასკენის ავტორი, რაც მოვლენათა შემდგომი მსვლელობითაც დასტურდება.

მოსახლეობის სარწმუნოებრივ მდგომარეობას რომ ეხება, ეგნატე ნინოშვილი კმაყოფილებით აღნიშნავს, რომ ადგილობრივმა მცხოვრებლებმა იციან, რომ სარწმუნოება არ განსაზღვრავს გვარტომობას, ჩამომავლობას, ეროვნებას. თუ ის თავისთავს „გუჯრს“ უწოდებს — ამბობს ეგნატე — ეს ისეთივეა, როგორც საზოგადოდ ქართველი თავის თავს ქართველს ეძახის" (გაზ. „ივერია“, 1886 წ. №107). შემდეგ მწერალი ეხება ჩაქველთა გამაჰმადიანების ისტორიის და აღწერს ერთ სოინტრესო გადმოცემას, რომელსაც „ყური მოგვარიო". როდესაც სულთან სელიმი გონიოს ციხეში შევიდა და აქედან თავხარი დასცა მესხეთს, რომელსაც ძალათი ამაჰმადიანებდა, ეკონომიურად შევიწროებული ჩაქველები შეიკრიბნენ ერთად, მივიდნენ სელიმთან და უთხრეს, რომ გამაჰმადიანდებიან, თღონდ იმ პირობით, რომ გაათავისუფლებდა ყოველგვარი ბეგარისაგან. „ეს ამბავი ისე ესიამოვნა მძევნყარ „დესპოტს“ აღმოსავლეთისას, რომ მაშინვე განსაკუთრებული ფირმანით გაათავისუფლა ჩაქველები ყოველგვარის გადასახდელისაგან". ეკონომიური ხერხებით სარწმუნოების შეცვლის მეთოდს ფართოდ იყენებდა როგორც ოსმალეთი, ისე სპარსეთი. ისინი ახლად დაპყრობილ ქართულ პროვინციებში ხალხს თუ „რჯულზე ვერ მოაქცევდნენ", პირველ ხანებში სწორედ ამ ფანდს მიმართავდნენ.

ბატონყმობის მიმე უღელი, მომხდურთა ძალადობა აიძულებდა გლეხობას მიეღო სხვა სარწმუნოება და ამით გადაეჩინა თავი ფიზიკური მოსპობისაგან. ე.ი. მოსახლეობა თმობდა მცირეს, რათა შეენარჩუნებინა უფრო დიდი და მნიშვნელოვანი (წია, მამული, გვარი, კულტურა, ძირითადი ეროვნული ადამ-ჩვეულებანი)... აკი შეინარჩუნა კიდევ.

სარწმუნოების შეცვლის ამ ვერაგულმა ხერხმა, ეკონომიური სანქციების გამოყენებამ ნაწილობრივ თავისი გაიტანა — გურიის სამთავროდან და იმერეთიდან მრავალი გლეხი ბატონისაგან თავის დასაღწევად საქართველოს გამაჰმადიანებულ ნაწილში გადასახლდა.

როგორც კი მტკიცედ მოიკიდებდა ფეხს დაპყრობილ და გამაჰმადიანებულ მხარეში, თურქეთის ხელისუფლება იწყებდა გადასახადების გაწერას. საყურადღებოა, რომ მოსახლეობის სასტიკი წინააღმდეგობის, ხშირი აჯანყების გამო აჭარაში ეს ვერ მოახერხეს და იგი ითვლებოდა თავისუფალ პროვინციად.

„აჭარაში... მთავრობას აქამდე ვერ გაუხედავს შემოიღოს იჯარის ის საერთო წესი, რომელიც ტარდება შვეშეთში, არტანუჯში და სხვა ადგილებში. ამის გარდა, აჭარლები წინ აღუდგნენ ტყის მცველების დანიშვნას, რაც სხვა პროვინციებში უკვე შემოღებულია. მთავრობამ აქამდე ვერ მოახერხა აკრიფოს აქ სხვა არაპირდაპირი გადასახადები: ასევე ვერ შეძლო შემოიღოს რეკრუტთა გაწევა" (გიორგი ყაზბეგი აჭარის შესახებ, ბათუმი, 1960, გვ. 114-115) — წერდა 1874 წელს გიორგი ყაზბეგი.

ეგნატეს წერილებიდან ირკვევა, რომ ის ახლოს იცნობდა ადგილობრივ მოსახლეობას და ბევრ მათგანთან პირადი ურთიერთობაც ჰქონდა. სამწუხაროდ,

გვარები დასაბუთებული არა აქვს, მაგრამ ისედაც ნათლად ჩანს მწერლის გულისწინილი აჭარელ გლეხთა უმწურო მდგომარეობის გამო. ნაცნობი გლეხებიც ხედავდნენ, რომ ეგნატე მათ ბედში იყო და ზმირად შესწივებდნენ ხოლმე თავიანთ გასაჭირს: „ამასწინათ, — წერს ეგნატე, — ერთი ნაცნობი აჭარელი, მაჰმადიანი ქართველი შემხვდა, რომელმაც ტირილით შემომჩივლა, რომ საბაჟოს საჰარაულოზე სალდათებმა ცხენის უნაგირის ქვეშ მინახეს რამდენიმე „ალაბი“, ჩითიო, რომელიც კონტრაბანდად იცნესო, საბაჟომ ჩითი ჩამომართვაო, ბაჟი ერთი ხუთად გადამახდევინაო, მაგრამ შვიდთუთნიანი ცხენიც „გამიყიდაო“... („ივერია“, №94, 1886). როგორც ჩანს გლეხის მდგომარეობაში ჩარეულია ეგნატე, რადგანაც ბოლოს წერს, რომ „გვლით განკარგულებასაო“.

ასევე დაინტერესებულა ეგნატე ყოროლისთავის ერთ-ერთი მცხოვრებლის ბედით, რომელსაც 21 წლის განმავლობაში სჭერია მამული, ახლა კი ვიღაც დაუპატიჟებელი სტუმარი შედევბია და გლეხის აყრა დაუპირებია.

„ამ საგნებზე, — წერს ეგნატე, — ცნობები შეგვრიბე, მივაგენი იმ ვეჟილს, რომლისთვისაც გამწარებულ მოხუცს მიუღდვია თავისი საქმე“. როგორც ირკვევა, გლეხის საჩივარს ბათუმის ოლქის უფროსის პოლბოლკოვნიკ გასპარ არტემის ძე სტეფანოვსკისაც მიუღწევია, რადგანაც წერილის ბოლოს „ხუმარა“ ამბობს, რომ პატივცემულმა სტეფანოვმა, ამ დაწესებულებათა თავმჯდომარემ, ჟურადლება უნდა მიაქციოს ყოროლისთაველი მოხუცი გლეხის საქმესო“. („ივერია“ №205, 1886 წ.)

ერთ-ერთი წერილით ირკვევა, რომ ბათუმის ახლო-მანლო მოსახლეობისათვის მთავრობას, ვითომც საზღვრულ აგარაჟის მოწყობის მოტივით, დაუვალდებია: მთის ძირიდან მთის წვერამდის გზა უნდა გაიყვანათო.

სხვათაშორის, ეს მიდამოები 1881 წლის სექტემბერში დათავალიერა ცნობილმა გერმანელმა მეცნიერმა რუდოლფ ვირხოვმა, რომელმაც ერთერთი ადგილი გულით დაავადებულთათვის ჰოსპიტლის ასაშენებლად ჩათვალა მიზანშეწონილად. სამწუხაროდ, სამხედრო აღმინისტრაცია ამით არ დაინტერესდა. მიუხედავად ამისა ქართული პრესა („დროება“ 1884 №12, 1885, №27) სისტემატურად აქვეყნებდა მასალებს ყოროლისთავის მთის კეთილსასურველ კლიმატზე. გლეხების დავით და გაზეთებში გამოქვეყნებული მასალებით ისარგებლა იმ დროს ცნობილმა რუსმა პლანტატორმა კ.ს. პოპოვმა და ამ ადგილას გაიყვინა გზა, აიშენა აგარაჟი, აგრეთვე მუშების საერთო საცხოვრებელი. შენობები ახლაც არის, მაგრამ გამოუყენებელია. მთავრობას გზის გაყვანა ადგილობრივ მცხოვრებთათვის დაუვალდებია, მაგრამ მოსახლეობას სასტიკი უარი გახუცხადებია. „მაჰმადიან ქართველებმა მოახსენეს, — წერს ეგნატე ნინოშვილი, რომ ხუთი საათის სავალ გზას ჩვენ ვერ გავაყვითებთო. თუ აგარაჟი გინდათ, მიწის მზომელები მოიყვანეთ, იანგარიშეთ ეს უშველებელი გზა რა დაქდებაო, ყველამ გამოიღოს ფული და ჩვენც მოგართმევთ ხეიდრს ფულსაო“.

უცხოელი ვაჭრები ბათუმში ბატონ-პატრონად თვლიდნენ თავს, ისინი ადამიანებად არ აგდებდნენ ადგილობრივ მცხოვრებლებს. ეგნატე ნინოშვილი აღწერს ერთ შემთხვევას, როცა უბრალო შელაპარაკების გამო უცხოელმა ვაჭარმა მაჰმადიან ქართველს, ყადირ-იფენდის თურმე ჯოხი ჩასცხო თავებში: ნაცემს რეგოლვერი უსვრია ვაჭრისთვის და მოუკლავს, რის გამო ყადირ-იფენდი დაუტუსაღდებათ.

ეგნატე ახლო ურთიერთობაში ყოფილა აჭარელ მემედ უსტი-ოღლისთან

(ნიკოლოზ სანაძე). თვით სანაძის მოგონებით ირკვევა, რომ იგი 1889-1890 წლებში ეგნატეს ხვდებოდა მიხაკო სიორიძის ფიცრის საწყობში, სადაც იმართებოდა სალბარი ეროვნულ საკითხებზე.

„ხუმარას“ სახელით გამოქვეყნებული წერილების ნაწილი ბათუმის მუშათა ყოფა-ცხოვრებას ეხება. განხილულია მუშათა შრომისა და ცხოვრების პირობები, ანტისანიტარიული მდგომარეობა, როტშილდის მიერ მუშათა ყვლეფა, პორტო-ფრანკოს გაუქმება და ა. შ.

ამგვარად, ეგნატეს წერილებიდან ცხადი ხდება, რომ იგი „მართო მშობლიური რიონის საქართველო საკითხებით“ კი არ შემოფარგლული, არამედ ეხება საქართველო-დასავლეთ საქართველოს, მესხეთ-ჯავახეთის, აჭარის ისტორიას, დაინტერესებულია საქართველოს ამ კუთხეების მოსახლეობის მდგომარეობით და შეძლებისდაგვარად ცალკეულ პირებს მხარეშიც ამოსდგამია.

საყურადღებოა, რომ 1891 წელს ეგნატე ნინოშვილმა დაწერა ვრცელი კორესპონდენცია, „წერილი დადესტინიდან“, რომელიც შინაარსით საქართველოს ფარგლებსავე სცილდება. იგი იმავე წელს „ივერიის“ №153 და 164-ში დაიბეჭდა. მასში ავტორი ეხება იმ მხარის ისტორიას, სოფლის მეურნეობას, ეკონომიკას, მოსახლეობის ყოფა-ცხოვრებასა და კულტურას.

ისტორიული საკითხების განხილვისას ეგნატე ნინოშვილი გვევლინება ამ დარგის მცოდნედ. იგი მწარედ იგონებს ამ ავბედით დროს, როცა საქართველო გარეშე მტრების თავდასხმისა და შინაური შფოთვის შედეგად დაქუცმაცებულ-დაგლეჯილი იყო. ეგნატე ვიწრო პარტიკულარისტული შეხედულებების, კულტურობის თავგამოდებული მოწინააღმდეგეა. წერილები გამჭვალულია საქართველოს ერთიანობის, ქართველი ერის აღორძინება-განვითარების, მის თვითყოფადობის ოპტიმიზმით. მწერალს სწამს და უყვარს ერთიანი, მთლიანი საქართველო და აღტაცებულია, რომ ამ რწმენისანი არიან ახლად შემოერთებული კუთხის, საქართველოსაგან საუკუნეობით მოწყვეტილი აჭარის მცხოვრებლებიც.

* * *

მკვლევართა და ლიტერატურისმცოდნეთა ყურადღებას იპყრობს ერთი ნაწიკვეტი „მუშათა თავშესაფარი“, რომელიც თითქოს ე. ნინოშვილის დაუმთავრებელი მთხრობაა. ჩვენის აზრით, ეს არ უნდა იყოს მთხრობა, რადგანაც ასეთი შინაარსითა და სტილით ნაწერი სხვა მრავალი ქმნილება არ არის შეტანილი ეგნატეს მთხრობებში.

ჩვენს ვარაუდს ადისტურებს მრავალი გარემოება:

1. ეგნატეს გამოსაქვეყნებლად მზად ჰქონდა პუბლიცისტური წერილი „ძველი თუ ახალი“, რომელიც ამჟამად დაკარგულია. იგი ავტორის გიორგი წერეთლისათვის გაუგზავნია, მაგრამ ამ უკანასკნელს უცვლელად მისი დაბეჭდვა შეუძლებელი უცნაა, ნინოშვილს კი მისი შეცვლა მიუღებელ კომპრომისად მიუჩნევია“. (ე. ნინოშვილი, თხზ. სრ. კრ. ტ. 2 თბილისი, 1960 წ. გვ. 329). ვფიქრობთ, „მუშათა თავშესაფარი“ ამ პუბლიცისტური წერილის ნაწიკვეტია. ამას ადასტურებს ისიც, რომ იგი, როგორც ციტატა, პირველად გამოაქვეყნა იმავე გიორგი წერეთელმა 1895 წელს წინასიტყვაობაში, რომელიც ეგნატე ნინოშვილის „ორ მთხრობას“ წაუშდგარია. ამ ციტატას სათაური არ ჰქონდა. 1932-1935 წლებში ეგნატე ნინოშვილის თხზულებათა სრული კრებულის გამოცემისას პროფ. სიმონ ხუნდაძემ

გამონახა ამ ციკატას სათაური „მუშათა თავშესაფარი“, რაც ეგნატეს არ ეკუთვნის.

2. თვით ეგნატე ავტობიოგრაფიისა და კერძო წერილებში ასახელებს თავის ყველა ნაწარმოებსა და სტატიას, აგრეთვე დასაწერად განზრახულ მოთხრობებს, მაგრამ „მუშათა თავშესაფარი“, ან ამის მსგავსი მხატვრული ნაწარმოებები მოხსენებული არა აქვს. სიკვდილის წინ მწერალი ყველა მნახველს შესჩიოდა, რომ ვერ დაასრულა „პარტახის“ წერა (ამ მოთხრობის დაბოლოება ეგნატეს სიყრძის მეგობარს სილიბისტრო ჯიბლაძეს ეკუთვნის), მაგრამ „მუშათა თავშესაფარი“ მწერალს არავისთვის დაუსახელებია.

3. „ამ დაუმთავრებელი მოთხრობის“ მსგავსი კორესპოდენციები, პუბლიცისტური წერილები და სტატიები ეგნატეს მრავლად აქვს გამოქვეყნებული. ამის საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ თვით „მუშათა თავშესაფარს“ მთლიანად და შევადარებთ „ხუმარას“ მიერ დაწერილი ერთი სტატიის ნაწყვეტს.

„ბათუმის ერთ მხარეს, ნავთის ქარხნების ზემოთ, მანდოზზე ერთმანეთში უხეიროდ არეულ-აჩხირულან ფიცრული ფარდალალი შენობები, რომელთაც ქოხები უფრო შეფერება სახელად მინამ სახლები. გარშენო ამ შენობებს მუდამ ტლაპო-ტლაპი ადგია. მისავალი გზები ისეთებია, რომ წვიმების დროს დიდი სიფრთხილე გჭირია, ტალახში არ შთაინთქა. ჭაობები, რომლებზეაც მდიდარია ეს კლთხე, წამლავს ჰაერს და ისეთი საძაგელი სუნია გამდგარი, რომ სუფთა ჰაერზე შეჩვეულ ადამიანს ცუვრალეხეველად არ შეუძლია გავლა. შენობები უბუხროა. ათითო ოთახს პაწია სარკმელი აქვს და ამიტომ ოთახში მზიან დღესაც ბნელია. მართალია, ოთახს საცაოდ აქვს ჭვრიტანები, მაგრამ იმათში ქარი უფრო ღონივრად შედის, ვიდრე სინათლე. აი, ეს შენობები არის თავშესაფარი იმ რამდენიმე ათასი მუშისა, რომელნიც მუშაობენ ბათუმის ნავთის ქარხნებში. ამ ვიწრო და ნამიან ოთახებში ბინადრობს ათი, თორმეტი კაცი ერთად თითო ოთახში“. (იქვე) ახლა გავცნოთ ერთი კორესპოდენციის ნაწყვეტს: „ბათუმი, შემოზღუდული მთებით და ზღვით, ერთი საუკეთესო ზღვისპირა ქალაქთაგანია. ამ სიკეთეში ბევრი წილი უდევს მდებარეობასა და ჰაერს. შავი ზღვა, რომლის ნაპირზედაც მდებარეობს ბათუმი, ზაფხულში ავრილებს ბათუმის არემატეს, ზამთარში ათბობს. ბათუმის ახლომაგლო ბლომად არის მშვენიერი სააგარაკო ადგილები... ერთმა რუსული გაზეთის კორესპოდენტმა ბათუმი შეადარა ნიცცას და სთქვა, რომ ჯანრთელობისათვის ბათუმი მეორე ნიცცა იქნებაო.

თავის დროზე, რომ ბათუმი ნიცცა იქნება, ამას მეც ვიტყვი, მაგრამ დღეს რომ ბათუმი შეუფარდოთ ნიცცას, ამ „ჯანაოზს“, ეს, სხვა რომ არ იყოს რა, ბათუმის მდებარეობის და მისი სანატიარელობა მდგომარეობის უცოდინარობაში ჩამოგვერთმევა. ბათუმში, სიმართლე ითხოვს, ვსთქვათ, მხოლოდ ერთი ნაწილია სუფთად, პიგიენტრად მოწყობილი. ეს ევროპული ნაწილია ქალაქისა და სახელად „აზიზი“ ჰქვია. იმ კორესპოდენტს რომ „ნურია“ ენახა თავისის დამპალის ტბით, ჯიანის საღორით, გაბრიელას ბოსლით, მდროვეთა საჩინბოებით და სამხრეთის მხარეზე ბათუმიდან ჩაყვითლებული ჭაობებით, მაშინ ნიცცა კი არა, კოხი და ხოლერის მიკრობები მოეღანდებოდნენ თვალებში.

სამხრეთით ბათუმს არტყია კარგა ბლომად მანძილზედ ჭაობები, რომლებიც ისეთ შენელებულს და შეზავებულს ჰაერს სთავაზობენ ჩვენს ფილტვებს, რომ ღმერთმა თქვენ მტერს“. („ივერიტი“, №11, 1886 წ.)

როგორც ვხედავთ, მეორე წერილი „მუშათა თავშესაფარს“ თავისი

მხატვრულობით არ ჩამოუვარდება. გარდა ამისა, მათ შორის დიდი მსგავსებაც არსებობს, რაც ერთხელ კიდევ ადასტურებს „ხუმარას“ და ეგნატეს იდენტურობას.

4. თუ შევადარებთ „მუშათა თავშესაფარს“ ეგნატე ნინოშვილის მოთხრობებს, დავრწმუნდებით, რომ მწერალს მხატვრული ნაწარმოებების ასე დაწერა არ სჩვეოდა. იგი პირდაპირ თითქმის არასოდეს არ ასახელებს კონკრეტულ გეოგრაფიულ ადგილს, ქალაქს, სოფელს, საკუთარ სახელს და მათს მაგივრად წმარობს სამ ვარსკვლავს — XXX („განკიცხული ოჯახი“), №2-ს — („ჩვენი ქვეყნის რაინდი“), სიმონ №-ზე, გლეხი X—შვილი, სოფელი X, („ჩანჩი გურიაში“) და ა.შ. (ე. ნინოშვილი, თხზ. სრ. კრ. თბილისი, 1964 წ.). რაღა „მუშათა თავშესაფარს“ დაიწყებდა მწერალი პირდაპირი დასახელებით: „ქ. ბათუმის ერთ მხარეს, ნავთის ქარხნებს ზემოთ მინდორზე...?“

5. არსებობს ეგნატე ნინოშვილის ერთი მეტად საყურადღებო წერილი თედო სახოკიასადმი, რომელიც 1892 წლის 17 ივნისს არის დაწერილი. მასში ეგნატე აშკარად ილაშქრებს ისეთი მხატვრული ნაწარმოებების წინააღმდეგ, რომელშიც შემთხვევითი ფაქტი, კონკრეტული მოვლენა წინა პლანზეა წამოწეული.

აი ეს წერილიც: „შოის (არაგვისპირელის, — რ.ს.) მოთხრობა კარგი იყო, მაგრამ ჩემი ფიქრით მოთხრობების მწერალმა შემთხვევითი ფაქტი არისდროს არ უნდა აიღოს თავისი მოთხრობის დედააზრად. ყოველთვის საზოგადოებრივი პრინციპები (Общие принципы) უნდა იხატებოდეს მოთხრობაში, თუ შემთხვევითი ფაქტი შენება ავტორი ეს შემთხვევითი ქე მაინც მეორე ხარისხის ადგილას უნდა ჩაინდეს (На задний план). წინამძღვრიანთკარის შკოლა, სანრევლო და სპორტისტო შკოლები შემთხვევითი ფაქტებია, ესე იგი დღეს არის, ხვალ აღარ იქნება. ნართალია ასეთ მოთხრობებს პუბლიცისტური ხასიათი აქვს და სარგებლობის პოტენაჲ შეუძლია, მაგრამ მოთხრობების მწერალი ბევრს აგებს ამით, ამ შემთხვევაში ფაქტების დედააზრად აღების მიზეზია, რომ ეხლანდელი ზღელტრისტული თხზულებანი ძლიერ ადრე ბერდებიან და ჰკარგავენ ფერს“. (ე. ნინოშვილი, თხზ. სრ. კრ. ტ. — თბილისი, 1960 წ. გვ. 307, 312-313).

ქართულ მწერლებში ძნელად მოიხაზება ადამიანი, რომელიც თავისთავისადმი მომთხოვნელობით ეგნატეს შეედრებოდეს. იგი თავის ნაწარმოებებს არც ერთს არ თვლიდა სრულყოფილად: „სიმონაში“ კარგად ვერ დავხატე გურიის ხალხის ცხოვრება; „ჩვენი ქვეყნის რაინდი“ არ მოგეწონებთ, „ქრისტინე“ გრაფერი შვლია, „ბარტახი“ ერთი უხეიროდ დაჯღაბნილი მოთხრობაა, „გოგია უიშვილი“ ჩემის ფიქრით ყველაზე უგლახესია, ხოლო „განკიცხული ოჯახი“, „განკარგულება“, „მონადირენი“ არც კი ღირს გამოსაცემადო (იქვე გვ. 283, 288, 312, 317, 319). ეს სწორედ თავისთავისადმი გადაჭარბებულ მომთხოვნელობას უნდა მიეწეროს. ასეთი ნიჭიერი და თავმდაბალი მწერალი არ შეიძლება ერთს ამბობდეს და მეორეს აკეთებდეს. სწორედ ამიტომ ვფიქრობთ, რომ თედო სახოკიასადმი მიწერილ ზარათში, სადაც ეგნატე შიო არაგვისპირელის მოთხრობას ეხება, თითქმის პირდაპირ არის ნათქვამი, რომ „მუშათა თავშესაფარი“ მხატვრული ნაწარმოები არ არის, იგი პუბლიცისტური ხასიათის წერილია, რომელთა მსგავსი ეგნატეს ლიტერატურული მემკვიდრეობა საკმაოდ მდიდარია.

საყვარელი ბათუმი, სადაც უკანასკნელად სცადა ავადმყოფმა მწერალმა გამოჯანმრთელება, დღეად დაამუშურა ეგნატე ნინოშვილის გარდაცვალებამ. მწერლის დაკრძალვაზე ბათუმიდან ჩავიდა დელეგაცია, წარმოითქვა სიტყვები,

რომლებიც ეგნატეს ნაყოფიერ შრომას, მისადმი ბათუმელთა დიდ პატივისცემას და სიყვარულს გამოხატავდნენ.

1914 წელს ეგნატეს გარდაცვალების 20 წლისთავთან დაკავშირებით სოფელ ჩანჩეთში საფლავზე მოეწყო ხელხმრავალი პანაშვიდი. მასში ბათუმიდან ჩამოსული დელეგაციაც მონაწილეობდა. საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან ჩამოსულმა ადამიანებმა წარმოთქვეს საყვარელი მწერლისადმი მიძღვნილი მხურვალე სიტყვები, მაგრამ მიტინგი დიდხანს არ გაგრძელებულა. მეზუთე დელეგატს სიტყვა სუფსის ზოქაულმა შეაწყვეტინა. „სტრასენიკებმა ხალხი დაშალეს და შეურაცხყოფილნი დააბრუნეს უკან“ (ს. ჭულდასპირელი, ე. ნინოშვილის ხსოვნას, გაზ. „აზრი“ 1914 №66).

მიუხედავად ასეთი წინააღმდეგობისა, მწერლის გარდაცვალების 20 წლისთავი საქართველოს თითქმის ყველა კუთხეში აღნიშნა. ბათუმელ ნოქრებს ცალკე საღამო მოუწყვიათ. (ხ. ახვლედიანი, სამხრეთ-საქართველოს ბიბლიოგრაფია, ბათუმი, 1960 წ. გვ. 196). ყველაფერი ეს მოსახლეობის დაბალი ფენისა და კერძო პირების ინიციატივა იყო.

ეგნატე ნინოშვილი წლების განმავლობაში ცხოვრობდა ბათუმში. როცა აკრძალული წიგნების კითხვისა და მოსწავლეთა საიდუმლო კრებების მოწყობისათვის ოხუტრგეთის სასულიერო სასწავლებლიდან „მგლის ბილეით“ გამოაძევეს, ეგნატე სამუშაოსა და ლექსიკონის საძებრად ბათუმში პირველად 1881 წლის მარტში ჩამოვიდა, ხოლო უკანასკნელად ჯანგატეხილი და სარცელსმიკრული მწერალი სამკურნალოდ 1894 წლის 20 მარტს ჩამოიყვანეს. აქ რამდენიმე დღე დაჰყო, მაგრამ რაკი სასიცოცხლო პირი არ უჩანდა, მეგობრებმა იგი მშობლიურ სოფელ ჩოჩხათში წაიყვანეს, სადაც 1894 წლის 12 მაისს გარდაიცვალა.

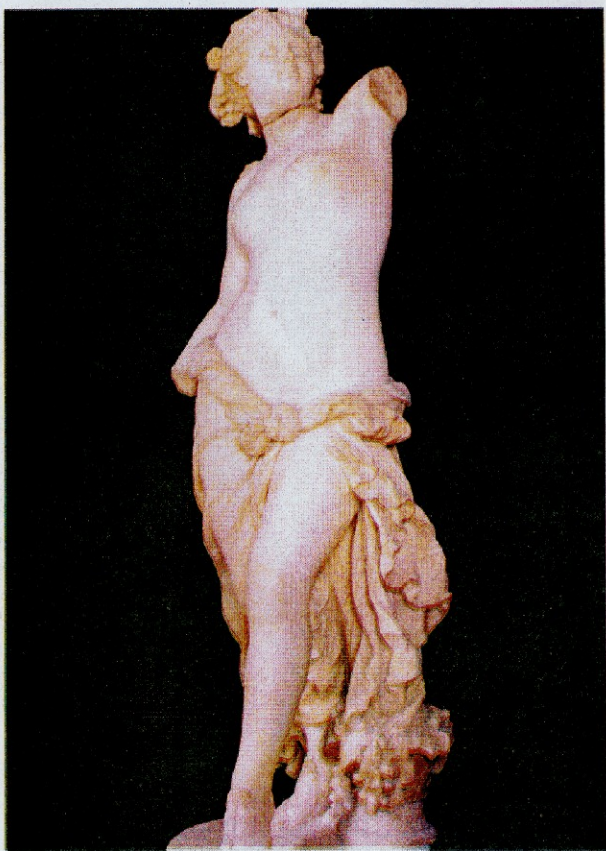
კანონზომიერი იყო ჩაქველ კოლმეურნეთა და მუშათა გადაწყვეტილება, რომლებმაც ყოფილი საფულისწულო მამულის კანტორის წინ მდგარ ევარცხლებეს მოაშორეს ცარიზმის ავბედითი ემბლემა — ორთავიანი არწივი და მისზე სახელოვანი ქართველი მწერლის, აკარის მოსახლეობის მეგობრისა და მოამავის ეგნატე ნინოშვილის ძეგლი დადგეს.

ა. კანოვა

ამერი და ფრიქე

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმი

ს. დაუბი

ქალის ფიგურა

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმი

ანზორ აბუსერიძე

სამყაროს რომანტიკული აღება - ნოვალისის ლირიკის ტრაგიკული საფუძველი

ევროპულმა რომანტიზმმა თავის ერთ-ერთ საფუძვლად ანტიკური კულტურა და ლიტერატურა, ქრისტიანული მწერლობის ტრადიციები, შუა საუკუნეების მისტიკა, კათოლიციზმის პოეტური სული აღიარა. მან არსებითად შეცვალა ლიტერატურის განვითარების მიმართულება. იგი, როგორც აღნიშნავს პროფ. ნ. კაკაბაძე, იყო „კლასიციზმისა და განმანათლებლობის რაციოს“ საწინააღმდეგო აბსოლუტური გრძნობის ემანსიპაციის ცდა (ნ. კაკაბაძე, გერმანული რომანტიკული პოეზია, „ლიტერატურა და ხელოვნება“ 1999 №2,3, გვ. 55) რომანტიკოსთა ნაწილი გონებისადმი რწმენას იმთავითვე უპირისპირებდა გულის. გრძნობის ეფლემას. პოეზიაში, დრამატურგიაში, პროზაში წინ წამოწეულია ფანტაზია, წარმოსახვითი სამყარო, სიზმრისეული სამყარო, რაც გაბატონებულ ადგილს იჭერს. რომანტიზმში მთელი თავისი ინტელექტუალური ძალები ადამიანის შინაგანი, სულიერი სამყაროსაკენ მიმართა. რომანტიკოსის ჭერება მთელი სამყაროს სისრულეს უნდა გადასწდებოდა. ამ დროს იწყება მეოცნებეობისა და უქმად ყოფნის კულტი, მაგრამ ამგვარი განწყობა ყველა რომანტიკოსს არ ახასიათებს.

რომანტიკოსებმა შენიშნეს განმანათლებლობა „რეალურ“ და „იდეალურ“, ადამიანთა შორის ღრმა უფსკრული, წინააღმდეგობა და შეუთავსებლობა „ბურჟუაზიასა“ და „მოქალაქეს“, შორის, მათ აზიოღეს იგი. სანაცვლოდ მათ დაიწყეს ადამიანის იდუმალ ზრახვათა, მისწრაფებათა, გაუცნობიერებელისა და სიზმრისეულის, ფარული სურვილების პოეზიის თქმად არჩევა. მათ სამყარო სწავებარად აღიქმეს. რომანტიკოსის არსებითი ნიშნებია ილუზიების, ფიქციების, ფანტასტიკის ასახვა, ინდივიდუალიზმისა და სუბიექტივიზმის გამოვლენა, რეალობით, არსებული გარემომცველი სინამდვილით დაუკმაყოფილებლობა, გაურკვევლობა და ბუნდოვნება, სინაზე და გულითადობა, მეღანქოლიური განწყობილება, რომელსაც რომანტიკოსები თავიდაც „მსოფლიო სევდის“ /Weltschmerz/ სახელით მოიხსენიებდნენ. ამავე დროს, მათთვის დამახასიათებელია ირაციონალურობისა და არაცილობისაკენ მიდრეკილება, რაც გასაოცარი ბუნებრიობითა და ხალხურიობითაა გაზავებული. რომანტიკოსის უძირითადესი მეთოდია კონტრასტული აზროვნებით წარმოსახვა სამყაროსი. იგი ურთიერთსაპირისპირო ცნებებითა და ანტითეზებით ქმნის, ერთი მხრივ, განუსაზღვრელობის, შეზღუდვარგველობის, უსასრულობის, მეორე მხრივ, ინდივიდუალიზმის, პიროვნულის გამოვლენის საფუძვლებს მდიდარი პოეტური წარმოსახვით. რომანტიკოსებს უყვართ სიკვდილის პასიური, თანაც სევდიანი ნატვრა, „*Sehnsucht nach dem Tode*“! რომელიც ყველა ზემოხსენებული ნიშნის საბოლოო მიზნად წარმოიდგინება.

ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით საინტერესო და მდიდარია ნოვალისის, ანუ

ფრიდრიხ ფონ პარდენბერგის „ღამის ჰიმნები“, და „სასულიერო სიმღერები“ სწორედ ეს თხზულებები საჭიროებენ სპეციალურ განხილვას, რათა უკეთ გამოვლინდეს როგორც თვით ნოვალისის, ისე ზოგადად რომანტიკოსების ნიერ დანახული სამყარო. ნოვალისის „ღამის ჰიმნები“, მისი დანიშნულის ზოფი ფონ კიუნის გარდაცვალების გავლენით შეიქმნა, მან შთააგონა პოეტი და შეიქმნენ მართლაც უცვლადი ჰიმნები, რომლებშიც პოეტი ეძიებს სულიერ სიმშვიდეს.

„ღამის ჰიმნები“, „Hymnen an die Nacht“, ექვსი ნაწარმოების გაერთიანებაა, რომელშიც პოეტის პირადი ბედისწერა, საკუთარი მათოსური სიუჟეტიც საფუძვლად აღებული. ეს ბედისწერაც ცნობილია: სიყვარული და საცოლის სიკვდილი, სასოწარკვეთილება მარტოობის გამო და შიში მარტოსულობისა, სიკვდილის გააზრება და ცხადად წარმოსახვა მისი საშინელებისა და სიდიადისა, მაცხოვრის მნიშვნელობის წვდომა და ქრისტეს ხედვა საკუთარ თავში.

ნოვალისმა თავის განცდებს განმაზოგადებელი მნიშვნელობა მიანიჭა და თხზულება იაკობ ბემეს მისტიციზმის სულიერ პრიზმაში გარდატეხილი მოტივებისა და თემატიკის მიხედვით შექმნა. პოეტი შიშით გაუბრუნდა სინათლეს, ცნობრებას და მოულოდნელი სახეებით გამოხატავს მათდამი სიძულვილს, ზიზღს. რასაკვირველია, ნოვალისთან დამე სიმბოლური სახეა, იგი წარმოსახვითი სამყაროს სიმბოლოა, სადაც პოეტის სიტყვას დიდი გასაქანი ეძლევა, რომელშიც შეიძლება განხორციელება ოცნებისა და მისტიური სიყვარულით აღძრული ბედნიერებისა. მაგრამ, ყოველივე ეს, ცხადია, ღამისა და ღამისეულის ტრაგიკული, მტკივნეული, ავადმყოფური განცდებითაა ნასაზრდოები, ღამესა და ღამეულში იგავურად იგულისხმება სიბნელე, იმქვეყნიურობის მიღმა სამყაროს სამეფო და სიკვდილიც კი.

„ღამის ჰიმნების“ მეოთხე ჰიმნში ნოვალისის მკითხველი ღამის მითიური წარმოსახვიდან ისტორიის მითოსში გადაჰყავს, თანაც პოეტი აქ ზოფი ფონ კიუნის საფლავიდან ქრისტეს საფლავამდე გზას ასაბნეს და წარმოაჩენს. ქრისტეს საფლავი ხომ პოეტისავე მითიური ისტორიული წინასწარმეტყველების სიმბოლოა. ნ. კაკაბაძემ სხენებულ IV ჰიმნთან დაკავშირებით აღნიშნა: „ნოვალისის მიხედვით, გარეგანი და შინაგანი სამყაროს ზღვარზე, დღისა და ღამის გასაყარზე პოეტის, მომღერლის, მგოსნის მზერისათვის შეგვარებულის საფლავი იქცევა იმის სიმბოლოდ, რაც ქვეყნას, სამყაროს დაუშლელად ინარჩუნებს ესაი სიკვდილით გაჭერებული, სიკვდილით განსჯეალული, სიკვდილით გაუღწეილი სიყვარული. პოეტის მზერა შიგნითაგანაა ჩაბრუნებული, მიმართული“. (ნ. კაკაბაძე, დისახელებული ნაშრომი გვ. 126. „ლიტერატურა და ხელოვნება“ 1993 №3,6) ზოფი მიჩნეულია ღამის მზედ, ანუ იმ სიბნელის მანათიბელ ობიექტად, რითაც ღვთაებრივ ძალთა ყოფიერებაა მოცული. სწორედ მის შუქს, ზოფის სიყვარულით განათებულ გულს, მიჰყავს პოეტი ქრისტესთან, რომელიც სიკვდილის ერთადერთი მძლეველია („სიკვდილისა სიკვდილითა დამთრგუნველი“, სულის მსხნელი და მარადიული კომიური ძალაა. ამ ჰიმნში, ისევე, როგორც სხვა ჰიმნებში, ადამიანის პიროვნულობის საწყისი, „მე“-ს ღვთაებრივ საწყისთან წილნაყარობაა გაცხადებული. პიროვნების უკიდურეს მარტოობაში, მარტოსულობაში დაზადებული პიროვნული „მე“-ს მკდრებით აღდგომა ნაგულისხმები და ასახული, ადამიანის სულის პირადი მიატურია უშუალოდ და დაკავშირებული და გადაჭაჭკული

ქრისტეს შობა-ილდომის მისტიკისთან. ყოველივე ამის საფუძველი ქრისტიანული რელიგიის მსოფლმხედველობრივი მრწამსი იყო.

სამყაროს წარმოსახვის, მისი განვითარების ასახვის თვალსაზრისით კურადღებას იპყრობს მესხეთე ჰიმნი, რომელზეც გამოთქმულია შეხედულება, რომ ფრიდრიხ შილერის ლექსის „საბერძნეთის ღმერთებისადმი“, გოეთესა და ჰოლდერლინის მიერ შენდგომში განვითარებული იდეების საპირისპიროდია შექმნილი. ჩვენი მიზანი აქვერად მათი ურთიერთშედარება არ არის, ჩვენ მხოლოდ ნოვალისის ჰიმნის ძირითადი იდეური მიზანდასახულების ჩვენება გვინდა. ჰიმნში კაცობრიობის განვითარება ასახული, ნაჩვენებია პოეტის დამოკიდებულება მისდამი და მომავლის ტრავგიკული აღქმა. ჰიმნში ანტიკურობის ლაღი, ხალისიანი სამყარო, ე.წ. ორფეოსული სამყარო, წარმოსახულია გარდასულ ეპოქად: ისეთ „ოქროს ხანად... რომელიც უკან ვერ დაბრუნდება. სწორედ ეს არის მეუბი საღებავებით დაზატული და პოეტის მიერ აღქმულ-განცდილი სამყარო ჰიმნის მიხედვით, „ზეცის შვილებისა და მიწის ბინადართა XმკვიდრთაX მარადიული ფერადოვანი დღესასწაული მიედინებოდა ჰმიდიოდა, როგორც გაზაფხული, ეს ზღებოდა ათასწლეულების განმავლობაში... ნოვალისის ნაღვლიანი ზეიმურობით გვესაუბრება ანტიკური სამყაროს დაღუპვაზე და ქრისტიანობის დამყარებაზე, ქრისტიანული ეპოქის დაღვობაზე, როგორც ვნებათა, ტანჯვათა გაბატონებაზე: „დამოშორი სამოვნებათა ტალღების სრბოლა უსაზღვრო მწუხარების /ტანჯვის/ კლდეებთან...“ /"Zerbrochen war die Woge des Genusses/ am Felsen des unendlichen Verdrusses"/ (ნოვალისის, ჰაინრიხ ფონ ოფტერდიგენი ნ. გოგოლაშვილის თარგმ., თბ 1983 წ. გვ. 37) ბავშვური პირველქმნილი, პირველყოფილი მდგომარეობა, კაცობრიობის ცნობიერების პარმონიული ერთიანობა ქრება. ჩნდება სიკვდილის წინაშე შიშით აღიზნული მხაფრი განცდა.

აქ არ შეიძლება პირველ-მესამე ჰიმნებიდანაც არ გავიხსენოთ ზოგი რამ, კერძოდ, პოეტი გატრბის სინათლეს, რაც სიმბოლური მნიშვნელობითაა აღსაქმელი და მისწრაფვის, წმინდის, უთქმელის, ღამის საიდუმლოებათა შესრულებისაკენ. მან არც კი იცის, რა არის ეს დაფარული, განუსაზღვრელი ძალით დანთქმული საიდუმლოებანი, რომელთა შეცნობა არის უმთავრესი მიზანი პოეტისათვის. იგი ცდილობდა ხან ანტიკურობის, ხანაც შუა საუკუნეების იდეალებში ეძია ჭეშმარიტება. პოეტი საბოლოოდ რწმუნდება, რომ დგება შუალედური ეპოქა, „მშრალი რიცხვისა და მკაცრი ზომის“, დრო, რაც თავისი ეპოქის პრიორიტეტად მიჩნდა. მან აღნიშნა, რომ სინათლე აღარაა ღმერთის საყოველი ნოვალისი ღმერთის მრავლობითში ასხეებს - /"Gotten"/, ამიერადან გამოცხადების წილად ღამე იქცევა. ახალი დრო იწყება ქრისტეს შობით, ქრისტეს აღდგომით ითრგუნება სიკვდილი და აღმოცენდება ახალი ოქროს ხანა „სიკვდილის ზეციურ ტაძარში“. შინაგანი ზეშეილგარე თვალეები, ღამის მიერ ახელილი, პოეტს „ზეციურ მანათობელ კარსკვლადად“ წარმოუდგება, ისინი „სინათლეს არ საჭიროებენ“ სულის სიღრმეს მისტიკურად აღწევენ. მესხეთე ჰიმნში ეს თვალსაზრისი უფრო გამოკვეთილია, რადგან ახლად აღმოცენებულ ოქროს ხანას მიიჩნევს სიკვდილის შიშის დამრთუვნედად და, ამის შესაბამისად, კაცობრიობის უფრო მაღალ, სრულყოფილ საფეხურად. ჰიმნში შეერთებულია ზოფი ფონ კიუნისა და ქრისტეს საფლავები, ეთარცა სიმბოლო სიყვარულით სიკვდილისა. პოეტს სიკვდილი სიყვარულით

აღძრული პოეზიით ძღუეულად წარმოუდგენია. საინტერესოა ამ თვალსაზრისით ჰიმნოგრაფიული პოეზიის შედარება ნოვალისის „ღამის ჰიმნებთან“.

ნოვალისი ზოფის მიმართავს მავედრებელი, განმადიდებელი, დამლოცველი სიტყვებით, რადგან ზოფი ჰრის ღამეში, ე.ი. სიკვდილში წარმოსახული ჭეშმარიტი ცხოვრება. პოეტი ეძლევა განვითარებად მისტიკურ ეგზალტაციას და მოვითხოვს, როგორ განთავისუფლდა იგი „სინათლის სხივებისაგან... ნოვალისი შეპყრობილია სიბნელის ფანატიზმით. იგი ნაღვლიანად სვამს კითხვას, ნუთუ „ღილა ყოველთვის უნდა შეეცადოს კვლავ დაბრუნებას?“. „Muss immer der Morgen wieder kommen?“

ის, რაზეც ყურადღებას ამახვილებს ნოვალისი მეხუთე ჰიმნში, უფრო გამოკვეთილადაა ასახული მეექვსე, დამამთავრებელ ჰიმნში, რომელსაც პოეტმა „სიკვდილის ნატვრა“ („Sehnsucht nach dem Tode“) უწოდა. თუ მეხუთე ჰიმნში იდეალებად ანტიკურობა, შუა საუკუნეები და თანამედროვეობისაკენ სწრაფვა არის დასახული, მეექვსე ჰიმნში ოქროს მომავლის სანახაობიდან უღწერათო თანადროულობისაკენ მიბრუნებას ხედავთ. აქ, ფაქტობრივად, გარდაცვლილი ზოფის სულთან დაბინადრებული ნოვალისის აული მოქმედებს, ავტორი საკუთარ სულს შიღშურ სამყაროში დავანებულად წარმოაჩენს, რის ფონზეც პრეისტორიისაკენ სწრაფვაა ნაჩვენები. ეს ნატვრა, სწრაფვა კაცობრიობის განვითარების პირველი საფეხურებისაკენ სამყაროს გაღმა ნაპირიდან გარდაცვლილ შეყვარებულთა ნისალმება. მეექვსე ჰიმნი ლოგიკური დასასრულია „ღამის ჰიმნებისა“, რადგან აქაა მინიშნება შინაგანი სამყაროსაკენ, სულისაკენ მიმავალ გზაზე, რომლის ბოლო წერტილი სიკვდილის ზმანებაა. აქ ერთმანეთს ერწყმის მისტიკურ, საიდუმლო: შემეცნებათა გამოცდილება და მითიური ისტორიული სანახაობანი - ეს არის ზოფი და ქრისტე: „უკუმოვიცეთ ტბილი საცოლისაკენ ანუ იესოსაკენ, რომელიც გვიყვარს... და რომელიც ჩვენშია. ნოვალისი ნიჭინებს, რომ მხოლოდ პოეზიაა გარე სამყაროს განმასუფლებელი, მხოლოდ პოეზიას შეუძლია ჩვენი ვარემონცველი სანყაროს გაპოეტურება; პოეზია სულის მსახი, სულის არსია. ამიტომ „ღამის ჰიმნები“, პოეტის სულიერ აღსარებად წარმოვადგება, რომელშიც ტრაგიკულ პრიზმაში გარდატეხილია ამქვეყნიური ყოფის წარმავლობა, დროებითი ხასიათი და სწრაფვა მარადიული საუფლოსაკენ. სადაც ნოვალისს მიუძღვის ზოფი ფონ კიუნისადმი სიყვარულით ანთებული გული და მსასიებელი სული.

„ღამის ჰიმნები“-ლექსები და პროზაული ფრაგმენტები განადიდებენ ქრისტიანობას, ჰუმანურ რელიგიას და ნოვალისის ნთელი შემოქმედების ძირითად აზრს გამოხატავენ, რომლის მიხედვითა მიწიერი არსებობა, ანუ ყოფიერება მხოლოდ გარდანივალი საფეხურია უსაზღვროებისაკენ, დაუსაბამობისაკენ. ნოვალისი ლექსების ამ ციკლით შეეცადა დაესაბუთებინა, რომ ადამიანის გონება სრულიად უსუსურია მისწვდეს ჭეშმარიტებას. სწორედ ამის შეგნებამ წარმოშვა ნოვალისის პოეზიაში ტრაგიზმი.

ამავე პრობლემატიკითაა გამსჭვალული ნოვალისის ლექსების მეორე კრებული, რომელსაც „სასულიერო: სიმღერები“, „Geistliche Lieder“/ ჰქვია. კრებულში თხუთმეტი ლექსია გაერთიანებული და თითოეული მათგანი ქრისტიანულ მსოფლმხედველობას ეყრდნობა. ნოვალისის შეხედულებით, ქრისტიანობამ კვლავ ცხოველმყოფელობა და მოქმედება უნდა შეიძინოს, უნდა შეიქმნას ხილული

ეკლესია, რომელიც წაშლის ზღვარს სახელმწიფოებს შორის, ხოლო ეს თავის წიაღში შეიფარებს ზემოწაურს, ანუ ზეციურობას ნოწყურებულ სულებს და ძველ და ახალ სამყაროთა შუამავლად აქცევს. ნ. კაკაბაძე წერს: ნოვალისის მიხედვით, „განათლებულმა ქრისტიანობამ ხელი უნდა შეუწყოს „განწყმენილი ქრისტიანობის“ ახალი მრევლის შეერთება-გაერთიანებას ინტუიციის „წმინდა ამოქმედების“ მეშვეობით... (ნ. კაკაბაძე, გერმანული რომანტიკული პოეზია. „ლიტერატურა და ხელოვნება“ 1993, №2.6. გვ. 128)

შეიძლება ითქვას, რომ ნოვალისის „ღამის ჰიმნები“ და „სასულიერო სიმღერები“, არის ჰიმნოგრაფიული პოეზიის ტრადიციების გაგრძელება. თემატურ-იდეური და მოტივების გენეზისის მიხედვით იგი უახლოვდება IV საუკუნის ქრისტიანული მოძღვრების ერთ-ერთი განმავითარებლის, ღვთისმეტყველის, პოეტის, გრიგოლ ნაზიანზელის სასულიერო ხასიათის ლექსებს, რომლებშიც მხოლოდ ღვთის ქებაა ასახული. ნოვალისი თავის „სასულიერო სიმღერებს“ ქმნიდა მაღალ პოეტურ ფორმებში, ამავდროს იგი იყო სადა და ჰომილეტური ხასიათისაც. ნოვალისს არ მოსწონდა ლირიკაში მორალისტურ-დოგმატური დებულებების გარშემო ტრიალი. იგი წერდა ღრმა სიმბოლოთა გამოყენებით, რომელთა წვდომა და აღქმა ღვთისმეტყველების ცოდნასა და განსწავლას მოითხოვდა. ნოვალისის „სასულიერო სიმღერები“, შექმნილია პოტესტანტული საეკლესიო სიმღერის ტრადიციათა გვილობაზე.

„სასულიერო სიმღერები“, „ღამის ჰიმნების“, მსგავსად ღრმა ქრისტიანული სიმბოლურობით გამსჭვალული ლექსთა კრებულისა. საერთოდ, აღიარებულია, რომ ნოვალისის მთელი შემოქმედება და, კერძოდ „სასულიერო სიმღერები“, ნამდვილი პოეტური სახარებაა. ვინაიდან პოეტი ამ ლექსებში განსაცდელგამოვლილი ადამიანის წრფელი განცდებითა და სრული დამაჯერებლობით უჩვენებს კაცობრიობას მსხნელის მოვლინებას, იგი ახარებს კაცობრიობის სულის სასულიერეს. ცხადია, ეს კრებულიც ზოფი ფონ კიუნის სიყვარულით, მისი გარდაცვალებით აღიარული მძაფრი ფიქრებითა და განცდებითაა გაჯერებული. მასში პირთვნების მარტოსულობაში დაბადებული „მე“ გადაიზრდება „ჩვენში“, ანუ მრევლში, თანამორწმუნეთა კრებულში. ეს სულის გამარჯვების მაუწყებელი ლექსთა კრებულისა, რომელშიც ნათლადია ნაჩვენები ჭეშმარიტი მეობამოპოვებელი, პირთვნების ურთიერთობა და კავშირის დანჯარება. სხვა, მთავარი მათ ურთიერთობაში ისაა, რომ ერთმანეთისა ესმით, ერთმანეთის ფასი და ღირებულება იციან. ეს სულები ერთმანეთის არსებობით იძენენ აზრს და ერთიმეორეს აგებენ. მათ, ჭეშმარიტად მსგავს სულებს, მეობამოპოვებულთ, ძალუთ დიადი მიზნისაკენ სწრაფვა და ჭეშმარიტების მოპოვება, რწმენა. პოეტი საკუთარი ტანჯული სულის ტრაგიკულ სასწაულებრივ თავგადისავალს გვიამბობს. იგი ძლიერია იმით, რომ შეძლო უახლოესი ადამიანების, ძმისა და საცოლის სიკვდილით მიღებული ტკივილი, ზოგადად სოფლის წარმავლობის ნიშნით აღბეჭდილი მშუღხარების გადაზრდა სიხარულში, რომელიც ნასაზრდოვებია რწმენითა და ადამიანში სულის გამარჯვებით ხორცზე.

ნოვალისმა გაზაფხულისა და ზამთრის სიმბოლურ სახეებში პოეტის სულიერი გარდასახვის ეტაპები მიგვანიშნა და გვიჩვენა, რომ ზამთარი დაიძლევა გაზაფხულით. ზამთრისა და ზაფხულის მონაცვლეობაში სიცოცხლისა და

სიკვდილის რეალური აღქმით მიღებული განცდაა მეტაფორიზებული. პოეტმა შეიცნო სიკვდილის მნიშვნელობა, დაინახა მისი აზრი, რომ იგი არის ახალი, სულიერი მომავლის საწყისი ჰმდრ: „ღმერთმა გიწვევოს სიკვდილო, სიცოცხლე შეგნობს შენითა, - ვაჟა ფშაველაჰ. სიკვდილმა შეაგვრძნობინა მაცხოვრის კოსმიური ძალა, დაინახა სიკეთე, რომლის მეოხებითაც არ დაიღუპება სამყარო და რაც ღირსია გადაარჩენისა, გადაარჩება: გადაარჩება სული და ზეციურ საუფლოში აღწევდება კიდევ.

ეს „ღამის ჰიმნები,“ და „სასულიერო სიმღერები,“ ერთმანეთს ავსებენ პოეტის მსოფლმხედველობის სრულყოფილად წარმოსაჩენად. „ღამის ჰიმნების,“ მიხედვით, ზოფი ფხვ კიუნი ის მუსტია, რომელმაც ნოვალისის პიროვნებაში შვა ქრისტე, როგორც უმაღლესი ჰუმბარტება, ე.ი. ნაწენებია ზოფისაგან ქრისტესაგან მიმავალი გზა სულიერი განვითარებისა. „სასულიერო სიმღერებში,“ განვითარების უკუსვლია მითითებული, ე.ი. გზა ქრისტედან ზოფისაგან. ცხადია, ზოფის სახე წმინდა მარიამ ღვთისმშობლის სახითაა შთავთებული. ყველა ლექსის აზრი თანმიმდევრულად, თანაც ფარულად იმეორებს ქრისტიანული წელიწადის კალენდარულ სამბოლოებებსა და საიდუმლოებებს, კერძოდ, „შობას, ნათლისღებას, ჯვარცმას, აღდგომას, ანაღლებას... პოეტის სულის წელიწადი გაფრებულია კოსმიური წელიწადის რიტუალებით; საინტერესოა, რომ ნოვალისი, ვითარცა დიფარული სიბრძნის მჭერეტილი პოეტი, ნათლად ხედავს სამყაროს განწმენდის საფუძვლებს. იგი ერთგვარ აბოკალიტურ შეხედულებებს გამოთქვამს, რომ თითოეული ადამიანის სულის განწმენდა და აღზევება საწინდარია კაცობრიობის სულიერი განვითარებისა, ზნეობრივი ამღებისა, რაც სრულყოფილ ჰარმონიას დაამკვიდრებს და ყოველივეს წარმართავს უნივერსალიზმისაგან.

თუ ნოვალისის „ღამის ჰიმნებსა,“ და „სასულიერო სიმღერებს,“ ღრმად ჩავთვრიდებით, შევნიშნავთ, რომ პოეტის სიტყვა უშუალო, ლალი, სადა და ანაღლებულია. ორივე კრებული განუმეორებლად უბრალოდ და გამჟღავნებლად გვიჩვენებს ადამიანის, კერძოდ, რომანტიკული გმირის სულის მოძრაობებს. ისიც საგულისხმოა, რომ ავტორმა ერთს „სასულიერო სიმღერები,“ უწოდა, ხოლო მეორეს „ღამის ჰიმნები,“ და არა „სასულიერო ჰიმნები,“ და „ღამის სიმღერები,“ როგორც ეს მოსალოდნელი უნდა ყოფილიყო, რადგან სასულიერო სწორედ საგალობლები, ანუ ჰიმნები უნდა ყოფილიყო. რა თქმა უნდა, აქაც ჰანს ნოვალისის შემოქმედებითი მრწამსის სიახლე. აღნიშვნის ღირსია ისიც, რომ ნოვალისის „სასულიერო სიმღერები,“ გერმანიის ეკლესიებსა და ტაძრებში წეტანილი იქნა, როგორც საგალობლები და იგი ქრისტიანული მრევლის საკუთრებად იქცა. მათთვის დაიწერა მელოდიები, კერძოდ, ზუთი ლექსის მუსიკა შექმნა ფ. შუბერტმა, ხოლო მეზუთე სიმღერის ოცზე მეტი მუსიკალური კომპოზიციაა ცნობილი.

ნოვალისი, ტრაგიკული ხვედრია მქონე პოეტი, რომელსაც სიკვდილმა უძვირფასესი ადამიანები მიღმა სამყაროში გადაუსახლა, უდიდესი ტკივილით, მივიდა ამიდლებულ წრახეამდე, უგალობა უფსკრულის პირას მისული სამყაროს საბოლოო გადაარჩენას, რითაც არააპოკალიფსური მსოფლმხედველობა განავითარა. ნოვალისის შეხედულებით, ამქვეყნიურობას, ყოფიერებას სასრული აქვს, მაგრამ დაუსრულებელია ზესთასთფელი, იმიტომ მას სამყაროს მანძირაგებელ ძალად სიყვარული და პოეზია მიაჩნია, მათ უნდა მართონ ადამიანური ცხოვრება.

ნოვალისის შესახებ საბჭოთა ლიტერატურათმცოდნეობაში გამოთქმულია თვალსაზრისი, რომ იგი რეაქციული რომანტიზმის წარმომადგენელია. ყოველივე ზემოთქმული უარყოფს ასეთ პოზიციას და წარმოაჩენს ნოვალისს, როგორც ყველაზე დიდ რომანტიკოსს, თანაც ტრაგიკულს, რომანტიკოსთა შორის. იგი იღვწოდა რთულ ეპოქაში, როდესაც ხდებოდა სკვპტიციზმისა და ქრისტიანულ ღირებულებათა გადაყვასება. ფაქტობრივად, ნოვალისი არა მხოლოდ თავის წინაპორბედ შუფრლესა და ფილოსოფიურ მოძღვრებებს დაუბირისპირდა, არამედ თავისი ეპოქის იმ ნოღვაწეებსაც, რომლებიც სამყაროს აღქმის სხვავარ, პრაგმატულ ინტერპრეტაციას გვთავაზობდნენ. დანტე ალეგიერის შემდეგ არავის უჩვენებია ასე ღრმად და გულშისაზნვდომად თავის პირად ტრაგედიასზე აგებული სრული, ქრისტიანული მსოფლხატი და გავება, როგორც ეს „რომანტიკული გენიის,, /ლ. ტიკის გამოთქმა/ E. und E. von Bories, Deutsche Literaturgeschichte, B-5, Romantik, Munchen, 1997, S. 208) პროტოტიპში ნოვალისმა შეიღო.

მზია ხაუტაიშვილი

ზოგიერთი სწოვა გაბრიელ გელოვანის "გეოგრაფიის" შესახებ

1724 წლის 15 ივლისს ვახტანგ VI ამალით რუსეთს გაემგზავრა, სადაც ფართო კულტურული საქმიანობა გაიშალა. ამაღის წევრებს შორის იყო გაბრიელ გელოვანი, რომელმაც ფეხი აუბა მოსკოვის კულტურულ კერაში მიმდინარე კულტურულ და მეცნიერულ მოღვაწეობას. პრებლემას, რომელიც მდგომარეობდა „ცოდნის გადმოქართულებაში“, ევროპული და აღმოსავლური აზროვნების ეროვნულ ნიადაგზე გადმონერგვაში, გელოვანმა კარგად გაართვა თავი. მან რუსულიდან თარგმნა გეოგრაფიის სახელმძღვანელო, რომელიც საკმაოდ პოპულარული წიგნი იყო იმდროინდელ ქართველთა შორის.

„ლეოლრაფია ანუ მოკლედ ქუნის სიმგურგულისათვის აღწერა“, სამეცნიერო ლიტერატურაში ცნობილია. მას გაეკრით ენებიან: კ. კეკელიძე, ტრ. რუხაძე, ლ. მარტაშვილი, გრ. ზარდალიშვილი, ფრ. სიხარულიძე, კ. ხარაძე, მაგრამ თავად თხზულება შესწავლილი არაა, მიუხედავად იმისა, რომ ქართველთა მკოდნობისათვის იგი უადრესად საინტერესო ძეგლია. ჩვენს მიერ მოკლედელ მასალებში მოთხოვება არაერთი ცნობა, გაბრიელ გელოვანის ამ შრომის შემდგომი შესწავლისათვის.

ცნობებს მთარგმნელის ვინაობასა და მთარგმნელობით მოღვაწეობაზე გვაწვდის ვრცელი ანდერძი, რომელიც „გეოგრაფიის“ რამდენიმე ხელნაწერს ერთვის: „ამისთვის მოველ რუსეთს და შევეგვენ მცირესა ენასა რუსთასა და ვთარგმნე ესე წიგნი მოკლედ ქეცნისა აღწერა... და რასაცა ოდენ შემძლებელ ვქმენ ვთარგმნე მე, გელოვანმა. გაბრიელ ქრისტეს აქეთ ანდერძიდანვე ვიგებთ, რომ იგი ვახტანგ VI გაიყოლია ოდიშის მთავრის ზეჯან დადიანის მფულებმ თანარმა, რომელიც გაბრიელს მამიდად ხელებოდა.

სხვა რაიმე ნაშრომი, გელოვანის მიერ შესრულებული, არ არის ცნობილი. რაც შეეხება მის შემდგომ მოღვაწეობას, ი. ცინცაძის მიერ გამოქვეყნებული საბუთიდან (ათანასე თბილელისა და სიმონ მაქაშვილის რუსეთში ელჩობის შესახებ) ცნობილია, რომ გაბრიელ გელოვანი რუსეთის სამხედრო სამსახურში ჩამდგარა და კერძოდ XVIII საუკუნის 50-იან წლებში ყოფილა მთავარი სამოლიცებისტერო კანცელარიის კაპიტანი. (ცინცაძე ი, XVIII საუკუნის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიის არქივიდან, მასალები საქართველოსა და კავკასიის ისტორიისათვის, ნაკ. 32, თბ. გვ. 55) სხვა რაიმე ინფორმაცია ჩვენთვის ხელმისაწვდომი წყაროების მიხედვით არ არის ცნობილი.

თხზულების სათაურია: „ლეოლრაფია ანუ მოკლედ ქუნის სიმგურგულისათვის აღწერა პირველ ლათინთა ენისაგან ქართველთა ენასა ზედა თარგმნილი...“ წიგნის დედანი სათაურშივეა აღნიშნული. „გეოგრაფია“ მსოფლიო გეოგრაფიის სახელმძღვანელოა. წიგნი შედგება შესავლის, ძირითადი ტექსტის, „ტაბლიცისა“ და ზანდუკისაგან. „გეოგრაფია“ ამჟამად რანდენიმე ხელნაწერთაა ცნობილი.

ხელნაწერთა შესწავლა დამატებით ცნობებს გვაწვდის ამ თხზულების თარგმანის ისტორიის შესახებ. ეს ხელნაწერებია: თბილისის ხელნაწერთა ინსტიტუტის A ფონდის 1007 ხელნაწერი, ფონდის 1222, 1131, 1523, 1529, 1743 და პეტერბურგის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის ხელნაწერი №2 (C55, B5). არცერთი მათგანი ავტოგრაფს არ წარმოადგენს. ყველაზე ადრე ცნობილი (აღწერილობის მიხედვით) გახდა A1007. მ. ჯანაშვილი მისი აღწერისას პირდაპირ არ წერს, რომ ხელნაწერი ავტოგრაფია, მაგრამ ათარიღებს მას 1730 წლით, ანდერძის მიხედვით: *Переписано скоростью мхедрули в 1703 г*) იხ. Джанашвили, Описание рукописей церковного музея, გვ. 261-69%

სავარაუდოა, ამ ინფორმაციაზე დაყრდნობით მიაჩნდათ ავტოგრაფად ხელნაწერი A1007 (იხ. Р. Орбели, Грузинские рукописи института востоковедения А. Н. СССР, стр. 75).

ცნობა იმის შესახებ, რომ ხელნაწერთა ინსტიტუტის A1007 ხელნაწერი ავტოგრაფია, სინამდვილეს არ შეეფერება, გინაიდან ქალაქში, რომელზედაც „გეოგრაფია“ გადაწერილი, გარკვევით ჩანს პეტრინიანი 1791. მაშასადამე, იგი არ შეიძლება იყოს ავტოგრაფი, რადგანაც, როგორც ანდერძიდან ირკვევა, თხზულება ითარგმნა 1730 წელს: „... ვთარგმნე მე კნიაზ გელოვანმა გაბრიელ ქრისტეს აქეთ ჩლო.“

ხელნაწერი A1007 შეიცავს შესავალსა და სრულ ტექსტს. ანდერძი, რუსული თარგმანითურთ გამოქვეყნებული აქვს მ. ჯანაშვილს (იხ. Описание გვ. 262). ტექსტზე დართული „ტაბლიცა“, ანუ გეოგრაფიულ პუნქტთა მდებარეობის ცხრილი, აზნანის რიგზეა დალაგებული. მხოლოდ ნაკლებია (ქალაქები: ანდრიანოპოლ-ბაზილეს ჩათვლით) და ზანდუკი. გადამწერი უცნობია.

ხელნაწერ A1007 შესავალში გაცხადებული დებულება, რომ „ლეოლრაფია“ ანუ მოკლედი ქუნის სიმგურგულისათვის აღწერა ლათინთა ენისაგან ქართულთა ენასა ზედა თარგმნილი“... სინამდვილეს არ შეეფერება, რადგან ყველა დანარჩენ ხელნაწერში (გარდა ე1131, S1529, რომელთაც შესავალი არ აქვთ) თარგმანის დედნის შესახებ უფრო სრული ინფორმაციაა მოცემული: „ლეოლრაფია ანუ მოკლედი ქვეყნის სიმგურგულისათვის აღწერა პირველ ლათინთა ენისაგან რუსულად თარგმნილი, ხოლო აწ მეორედ რუსულთა ენისაგან ქართულთა ენასა ზედა თარგმნილი“... ის, რომ დედანი მხოლოდ და მხოლოდ რუსულია, ადასტურებს თარგმანთა შედარება და ტექსტის ენობრივი ანალიზი. არ არის გარკვეული, თუ რას ეყრდნობა გელოვანი, როდესაც აცხადებს, რომ რუსული ლათინურიდანაა თარგმნილი. სავარაუდებელია, რომ მას რაღაც ინფორმაცია გააჩნდა ამისათვის. თუმცა რუსულ დედანს არა აქვს მინიშნება წყაროს შესახებ. თავად რუსულის დედნის შესახებ კი სამეცნიერო ლიტერატურაში კვითხლობთ: „1710 წელს გამოცემულ „География-ს საფუძვლად უდევს საქმაოდ შეცვლილი და გადასწორებული, თუმცა გაცილებით ადრე თარგმნილი წიგნი, რომლის დედანიც პოლანდიურია. პირველი გამოცემა კი 1688 წელს განეკუთვნება (Лебедев., география в России петровского времени, изд. А.Н. СССР. М. 1950 გვ. 338) მაშასადამე, რუსული პოლანდიურიდან მომდინარეა და არა ლათინურიდან.

S1743 ხელნაწერი შეიცავს შესავალს, სრულ ტექსტსა და ანდერძს, აქვს „ტაბლიცა“ (ქალაქები: ადრიანოპოლ-ბაზილეს ჩათვლით) და ზანდუკი. აქვს მინაწერები: ხელნაწერი გადაწერილია 1793 წელს, გადამწერია გობულოვი იოსებ

მდივნის ძე.

ხელნაწერ S1529 (იხ. აღწ. ტ. II გვ. 322) წესავალი არ აქვს. შეიცავს სრულ ტექსტს. „ტაბლიცა“ და ზანდუკი არ აქვს. გადამწერი უცნობია. მინაწერებიდან ირკვევა: „ესე წიგნი ხერხეულიძე ლაშქარნივისის ომანისა არის. ვინ მოიპაროს და ან ლაშქარის, რისხამდ (ეს) მამა, ძე და სული წმინდა“. პირველ გვერდზე გაკეთებული მინაწერიდან ირკვევა, რომ გვიან ეს წიგნი პეტრე უმიკაშვილის საკუთრება გამხდარა: „ომან მდივნის ხერხეულიძის შვილმა ნიკოლოზმა გადმოძვა უმიკაშვილს“.

S1523 ხელნაწერი (იხ. აღწერილობა ტ. II გვ. 320) შეიცავს შესავალსა და სრულ ტექსტს. ასევე ანდერძსა და „თაბლიცას“. (მართლწერა ამ სიტყვისა ხელნაწერებში განსხვავებულია: ხან „ტ“, ხან „თ“) ეს ერთადერთი ხელნაწერია, სადაც ცხრილი მეტია, თუმცა ისიც ბოლონაკლებია (ქალაქები: ადრიანოპოლ-სიმიონას ჩათვლით). ტექსტს აქვს ჩვეულებრივი სათვალავი. ბოლო მე-16 (ივ) რეგული, რომელიც 131-ე ფურცელზე იწყება ნაკლებია. მინაწერიდან ირკვევა: ეს მოთხრობა (იგულისხმება ანდერძი, მ.ნ.) დაბეჭდილია აქედამ „ივერიაში“ 1877 ანუ 1878 წელსა. პეტრე უმიკაშვილი“. ეს ანდერძი დაბეჭდილია 1879 წელს ივერიაში. (ივერია, 1879, №5-6, გვ. 195-200). როგორც თავფურცელზე გაკეთებული მინაწერიდან ირკვევა, წიგნი ეკუთვნოდა: „მღვდელს იოსებ ახალშენაშვილს. ანისხატის დიაცვანს“, ხოლო შემდეგ პეტრე უმიკაშვილს (1834-1904) 1878 წელს უმიკაშვილს წიგნი გადაუცია წერა — კითხვის განავრცელებელი საზოგადოებისათვის: „№22 პეტრე უმიკაშვილისა მიერ ან 1887 წელს“.

S ფონდის 1222 ხელნაწერი (იხ. აღწ. ტ. II გვ. 103) შეიცავს შესავალსა და სრულ ტექსტს. ხელნაწერის რამდენიმე გვერდი დაუწერელია. მას აქვს რეგულობრივი სათვალავი, რითაც გაირკვეა, რომ გადამწერი ყოველ ახალ თავს ახალ რეგულიდან იწყებს. ამდენად, ყოველი წინა რეგულის ბოლო ფურცლებს დაუწერელს ტოვებს. ტექსტს ერთვის ანდერძი, ტაბლიცა (ადრიანოპოლ-ზაზილეს ჩათვლით) და ზანდუკი. გადამწერის ანდერძის მიხედვით, ტექსტი თითქმისაა გადამწერილი. დავით რექტორის მიერ: სრულ იქმნა საიდუმლოდ ღმერთისა თავისა სეკდემბერსა 6, წელსა 1782. დავუწერ ამის გარდაწესებით ალექსის მე ავით, მაგრამ ეს ასე არაა, ვინაიდან ქალაქებზე, რომელზედაც „გეოგრაფია“ (?1222) გადამწერილი, იკითხება ჭვირნიშანი: 1801, ამასთან, ხელნაწერის ხელი სხვაა და არა დავით რექტორისა.

ხელნაწერ S1131 (იხ. აღწ. ტ. II გვ. 96) არა აქვს შესავალი, ტექსტი სრულია, ერთვის ანდერძი, რომელიც დაბეჭდილია (იხ. აღწ. ტ. II, გვ. 96), ასევე „ტაბლიცა“ (ადრიანოპოლ-ზაზილეს). S 1131 ხელნაწერს ზუსტად იგივე ანდერძი აქვს, რაც S 1222-ს, აღინიშნება გადამწერის დაუსახელებლად. მაგრამ არც ეს თარიღი აღნიშნავს გადამწერის დროს, ვინაიდან ქალაქებზე, რომელზეც S 1131 ხელნაწერია გადამწერილი, ჩანს ჭვირნიშანი: 1808.

„გეოგრაფიის“ ხელნაწერს (იხ. აღწ. P. Орбели № 2, BCB 55, B 5) რომელიც სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის კუთვნილება, ვიცნობთ მხოლოდ აღწერილობით, თავად ხელნაწერზე კი ხელი არ მიგიწვდება: როგორც აღმწერი რ. ორბელი აცხადებს, მართლწერის თავისებურების მიხედვით, ტექსტი გადამწერილია XVIII ს-ის II ნახევარში, საგარეუდოა რუსეთში (იხ. P. Орбели, Грузинская рукописи А. Н. СССР. ст. 75.)

აღმწერისავე ინფორმაციით ტექსტს აქვს შესავალი, შეიცავს „გეოგრაფიის“ არასრულ ტექსტს, ანდერძსა და „ტაბლიცას“. მინაწერიდან ირკვევა, რომ ხელნაწერი ეკუთვნის მიხეილ ჩიკინა (ჩე)-ს.

ხელნაწერთა ასეთი სიმრავლე შეტყველებს „გეოგრაფიის“ საკმაოდ პოპულარობაზე. იგი პირველი ქართული თარგმანია გეოგრაფიული სახელმძღვანელოსი.

ხელნაწერთა შედარებისას დადგინდა, რომ ოთხ ხელნაწერს: A1007, S1222, 1743, 1131 — „ტაბლიცა“ ერთნაირი აქვს (ადრიანოპოლ-ბაზილეს ჩათვლით). ამასთან, ერთნაირი მინაწერებიც, რომელთა ბოლოს განმარტებების ავტორად დავით რექტორია მითითებული. მაშასადამე, ეს ოთხი ხელნაწერი მომდინარეობს ერთი ხელნაწერიდან, რომელიც სავარაუდოა, დავით რექტორის მიერ იყოს გადაწერილი, და ამასთან ბოლონაკლული ტექსტიდან.

S1222 ხელნაწერსა და S1131 ხელნაწერს შესტად ერთნაირი ანდერძები აქვს, ოღონდ უკანასკნელში გადამწერის სახელი არ იკითხება. ერთი შეხედვით (ანდერძის მიხედვით), თითქმის თარიღი ცნობილი ხდება (1782), მაგრამ 1222 ხელნაწერის ქაღალდზე, რომელზედაც „გეოგრაფია“ გადაწერილი, ჩანს ჭვირნიშანი 1801, ხოლო S1131 ხელნაწერის ქაღალდზე ჭვირნიშანი 1808. ამდენად, ორივე ხელნაწერი გადაწერილია XIX საუკუნის I ნახევარში. გადამწერთ კი ტექსტი ანდერძიანად გადაუწერათ.

რაც შეეხება S1743 ხელნაწერს, გადამწერის ანდერძის მიხედვით ცნობილი გახდა, რომ იგი გადაწერილია XVIII საუკუნის ბოლოს, კერძოდ კი 1793 წელს, იოსებ ქობულაშვილის მიერ. გადამწერს კი ხელთ ჰქონია დავით რექტორის მიერ გადაწერილი „გეოგრაფია“. გამარჯვებულია და ჩაითხულება დედასა ზედა დავით“.

ჩვენს ხელთ არსებულ ხელნაწერთაგან მხოლოდ S 1523 ხელნაწერია, რომელსაც მეტ-ნაკლებად სრული „ტაბლიცა“ აქვს (ადრიანოპოლ-სმირნას ჩათვლით). როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, წიგნს აქვს რეეულიზებული სათვალავი. მე-16 (ივ) რეეული, რომელიც 131-ე ფურცელზე იწყება, ნაკლულია. ამიტომ, შესაძლებელია, იგი სრული ყოფილიყო. S1529 ხელნაწერის გადამწერს, საფიქრებელია, სხვა ყველა ზემოთ ჩამოთვლილ ხელნაწერთაგან განსხვავებული ნუსხა ჰქონდა ხელთ.

ხელნაწერი S 1529 საკმაოდ დაზიანებულია. არა აქვს შესავალი. ანდერძი, „ტაბლიცა“, ზანდული. უცნობია გადამწერის ვინაობაც. მინაწერიდან ირკვევა, რომ ხელნაწერი ომან ხერხეულიძის კუთვნილება ყოფილა. ეს უკანასკნელი XVIII საუკუნის II ნახევარში მოღვაწეობდა. ავტორია არაერთი საისტორიო თხზულებისა.

პირველ გვერდზე გაკეთებული მინაწერი გვამცნობს, რომ „ომან მდივნის ხერხეულიძის შვილს ანდრეას შვილმა ნიკოლოზმა გადმოცა უმიკაშვილსა. ვინაიდან პეტრე უმიკაშვილი (1834-1904) XIX საუკუნის II ნახევარში მოღვაწეობდა, „გეოგრაფია“ რომელიც ომან ხერხეულიძის შვილიშვილს გადაუცია უმიკაშვილისათვის და რომელიც ოდესღაც ომანის პაპის კუთვნილება ყოფილა, გვაგარაუდებინებს, რომ ეს ხელნაწერი (S 1529) უფრო ადრინდელი შეიძლება იყოს, ვიდრე სხვა დანარჩენი.

მაშასადამე, ხელნაწერთა შესწავლამ და სამეცნიერო ლიტერატურის გაცნობამ მოგვცა საშუალება გაგვერკვია თხზულების მომდინარეობისა და მისი თარგმნის ისტორიის საკითხები. შეიძლებისდაგვარად დაგვედგინა ხელნაწერთა ქრონოლოგიური თანმიმდევრობა.

დინარა ფორჩხიძე

გიორგი ლონიძის სტუდია

გიორგი ლეონიძის ლექსებზე თავის გადაფუძვაც კი უნებ მაალას იძლევა სტროფიკაზე მსგელობისათვის. პოეტი ხშირ შემთხვევაში არ ემორჩილება სტროფულ კანონზომიერებას და ტრადიციული კატრენების გვერდით თავისუფალი თანაარსებობის უფლებას აძლევს ტაქტთა სხვადასხვა რაოდენობის შემცველ სტროფებს. შეგვიძლია განვსაზღვროთ, რომ გ. ლეონიძის თითქმის ყოველ მეოთხე ლექსში დარღვეულია სტროფული კანონზომიერება. ეს იმდენად შესაძინევი და საგრძნობია, რომ გ. ლეონიძის პოეზიაში თვალაჩივრულ მკითხველს მისი სტროფის უმთავრეს ნიშნად წეიძლება ნებისმიერი ტაქტობრივ წედგენილობა ან სულაც ასტროფია წარმოუდგეს.

პოეტის დომენტი თამაშვლი ერთგვარ იკონებს, რომ სილოვან მუხდაძეს ვეა-ფშველას პოემების ნაკლად სტროფული კანონზომიერების დაუცველობა მიაჩნდა. ეს ფაქტი აქ შენთხველით არ მოგვიტანია. არაა დიდი საერთო ვეა-ფშველასა და გიორგი ლეონიძეს შორის სტროფიკისადმი დამოკიდებულებაში. დიდი შინამორბედი თანამედროვე პოეტისათვის ამ საკითხშიც მისაბაძი იყო. მართებულად აღნიშნავს დ. ბენაშვილი: „უახლოეს ქართულ ლიტერატურაში პოეტები — დაწყებული გალაკტიონ ტაბიძით და დამთავრებული გიორგი ლეონიძით ყოველთვის იდეალად თვლიდნენ ასულეცენ ვეას ლექსის სიმალღემდე“ (დ. ბენაშვილი, ვეა-ფშველი, შემოქმედი და მოაზროვნე, 1989 წ. გვ. 545) ჩვენი აზრით ვეა-ფშველას ვრცელი რიტმული პერიოდების აღმავლობა უნდა ედოს საფუძვლად გიორგი ლეონიძის სტროფის სტრუქტურასა და აგებულებას. თუმცა ისიც ცხადია, რომ ორივე პოეტისათვის ამ შემთხვევაშიც უხვ წყაროს ხალხური შემოქმედება წარმოადგენდა. საგულისხმოა, რომ გ. ლეონიძის ზოგიერთ ლექსს, რომლებშიც სტროფული დანაწევრების კანონზომიერება მტკიცედ არაა დაცული, ახლავს პოეტის მინაწერი: „შეწყმესბასათვის, ჩონგურული“ („ნისლაურა“, „ტაბაწყური“) მათ აშკარად აზით ფოლკლორულ ნაწარმოებებთან სიახლოვის ბეჭედი.

დავიწყეთ იმით, რომ გ. ლენინის ლექსია ერთი ნაწილი შეიცავს მხოლოდ ხუთ ტაქტს. ზოგი — ექვსს, ზოგი — შვიდს და ა.შ. ზოგი ორტაქტიანი სტროფებისაგან შედგება, ზოგი — სამტაქტიანებისაგან, ზოგი — ხუთტაქტიანებისაგან, ზოგჯერ ნაირგვარი შედგენილობის სტროფები ყოველგვარი კანონზომიერების გარეშეა წარმოდგენილი. ლექსი „წარწერა ქართულზე“ მწერალთა სურათზე“ ერთი ხუთტაქტიანი სტროფია, ლექსი „ფრაგმენტი“ რვა ტაქტისაგან შედგება და აზრობრივად ისდენად წესდარბილად, რომ სტროფების გამოყოფა არ ხერხდება. იგივე ითქმის ლექსზე „სექტემბერი“, ლექსი „ბევრჯერ გამოვუვრავთ მწიფებ ბროწეულს“ ორი ექვსტაქტიანი სტროფისაგან შედგება, ლექსები „ბარათწიფის წმინდა არავცა“, „მაგონდება ჩუქურთამაში ყვავილი“ და „ოლოები“ ორტაქტიან სტროფებადაა დაყოფილი, მხარე ვაზებში გამაყვული“ მხოლოდ ხუთტაქტიან სტროფებს შეიცავს და სხვა. ვაჟა-ფშაველას სტროფიკისაგან განმასხვავებელი ერთ-

ერთი ნიშანი ამთავითვე იჩენს თავს — ვაჟის კენტრეპიანი სტროფები საერთოდ არ გააჩნია.

ზემოთ დასახელებული ლექსები ოდნავადაც ვერ იძლევიან წარმოდგენას გიორგი ლეონიძის სტროფიკის თავისებურებაზე. სამამისოდ უნდა მოვიხმოთ ის ლექსები, რომლებიც ნაირგვარი შედგენილობის სტროფებს შეიცავენ და ამით ხშირად უკეთეს მდგომარეობაშიც კი იმყოფებიან სტროფულ კანონზომიერებას დაქვემდებარებულ ზოგიერთ ლექსთან შედარებით. ალბათ ბევრი ვინმე არ დაფიქრებულა იმაზე, რომ თავის შედევრებში: „ოლე“, „სიმღერა პირველი თოვლისა“, „მეცანეტე საუკუნე“, „მუხა და მები“, „იქ, სადაც შენი გულია“, „ბრილის წყარო“, „თავრთვილა“ „მხედრის ანდერძი“, „კესანე“, „ესენინი“. გ. ლეონიძე მეტად თამამად არღვევს სტროფულ კანონზომიერებას. ეს ის სიტამაშაა, რომელმაც ხსენებულ ლექსებს მხოლოდ სიკეთე შესძინა, რაკი კანონზომიერებიდან გადახვევა მხატვრულ ხერხად ჩამოყალიბდა.

გიორგი ლეონიძის სტროფი განსაკუთრებული მუსიკალური მრავალფეროვნებით გამოირჩევა, რაშიც დიდ როლს ასრულებს ერთსა და იმავე ლექსში ნაირგვარი შედგენილობის სტროფების არსებობა — ტრადიციული ოთხტაქტიანების გვერდით ორტაქტიანი, სამტაქტიანი, ხუთტაქტიანი, ექვსტაქტიანი და ტაქტთა სხვა რაოდენობის შემცველი სტროფები უწყველად ამდიდრებს ლექსის მგლოდიურობას, ქართული პოლიფონიისებრ ნაირგვარად ახმანებს მხატვრულ ქმნილებას და განუზომლად ზრდის მსმენელზე მისი ზემოქმედების ძალას.

სტროფული კანონზომიერების დარღვევის გ. ლეონიძის ლექსებში რამდენიმე ფაქტორი განაპირობებს. ვერ ერთი, ტრადიციული სტროფული დანაწევრება უარყოფილი, თუკი სათქმელი ოთხზე მეტ ან ოთხზე ნაკლებ ტაქტშიც კარგად თავსდება. ამ პრინციპიდან გადახვევა უთუოდ დააზიანებს ნაწარმოებს — სტროფული კანონზომიერების დაცვას გამოდგენებამ შეიძლება არასაჭირო ტაქტების შექმნამდე მიგვიყვანოს ან პირიქით — შეიძლება პოეტი გაუბროდეს სათქმელის გადმოცემას რამდენიმე სტროფში ზანგრძლივი სტროფთაშორისი პაუზების შიშით, ხოლო ოთხტაქტიანი სტროფით კი არ მთხერხდეს სათქმელის სრულყოფილად გადმოცემა. ვიმეორებთ, გ. ლეონიძისთვის უმთავრესი პრინციპია სათქმელის სრულყოფილად გადმოცემა და არა სტროფული კანონზომიერების დაცვა. რომ ეს მართლაც ასეა, მრავალი მაგალითით შეიძლება დავადისტუროთ. აი, თუნდაც ნაწყვეტი ლექსიდან „ესენინი“.

მე შემოდგომის ქარს ვეკითხები,
ნეტავ, სად არის ახლა ესენინი?
უცბად გაჩნდება ჩემს წინ ღიმილით,
გაიღიუნება ძველი მესერი:
— განა ყოფილა პოეტებისთვის
როსმე ცხოვრება გაუსრესელი?
შესძახებს თოვლში, გადავარდება,
მიჰმოლტავს ცხენებს, მიჰქრის მარხილი...
ცეცნებში ტირის ახალგაზრდობა
ღაშყვარი, აღერე გადამარხული.
აქ ესენინის პასუხი —
განა ყოფილა პოეტებისთვის

მიუახლოვოს ცოცხალ მეტყველებას. ვიმეორებთ, ეს არის სტროფული კონოზომიერების დარღვევის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი. ცოცხალი მეტყველებისთვის დამახასიათებელი მოკლე და გრძელი პაუზები, დაყოფნება, ჩაფიქრება, გრძნობის მოზღვანების გამო სათქმელის ნაწყვეტ-ნაწყვეტად ან სულმოუთქმელად გადმოცემა, დასკვნის მოსამწიფებლად წინამძღვრების განლაგება ნათი მნიშვნელობის კვალობაზე, ნათქვამის დედაიზრის მოკლედ ან გაგრძობილად გადმოცემა ზუსტად გადაიქცეა ლექსში და ამიტომაც ირღვევა სტროფული ჯგუხრები, ლექსის კომპოზიციური რკალი იკვრება ისე, რომ მასში ერთიანდებიან მულოდიურად არათანაზომიერი ნაწილები ზუსტად იმგვარად, როგორც ეს ხდება ცოცხალ მეტყველებაში. ამით ლექსი იძენს დიდ ბუნებრიობას. ამგვარი აღნაგობა ლექსისა სულაც არაა მძიმე გადასატანი მკითხველისათვის. იგი კითხვისას თავს დაიღა და აზსოლუტურად შეუბოჭავად გრძნობს, რადგან. როგორც ვთქვით, ლექსი ცოცხალი მეტყველების თავისებურებანი. მკითხველს ეჩვენება, რომ პოეტურ ენაზე თვითონაც ზუსტად ასე იტყოდა. მაშასადამე, მყარდება სრული გაცნობა მკითხველსა და პოეტს შორის. ნათქვამს ბევრი ლექსი დაიდასტურებს. მაგალითად, ლექსში „ჩართულია უკვე დენი“ სოფლის ცხოვრებაში უმნიშვნელოვანესი მოვლენით აღფრთოვანებული ადამიანების ორიოდე შტრიხით დახატვამ გარდაუვლად მოითხოვა მუსიკალური ერთფეროვნებისაგან თავის დაღწევა და, მაშასადამე, სხვადასხვა ტაეპობრივი შედგენილობის სტროფები, როგორც ყველაზე ზელსაყრელი ამ შემთხვევისათვის. „მერცხლის თვლებიანი“ დანიშნული, მაგალითად, ხალისიანი რიტმით აკებული ექვსტაეპიანი სტროფითაა დახასიათებული:

გამოვიდა შარიშურით,
ფერხულს უვლის დანიშნული...
წყაროსავით დადიოდა,
აჰყვებოდა ცხელი ტაში,
თვლები აქვს მერცხლიანი,
ნაკერცხალი ჰყვასავს თვალში...
ლექსის სხვა ადგილას სტროფის რვატაეპიანობამ სხვაგვარი მულოდია გამოიწვია:

აღფრინველო, ფრთაცეცხლურო,
ამობუფე ღამის ფსკერი,
სალამი შენს მობრძანებას,
ღამე გახდა ნარგიზფერი,
გული გახდა ვარდისფერი,
სახლი გახდა ნათლისფერი!
სალამი შენს მობრძანებას!
გაგვანარე შემოფრენით!

არ შეიძლება იმის დაიწყება, რომ ამ სტროფების მხატვრული ეფექტი დიდადაა განსაზღვრული რიტმული ერთეულების თანხვედრითა და გართიმის ხერხით, მაგრამ აზრობრივმა შემწიდრობელობამ, სათქმელის ერთი ამოსუნთქვით ჩამთავრებამ, სტროფების ტრადიციულ შედგენილობაზე უარისთქმამ განსაკუთრებულად აამაღლა მათი გამომსახველობითი ძალა.

ლექსი „ციფწყარო“ ძირითადად ტრადიციული ოთხტაეპიანი სტროფებითაა

დაწერილი, მაგრამ აშკარა გახდა, რომ თვით ეს სხარტი შედმარცვლედით შესრულებული ლექსიც კი მუსიკალური ერთფეროვნებისაკენ დაექანა, რის აღსაკვეთად სასწრაფოდ გაერია მასში ხუთმარცვლიანი სტროფი და კიდევ უმაღლეს გამოცოცხლდა მელოდია:

კიდევ ცხრა ცისარტყელას
 თუ გინდ მკერდში დაიტევ,
 ხნით დაჯადნა მზეწვია,
 რიყრაჟზე რომ გეწვია
 ცისკრის ნუშარგალიტე!

მელოდიურ გადახალისებას ემსახურები, აგრეთვე, ამ ლექსის ერთადერთი ექვსტაეპიანი სტროფი.

იმ ლექსთა უმეტესობას, რომლებშიც სტროფული კანონზომიერებაა დარღვეული, თავისებური კომპოზიცია, სიუჟეტური ქარგა გააჩნია. კერძოდ, ყოველ ლექსს, ცხადია, აქვს საკუთარი კომპოზიცია, მაგრამ, თავის მხრივ, იგი შედგება პატარ-პატარა რკილებისაგან, რომლებსაც ხან აზრის ერთიანობა გამოაცოცხლებთ, ხან — გართმევის წესი, ხან — მხატვრული სახის მონახაზი და ა.შ. პოეტი დაინტერესებულია ამ მცირე კომპოზიციურ რკალთა სრულყოფით, რის დროსაც, ბუნებრივია, სტროფული კანონზომიერების დაცვის საკითხი მეორეხარისხოვანი ხდება, მითუმეტეს, რომ ნაირგვარი შედგენილობის სტროფების შემოტანას, როგორც ითქვა, მოაქვს სხვა სარგებლობაც. ესაა ლექსის მელოდიური გადახალისება. ასეთ დროს აზრი აზრს შეუწელებელი სისწრაფით ებმის, პოეტური სურათის მხატვრული დეტალები ქვიდან ქვაზე მოხტუნავე ტალღებივით გამოღებულნი მისდევნენ ერთიმეორეს და ფრაზები უღერადი მრავალმარცვლიანი რითმებით ურთიერთს მჭიდროდ ექსოვებიან. ლექსები „ჩემი ბალი“, „მეშობი, მეკვლე“, „აჭარაში“, „თბილისის მზე“, „ტაბაწყური“, „რემინისცენიები“ და კიდევ სხვა მრავალი მსგავსი კომპოზიციური წყობით ხასიათდება.

ხშირად პოეტი ლექსს მთავარ ამოცანად უსახავს განცდა-განწყობილების ფსიქოლოგიური დამაჯერებლობით ჩვენებას, თანაც იაყ, რომ ეს განცდა-განწყობილება რამდენიმე სტროფის მანძილზე დამდოვრებული მდინარესავით კი არ უნდა გაეშალოს, არამედ ერთ აზრობრივ-რტმულ პერიოდში უნდა შევუბნდეს და იქიდან იქადიდეს ჯებირების გადმოლახვას. ამგვარი ვითარება უდევს საფუძვლად ძალზე ხშირად სტროფული დანაწევრების განსხვავებულობას. ნათქვამის საილუსტრაციოდ გამოადგებიან ლექსები: „მეცამეტე საუკუნე“, „ხალიჩის მქსოველი დედაბერი“, „ზვავი“, „ტყე ეცემოდა“, „მხედრის ანდერძი“, „სიმღერა პირველი თოვლისა“, „ქართული სიტყვა“ და სხვა მრავალი.

ლექსი „ზვავი“ მაგალითად, ერთი ოთხტაეპიანი, ერთი ექვსტაეპიანი და ერთი ხუთტაეპიანი სტროფებისაგან შედგება. პირველი სტროფით შედარებით მშვიდი ვითარებაა დახატული, მაგრამ როგორც კი ზვავს გაუჩნდება სურვილი, „თავი დააკლას წვეტიან კლდეზე“, სტროფული კანონზომიერება მაშინვე ირღვევა. მომდევნო ხუთტაეპიანი სტროფი კარგად გამოხატავს სტიქიის მძვინვარებას. მაგრამ ამ ხუთ ტაეპშიც ფუნქციები თანაბრად როდია განაწილებული. პირველი სამი ტაეპი უკიდურესი დინამიკურობით გამოირჩევა, ხოლო ბოლო ორი ტაეპი საოცარი თავდაპერილობით გვანცნობა ზვავის გაბრძოლების უნაყოფოობას:

დაიდრა ზვავი აფეთქებული,

კლდეებს ასადა საფეთქელები,
როგორც ყიფილთა ურდო, გარბოდა,
მაგრამ ვერც მთვარე დანტერებულ
და ვერც ვარსკვლავი დაინაფოტა.

ლექსში „სიმღერა პირველი თოვლისა“ სტროფული კანონზომიერების დარღვევა პოეტურ დიქტეზასთან ერთად ხდება. ეს მოჩვენებითი დიქტეზა, ეს ფიგურული კითხვა-მიგებები კარგად იფერებენ ხუთ და ექვსტაეპიან სტროფებს, ქოლუისა და ჭენების გადმოცემა კი ტრადიციულ ოთხტაეპედებს აქვთ მინდობილი.

სრულიად განსაკუთრებულია „შავლეგოს“ სტროფული აღნაგობა: სამტაეპიანი სტროფები აზრობრივად ისე მჭიდროდ არიან შეკავშირებული, რომ მთელი ლექსი ერთ რიტმულ პერიოდად აღიქმება. სწორედ ამით უნდა აიხსნას პოეტის მიერ მისი გრაფიკული გამოსახვა სტროფული დანაწევრების გარეშე.

გ. ლეონიძის ერთ-ერთი სიყვარული ხერხია ლექსის დასრულება ორტაეპიანი სტროფით — სათქმელი ასე უფრო დასრულებული ჩანს, დააკვნისთვის ორი ტაეპი უფრო შესაფერია, რადგან ლაკონიზმი სიცხადესა და სიმანჯილეს ჰმაცებს აზრს. მაგალითად, ლექსი „ტყვეები მიჰყავთ იახიჩარებს“ სტროფული ნაირგვარობით ხასიათდება: ერთი ოთხტაეპიანი, ერთი ხუთტაეპიანი და ერთი ორტაეპიანი სტროფები მიმზიდველად უკავშირდებიან ერთმანეთს ტალღისებურად გარდამავალი მინორული ჯანწყობილებით, რომლის ბოლო აკორდია ზედთან შერიგებულის უკანასკნელ ამოხრასავით გრუნტელიანი ორტაეპიანი სტროფი, რომით დაკავშირებული წინა ხუთტაეპიანი სტროფთან:

ეს მებრეები — ქართლია ბიჭები

ხელე ჰნახავენ ალყარის ბაზარს!..

განსაკუთრებით ნომინალურია ლექსების დამამთავრებელი ორტაეპიანი სტროფები, რომლებსაც საკუთარი რითმებიც გააჩნიათ და, ამდენად, წინასტროფებისაგან კიდევ უფრო მეტად არიან გამოცალკევებული. მაგრამ აზრობრივად, ბგერწყობითა და ტონალობით ლექსების ყველაზე ორგანულ ნაწილებად აღიქმებიან მითუმეტეს, რომ მიმზიდველად სხარტად და ამომწურავად გამოხატავენ ნაწარმოების დღადაზრს. ასეთია, მაგალითად, ლექსის „და ერთ ცეცხლზე ვართ“... უკანასკნელი სტროფი:

მის სიყვარულში ვინ შესამზღვრება?

თვითონ მზესაც კი ვთვლი მის ნამსვრევად!..

ყურადღებას იქცევს ის ორტაეპიანი სტროფებიც, რომლებიც თვით ლექსის შიგნით მდებარეობენ. ისინი ყოველთვის რაღაც მხატვრული ფუნქციის მატარებელი არიან და, რაკი სტროფული შედგენილობითაც განსხვავდებიან, თვალისა და სმენისათვის მეტად მიმზიდველნი არიან. ისინი ხან ეგზოტიკური რითმით არიან შეწყვილებული, ხან საინტერესო ბგერათ-შეთანხმებით გამოირჩევიან, ხან სტროფის რიტმულობა გადატანითაა გამდიდრებული, ზოგჯერ ლექსის ყველაზე ძლიერი მხატვრული სახე სწორედ ამ ორტაეპიანი სტროფის ბინადარია და ა. შ. მაშასადამე, პოეტს ეს ორი ტაეპი თითქმის ყოველთვის ლექსის მხატვრულ საყრდენად აქვს მიჩნეული. ლექსში „ზღვა და მედეა“ იშვიათი რითმა — დაარიალა — დარიალის სწორედ ორტაეპიან სტროფშია დაბინავებული, ლექსში „ჩარი — რამა“ — ეგზოტიკური რითმა — ცნაწვეშული — საქამეთი ორტაეპიან სტროფში წის. ლექსის „ღამე ფშავში“ ორტაეპიან სტროფს —

წინ დამდგომიან მთების ურდონი,

სად არის ჩემი ცხენი შურდანი?

შეკითხვით აქცენტირებული ჩინებული რითმა განსაკუთრებით შესამჩნევს ხდის. გიორგი ლეონიძის ზოგიერთ ლექსში განცალკევებით მდგომი ერთი ტაქტიკა მნიშვნელოვან მხატვრულ ფუნქციას ასრულებს. მაგალითად, სტრიქონს —

შორს ალავერდის გელი მისცურავს... („გომბორიდან“) აზრობრივად თითქოს არაფერი აქვს საერთო წინა სტროფებთან, მაგრამ იმავდროულად სწორედ იგი კრავს ლექსის კომპოზიციურ რკალს, სრულყოფილების ანიჭებს სურათს.

არცთუ იშვიათად სტროფული კანონზომიერების დარღვევის მიზეზი ლექსის ალიტერაციული სრულყოფაა — მოხდენილი ბევრათშეთანხმება არ თავსდება სტროფულ არტანუბში. ზოგჯერ პოეტს გული ნებას არ აძლევს, მონდობილად თავიჩენილ რითმის კარი დაუხშოს და სტროფული განსხვავებულობაც სახეზეა.

სტროფული კანონზომიერებიდან გადახვევას მრავალი შემთხვევა ფიქსირდება გ. ლეონიძის პოემებშიც. დიდილოვების, კითხვა — მიგებების სიმრავლე, გარითმების წერხვა ნაირნაირობა, მელოდიური ერთფეროვნების საშიშროების წინაშე გამუდმებული სიფხიზლე, თხრობის ელემენტების სიჭარბე, სათქმელის დასრულებისათვის პრიმატის მინიჭება, თხრობის დინამიკურობა და სხვა მრავალი პირობა გზას უხსნის მრავალფეროვანი შედგენილობის სტროფებს. ხშირია შემთხვევა, როცა პოეტმა ერთ გვერდზე განსხვავებული შედგენილობის რამდენიმე სტროფია თავმოყრილი, მაგალითად:

— ახ, ბროლურავ,

— ახ, ბროლურავ,

არისდროს თვალს არ მოლულავ.

მოთქრიალებ ხმა-წინწყარით

და ისწნება შენი წყარით

ყველა ჩემი ლექსის ბწყარი...

ტიანის ბროლი,

მღერის ბროლი...

კლდის ნაცვეთებზე მონაქროლი...

აუოლებენ ხმას კლდის ქვები

და მღერიან უსუნთქებლივ.

(„კანური განთიადები“)

ამ პატარა ნაწყვეტში ნაკადულის სმიანობის გადმოსაცემად რიგ-რიგობით ენაცვლებიან ერთმანეთს ორ და სამტაქტიკიანი სტროფები.

პოემა „სამგორის“ მოცულობა, მრავალპლანოვნობა, დინამიზმი გზას უხსნის სხვადასხვა ტაქტობრივი შედგენილობის სტროფებს. მათთვის დამახასიათებელია ეპიზოდური ეპიზოდზე ძალდაუტანებელი, ტალღისებური გადასვლა, აზრთა შემზიდრობეულობა, რაიმე მხატვრული ფუნქციის შეთვისება. ამ თვისებათა წყალობით აღნიშნული სტროფები არც ერთ შემთხვევაში არ გამოიყურებიან არაბუნებრივად, არასოდეს ქმნიან დისონანსს, არამედ ხელს უწყობენ ამბისა თუ განცდა-განწყობილების შთამბეჭდავად გადმოცემას, მელოდიური ერთფეროვნებისაგან იკავნენ ნაწარმოებს.

გ. ლეონიძეს არ უყვარს ლექსის გრძელსაზომიანობა და, თუ მაინც გამოერევა ასეთები, მრავალმარცვლიან ტაქტს ორ ტაქტად წარმოგვიდგენს. ბევრი ლექსის

რვატაებიანი სტროფები უმეტესად ამგვარი გზით არიან მიღებული და საგრძნობი დინამიკურობითაც ხასიათდებიან. მაგალითად, ლექსები „ოქროს წვიმა“, „გმირი და პოეტი“ და სხვ. შვიდ და რვაპარცვლიან სტროფებად დატებული თოთხნეტპარცვლებადია. ამაში გარითმვის წესი გვარწმუნებს. რვატაებიანი სტროფების შემცველი ბევრი ლექსი ცენზურით შუაზე გაყოფილი ათმარცვლედია. გრადიკული გამოსახვის მრავალფეროვნების მიზნით ამგვარ ლექსებში ათმარცვლიანი ტაები გაყოფის გარეშეა დატოვებული, როგორც, მაგალითად, ამ შემთხვევაში:

ცალია დღეა,
შუქი დგა სვეტად,
მოშწონს და ძიყვარს
მზის ქვეშ ყოველი...
მაგრამ ამ დილას
ყველაზე მეტად
მიყვარხართ შენ და სვეტიცხოველი!
(„შენ და სვეტიცხოველი“)

გ. ლეონიძის სტროფის სტრუქტურაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ტაებთა უცვლელი ან შეცვლილი სახით განმეორება. შედარებით იშვიათად, მაგრამ მაინც აქვს ადგილი ლექსის პირველი სტროფის უცვლელად განმეორებას ლექსის დასასრულს. პოეტისათვის ეს არ წარმოადგენს განსაკუთრებულად ქმედით ხერხს და, როგორც ითქვამს, იშვიათად მიმართავს მას. შედარებით უფრო ხშირია ერთი ან ორი ტაების ლექსის თავა და ბოლოში სრული იდენტურობა. მაგალითად, ლექსში „სიტყვა ძველ თბილისს“ პირველი სტროფის ბოლო ორი ტაები უცვლელად მეორდება ლექსის დასასრულს:

ჩემი თაყვანი ზოხბისფერ თბილისს,
მტკვარს — საქართველოს წყალთა სადინელს!

ზოგჯერ ლექსს მთელი სიგრძეზე ჩასდევს რეფრენი — უცვლელი სახით განმეორებული ერთი ან ორი ტაები. მაგალითად, ათანაშვილიანი ლექსის „და დავდგა თასი“... რეფრენია:

ვთქვა სადღეგრძელო და დავდგა თასი!
იგი ლექსის უთველი ნაწილის ბოლოს მეორდება.

პოეტი განსაკუთრებულად ხშირად მიმართავს ლექსის რომელიმე სტროფის განმეორებას ლექსის დასასრულს შეცვლილი სახით, ცვლილება კი ამ სტროფისთვის დასვენიით ელფერის მიცემას ითვლისწინებს. მაგალითად, ლექსის „მიქელ“ პირველ სტროფს ასეთი სახე აქვს:

შენი სახელი მუდამ მზით არი,
მოსაგონარო მრავალ თაობის!
ვალში მომკვდარბარ თურმე მდიდარი
რუსთველის პირველ დამბეჭდაობით!

ლექსის მომდევნო ნაწილში ისევ ამ ვალის ირგვლივ ტრიალებს საუბარი, ბოლო სტროფი კი ავითარებს დასკვნას, რომელიც ფაქტიურად არის ამ ლექსის დედააზრი: შენი სახელი მუდამ მზით არი, როგორც მაისის დილის ველობი...

რეზონანსი

დაუპირისპირი ნათესავი

შემოდგომა იდგა. ეს შეხვედრაც სწორედ შემოდგომაზე, სექტემბერში, ამ 34 წლის წინათ შედგა. არადა, თითქმის გუშინ იყო. ამ შეხვედრას მთელი ქალაქის მოსწავლეები ელოდნენ. ამინდიც ხელს უწყობდა ჩვენს სიხარულსა და ამბოღებულ განწყობილებას. პიონერთა პარკის აქტივისტებთან ერთად „ინტერისტის“ წევრებთან გავეშურეთ. მორიდებით მივეყვანეთ 316 ნომერ ოთახს. კარები გაიღო. კარებში ახოვანი, ლამაზი მომღიბარი კაცი გამოჩნდა. იგი დიდი პოეტი გიორგი ლენინი იყო. ბავშვებმა ყვავილები მიართვეს.

— მე უკვე მზად ვარო, — შემოგვებასუხა, — მავრამ ჯერ შიგ შემოდით, ხილით უნდა გავამისპინძლდე, თქვენ შემოგვევლითო... ჩვენ ვიუარეთ.

— იე, პარკში, ბავშვები გველოდება.

— რა გავწყობა, ბავშვები არ უნდა ვალოდინოთ! — თქვა და გამოგვყვა.

ეზოში გამოვედით და მანქანებში ჩავსხედით.

პარკის კოლონადების წინ უამრავ ბავშვს მოეყარა თავი. თითქმის მთელი ქალაქი მოსულყო. ეს ყველა, მთასავით კაცი მანქანიდან ღმილით გადმოვიდა და ხელგაშლილი შეეგება ნორჩ მასპინძლებს. მთავარ ხეივანში ორრიგად ჩაშვკრივებულმა ნორჩებმა ერთხმად წარმოთქვეს: „კეთილი იყოს ძვირფასი სტუმრის მიმართება!“! ზოიკა ქარსელაძემ, ნაზი დოლიძემ, თინა მაჩარაძემ ყვავილები მიართვეს პოეტს და წინ წარუდგვეს.

სამართალ ფორმაში გამოწყობილი თბომავალი „პიონერის“ ეკიპაჟი ელოდა ძვირფას სტუმარს.

— ამირიდან თქვენ აქტივისტი ვარ. ნდობას გავაპართლებ! — თქვა ბატონმა გოგლამ და ბავშვები გულთან მიიხუტა.

თბომავალ „პიონერს“ კაპიტანმა ძვირფასი სტუმარი გემზე მიიწვია. გიორგი ლენინი მიუბრუნდა იქვე მდგომ ფრიდონ ხალვაშს, ნესტორ მაღაზონიას, მამია ვარშანიძეს, ამირან შერვაშიძეს, დავით მაჩარაძეს და უთხრა, გავემგზავროთ შორეულ ნაოსნობაში და მკვირცხლად ტრიაზე ავიდა.

გემმა ღუზა აღწვა. სტუმრის პატივსაცემად საყვირის ხმამ გაკვეთა ჰაერი. გემი ნელ-ნელა დაშორდა ნაპირს. პოეტმა ეკიპაჟის ყველა წევრს სათითაოდ ჩამოართვა ხელი და უსურვა, ახალი ქართველი კავიანები და მეზღვაურები შეესებულოყო ხომალდი, მერე სამახსოვრო სურათები გადაიღო პიონერებთან.

ნაძვანაში, სახელდახლოდ გაპართულ მოედანზე სტუმარი წარუდგინეს ნორჩებს და სიტყვა მივეცი მსოფიან პოეტს ნესტორ მაღაზონიას, რომელმაც თავისუფალი ოსტატობით შთანთქმდა სიტყვა უთხრა დიდ პოეტს. მოსწავლე ვია ბარამიძემ წაიკითხა პოეტის ლექსი „შინმოუსვლელი, სადა ხარ“. პოეტმა შეაქო იგი. ლექსს სიმღერა მოჰყვა, სიმღერას ცეკვა. ანსამბლ „გაზაფხულის წვედებში“ ნარსული ემირაძემ, ავთო ნაკაშიძემ, ლია რუნაძემ დიდი შემართებით შესარულეს ცეკვები „განდაგანა“ და „ყაზბეგური“.

გიორგი ლეონიძეს მისვალმინენ: თრიდონ ხალვაში, მამია ვარშანიძე, ჯერი გ. ლეონიძეზე მიდგა. მან აღელვებით დაიწყო: „ჩემო ნორჩო მასპინძლებო, ბათუმელი პიონერებო, მე, თქვენი სტუმარი კი არა, თქვენებური ლეონიძე ვარ... შეგაწუხებთ, მაგრამ სამაგიეროდ ლექსს დაგიწერო. (ხელი ჩემსკენ გამოიშვირა) და თქვენს ხელმძღვანელს გამოგვუზავნი. თითქმის მთელი დღე დაჰყო პარკში. ბევრი რამ აინტერესებდა ნორჩების სწავლაზე, შრომაზე, გართობაზე.

დამშვიდობებისას შთაბეჭდილებათა წიგნი მთხოვა და ჩაწერა: „შესანიშნავი შთაბეჭდილება დატოვა ჩემზე ბათუმის პიონერთა პარკმა... ლამაზი, მკერცხელი, მალხაზი, ნიკიერი ბავშვები... მათი ტკბილქართულობა... ვაშა, მანულის სიყვარული... ცოდნა... წყურვილი მეტი წარმატებისა, მეტი მიღწევისა — მაღაობდ დაედო ჩემს გულს... და ეს იქ, სადაც სამასი წლის განმავლობაში ქართველი ბავშვი მოწყვეტილი იყო თავის კულტურას, თავის დედამშობლოს... ვაშა, პიონერებო, ჩვენი იმედონო, საქართველოს მომავალნი. თქვენ უნდა გამოსტდეთ ხვალინდელი დღე და რაც ჩვენ ვერ მოვასწარი, თქვენ უნდა შეასრულოთ. იმედია, თქვენ ათეგრ მეტს იმუშავებთ ჩვენი სამშობლოს კეთილდღეობისათვის, უფრო მეტ გამარჯვებას მოუტანთ ჩვენს კულტურას, მეცნიერებას, მწერლობას, ოჯახს — ვიდრე ჩვენ, გაიზარდებით, დაქალბრდით, დავაჟიკდით ჩვენი ერის სასიხარულოდ დიდ მანულისშობლობაში და სიყვარულში. იმრავლეთ, იზარეთ...

პიონერებო, არა მგონია დავივიწყოთ თქვენი მშრუნველი და მოამაგე ყრმათა სარდალი, ჩვენი საყვარელი რეზო ბოლქვაძე, რომელმაც მეც მომიბოლა თქვენდამი თავდადებით... ნიკიერი, ხალისიანი, დაუზარელი, დიდად განათლებული, გულითადი აღამიანი, ჭეშმარიტი მამულიშვილი. ბედნიერებაა ასეთი ხელმძღვანელის ყოლა. დაადესეთ იგი და მიჰბაძეთ მას.

რაც შეეძება ჩემს პირობას, უსათუოდ შევისრულებთ, დაგიწეროთ სასიხარულო ლექსს — საგანგებოდ თქვენდამი მიძღვნილს. ნახვამდის. თქვენი გიორგი ლეონიძე. ბათუმი 20/9 — 1965 წ.

დამშვიდობებისა გაუბედე და მივმართე: — ბატონო გიორგი, თუ არ გეწონებთ, დამდეთ პატივი და სახლში მეწყიეთ, მამა ფილოლოგია, დედა — პედაგოგი და თქვენი ნახვა სურთ ძალიან. დედა დაგესწრებოდათ ამ შეხვედრაზე, მაგრამ მწოლირიყა... უარი არ უთქვამს. გამიღინა — გადევცი თქვენს მშობლებს, რომ ხვალ გავიცნობ მათ. მეორე დღეს მოვემზადეთ დიდი სტუმრის მისაღებად. დედა სინარულით ფეხზე წამოდგა. მამას არ სჯეროდა, რომ ნამდვილად მოვიდოდა, მაგრამ თადარიგი მინც დავიჭირეთ. გულისფანქვლით ველოდით ხუთ საათს. ზარის ხმაზე სულმოუთქმელად მივეარდი კარებს. მერე მთელი ოჯახი მომდომარი შეეგება გიორგი ლეონიძეს. მას შემოყვინენ: პოეტი მამია ვარშანიძე, დრამატურგი ამირან შერვაშიძე, განათლების განყოფილების გამგე გრიშა ლორთქიფანიძე, გივი თავაშიშვილი. განათლების მინისტრი ვახტანგ წულუკიძე შემდეგ შემოგვიერთდა. ერთმანეთს გადაეხვივნენ. თითქოს დიდი ხნის ნაცნობები იყვნენ. მე გამიღინა და ხელგამდობა მკითხა-მოვიღიხით არა?... დედა გაეცაცინა. ჩემი ვაჟიშვილი, გელა, მამის ხუთი წლისა იყო. ლეონიძემ პატარა ხელში აიკვანა და ჩაკიცხა. პოეტმა მერე ნარდი მოითხოვა. მეორე სართულზე გაიღდა ნარდის თამაში ზედინდელ მოგვიგო.

— რაო, ბათუმელებო, ნარდის თამაში დაგვიწყობიათ, თუ ხათრს მიწევთ? — ღიმილით იკითხა.

ვილადამ იხუმრა: — არა, ბატონო გიორგი, ნარდის თამაში დედის ნანასავით გცოდნიათ და ვინ მოგიგებთო.

— აბა, მე რა თამაში ვიცი. ეს ნარდია კარგი და იმიტონ ვიგებ. — მან ნარდი ხელში აიღო და შეათვალიერა.

სუფრას მივუსვლით, მაგიდის ხელმძღვანელად გვინდოდა გიორგი ლეონიძე ყოფილიყო, მაგრამ მან იუარა და მიგვანიშნა, რომ თამადალ ვახტანგ წულუკიძე აგებოდა.

— ხედავთ, როგორ მთასავით კაცი გყავთ, ნამდვილ თამადაობას გასწევს.

ერთი სული გვექონდა, ლექსს როდის წაგვიკითხავდა, ფეხზე წამოდგა. მართლაც შთაბეჭედავად წაგვიკითხა რუსთაველისადმი მიძღვნილი სტროქონები:

ხელში ავიღებ, გააკოცებ,
კიდევ ჩაგოცნი, ჩაგცქერი,
წიგნი კი არა, ღრეოლა ხარ.
ჩამოქაფული ჩანსქერის.

ოთახში გოგლას ბუნჯი ისმოდა... შემდეგ წაიკითხა „შინმოუსვლელთა სადა ხარ“... ასეთი ბედნიერი წუთები არასოდეს დამავიწყდება.

მერე რატომაც მოიწყინა. მაშამ ჰკითხა მიზეზი, რატომ დაიგვიანა გოგლამ მოსვლა — თქვა (გოგლს ხომ მისი შვილიშვილი იყო, მასთან ერთად უნდა მოსულიყო). მე წავიდი „ინტურისტში“ გოგლას მოსაყვანად. იგი გზაში შემხვდა. მისი სახლში შემოსვლისა, პოეტის გაიბადრა და სიცილით შეეგება: — სადა ხარ, ბიჭო, რას გვოლოდინებო... ამის შემდეგ უნდა გენახათ, რა სიხარულით ამბობდა სადღეგრძელოებს საქართველოზე, მის ძირ-ძველ კუთხეზე, ერგულ ლეონიძეებზე, ოჯახზე, ფოტოსურათებიც გადავიღეთ. დღეს ეს სურათები ჩემი ოჯახის რელიკვიაა.

მოსალამოვდა. ასე შვიდი სათი იქნებოდა, მაშამ ბოლოში მოუხადა სტუქდრებს: — ცოტა ხნით დაგტოვებთ, სკოლაში მივირბენ და გეხსენებთ მალეო. მაშინ მაშა №1 მუშა-ახალგაზრდობას საშუალო სკოლის დირექტორი იყო. გიორგი ლეონიძემ ხელები გაშალა და თქვა: — შე კაი კაცი, მთელი მთავრობა აქ არის — განათლების განყოფილების გამგე, მინისტრი... არ ჩავთვლიან გაცდენასო — და მაშას ხელი მოხვია.

— არა, ბატონო გიორგი, კანონი კანონია! — მაშას ვერ გადაათქმევინეს.

მართლაც მალე დაბრუნდა. სკოლა ხომ ჩემს სახლთან ახლოს იყო.

ლეონიძე შემოსვლისთანავე მაშას შეეხმინა:

— ყველა ასე კანონის ქინძღვით რომ ვმუშაობდეთ, როგორ გაგვლიერდებოთ! გამომშვიდობებისას ბატონ გიორგის მივმართე: თუ იკადრებთ, მინდა გისახსოვროთ ნარდი. ამ ნარდით თქვენ ერთი ხელიც კი არ წაგიგიათ, პოეტმა გაიღმა, მომიღვრსა და მითხრა:

— სხვათაშორის, გუშინ ნალბეგებშიც ვიქნებოდი ნარდი, არსად იყო, მაგრამ ამ ნარდს არ წავიღებ, იყოს თქვენთან, როცა ითამაშებენ, ხომ გამხსენებენ...

დაგვეწვიდობა, ყველა ოჯახის წევრი გადაგვოცნა, დღეაჩემს გამოჯანმრთელება უსურბა. გელა ხელში აიყვანა, მოესვია, მითხრა: ამ ბიჭს კიდევ და-ძმა უნდაო... (ასეც მოხდა. ქეთინო და ლაშა უკვე დიდები არიან). კარებში ერთხელ კიდევ მოგვიბრუნდა:

— დიდად ნასიამოვნები მივდივართ, ბატონო კალე, ჩემო რეზო, ქალბატონო ქეთევან...

გიორგი ლეთინძე სიტყვის კაცი იყო და ბათუმელ ნორჩებისათვის მიცემული პირობა შეასრულა. თბილისიდან მალე მივიღეთ წერილი. სიხარულით გაგხსენი კონკერტი და ჩემს სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა, როცა წავიკითხე: „ძღვანდ ბათუმელ პიონერებს“. აი, ეს ლექსი:

„სახლ თაობას“:

„გოგონავ დი ოქროს ქალავ,
— იასავით კრიფე ცოდნა.

ცოდნა არის მზეშებელი,
რომ დიხარო დროშა იდნავ.

თქვენ ხარო ნაღდი ფოლადივით,
თქვენ დაგთვალეთ ერის ძღვანდ.

თქვენ ფრთამწვედნი თაობა ხართ,
ცაში ახვალთ, მთვარეს გახვალთ.

სულ წინ ივლით ორბის ფრთებით,
ბრძოლის, აზრის შემართებით.

თქვენს მომავალს საღამოს ვაძლევ,
და აქედან გადავუტრებ —

თქვენი ხელით გამონაჰედ
მომავლის გაზაფხულებს.

ხვალინდელ დღეს,
ხვალინდელ დღეს

ემსახურეთ გულდადებით
და იყავით აზრით, მაჯით

სიყვარულით გულადები.
თქვენ ხომ ბრუნავთ

ვეფხვის ბრწყინლავ,
სულ ვისურვებთ ვეფხვის ნავარდს,

მარად გეტყვით სისახელოდ,
„საქართველოვ, შენთანა ვარ“.

დასაარულს ასე ეწერა: „ჩემო ბათუმელი პიონერებო, ვასრულებ დანაბრებს,
გიგზავნი ლექსს, რომელიც თქვენთვის დავწერე საგანგებოდ. ვისურვებდი
მოგწონებოდეთ. თქვენი გ. ლეთინძე. 1965 წ. 19 ოქტომბერი“.

ეს ლექსი გადამრავლე და სკოლის მოსწავლეებს დავუბრუნეთ.

აქვე ისიც უნდა გავიხსენო, რომ როდესაც მინას დაბადების 65 წლისა და

ბედაგოგიური მოღვაწეობის 40 წლის იუბილე გადაუხადეს, საღამოზე გიორგი

ლეთინძის მოსალოცი დეპუტა წავიკითხეს.

გიორგი ლეთინძესთან შეხვედრამ წარმშლელი კვალი დატოვა. სახლში, ნარდს

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

დავხედავ თუ არა, ამოტივტივდება იმდამინდელი დაუფიქარი საღამო.

ნარიკი

თინა შიოშვილი

ქართული ხალხური საბრჯილო ლირიკის ზნეობრივი სამყარო (ქების ლექს-სიმღერები)

მსოფლიოს ყველა ხალხის ზეპირსიტყვიერება მდიდარია ხალხური დიდაქტიკით, ეგრეთწოდებული ეთნოდიდაქტიკით, რასაც ფასდაუდებელი როლი ენიჭება თაობათა ზნეობრივი სრულყოფის, ერის აუღიერი გაჯანსაღების საქმეში.

ზნეობრივი ტრადიციების თვალსაზრისით საინტერესო მასალას შეიცავს ქართული პოეტური ფოლკლორის ერთ-ერთი მდიდარი და მრავალფეროვანი ჟანრი ლირიკა. ქართულ ხალხურ ლირიკულ ლექსებში უდიდესი გულწრფელობითა და სიმართლით, უშუალოდობითა და დამაჯერებლობით არის ასახული ადამიანის წინაგანი სამყარო, მაღალმოქალაქეობრივი იდეალები და სიკეთე. ეს უაღრესად ტევადი ჟანრი ქართველი ხელნის ზნეობრივი და ინტელექტუალური მრწამსის უშუალო ანარეკლია და, ბუნებრივია, დიდი როლი ენიჭება ერის ზნეობრივი სენტენციების გამოწესებაში.

ადამიანთა ზნეობრივი სრულყოფილების, მისი მოქალაქეობრივი კრდოს ჩამოყალიბებაში მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვის ჴმწვენიერესა და ფორმის თვალსაზრისით სრულყოფილ ხალხურ სატრფილო ლირიკას, რომელიც, როგორც პროფ. ელენე ვირსალაძე მიუთითებს, „ტიპიურის“, მრავალთა მიერ განცდილი გამოსატლდება, მრავალთა გულის ნადების გამუღვენება... და თავისი დახვეწილობითა და სინატიფით უმჯელოდ შექმნილია ისეთ ეპოქაში, როდესაც ადამიანი არამცაუ კარგად ერგეოდა თავის განცდებაში, არამედ ცხოვრების ერთგვარ ფილოსოფიას ქმნიდა, გამოსატავდა გარკვეულ თვალსაზრისს საზოგადოებრივ მოვლენებზე, ადამიანის წინაგან ცხოვრებაზე, ამ გრძნობათა სუბიექტსა თუ ობიექტზე. ცხოვრების იდეალებზე“ (ელ. ვირსალაძე, შესავალი — „ქართული ხალხური პოეზია“, ტ. VI, თბ., 1978, გვ. 7-8.)

ქართული ხალხური სატრფილო პოეზიის მრავალსახეობათაგან ქება, ელეგია, ნატყრა, გაბასება, მინიატურა, სატრფილო წყრილი, ბალადა, წაირი) ერთ-ერთი საინტერესო და ჴმწვენილოვანესია ქება. ქების ლექს-სიმღერებში გადმოცემულია ხობტა-დიდება სატრფილო ობიექტისა, მისი გარეგნული მწვენიერებისა და სულიერი სისპეტაკისა.

ჯანსალი მოქალაქეობრივი იდეალების გადმოცემა და ტრფილების ობიექტის დახასიათება ქართულ ხალხურ ქების ლექს-სიმღერებში ძირითადად ორი მიმართულებით ხორციელდება: 1. სიყვარულის ობიექტის გარეგნობის აღწერა, მისი მწვენიერების შექება, 2. სატრფოს შეფასება მისი წინაგანი ბუნებისა და ქცევის მიხედვით.

ქებითი ხასიათის ქართული ხალხური ლირიკა შეიცავს უმდიდრეს შედარებებსა და ეპითეტებს, რომლებიც სრულყოფილად წარმოაჩენენ შეყვარებული ქალისა და ვაჟის გარეგნულ სიტყრფეს. „ვისაც ვინ უყვარს, მისი ლამაზიც ის არის“,

გვასწავლის ქართული ხალხური ანდაზა და ქების ლექსებშიც უხვად არის მიმოფრქეული მზის შუქი თუ მთვარის ელვარება, ვარდისა თუ იის სურნელი, ვაშლისა თუ ყაჯიჩოს ფეროვნება, მარგალიტისა თუ ლაღის ბრწყინვალეობა და ა.შ. ამ ციკლის ლექსებით ერთობ მდიდარია ქართული პოეტური ფოლკლორი.

ქებია ლექს-სიმღერებში სატრფოს გარგნულ სიმშვენიერესთან ერთად ხაზგასმულია მისი რასაობის დადებითი თვისებებიც: სილამწე, სიწყნარე, გულგეთილობა, პირმცინარობა.

აგრე ტურფა რამ ვაგზარდა,

თუ არ ციდან ჩამოსული,

ლაღი, წყნარი, პირმცინარი,

ხარ დილის მზე ამოსული. (ქართული ხალხური პოეზია, VI, გვ. 46)

ანდა:

მესმის, რომ თვლად ტურფა ხარ,

ძერძეთ გულითა შაქარი,

ობოლი მარგალიტი ხარ,

აღზასის ჩიზნათაღი... (იქვე, გვ. 47-48).

ხალხური პოეზია მიხედვით, მიჯნურის გარეგნობის ჩამოყალიბებაში ავით უფლის ხელი ურღვია და, ბუნებრივია, ეს უკვე საწინდარია მისი გოგულგვარი სრულკმნალობისა:

მინდორთა მაშვენებელი,

გარდო, გაშლილო გელადი,

სად მოიცალა იმ ღმერთმა

შენი თვალ-წარბის წერაღა?

გიმ მისცა საწერ-კალიმი,

დაგხატა ათას ფერადა? (იქვე)

ამიტომაც არის, რომ ასეთი, განგების ხელით დამშვენებული, მიჯნურის ყოლა ღვთის წყალობად აღიქმება:

... ვისაც თქვენ ყავხარო, მასა აქ

წყალობა მაღლის ღვთისათ. (იქვე, გვ. 51)

ქართულ ხალხურ სატრფიალო ლექსებში ხაზგასმულია უდიდესი ნოკრძალეობა მიჯნურისადმი, მისადმი ხათრი და მოწიწება; „შორით აღვა“, „შორით კედომა“, რომელიც შოთა რუსთაველმა ნაღალზნეობრივი მიჯნურობის იდეალიდ დასაბა ჭერ კიდევ XI საუკუნეში, ქართული ხალხური ქების ლექს-სიმღერების ერთ-ერთი აუცილებელი ატრიბუტია:

ქალო, მაგ შენსა ქებესა

შორით შეგულთელი საღამსა,

შორით შედება სურვილი

როგორაც ცეცხლი წაღამსა,

საწვალი ჩენი თვალენი

რას ნახავს შენისთანასა! (იქვე, გვ. 47)

ქალის გარეგნული სილამწისა შექებასთან ერთად, ქართული ხალხური სატრფიალო ლირიკა განსაკუთრებით უსვამს ხაზს მის შრომისმოყვარეობასა და განათლებას:

... წიგნი, ჭრა-კერვა გტოდნია,

ნეტავ შენ ქალობასაო! (იქვე, გვ. 48)

ქებითი ლექსის ზოგიერთ ნიმუშში პირდაპირ არის მითითებული სატრფოს მალაზნილობრივ საქციელზე:

ქეირფასო, ჯავარიანო,

ხარ ბროლი-ვარდის ლაღები,

თქვენი ქცევა და ზნეობა,

მიხედ-მოხედვა მალღები... (იქვე, გვ.51)

ანდა:

ვით ვაქო შენი შვენება,

სრული ზნეობა ნაზისა... (იქვე)

ან კიდევ:

ეგრე ტურფა რამ დაგბადა,

ზეცით თუ არ გადმოვიარდი?

სუფთა, წყნარადა მქცევდლო,

.....

ელემს ზრდილო აღვის ზეო! (იქვე, გვ. 52)

სატრფოს ზნეობრივი სრულყოფის საქმეში უდიდესი როლი ეკისრება მის მშობელს. ამიტომაც სახალხო მთქმელი შენატრის მშვენიერი ქმნილების გამაზრდელს:

ვის ხელშიგან გაიზარდე,

ბრძენო, უცხო და ჭკვიანო,

საითაც მობრძანდები,

ფიანდაზს გიშლიანო?

ტკბილის ენით მუსიკობ,

სიტყვა-პასუხიანო. (იქვე, გვ. 53)

ზრდილი და ღამაზი ქალის (პატარძლის) ქებაა გადმოცემული საქორწილო რიტუალში შესასრულებელ სიმღერაში „ვისია, ვისია...“ რომელშიც გახაზულია ტურფა ასულის ნაზი ქცევა, გულთადაობა „საამო-სატკბილოდ გამინაწადობა“ (იქვე გვ. 55)

ქმრიანი ქალის მიმართ ქართულ ხალხურ სატრფიალო ლირიკის განსაკუთრებული სენტენციები აქვს შემუშავებული. ოჯახის ქალს სახლში ჯდომა, ოჯახის ერთგულება და სიმშვენიერის საგულდაგულოდ მალვა ევალება:

... შადი და სასში დაქევი,

მაგრა ჩაეცე კარიო,

უბრალოთ გარეთ ნუ გახვალ,

არავინა გცეს თვალიო. (იქვე, გვ. 52-53)

ქართული ხალხური ქების ლექს-სიმღერების ადრესატები, ქალებთან ერთად, ბუნებრივია, ვაჟებაც არიან. ვაჟებისადმი მიძღვნილი ლექსთა ავტორები უმეტესწილად ქალები არიან და, ამდენად, ამ რიგის პოეზიას გარკვეული მორიდება და სიმორცხვეც ახლავს, რაც ერთხელ კიდევ გახაზავს ქართველი ქალის კლემამოსილებას:

ბიჭო, წყალში გამიყვანე,

წითელქუდა, ცხენიანო,

მე ამის შეტს ვერას ვიტყვი,

ქალი ვარ და პრცხენიანო...
(პ. უშიკაშვილი, ხალხური სიტყვიერება, ტ. II თბ., 1964, გვ. 64)
გაჟი — სატრფო, ქართული ხალხური სატრფიალო პოეზიის მიხედვით, მარტოოდენ გარეგნული ღირსებებით ვერ შეფასდება. იგი „კაი ყმაც“ უნდა იყოს, თავისი სოფლის, თემის, სამშობლოს შეუღალი ციხე-სიმაგრეობა უნდა შეიძლოს; ამდენად, ქების ლექს-სიმღერებში განსაკუთრებულად ესმება ხაზი ვაჟის უპირველეს ფუნქციას — ქვეყნის დაცვა მტრისაგან, მტერთან ბრძოლაში სიმამაცის გამოჩენას: გაჟო, გაჟო, როგორ გაჟო, თეთრი დევის ღონე გაჟო, შუბლზე ნავერცხი ქოჩორი, თვალი შევიარდენი გაჟო, ომში შეხვალ და გამოხვალ, გულში ფიქრი არა გაქო!...

(ვ. კოტეტიშვილი, ხალხური პოეზია, თბ., 1961, გვ. 46).
ვაჟისადმი მიძღვნილ ქების ლექსებში ხაზგასმით მოიხსენიება მისი კარგი მონადირეობა, რაც ვაჟკაცობის, რაინდობის ერთ-ერთი აუცილებელი ატრიბუტია და კიდევ უფრო მატებს ღირსებას „კაი ყმას“. ამავე დროს, გამოთქმულია შიშიც მონადირის ხიფათიანი ბრძოლვისადმი გამო:

ვაჟო, შე დედის ღრთოო,
დადიხარ მინდორ-ველითო,
დაეხსენ მონადირეობის,

არ გადავარდე კლდითო. (ქართული ხალხური პოეზია, VI, გვ. 59)

ამრიგად, ქართულ ხალხურ ქების ლექს-სიმღერებში მაღალზნეობრივ ასპექტშია ასახული სატრფოსადმი უდიდესი მოკრძალება, მისადმი სწრაფვა, მიჯნურის გარეგნული თუ შინაგანი სამყარო, შექებული სატრფოს დადებითი თვისებები: სიყვითე, სიწყნარე, გულუკეთილობა, გულუხვობა, შრომისმოყვარეობა, ქვეყნისათვის თავდადება და სხვა. ამით ქართული ხალხური პოეზიის ეს ჯანსაღი ნაკადი საუკუნეთა მანძილზე ემსახურება მიჯნურობის ინსტიტუტის ზნეობრივ-მორალური კრედიტის შექმნა-მყარებას, მიჯნურთა სულიერ სრულყოფას, მათი მიზნების, ამოცანებისა და მოვალეობის გარკვევას.

პაპაბერ სურბულაძე

პარას ბრძოლა

პარას ბრძოლა რომის ისტორიის ერთ-ერთი საყურადღებო მოვლენაა. აღმოსავლეთში განცდილმა უმძიმესმა მარცხმა არა მარტო ჩრდილი მიაცენა რესპუბლიკის საერთაშორისო ავტორიტეტს, არამედ მნიშვნელოვნად გაართულა ქვეყნის საშინაო ცხოვრება, შემდგომ გაამწვავა რესპუბლიკის კრიზისი და სხვა ფაქტორებთან ერთად დაიწყო მისი დაცემა.

პარას ბრძოლას წინ უძღოდა დიდი ძვრები რომის საშინაო ცხოვრებაში. ძვ. წ. I საუკუნის შუა წლებისათვის უადრესად დაიძაბა სიტუაცია ცალკეულ მიმდინარეობებსა და პოლიტიკურ დაჯგუფებებს შორის. ამ წინააღმდეგობათა გადაჭრის მიზნით 60 წელს შეიქმნა ტრიუმვირატი (სამთა კავშირი) მამინდელი გავლენიანი პოლიტიკური ლიდერების მონაწილეობით. მასში შევიდნენ გნეუს პომპეუს დიდი (106-48), რომელიც ეყრდნობოდა ვეტერანებს; მარკუს ლიკინიუს კრასუსი (114-53), რომელიც გამოხატავდა მხედართა ფენის ინტერესებს და ქალაქის დემოკრატიულ წრეებში პოპულარული გაიქცა იულიუს კეისარი (100-44). ტრიუმვირატის თითოეული წევრი ესწრაფოდა საკუთარი პოლიტიკური ინტერესების განხილვას: პომპეუსი — აღმოსავლეთში ძლევამოსილი დამპყრობების წინააღმდეგ დაპყრობილ ტერიტორიებზე მალეობის თავისი კანონების ცნობას და ვეტერანებისათვის მიწის ნაკვეთების გამოყოფას; კრასუსი-საგამგეოდ აღმოსავლეთის რომელიმე პროვინციის მიღების და რომის გაბატონებული წოდების — მხედრების მოთხოვნა და გამაყოფილებას; კეისარი კი კონსულობას და პოლიტიკური გავლენის გაფართოებას, რააც მონავალში მისი ერთპიროვნული ხელისუფლება უნდა უზრუნველყო. ამიტომაც, არსებული გარეგნული თანხმობის მიუხედავად, მათ შორის აშკარად იგრძნობოდა არა თუ წინააღმდეგობა, არამედ დაპირისპირებულობაც კი. მართალია პომპეუსი სიძე (ქალიშვილის იულიას ქმარი) იყო კეისრისა, მაგრამ მასაც და კრასუსსაც აშკარად ძლულობა იგი და შურდათ კიდევ მისი დიდება, აგრეთვე წარმატებანი დიდი დაპყრობების გამო გალიაში (58-56 წწ.). კიდევ მეტი, ისინი ცალკე-ცალკე თავად ოცნებობდნენ ხელისუფლებაზე (კონსულობაზე) ჯერ რომში, შემდეგ (პროკონსულობაზე) პროვინციებში: პირველი — ესპანეთში, მეორე — აღმოსავლეთში (სირია).

არსებულ წინააღმდეგობათა აღმოდგერის მიზნით, კეისრის წინადადებით, ზრ წლის აპრილში, ქალაქ ლუკაში (ეტრურია) შეიკრიბა „დიდი სამეული“ დაადგინეს: პომპეუსი და კრასუსი უკვე მოადგენო წელს გაბდებოდნენ კონსულები, ხოლო შემდეგ, არსებული წესით, მიიღებდნენ სანუკიარ პროვინციებს. თავად კეისარი კი ახალი (5 წლის) ვადით გაიგრძელებდა პროკონსულობას გალიაში. ხელისუფლებისათვის მებრძოლთა ამგვარი გადაწყვეტილება არსებითად მოსწავებდა არა მარტო ხალაუფლების გადინაწილებას, არამედ რესპუბლიკის ფაქტობრივ ლეგიდაციას (ყოველ შემთხვევაში, ამ პრცესის აშკარად დაწყებას მაინც), რადგან სენატის დეკრეტებსა და სახალხო კრების დადგენილებებს

ამიერიდან სწორედ ტრიუმფირების ნება განსაზღვრავდა.

ლუგაში პროვინციების განაწილებისა და ფუნქციების განსაზღვრისას ტრიუმფირებმა მიიღეს საგამგეთო რეგონებში ჭარის შეკრების, ლაშქრობის ორგანიზებისა და ახალი ტერიტორიების დაპყრობის უფლებაც. კრასუსი ისე ჩქარობდა, რომ საკონსულო ვადის გასვლამდე გაემგზავრა აღმოსავლეთში. სირიის უმდიდრეს პროვინციაში მოღვაწეობით და პართიის დაპყრობით სურდა მას თავისი პოზიციების განტკიცება ტრიუმფირატში პომპეუსის და განსაკუთრებით კეისრის მსგავსად. ამიტომ „სახელისა და დიდების შოვნის“ მიზნით იგი ოცნებობდა „მთელი ელინური და ელინისტური სამყაროს დაპყრობაზე“. „ელინისტური სამყარო“ კრასუსისათვის ღიათო ცნება იყო. მასში კონკრეტულად არც სირია იგულისხმებოდა, არც პართია. პლუტარქე შენიშნავდა, რომ მისი მზერა წყნებოდა ბაქტრიას, ინდოეთსა და ზღვას, ამ უკანასკნელის უკან რომ მდებარეობდა (Plut., Crass., XVI). ამასთან, ოქრო-ვერცხლზე დახარბებული კრასუსი ვარაუდობდა დასავლეთში დატაცებული ქონების გაზრდას აღმოსავლეთში წარმატებული ლაშქრობის საფუძველზე მიღებული სიმდიდრით.

ლაშქრობისათვის უპირველესად საჭირო იყო დიდი ფული. და კრასუსმაც იერუსალიმისა და სირიის ტაძრებიდან უზარმაზარი სიმდიდრე გაიტანა. ამასთან, პლუტარქე აღნიშნავდა, რომ კრასუსი თავის შეიარაღებულ ძალებს კი არ წყრთნიდა, არამედ, ამის ნაცვლად, „ანგარიშობდა შემოსავლებს ქალაქებიდან და მრავალ დღეს წონიდა და ზომავდა იეროპოლისის ქალღმერთის ტაძრის განძს, ქალაქებს აიძულებდა მეთმართა მთბილიზებას, მაგრამ თუ ფულს შემოიტანდნენ, თავისუფლებოდნენ სანხედრო ვალდებულებისაგან“ (Plut., Crass., XVII).

საომარი მოქმედება მესოპოტამიაში დაზვერვითი ლაშქრობით დაიწყო. მან, თუმცა წარმატებით ჩაიარა, მაგრამ საბოლოოდ რომელითა მრავალი ნაკლი წარმოაჩინა. ამიტომ კვესტორი გაიუს კასიუს ლონგინუსი ითხოვდა დაუყოვნებლივ დაეწყათ დამხმარე ჯარების შეკრება და გაწვრთნა. ეს კი არ შედიოდა კრასუსის გეგმებში, რადგან ამ უზარმაზარ არმიას იგი საკუთარი ხარჯით ინახავდა. ამიტომაც თანხების დაზოგვის მიზნით (ამაშიც სიძულწივ გამოიჩინა) მან უარი უთხრა მოკავშირეებს დიდი არმიისა და კავალერიის გამოყვანაზე და მთვან დაკმაყოფილდა მხოლოდ 4 ათასი ქვეითისა და ათასამდე ცხენოსნის მოწოდებაზე.

რომაელებს „ომის გამოცხადების გარკვეული წესები ჰქონდათ“. კრასუსი კი იმდენად იყო დარწმუნებული გამარჯვებაში, რომ სრულიადაც არ თვლიდა საჭიროდ ეთებნა პართებთან ომის რაიმე საბაბი. მისი სიტყვით, უნდა უარეყოთ „რაღაც ფორმალუბები“, რადგან „გამარჯვებულები ყოველთვის მართლები არიან“ და მათ „არ ასამართლებენ“.

53 წლის მაისის დამდეგს კრასუსი ზეგემას ბანაკიდან დაიძრა აღმოსავლეთისაკენ. მისი დროშის ქვეშ იდგა დიდი ლაშქარი, რომელიც მოითვლიდა 7 ლეგიონს, 4 ათას მხედარს და ამდენივე მსუბუქად შეიარაღებულ ლეგიონერს (სულ 42-43 ათას კაცს).

ეგვიპტატი განიერი და წყალუხვი მდინარეა. უზარმაზარი ლაშქრის, უამრავი ცხენის, საბრძოლო და სააღყო იარაღ-მოწყობილობისა თუ ბარგის მდინარეზე გადასაყვან-გადასატანად არა მარტო ბიდი, არამედ ათასგვარი საცურაო საშუალება იყო საჭირო. ამასთან, მტრის შესაძლო თავდასხმის გამო გადასვლა სწრაფად და ოპერატიულად უნდა ჩაეტარებინათ. საფიქრებელია, პონტონების მოსაწყობი და

ნაციტების შესივრელი საშუალება (მასალა) ზოგი მიიტანეს, ზოგი ადგილზევე დაიშლადეს. ცხილია, ფონთაც ისარგებლეს და მხედრები ცურვით გავიდნენ. მდინარის გადალახვას, ალბათ, 2 დღე მაინც მოუღონდნენ.

ლაშქრობის წინ, არსებული ტრადიციით, მთავარსარდლები „ღმერთებთან ბჭობდნენ“ და მსხვერპლს წირავდნენ, რომ „შეგნულზე ამოეცნოთ მათი „დადწყვეტილება“ წამოწყებული კამპანიის მოსალოდნელი ბედის შესახებ. ასე იყო ამჟერადიც, თუმცა რომაელებს იმ დღეს ფორტუნა აშკარად არ წყალობდათ. ჯერ კიდევ მდ. ზევგმას გადალახვისას თურმე ბევრჯერ გაისმა ჭექა-ქუხილის უძლიერესი ხმა და ხშირმა ელვამ გაანათა წარის სივალი გზა; ძლიერმა ქარმა რამდენიმე ადგილას მოშალა ხიდი; მეხი დაეცა იმ ადგილს სადაც კრასუსი ბანაჟის გაშლის აპირებდა, ელვამ დაიფრთხო მთავარსარდლის ცხენი, რომელმაც გაიტაცა საბრძოლო ეტლი და ზევგმაში ჩაიხრჩო; მდინარის მეორე ნაპირზე გასულ ლაშქარს თურმე შეცდომით დაუბრუნეს ოსპი და მარილი, რომლებიც რომაელებში მკლოვიარის საკვებად ითვლება და მიცვალებულის წინ ღებენ; ყველაფერი ამის დაგვირგვინება იყო ქურუმის მიერ მირთმეული სამსხვერპლო ცხოველის შიგნეული, რომელიც კრასუსს გაუვარდა ხელიდან. მთავარსარდალს იტიბარი არ გაუტეხია და სწვევის გასაგონად ესლა უთქვამს: „ასეთია სიბერე (ამ დროს 60-ზე მეტი წლისა იყო — კ.ს.), მაგრამ ჩემს ხელებს იარაღი არ გაუვარდებათ“ (Plut., Crass., XVII) ერთმანეთზე მიყოლებული ამდენი ავი ნიშანი ბევრს, ალბათ, ცუდად ენიშნა და მომავალი კამპანიის წარმატებაში დაეჭვა...

ბლუტარქეს სატყვიტ, ომის წინ პართებმა ელჩები მიუგზავნეს კრასუსს. მათ მოახსენეს მთავარსარდალს: თუ ჯარი გამოგზავნა რომში, მაშინ ომი იქნება სასტიკი, მკაცრი და დაუნდობელი. ხილთ თუ, კრასუსმა პართებზე მახვილი აღმართა პირადი გამორჩენის მიზნით, მაშინ ისინი ითვალისწინებენ მთავარსარდლის ასაკს და შეიწყალებენ მის ჯარისკაცებს, რომლებიც იმულებით მსახურობენ. ამაზე კრასუსმა ამაყად განუცხადა, რომ პასუხს გასცემდა მხოლოდ სელევკიაში (ე. ი. თვით პართების დედაქალაქში). მაშინ მთავარმა ელჩმა ვაგიხმა ხელისუფალი აჩვენა და კრასუსს სიცილით უბასუხა: „უმალ ამაზე ამოვი ბალინი, ვიდრე შენ იხილავ სელევკიას“ (Plut., Crass., XVIII)

კრასუსი ბირაჯიკთან გადავიდა ევფრატზე. წინ არავინ ჩანდა, გარდა დაუსრულებელი ქვიშის ბარხანებისა. ირგვლივ ავისმომასწავებელი სიჩუმე იდგა. რომაელებს უდაბნო ზაფხულის ხეგით ეჩვენა. ჯარი დაიძრა სიღრმისაკენ. კრასუსს უშუალოდ ახლდა 28 800 მილაშქრე, დანარჩენი ჯარი კი უკან მიჰყვებოდა. დასაწყისშივე იჩინეს თავი სიძნელეებმა. გაჭირდა სიარული. უდაბნოს შეუჩვევლი რომაელები დიდი გაჭირვებით მიიკვლევდნენ გზას ქვიშაში. კაცს და პირუტყვს წყურვილი სტანჯავდა. თანაც მდინარეზე გადასვლის შემდეგ რომაელთა საბრძოლო რიგი თითქმის 21 კმ-ზე გაიჭიმა, რაც ასეთ ვითარებაში ფრიალ სახიფათო იყო.

პართები მოულოდნელად გამოჩნდნენ მდ. ბალისესთან. კრასუსის მოკავშირე აბგარ არაბი თავისი რაზმით წინ გაიჭრა, მაგრამ მოწინააღმდეგე „ბრძოლა არ მიიღო“ და უდაბნოს სიღრმეში გაქრა. აბგარიც თან მიჰყვა მტერს. კრასუსი დიდხანს ელოდა „ერთგული მოკავშირის“ დაბრუნებას, მაგრამ ამაოდ და განაგრძო გზა. უცებ, თითქმის მიწიდან ამოიზარდნენო, პართები ისევ გამოჩნდნენ საბრძოლო ყიფინით და დროშების ფრიალით. შეუადრის თავიარა მზეზე ავად ლაპლაპებდნენ მათი ჯავშან-მუზარადები. ჯარის მთავარსარდლის სურენას გვერდით იდგა

მოუღალატე აზვარიც თავისი ბედუინებით.

კრასუსი ახლა მიხვდა რა ხაფანგშიც გაება. აზვარის მეშვეობით პართებმა იგი უდაბნოს სიღრმეში შეიტყუეს. ახლა მას ევლარადფერი უშველიდა. ნართლაც, პართებმა რომაელებს ბრძოლის უცნობი ტაქტიკა მოახვიეს თავს. წინა ხაზზე მათ ჰკავდათ გრძელი შუბნით შეიარაღებული და კაციან-ცხენიანად აბჯარ-ჯავშანში ჩამჯდარი კივლეგრი, მათ უკან კი იდგნენ მოისარნი. რომაელებს შუბი და მოკლე მახვილები ჰქონდათ და შეუღარებელი იყვნენ პირისპირ, ახლო მანძილზე ხელჩართულ ბრძოლაში. უძლეველი გვეითი ლეგიონერები ამკერად უსუსურნი აღმოჩნდნენ ერთიანად შეჯახვნილი პართების ცხენოსანი არმიის წინაშე, მათ უმეტეს, რომ ეს უკანასკნელნი აქტიურად მანევრირებდნენ, ხან უკან იხევდნენ, ხან კი მოულოდნელად იერიშზე გადადიოდნენ. სხვათა შორის, ბრძოლის წარმოების რომაული ტაქტიკა დაფუძნებული იყო ლეგიონერთა მჭიდრო წყობაზე. ახლა კი, რაც უფრო მჭიდროდ ჯგუფდებოდნენ ისინი, მით უფრო იზრდებოდა ხიფათიც, რადგან პართები მძიმე შუბებს და ისრებს, დამიხნების გარეშეც, პირდაპირ მიზანს ახვედრებდნენ. თავად კი უკნებელნი რჩებოდნენ, რადგან კავალერია ახლოს არ უშვებდა რომაელებს. ამასთან, ივლისის საშინელი სიცხისაგან წყურვილით დაოსებული ლეგიონერები ძლივს დალასლასებდნენ ქვიშნარ ბარხანებს შორის, მაშინ როცა პართების კავალერიატები, ბავშვობიდანვე რომ იყვნენ შეზრდილნი ცხენს ან აქლემს და ამ პირობებს, შეუფერხებლად დაგროვდნენ ამ ჯოჯოხეთში. ერთი სიტყვით, თ. მოშენი სწორად წინიშნავდა: „აღამიანის ფანტაზია ძნელად თუ წარმოიდგენს ამ მდგომარეობას, რომელშიც ყველა უპირატესობა ერთ (პართების — კ. ს.) მხარეზე იყო, ყველა უბედურება კი მეორეზე“.

საერთოდ, ეს ტაქტიკა უბედესი ღრთიდან იყო ცნობილი აღმოსავლეთში, მაგრამ ადრე მას იყენებდნენ მხოლოდ არაიერუარდული ბრძოლებისას და ისიც უკანდასული ქვეითი ჯარის დაცვისათვის. ახლა კი პართების კავალერია რომაელთა წინააღმდეგ პირველად გამოვიდა როგორც დამოუკიდებელი ძალა, რის გამოც მან სრულიად ახალი ფუნქცია და მნიშვნელობა შეიძინა: ჩანს, ლეგიონერთა საბრძოლო წყობის უპირატესობამ აიძულა პართები მათთვის დიდპირისპირებინათ ცხენოსანი ლაშქარი და შორი პოზიციიდან ბრძოლა, რაც სავსებით გამართლებული აღმოჩნდა. მაშასადამე, პართების მთავარსარდალმა სურენან მძიმე კავალერიიდან შექმნა მებრძოლი, მობილური ხაზი, ეფექტურად გამოიყენა იარაღი (სატყორცნი საშუალებები), აგრეთვე კლიმატურ-რელიეფური პირობები და სრულად განახორციელა გენიალური ჩანაფიქრი, რითაც საფუძველი ჩაუყარა უდიდეს ნოვატორულ გადატრიალებას სამხედრო საქმეში.

გენერალური ბრძოლა პართებსა და რომაელებს შორის გაიმართა კარას სანხრეთით (ბ. მილზე), 53 წლის ივლისის დამდეგს (Бокшанин А. Битва при Каррах, ВДИ, 4, 1949). ლეგიონერები მჭიდრო კარდ დადგნენ (ცენტრში თავად მარკუს კრასუსი, ფლანგებზე — მისი შვილი პუბლიუსი და ოქტავიუსი). თავდაპირველად პართებმა შეუტეს. რომაელებმა მოიგერიეს იერიში და თავად გადავიდნენ შეტევაზე, მაგრამ მოწინააღმდეგე მხრის მერეზე დააყარა და მძიმე მსხვერპლითა უკუაქცია. არ გამართლდა იმედი, რომ მათ ისრები შემოაკლდებოდათ. იარაღით დატვირთული და გვერდზე ჩამოყენებული აქლემების გრძელი ქარაგანი იმის მოწმობა იყო, რომ პართები შესანიშნავად იყვნენ მომზადებული ხანგრძლივი ბრძოლისათვის. სურენან დაიწყო მოწინააღმდეგის შემოვლა ფლანგებიდან და მისი

აღყაში მოტყევეა. რომაელთა მდგომარეობა სულ უფრო მძიმდებოდა. ისინი კი ცდილობდნენ შეტევებზე გადასვლას, მაგრამ ვერ ახერხებდნენ ბრძოლის გათანაბრებას, რადგან პართები გაურბოდნენ პირისპირ შეჯახებას და მაშინვე უკან იხევდნენ (Plut., Crass., XXIV). მაშინ წინ გაიჭრა კრასუსი-შვილი 1300 მხედრით, 500 მოხირთითა და 4800 ლეგიონერით (სულ 6 600 მებრძოლით). პართები ისევ უკუიქცნენ პუბლიუსი დაედევნა. როგორც კი მდევარი ძირითად ნაწილებს საკმაოდ მანძილით ჩამოშორდა, პართები მოულოდნელად შემოუტრიალდნენ და აღყაში მოაქციეს. პუბლიუსი მარჯვენა ხელში დაიჭრა და იძულებული გახდა თავისი მეომრებით ქვის ბარხანზე გამაგრებულიყო. ახლა იგი უკეთესი სამიზნე გახდა. მას ურჩიეს დაუყოვნებლივ გასცლოდა ბრძოლის ველს, მაგრამ „მამაცმა და კეთილშობილმა სარდალმა“ მეომრები არ მიატოვა და როცა ირწმუნა, ავლადფერი წაგებული იყო, „მემაზრეს უბრძანა შუბით გაეგმირა იგი“ (ლ. სანიკიძე, გეოსარიადა, თბ. 1987). ასევე მოიქცნენ მისი ცენტურიონებიც. საბოლოოდ რომაელთა რაზმი პირწმინდად აჩხეს.

ამასობაში ძირითადი ძალებით კრასუსმაც მოაღწია. პართები შებზე წამოცმული პუბლიუსის მოკვეთილი თავით და თავზარდამცემი ყივინით შეხედნენ რომაელებს. გაიძაბოდნენ, კიდევ ერთ დამეს ჩუქნიდნენ მთავარსარდალს შვილის დასატირებლად, თან იმუტრებოდნენ მეორე დღეს დაბრუნდებოდნენ და მოათვებდნენ მათი განადგურების საქმეს.

ცხადია, რომაელები ვერ დაელოდებოდნენ უეჭველ სიკვდილს. შვილის დაღუპვით გამწარებულ კრასუსს უკვე აღარაფრის თავი აღარ ჰქონდა და მთავარსარდალობიდან გადადგა. მოვალეობის შესრულებას შეუდგა ლეგატი ოქტავიუსი. მან ბრძანა დაუყოვნებლივ გასვლა, თან, რაც შეიძლება, უხმაროდ — ბედის ანაბარად უნდა მიეტოვებინათ 4 ათასზე მეტი დაჭრილი და ავადმყოფი თანამოღაშტრე, რომელთა წიაყანის თავი არ ჰქონდათ. ასეც გააცუეს. რომაელებმა კრასს სამაგრეს შეაფარეს თავი. კრასუსი იქ გონზე მოვიდა და ისევ შეუდგა მთავარსარდალობას. ცხადია, კარაშიც არ იყო „სრული გადარჩენის იმედი“. ამიტომ რომაელებმა სული მოითქვეს თუ არა, ვინც ანდრთმასეს შეგზურობით, მაშინვე სომხეთისაკენ აიღეს გზა. როგორც იქნა მიაღწიეს სინაყს. აქედან ერთი დღის საცალზე იყო თითქოსდა მისწვლილი სომხეთის მთები, მაგრამ სწორედ სინაყსთან დაეწია რომაელებს ფეხდაფეხ მიმყოფი სურენაც. თავისი მეფის ოროდის სახელით მან შშვილობა და ვზის მიცემა აღუთქვა კრასუსს, სანაცვლოდ პირადი შესვენრა ისურვა.

დემორალიზებულმა რომაელებმა შეხვედრაზე დაითანხმეს მთავარსარდალი. სურენამ მოითხოვა ლუკულუსისა და პომპეუსის მიერ ეფფარატზე აღრე დაწესებული საზღვრის ცნობა და შეთანხმების წყრილობით გაფორმება. მოლაპარაკებისას რომაელებს მიაართვეს საჩუქრები, მათ შორის მთავარსარდალს სვირფასად დირაბტული ცხენი. მათი გადაცემისას სტუმარ-მასპინძლები ერთმანეთში აბრავნენ. პართები კრასუსს შემოეხვივნენ და ცხენზე შესაჯდომად ექაჩებოდნენ. რომაელებს მოუგვნათ, რომ მისი ვატაცებია სურდათ. ოქტავიუსს თან იარაღი არ ჰქონდა, მაგრამ მოულოდნელად რომელიღაც პართს მახვილი აართვა ბუდიდან და ერთ-ერთი მეკინიზე დასცა. მაშინ იარაღი იწმეველს პართებმაც და რომაელებს დაერიგვნენ. მათ თვალის დახამამებმაში აჩხეს კრასუსიც, ოქტავიუსიც, თანშლები პირებიც. დაიწყო ლეგიონერთა უთავბოლო ხოცვა-ჟლეტა. პართებმა აქ 16 ათასზე

მეტი რომაელი მოსპეს. ამრავად გარასთან დაწყებული ბრძოლა 9 ივლისს სინაკსთან დასრულდა რომაელთა არული კატასტროფით. ეფერატის დიდი არმია ამიერიდან აღარ არსებობდა. მხოლოდ გაიუს კასიუსის ცენოსნებმა და ცალკეულმა მცირე ჯგუფებმა გააღწიეს სამშვიდობოს, პართებმა დაატყვევეს 10 ათასამდე კაცი.

პართებს სრული საფუძველი ჰქონდათ ზეიმისათვის. მეფეს შვილის ქორწილში ახარეს მრისხანე მტერზე სრული გამარჯვება, მიართვეს კრასუსის მოკვდილი მარჯვენა, ზოლო თავი დარბაზში ფეხებთან გაუგორეს. იმავე დროს სელევკიაში დაიწყო საზეიმო სვლა. შინ აქლემებზე ამხედრებულ მესაყდრებებს და ლექტორებს მიჰქონდათ შუბლებზე წამრცმული რომაელთა მოკვდილი თავები. მათ უკან მიდიოდნენ მსახიობები, რომლებიც მღეროდნენ კრასუსის უნიჭობაა და სულმოკლეობაზე. მათვე მიჰყვდათ ქალის კაბაში გადაცმული ტყვე რომელი ჭარბკაცი, რომელიც გარეგნულად ჰგავდა კრასუსს. მას მათრახით ცემდნენ, თან ეკითხებოდნენ: „სადა ხარ შენ, კრასუსს?“ ისიც ტკივილისაგან იგრძნებოდა და სიმწრით გაიანხოდა (როგორც დაარიგეს): „აქი ვარ“.

გარასთან ღმამის მარცხს დიდი გამოხიზნაურება ჰქონდა მაშინდელ სამყაროში. აქემენიდების ღროდან ეს იყო აღმოსავლეთის პირველი სერიოზული განარჯვება დასავლეთზე, რამაც დიდი დაბნეულობა გამოიწვია რომში და იგი „საშინელ შოკში“ ჩაეგდო (Rawson E., Cicero, N-y 1983, p. 167) საგრძნობლად შეირყა რომის საერთაშორისო ავტორიტეტი და პოზიციები. მოსალოდნელი იყო, რომ არაბებმა დახმარებით პართები შეეცდებოდნენ რომაელთა განდევნას სირიიდან. ამას ხელს უწყობდა იუდეისა და კილიკიის დაწყებული მღელვარებაც (Plut., Crass., XXXVI). მაგრამ რომაელთათვის საბედნიეროდ, პართებმა ვერ მოიპყრეს გამარჯვების ნაყოფი. მთავარსარდალი სურენა შტრით მოკლეს, ზოლო ნეფე ოროსი შინა ომში დაიღუპა. ასეთ ვითარებაში პართებიც დაქსაქსული ჭარბი ჯერ ანტიოქიაში თავშეფარებულში გაიუს კასიუსმა გაანადგურა, მოგვიანებით კი — კილიკიის პროკონსულად დანიშნულში მარკუს ციკერონმა, რითაც იხსნეს ავონიაში მათი რესპუბლიკა სამარცხვინო კატასტროფისაგან.

შინაარსი

ლიტერატურული აქტა №10

პროზა. პოეზია

1. ალექსანდრე სამსონია - ზოხორ ბაღი (მოთხრობა) -----	3
2. ქსენია მჭავია - ღვწეები -----	10
3. რეზო თებიძე - ღვწეები -----	15
4. ანზორ კუდაბა - ანაკლია (რომანი, გაგრძელება) -----	18
5. სოლომონ შენგელია - ღვწეები -----	70
6. რევაზ ჩხარტიშვილი - ღვწეები -----	74
7. ვაჟა მუჯარაძე - ღვწეები -----	75
8. დავით ნაცვალაძე - მარტოხელის ქალიშვილი (მოთხრობა) -----	76

სამყარო

9. ბეჟირ გათენაძე - ღვწეები -----	87
10. დალი თედორაძე - ღვწეები -----	89

პრიტიკა, პუბლიცისტიკა

11. რამაზ სურმანიძე - ზუზარა - გენაქი ნინოშვილის ფეხდონი -----	91
12. ანზორ აბუსერიძე - ზაფარის რომანტიკული აღქმა - ნოვადიხის ღირსი ტრაგიკული ზღუდრე -----	101
13. შიკა ზახუტაიშვილი - ზოგადი ცნობა ეპროვალ გელოვანის „გოგრაფიის“ შესახებ -----	108

100 - გიორგი ლონია - 100

14. დინარა ფორხიძე - გიორგი ლონიის სტრუქტურა -----	112
15. რეზო ბოლქვაძე - ლავროვების წესები -----	121

წერილები

16. თინა შიოშვილი - ქართული ხელნაწილი ხატოვადი ღირსის ხელნაწილი ხატოვადი -----	125
17. კახაბერ სურგულაძე - კარის ბრძოლა -----	129

მიმართული

საქართველო

მიმართული

საქართველო

მიმართული

კომპიუტერული უზრუნველყოფა — გენადი კომპაძე

ოპერატორი — მანანა ჩაგლეშვილი

კორექტორები — მარინე ბერიძე, ირმა ბერიძე

გადაეცა წარმოებას 11. 10. 99.

ხელმოწერილია დახსენებულად 1, 11. 99.

ქაღალდის ზომა 60X90 1/8.

პირთბითი ნაბეჭდი თაბახი 17,75.

ხაღრიცხვო-საგამოცემლო თაბახი 17.

პირთბითი საღებავგატანება 18,25.

შეკვეთის № 329.

ტირაჟი 300.

ურსალი აიწყო, დაკაბდონდა და დაიბეჭდა სააქციო საზოგადოება "ტაშა"-ში
დ. თავდადებულს ქ. №16

hp 189/

საქართველოს
განათლების
მინისტროს
საქართველოს
განათლების
მინისტროს

19 7

28